

Eva Krekovičová

PIESNE

A ETNICKÁ IDENTIFIKÁCIA
SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Výskum z obdobia 1991 – 2017

Eva Krekovičová

PIESNE
A ETNICKÁ IDENTIFIKÁCIA
SLOVÁKOV V MAĎARSKU
Výskum z obdobia 1991 – 2017

Bratislava 2018

Publikácia vychádza v rámci projektu VEGA č. 2/126/14, Kontinuita a diskontinuita v etnologickom bádani s ohľadom na nehmotné kultúrne dedičstvo (2014 – 2016);
Bilaterálny projekt v rámci MAD Etnologické výskumy slovenského etnika v Maďarsku (2006 – 2019);
Vedecký projekt Ústavu etnológie a sociálnej antropológie SAV v Bratislave: K aktuálnym výskumom slovenských jazykových ostrovov v Maďarsku (spevnosť, jazyk, inštitúcie) (2017 – 2018)

Recenzentky: Prof. PhDr. ANNA DIVIČANOVÁ, CSc.
PhDr. HANA URBANCOVÁ, DrSc.

© VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2018
© Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, Bratislava 2018
© Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku/Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, Békéscsaba 2018
© doc. PhDr. Eva KREKOVIČOVÁ, DrSc.

Dizajn © Eva KOVAČEVIČOVÁ FUDALA
Notografia © Stanislav GRICH
Preklad: Judita TAKÁČOVÁ (anglický)
Tímea KREKOVIČ BECK (maďarský)

Na obálke: Detail z maľovanej truhlice, Slovenský Komlós/Tótkomlós. Zdroj: Digitálny archív obrazových dokumentov a archív negatívov, Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV v Bratislave (UESA), č. AD000034.

- s. 2: Dom so slamenou strechou zo skúmaných oblastí. Zdroj: Digitálny archív... UESA, č. AN056841, foto J. Paličková, polovica 20. stor.
- s. 6: Terénny výskum používania slovenského jazyka a piesní v rámci výskumných táborov. Senváclav/Pilisszentlászló, 2009, foto Z. Beňušková. Súkromný archív autorky.
- s. 9, 49, 85, 113, 141, 209 a 247 – detaily z obrázkov Digitálneho archívu... UESA, č. AD000034, AD000035, AD000067, AD000083, AD000115 a AD000116.
- s. 51: Foto O. Danglová, 2017. Súkromný archív autorky.

OBSAH

PREDSLOV	7
ÚVOD	9
Piesne a spevnosť Slovákov v Maďarsku	11
K metodológii výskumu, teoretickým východiskám a niektorým výsledkom výskumu	16
K melodickéj zložke piesní Slovákov v Maďarsku	25
K duchovným piesňam Slovákov v Maďarsku	35
PIESŇOVÁ ZBIERKA A KOMENTÁRE	49
Nová Huta/Bükkszentkereszt	51
Dolný Regmec/Alsóregmec	85
Baňačka/Rudabányácska	113
Kestúc/Kestölc	141
Veňarec/Vanyarc	209
Bibliografia	248
Slovník menej známych výrazov	253
Zoznam piesní, vinšov, detských hier v zbierke	255
Songs and the ethnic identifikation of Slovaks in Hungary (<i>Summary</i>)	258
A magyarországi Slovákok dalai és etnikai identitása (<i>Résumé</i>)	259

PREDSLOV

Prvým impulzom, ktorý po viac ako dvoch desaťročiach viedol k práci na tejto knihe, bolo pozvanie autorky od významnej slovakistky, profesorky Anny Divičanovej, CSc., pôsobiacej na ELTE Univerzite¹ v Budapešti a zároveň riaditeľky novovzniknutého Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku so sídlom v Békešskej Čabe (ďalej VÚSM)², do „výskumného tábora“, zameraného na terénny výskum Slovákov žijúcich v Maďarsku. Prvý terénny výskum som uskutočnila v 1991. roku v dolnozemskej poľnohospodárskom meste Poľný Berinčok (Mezőberény). Od tohto roku som sa vďaka ľudskej podpore pracovníkov VÚSM (A. Divičanovej, dr. Ondrejovi Krupovi, CSc., Jánovi Chlebnickému, ďalším riaditeľkám VÚSM, najmä prof. Alžbete Hornokovej-Uhrinovej, PhD., ale aj Anne Kováčovej, PhD. a doc. Tünde Tuškovej, PhD. i ďalším pracovníkom ústavu: Zuzane Kunovacovej-Gulyásovej, Magdaléne Laczovej) a finančnému zabezpečeniu uvedenej inštitúcie, na táboroch pravidelne zúčastňovala. Výskumné tábory, v rámci ktorých sa realizoval výskum medzi obyvateľmi Maďarska žijúcimi v rámci slovenských jazykových ostrovov, mali v 90. rokoch už svoju tradíciu.³ Popri vedeckom výskume jazyka, histórie, tradičnej ľudovej kultúry v rurálnom i urbánnom prostredí, etnickej identifikácie na širšom pozadí procesov zmien prebiehajúcich v tomto priestore v podmienkach minority, plnili „tábory“, ako nám to ich organizátori zdôrazňovali a ako sme sa o tom mali spolu s ďalšími účastníkmi a výskumníkmi príležitosť presvedčiť, tiež dôležitú úlohu osvetovú a aktivizačnú, spojenú okrem iného s distribúciou literatúry o výsledkoch výskumov Slovákov v Maďarsku v navštívených domácnostiach. Získala som tu aj kontakty na ďalších vedeckých pracovníkov z Maďarska a zúčastňovali sa na nich i ďalší odborníci zo Slovenska, Rumunska, Srbska a pod. Naši kolegovia slovakisti a slavisti žijúci v Maďarsku vytvorili podmienky pre realizáciu zaujímavého a nezriedka (napr. aj v prípade výskumu piesňovej kultúry vo vzťahu k identifikácii jej pamätníkov, nositeľov i aktivistov v oblasti folklorizmu) i dlhodobého výskumu tejto menšiny.

Tábory však neboli len o terénnom výskume, boli pre účastníkov zároveň príležitosťou pre vzájomné obohacovanie sa, výmenu informácií, poznatkov, literatúry, ale i nadviazanie nielen obohacujúcich odborných, ale aj mnohých priateľských vzťahov, ktoré trvajú dodnes.

V rámci výskumov som mala vzácnu možnosť stretnúť sa aj s „nestormi“ a znalcami tradičnej ľudovej kultúry a spôsobu života komunity Slovákov v Maďarsku (básnik Juraj

1 Eötvös Loránd University

2 Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku vznikol v roku 1990.

3 Prvý výskumný tábor v Maďarsku sa konal 25. – 29. júla 1977. Vedúcim tábora bol dr. János Manga a organizátorom Štefan Lami. Bližšie k histórii výskumných táborov a o ich účastníkoch pozri: *30 rokov vo výskumných táboroch. Jubilejné spomienky na prácu v teréne* (2008), Krekovičová, E., Krupa, O., Ando, J. (zost.). Békešská Čaba: VÚSM, Ústav etnológie SAV Bratislava.

Antal Dolnozemský, Ondrej Lopušný) a s viacerými príslušníkmi tunajšej slovenskej inteligencie, aktivistami a zberateľmi piesní a rozprávok z Maďarska, akými boli a sú napr. Štefan Lami, už spomenutý dr. Ondrej Krupa a Ján Chlebnický, či významný zberateľ, farár zo Slovenského Komlóša Ján Koppány a ďalší.

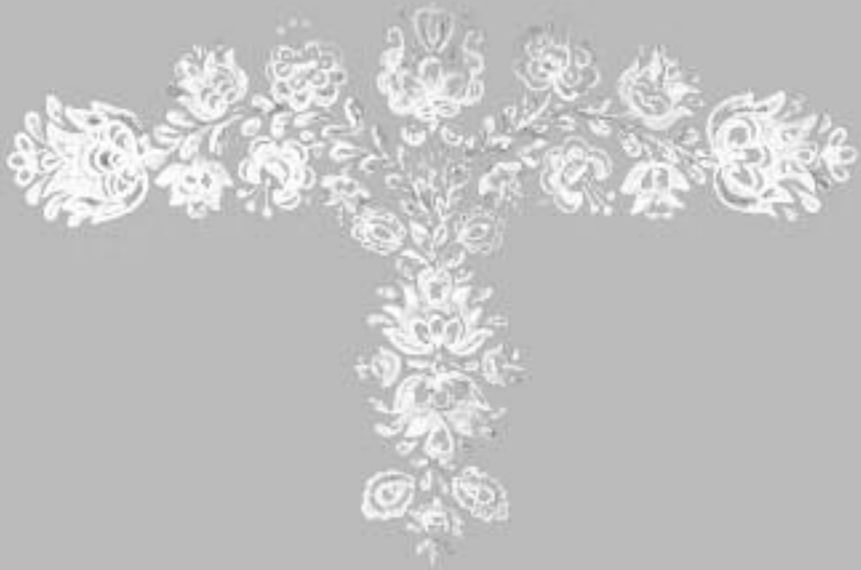
Im všetkým, ako aj všetkým ochotným spevákom a speváčkam, ktorí si popri svojich každodenných povinnostiach našli pre mňa čas a pri mojej práci v teréne mi vychádzali v ústrety, trpezlivo odpovedali na moje otázky, zaspievali spolu viac ako tisíc piesní a venovali mi svoju pozornosť, patrí moja veľká vďaka.

Osobitne sa chcem poďakovať recenzentkám publikácie, profesorke Anne Divičanovej, CSc. a PhDr. Hane Urbanovej, DrSc. za cenné podnety a pripomienky k práci.

Ďakujem tiež kolegyni Mgr. Kataríne Ballekovej, PhD. z Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave za pomoc a konzultácie z oblasti jazykovedy.

EVA KREKOVIČOVÁ

ÚVOD

PIESNE A SPEVNOSŤ SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Výsledky výskumov na prelome tretieho tisícročia

Cieľom publikácie je prezentácia prvej časti výsledkov výskumov piesňového repertoáru, spevnosti a identifikácie, uskutočnených vo vybraných komunitách slovenských jazykových ostrovov v Maďarsku v rokoch 1991 – 2017 v 27 lokalitách¹. Vzhľadom na dĺžku výskumu v jednotlivých obciach/mestách (jeden až sedem dní) a geografickému rozmeru realizovaných výskumov (organizátori výskumov sa pri výbere lokalít snažili postihnúť čo najširší prehľad o typoch osídlenia, spôsoboch zamestnania a kultúrnej rozmanitosti skúmanej minority) výskumy neboli orientované na hĺbkové sondy do piesňového fondu Slovákov v Maďarsku, ale sústredili sa na prieskumy repertoárov a spevnosti v danom čase, aj keď usporiadatelia ponúkali výskumníkom možnosť ďalších kratších návratných výskumov².

Napriek niektorým spoločným tendenciám a charakteristikám patrí k základným určujúcim znakom slovenskej minority v Maďarsku všeobecne výrazná vnútorná diferenciácia³. Potvrdzujú to bádatelia zaoberajúci sa štúdiom kultúry a spôsobu života, sociálnych vzťahov, no aj jazyka tejto minority všeobecne (okrem A. Divičanovej napr. M. Žiláková, O. Krupa, A. Uhrinová, K. Balleková) a aj výskumami piesní a hudby (napr. O. Elschek)⁴.

Rôznorodosť slovenských jazykových ostrovov v Maďarsku korení už v procesoch osídľovania týchto lokalít, uskutočňovaných vo viacerých kolonizačných vlnách. Prvé

- 1 Polný Berinčok/Mezőberény, Slovenský Komlós/Tótkomlós, Nová Huta/ Bükszentkereszt, Békešská Čaba/Békéscsaba, Malý Kereš/Kiskőrös, Šóskút/Sóskút, Tárnok/Tárnok, Čemer/Csömör, Bánka/Bánk, Kestúc/Kesztölc, Baňačka/Sátoraljajújhely-Rudabányačka, Dolný Regmec/Alsóregmec, Ambróz/Ambrózfalva, Albert/Csanádalberti, Pitvaroš/Pitvaros, Šámšon/Sámsonháza, Lucina/Lucfalva, Čerňa/Bakonycsernye, Jášč/Jásd, Capár/Szapár, Eška/Öskü, Veľký Bánheďeš/Nagybánhegyes, Senváclav/Szentlászló, Šára/Dabas Sári, Veňarec/Vanyarc, Edháza/Dunaegyháza, Tardoš/Tardos.
- 2 Takúto možnosť som využila v prípade výskumu v Slovenskom Komlóši. Krekovičová, Eva (1996a), Tótkomlósi szlovákok népdalai és dallamvilága. In *Tótkomlós néprajza*. Szincsek, Gy. (ed.). Tótkomlós, s. 315-351. (Slovenská verzia štúdie: tá istá (1997), *Ľudové piesne a spevnosť komlóšskych Slovákov*. In *Z minulosti Slovenského Komlóša 1746 – 1996*. Gerbócová, J. (zost). Bratislava: Národné literárne centrum, s. 215-255.) V štúdiu som spracovala (vrátane vlastných zápisov z terénu z rokov 1992 a 1993) fond viac ako 600 záznamov piesní, pochádzajúcich prevažne z archívnych prameňov z územia Maďarska a aj Slovenska od 19. storočia do súčasnosti.
- 3 Blížšie k tejto problematike napr. Divičanová, Anna (1996), Vývojové premeny tradičnej kultúry Slovákov v Maďarsku. In *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku. A magyarországi Szlovákok népi kultúrájának atlasza*, hlavná redaktorka: Divičanová, Anna, redaktori: Benža, M., Krupa, A. Békešská Čaba: Slovenský výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Ústav etnológie SAV v Bratislave, s. 7-36. Tá istá (1999), *Jazyk, kultúra, spoločnosť. Etnokultúrne zmeny na slovenských jazykových ostrovoch v Maďarsku*. Békešská Čaba, Budapešť; tá istá (2002), *Dimenzie národnostného bytia a kultúry*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku.
- 4 Elschek, Oskár (1975a), Výskum ľudovej hudobnej kultúry Slovákov v Maďarsku. *Slovenský národopis* 23, s. 305: „Osobitnú kapitolu tvorí regionálna diferencovanosť slovenských ľudových hudobných štýlov v Maďarsku, ktorá je pri-

slovenské osady v Maďarsku vznikali na začiatku 90. rokov 17. stor., no najväčšia kolonizačná vlna, súvisiaca so znovuosídľovaním územia dnešného Maďarska zdevastovaných a vyludnených po tureckých vojnách, sa uskutočnila v 18. storočí⁵. „*Jazykové ostrovy Slovákov v Maďarsku, ktoré vznikli v priebehu 18. stor. v rozličných častiach krajiny, stali sa nositeľmi osobitného národnostného vývinu. Skupiny pochádzajúce z rozličných oblastí... (dnešného územia Slovenska, vložila E. K.) sa usadili v rozličných geografických a sociálno-hospodárskych prostrediach, čím vytvorili aj navzájom odlišné osadnícke (...) spoločenstvá viacerých typov. Popri najväčších slovenských osadách, ktoré vznikli na južnej Dolnej zemi, v Békešskej a Čanádskej župe, kde sa usadila viac ako polovica Slovákov v Maďarsku, viac menších jazykových ostrovov vzniklo v Zadunajsku, v oblasti medzi Dunajom a Tisou, ako aj v pohoriach severného Maďarska*⁶.“

Odlišnosti v rámci jednotlivých oblastí i jednotlivých lokalít sa v našej téme premietajú v miere uchovávaní tradície i v zastúpenosti jednotlivých hudobnoštýlových vrstiev, na čo upozorňovali poznatky zo starších výskumov (najmä piesňové zbierky z výskumov bádateľov z Maďarska, no tiež výskumy slovenských etnomuzikológov z 50. – 80. rokov minulého storočia)⁷. Výskum realizovaný na prelome tretieho tisícročia umožnil sledovanie istých tendencií zmien v repertoári a jeho funkciách v živote daných spoločenstiev a zároveň potvrdil viaceré zistenia o vnútornej rozmanitosti a regionalizácii piesňového fondu Slovákov v Maďarsku pretrvávajúce aj o tridsať až päťdesiat rokov neskôr. Staršie výskumy piesní umožnili do istej miery porovnanie so situáciou z obdobia 50. – 80. rokov 20. storočia (intenzívne výskumy zberateľov a etnomuzikológov z Maďarska, kde za prelomové možno označiť vydanie piesňovej zbierky *Vyletel vták*, 1955⁸ a následne početných ďalších zbierok hlavne J. Mangu, 1978; B. Kálmánfiho, 1973, 1979; Š. Lamihó, 1981, 1984, 1988, 1991; D. Demehó, 1964, 1984; G. Papučeka, 1983; A. Kormošá, 1999; R. Vargovej, 2000) a čiastočne aj s dostupnými informáciami o výskume piesní a hudby Slovákov v Maďarsku zo 60. – 70. rokov, o ktorom písal O. Elschek⁹.

Pokiaľ sa týka regionálneho členenia, piesňový materiál Slovákov v Maďarsku si – podobne ako prejavy tradičnej kultúry¹⁰ a jazyka¹¹ – uchováva príslušnosť k trom základným oblastiam: západoslovenskej, stredoslovenskej a východoslovenskej. Súvislosti

márne profilovaná rôznosťou krajovej proveniencie slovenských prisťahovalcov, ale aj izolovanosťou lokálneho i regionálneho vývinu v nových životných, kultúrnych podmienkach Slovákov na Dolnej zemi. Preto nie je možné podať celistvý jednotný obraz o hudobnofolklornej tradícii Slovákov v Maďarsku.“ (Výskum pracovníkov vtedajšieho Umenovedného ústavu, dnes Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave, u Slovákov v Maďarsku, o ktorých píše autor, sa realizoval v rokoch 1964-1974.)

- 5 Bližšie Sirácky, Ján (1971), *Stahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí*. Martin: Matica slovenská; Sirácky, Ján a kol. (1980), *Slováci vo svete I*. Martin: Matica slovenská.
- 6 Gyivicsányi, Anna (1984), *Etnicko-kultúrne zmeny. Národopis Slovákov v Maďarsku 5. Národopisné štúdie z Répás-huty*, s. 293-319.
- 7 Výskumy K. Ondrejku z r. 1954 (Ondrejka, 1995), S Burlasovej zo 70. rokov (Burlasová, 1984, 1988b), tiež archívne materiály uložené v Piesňovom archíve UESA SAV v Bratislave.
- 8 „*Vyletel vták...*“ *Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku* (1955), Borsaiová, I., (zost.). Budapešť: Hudobné nakladateľstvo/Zeneműkiadó.
- 9 Elschek (1975a), c. p.
- 10 *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku...* (1996), c. p.
- 11 Štolc, Jozef (1949), *Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení; *Atlas slovenských nárečí. Atlas der Slowakischen Mundarten in Ungarn* (1993), hlavný redaktor: Péter Király. Budapešť: Slovenský výskumný ústav, s.10.

prejavov tradičnej ľudovej kultúry so západno-stredo-východným členením Slovenska¹² potvrdil tiež *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku* (1996). Konkrétne Slováci žijúci v Zadunajsku používajú západoslovenské dialekty. V rámci Novohradu, v severnej časti Peštianskej župy a v regióne medzi Dunajom a Tisou, podobne ako v južnej časti Dolnej zeme a v Nyíregyháze sa hovorí stredoslovenskými nárečiami a v rámci severovýchodného Maďarska, na hraniciach so Slovenskom, sa používajú východoslovenské typy nárečí¹³. Z hľadiska piesní k regionálne vyhraneným hudobným oblastiam západoslovenského typu patrí hlavne oblasť Piliša s viacerými znakmi kontaktnej oblasti. Špecifickým charakterom najmä v hudobnej zložke piesní sa vyznačujú obce severovýchodného Maďarska s výrazným zastúpením melódií východoslovenských štýlov, typických pre územie východného Slovenska (regióny: Šariš, Zemplín, Abov). Slovenské piesne z tejto oblasti Maďarska prinášajú zaujímavé a mnohoraké varianty tohto štýlu, aké zaznamenal aj náš výskum. Oblasť charakterizoval O. Elschek nasledovne: „*Severovýchod Maďarska je tesne spätý s východoslovenskými hudobnými štýlmi, prejavujú sa v nich silne sublimované nové štrukturálne zložky, ktoré týmto prejavom zabezpečujú však určitú aktuálnosť a životnosť*“¹⁴.

Z hľadiska žánrového rozvrstvenia porovnanie materiálu piesní z viacerých časových rezov upozornilo smerom do prítomnosti najmä na markantný zánik kalendárnych obradových piesní¹⁵, ktoré v priebehu druhej polovice 20. storočia, niekde aj skôr, najrýchlejšie miznú z repertoáru aj na území Slovenska¹⁶, do istej miery aj piesní spätých s životným cyklom človeka (krstinových¹⁷, svadobných, uspávaniek, pohrebných nariekaní). V našom materiáli zaznamenávame v istej miere tiež menej početný výskyt balád, prípadne ich skracovanie až fragmentáciu (výskyt torzovitých variantov, vo výnimočných prípadoch aj bez pôvodnej pointy baladického príbehu), ktorá však v širšom medzinárodnom porovnaní nepredstavuje výnimočný jav¹⁸, či ojedinelé kontaminácie typov, v jednom prípade (Nová Huta) aj osobitný typ balady. Keďže náš výskum bol popri tra-

12 *Etnografický atlas Slovenska* (1990), hlavná redaktorka: Kovačevičová, Soňa. Bratislava: Národopisný ústav SAV, Slovenská kartografia, Veda, vydavateľstvo SAV.

13 Pozri Divičanová (1996), c. p., s. 7-36.

14 Elschek (1975a), c. p., s. 301-315, cit. s. 305.

15 Tieto sú v oveľa vyššom počte zastúpené v materiáli z výskumov, o ktorých píše O. Elschek (1975a), c. p. Materiál je uložený vo fonotéke dnešného Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave. (Ako celok neboli záznamy doteraz publikované, pre interné odborné štúdium je prístupná zdigitalizovaná časť fonotéky, bez možnosti použitia na publikovanie a ďalšie šírenie. Dôvodom je problém zložitého pozadia autorských práv.) V lokalitách obývaných Slovákmi v Maďarsku skúmala v tomto období piesne aj Soňa Burlasová, ktorej rukopisné zápisy sú uložené v Archíve ľudových piesní Ústavu etnológie a sociálnej antropológie SAV v Bratislave.

16 Naznačené časové relácie v porovnaní zmien v piesňových repertoároch sú však len relatívne. Výskumy súdobých repertoárov zo 70.-90. rokov na Slovensku (realizované v rámci tzv. „výskumov súčasnosti“, napr. Krekovičová, Eva (1989), *O živote folklóru v súčasnosti. Ľudová pieseň*. Bratislava: Národopisný ústav SAV, (tu i ďalšia literatúra), preukazovali – ale v menšej miere ako u Slovákov v Maďarsku – tiež relatívne vysokú mieru vnútornej diferenciacie. Premietala sa vo viac alebo menej vyhranených regionálnych hudobných štýloch, ale aj v miere zachovanosti tradícií, kde sa dali v porovnaní skúmaných lokalít rekonštruovať až 60-ročné posuny v životnosti jednotlivých žánrov, najmä tradičných obradových, prípadne naratívnych piesní, ale i v „módnych“, masmédiami šírených (často dychovkových) piesňach.

17 Krstinové piesne zaznamenali naše výskumy na území Maďarska len v jednej zemplínskej lokalite, v Baňačke/Rudabányacska (2002).

18 Bližšie Sirovátka, Oldřich (1973), K variabilite balady. In *O životě písně v lidové tradici. Variacní proces ve folklóru*. Brno: UJEP, s. 77-91.

dičných folklórnych vrstvách orientovaný na repertoár ako celok, zaznamenal v niektorých oblastiach pomerne veľký výskyt nových „pololudových“ piesní západoeurópskeho typu, či piesne umelé, vlastenecké, hymnické a duchovné, ako aj tzv. piesne „celonárodné“, šírené prostredníctvom spoločenského spevu 19. storočia¹⁹, dobových spevníkov duchovných piesní, letákových (jarmočných a púťových) tlačí, škôl, pôsobenia rôznych hudobných a speváckych zoskupení, napr. dychových hudieb, masmédií, ale tiež ako dôsledok kontaktov s materským slovenským prostredím atď.²⁰ Dôležitú úlohu v šírení obľúbených piesní naprieč regiónmi v rámci Maďarska zohrávali (podobne ako na území dnešného Slovenska) tiež vojenská a sezónne poľnohospodárske práce.

Tieto naše porovnania sú do istej miery limitované odlišnou metodikou výskumu v teréne v jednotlivých obdobiach. Oproti zberom z konca 20. a začiatku 21. storočia materiály z výskumov O. Elscheka a jeho spolupracovníkov, podobne ako zápisy Jána Mangu z Veňarcu²¹ a Slovenského Komlóša²² či Bélu Kálmánfiho z Pilíša²³ a Dunaedházy/Dunaegyháza (57 rkp. zápisov v Piesňovom archíve ÚESA SAV, zber Emília Tóthová, 1977), poukazujú na to, že realizovali výberové výskumy s cieľom zaznamenať a publikovať informácie o čo najstarších vrstvách tradičného folklórneho repertoáru.

Pripravená publikácia vychádza, vrátane jej materiálovej časti, z konštatovanej vnútornej regionálnej a lokálnej diferenciacie Slovákov v Maďarsku. V nadväznosti na doteraz publikované materiály z našich výskumov: oblasti južnej Dolnej zeme (Békešská župa: Slovenský Komlós/Tótkomlós, Poľný Berinčok/Mezőberény²⁴, Békešská Čaba/Békéscsaba²⁵) a územie medzi Dunajom a Tisou (župa Bács-Kiskun: Malý Kereš/ Kiskőrös²⁶; Peštianska župa: Šára/Dabas Sári²⁷) prináša piesňový materiál z piatich vybraných lokalít, uvádzaných podľa miesta záznamu. Sú to obce, ktoré:

1. reprezentujú v našom materiáli oblasť severovýchodného Maďarska, teda prináležia do špecifickej východoslovenskej jazykovej oblasti, ktorej časť repertoáru prináleží z hudobného hľadiska k regionálnej hudobnoštýlovej vrstve označovanej ako východoslovenské štýly²⁸. Výskum sa realizoval v troch lokalitách v Boršodsko-abovsko-zemplínskej župe: Nová Huta/Bükkzentkereszt (1993), Baňačka/Sátoraljauhely-Rudabá-

19 Fenomén „spoločenského spevu“ sa viaže s obdobím od 30. rokov 19. stor., prvé spevníky (M. Chrástek, A. H. Škul-téty atď.) začínajú vychádzať tlačou od 60. rokov 19. storočia.

20 Ide o piesne, ktoré sa spravidla neviažu na konkrétne miesto výskytu, všeobecne rozšírený a nadlokálny fond, spievaný pri najrôznejších príležitostiach. O celonárodných piesňach na Slovensku Krekovičová (1989), c. p.

21 Manga, János (1978), *Z minulosti Veňarcu*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc.

22 Bližšie k Mangovým zápisom piesní zo Slovenského Komlóša Krekovičová, E. (1996a), c. p.

23 Kálmánfi, Béla (1973), *Rozmarín zelený. Slovenský folklór z okolia Esztergomu*. Budapešť: Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku. Ten istý (1979), Pamiatky baníckeho a sedliackeho života v slovenských ľudových piesňach v okolí Ostrihomu. *Národopis Slovákov v Maďarsku 2*, s. 253-276.

24 Krekovičová, Eva (1994), Spevnosť a piesňový repertoár Slovákov v Poľnom Berinčoku. *Národopis Slovákov v Maďarsku 10*, s. 131-159.

25 Tá istá (2010a), Nie je hymna ako hymna. Hymny v procesoch transformácie na prelome tisícročia. *Národopisná revue XX*, č. 1, s. 44-51.

26 Tá istá (1996b), Slovenský folklór z Malého Kereša. *Národopis Slovákov v Maďarsku 12*, s. 129-156.

27 Tá istá (2011), Duchovná pieseň a modlitba medzi ústnym podaním, písanými textami a letákovou tlačou na príklade Slovákov v Šáre. In *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre*. Kováčová, A., Uhrinová, A. (zost.). Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, s. 196-215.

28 Elscheková, Alica, Elschek, Oskár (1980), *Slovenské ľudové piesne a nástrojová hudba. Antológia*. Bratislava: Osvetový ústav, s. 13.

nyacska (2002) a Dolný Regmec/Alsóregmec (2002). Piesne z týchto lokalít sú zaujímavé tiež zastúpenosťou jednotlivých piesňových žánrov (sú to napr. viaceré v kontexte Slovákov v Maďarsku raritné piesne viazané s obradovými situáciami atď.), resp. typov piesní (napr. vojenský plač).

2. Dve lokality, ktoré sú príkladom kontrastu otvorenosti komunity voči okoliu a neprerušenej spontánnej pestovania spevu smerom do súčasnosti z jednej strany a na druhej strane uzavretosti a prerušenej kontinuity interpretovania folklórnych piesní, ktoré sa uchovávajú len v oblasti folklorizmu (v miestnej folklórnej skupine a speváckom zbore). Obe vybrané lokality sa odlišujú aj regionálnou špecifickosťou hudobno-spevnej kultúry.

2.1. Prvou z nich je Kestúc/Kesztölc (Komárňansko-ostrihomská župa, región Pilíš, oblasť západoslovenská). Je to navonok otvorená lokalita s mimoriadne zaujímavým repertoárom pilíšskej oblasti, formujúcim sa na podhubí viacerých etnických piesňových tradícií. V rámci mojich výskumov predstavoval Kestúc obec s najrozsiahlejším repertoárom, zaujímavú tiež výrazným zastúpením mužského repertoáru. Kestúcky materiál obsahoval rozmanitú škálu hudobných štýlov a vplyvov (najmä moravského, českého a maďarského), ktoré súvisia s viacerými kolonizačnými vlnami (popri slovenskej aj nemecká, česká a moravská) a početnými kontaktmi Kestúčanov s obyvateľmi iných oblastí (migrácie za prácou a pod.). V čase výskumu (2001) tvoril repertoár tunajšieho tzv. pávieho krúžku („pávakör“) iba jednu zo zložiek zaznamenaných piesní. Porovnanie so staršími zápsmi zároveň vykazuje výrazné zmeny v jeho skladbe, a takisto variabilitu piesní naprieč generáciami, ktoré potvrdzujú manifestné pestovanie piesní v období od 50.-60. rokov 20. storočia do druhej dekády 21. storočia²⁹. Na uchovávanie a skladbu repertoáru v Kestúci iste pôsobili aj zberateľské aktivity a vydané zbierky, najmä Bélu Kálmánfiho (1973) z výskumov v 50. a 60. rokoch 20. storočia.

1.2. Druhá vybraná lokalita, Veňarec/Vanyarc (Novohradská župa, súčasť stredoslovenského regiónu) patrí na jednej strane k výrazne uzavretým obciam. Výskum v roku 2013 tu zaznamenal zaujímavý a relatívne archaický fond piesní v slovenskom jazyku, uchovávaných najmä vďaka aktívnemu pôsobeniu pávieho krúžku. V obci v čase výskumu k bežne dostupným patrili aj zápisy folklórnych piesní z Veňarcu, publikované v monografii Jánosa Mangu³⁰. Tieto piesne tvoria dôležitú súčasť repertoáru miestnej speváckej skupiny, ktorej členovia v tunajšej slovensky hovoriacej komunite pôsobili v pozícii „expertov“. Mala som tu možnosť uskutočniť výskum u speváčky Márie Tiszovskej, rodenej Tuskanovej, nar. v r.1938, ktorá spolu so svojim otcom, matkou a bratom spievala ešte ako 16-18-ročná J. Mangovi pri jeho výskume.

S výnimkou jednej (Veňarcu) všetky vybrané lokality možno označiť za také, kde bolo možné v danom čase skúmať piesne aj mimo pávieho krúžku, v podaní spevákov,

29 Ako na mimoriadne folklórne živý a vhodný pre ďalší hlbšie zameraný výskum upozornil v rámci svojich výskumov na Kestúc tiež O. Elschek (1975a), c. p. V štúdiu publikované archaické obradové piesne som však pri výskume v roku 2001 nezaznamenala. S 15-ročným odstupom od nášho výskumu v Kestúci vyšla na základe zberov z rokov 2013 – 2015 piesňová zbierka *F kestúckem šírem poli... Ludové piesne Slovákov pod Pilíšom* (2016), Budapešť: Croatica, ktorú zostavila Katarína Királyová. Zbierka dokladá pomerne vysoké zastúpenie piesní získaných našim výskumom alebo ich variantov. Zároveň sa tu objavujú aj piesne, ktoré sme pri výskume nezistili, čo potvrdzuje konštatované bohatstvo piesňového fondu lokality a takisto spontánnu životnosť spevu Kestúčanov.

30 Manga (1978), c. p. Z 83 piesní obsiahnutých v publikácii som pri výskume zaznamenala 38, teda 48,5 %.

ktorí sa ich naučili a ktorí ich spievali v rámci spontánnych spevných situácií. Možno ich (samozrejme, s obmedzeniami v danej minoritnej situácii, o ktorých sa zmienim ďalej) označiť ako do istej miery „folklórne živé“.

Piesňová zbierka obsahuje materiály z výskumu, spracované v rokoch 2015 – 2017. Prepisy textov i melódií realizovala autorka publikácie a piesne sú doplnené komentármi. Texty sú zaznamenané fonetickou transkripciou s písaním jednotného mäkkého „i“, s uvádzaním mäkčeňov v prípade mäkčenia spoluhlások a znelostnej asimilácie. Podľa zásad prepisu nárečových textov sa „i“ nahrádzajúce spisovné „e“, „é“, „ie“ píše ako „i“.

K METODOLÓGII VÝSKUMU, TEORETICKÝM VÝCHODISKÁM A NIEKTORÝM VÝSLEDKOM VÝSKUMU

Komunity Slovákov v Maďarsku sa navzájom odlišujú nielen spôsobom osídlenia a zamestnaním (urbánne, rurálne a iné: banícke, sklárske, drevorubačské sídla), uchovávaním slovenského jazyka, konfesiónalnym zložením obyvateľstva, spôsobom života alebo vzťahom k miestnym či regionálnym tradíciám, ale rozdiely sa premietajú aj v sebaidentifikácii obyvateľov jednotlivých sídiel či oblastí. Viacerí autori zdôrazňujú – ako na to upozornila napr. aj K. Jakubíková – že práve duchovná kultúra (obyčaje, folklór a pod.) je hlavným nositeľom etnickej znakovosti, „*oporou jazykového vedomia a kolektívnej etnickej identity*“³¹, čo potvrdzujú aj jazykovedné výskumy u Slovákov žijúcich v zahraničí všeobecne³². Z tohto hľadiska má pieseň a jej uchovávanie ako istý kultúrno-identifikačný kód špecifickú pozíciu³³. Na ňu poukážem ďalej na príklade vzťahu jazyka a folklorizmu. Z hľadiska sledovanej témy tu možno hovoriť o viacerých typoch lokalít, odlišujúcich sa hlavne vzťahom jazyk – kultúrna pamäť – etnická identifikácia.³⁴

31 Jakubíková, Kornélia (1995), Problematika výskumu duchovnej kultúry. In *275 rokov v Békešskej Čabe*. Békešská Čaba: Slovenský výskumný ústav, s. 52.

32 Balleková, Katarína (2004), Z nárečových výskumov Slovákov v Maďarsku. In *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba, 16. – 17. októbra 2003*. Uhrinová, A., Žiláková, M. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 56. „Spevná (slovesná) kultúra spolu s hudobno-tanečnou... je v konkrétnom prostredí často napriek neznalosti slovenského jazyka jediným manifestovaným reprezentantom etnickej kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí.“ Tiež Ripka, Ivor (2003), Niektoré špecifiká jazykových prejavov amerických Slovákov (Slovansko-neslovanské jazykové kontakty). In *XIII. Medzinárodný zjazd slavistov v Lublane. Príspevky slovenských slavistov*. Doruľa, J. (vedúci redaktor a editor), s. 168.

33 „Z folkloristických prác, ale aj z praxe je známa mimoriadna časová rezistentnosť folklóru, najmä piesní, ktoré sa ďalej udržiavajú v pamäti, aj keď pominuli podmienky na ich aktívne pestovanie alebo rezistentnosť niektorých piesňových druhov, ktoré naďalej žijú, aj keď pominuli pôvodné príležitosti na ich pestovanie (obradové piesne).“ Burlasová, Soňa (1984), Proces doznievania pôvodnej etnickej tradície v enkláve. (Na príklade piesní z obcí Patvarc a Szügy). *Národopisné informácie*, č. 2, s. 130.

34 Termín „kultúrna pamäť“ používam podľa Assmann, Jan (2001), *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách staroveku*. Praha: Prostor. České vydanie z nemeckého originálu, ktorý vyšiel v C. H. Beck, 1997, preložil Martin Pokorný. „Etnickú identitu“ používam ako analytickú kategóriu, orientovanú „na konštruktivistické, procesuálne a kontextuálne ponímanie termínu“, pozri Kiliánová, Gabriela (2011), Kolektívna pamäť, historická pamäť a identita. In *Identita, história a kultúra. Dejiny Slovákov na Dolnej zemi*. Kováčová, A. (ed.), Budapešť, Békešská Čaba, s. 14–25, s. 19. Tá istá (2009), Úvod. In *My a tí druhí v modernej spoločnosti. Konštrukcie a transformácie kolektívnych identít*. Kiliánová, G., Kovalská, E., Krekovičová, E. (eds.). Bratislava: Centrum excelentnosti SAV Procesy, Historický ústav SAV, Ústav etnológie SAV, Veda, vydavateľstvo SAV, s. 13–30.

1. Na úvod považujem za potrebné zdôrazniť, že:

1.1. prezentovaný terénny výskum sa zameriaval aj na pieseň ako kultúrne dedičstvo³⁵, na jednej strane sa teda orientoval na rekonštrukciu folklórneho materiálu, ale – ako som už spomenula – sledovala sa celá šírka repertoáru, piesne svetskej aj duchovné, spolu s komentármi spevákov a ďalších informátorov o ich označovaní, znalosti a kontexte. V niektorých prípadoch sa zaznamenávali aj frazeologizmy, prehovory a naratívne podania³⁶. Skúmalo sa len u bilingválnych respondentov, pričom išlo nezriedka o fázu vysokej miery asimilácie s majoritou. Hlavným dorozumievacím jazykom slovensky hovoriacich obyvateľov Maďarska všeobecne bola v skúmanom čase maďarčina³⁷. Pokiaľ sa týka súčasného stavu životnosti piesňového repertoáru, takto orientovaný výskum si vyžaduje dlhodobý a opakovaný pobyt výskumníka v danom teréne, ale aj špecifické metódy výskumu. Náš výskum zaznamenal piesne spievané nielen v rámci speváckych krúžkov (vrátane zborov duchovných a cirkevných piesní), či folklórnych skupín, no tiež pri spontánných spevných príležitostiach.

1.2. Pri práci v teréne som sa sústredila najmä na tú zložku obyvateľov, ktorí sa v rámci výskumu deklarovali ako Slováci, opierajúc sa predovšetkým o jazykové kompetencie. Mojimi informátormi, i keď nie výlučne, boli v prevažnej miere príslušníci najstaršej generácie (vo veku nad 60, niekde i nad 70 a 80 rokov). Výnimku tvoril Kestúc³⁸ a obce severovýchodného Maďarska, kde bola veková hranica komunikácie v slovenčine posunutá nižšie, na 50-55 rokov³⁹. Nielen v komunikácii, ale aj z hľadiska zastúpenia

35 K problematike kultúrneho dedičstva v širších aktuálnych kontextoch napr. Pavlicová, Martina (2016), Ochrana kultúrneho dedičstva – počátek příběhu s otevřeným koncem. In *Od folkloru k world music. Na počátku bylo...* Příbylová, I., Uhlíková, L. (eds.). Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko, s. 46-56.

36 Materiál z výskumov obsahuje napr. pomerne rozsiahlu časť nahrávok z repertoáru prozaických podaní, ktoré sa podarilo získať v roku 1993 u vynikajúceho rozprávača Jána Takácsa z Novej Huty, narodeného v r. 1911.

37 Z hľadiska jazykovedy možno u Slovákov v Maďarsku hovoriť o postupnom prerastaní jazykovej kompetencie „zo slovenského monolingvizmu (keď slovenčina istého nárečového typu bola materinským jazykom až približne do 30. rokov 20. stor.) cez bilingvizmus slovensko-maďarský, maďarsko-slovenský bilingvizmus (aký je charakteristický pre väčšinu najstaršieho obyvateľstva) až po maďarský monolingvizmus (v strednej a mladšej generácii)...“ Pozri Balleková (2004), c. p., s. 53-61, cit. s. 54. Autorka tu uvádza tzv. „aktívny bilingvizmus“ (t. j. komunikačnú kompetenciu v slovenčine) a „pasívny bilingvizmus“ (aktívna komunikácia v slovenčine má črty narušeného slovenského jazykového systému na všetkých úrovniach). K bilingvizmu všeobecne z hľadiska teoretického Tanczer, Jozef (2016), *Rozviazané jazyky. Ako sme hovorili v starej Bratislave*. Bratislava: Slovart.

38 Balleková, Katarína (2008), Zabudnutá modlitba. In *Slovenčina v menšinovom prostredí*. Uhrinová, A., Tóth, A. J. (red.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 242-251; Tá istá (2001), Nad Kestúcom slniečko vychodí a bolesť zachodí. In *Kultúra slova* 35, č. 4, s. 232-237. K jazykovej situácii Slovákov v Maďarsku všeobecne v čase našich výskumov bližšie tiež Divičanová, Anna (2004), Ambivalentné hodnoty slovenského jazyka v Maďarsku v stredoeurópskom kontexte. In *Slovenčina v menšinovom prostredí*, Uhrinová, A., Žiláková, M. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 21-31; Uhrinová, Alžbeta (2004), *Používanie materinského jazyka v kruhu békešcabianskej slovenskej inteligencie*. Békešská Čaba: VÚSM; Tá istá (2010), Inštitúcie Slovákov v Maďarsku. Zárodok kultúrnej autonómie a predpoklady zachovania jazyka? In *Kontexty identity. Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej*. Krekovičová, E., Žiláková, M., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 473-482; Tušková, Tünde (2010), Obraz o etnických parametroch mladých Slovákov v maďarskom prostredí. In *Kontexty identity. Jubilejný...*, c. p., s. 342-346; Tá istá (2015), Používanie slovenského jazyka v rozličných komunikačných sférach a situáciách v Maďarsku. In *Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie venovanej jubileu etnografa Ondreja Krupu*. Kováčová, A., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: Výskumný ústav Celostátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, s. 168-173; tá istá (2016), *Slovenský jazyk v univerzitnom bilingválnom prostredí*. Békešská Čaba: VÚSM; Balleková, Katarína (2010), Obraznosť jazyka v menšinovom spoločenstve na jazykových ostrovoch v Maďarsku (frazeologické čriepky). In *Kontexty identity. Jubilejný...*, c. p., s. 216-223.

39 Nová Huta, vlastný výskum. K jazykovej situácii v Baňačke a Dolnom Regmeci bližšie Balleková (2004), c. p., s. 55-61.

slovensky a maďarsky spievaných piesní v repertoári všeobecne prevláda spev v maďarčine. Potvrdila to okrem iného sonda, ktorú uskutočnil v roku 1995 v Malom Kereši/Kiskőrös domáci účastník výskumného tábora Igor Grin. V tom čase tu bola ešte charakteristická bežná znalosť a používanie slovenčiny i pomerne bohatý repertoár piesní v slovenčine. U jednej z najlepších „slovenských“ speváčok zistil repertoár piesní v slovenčine a v maďarčine v pomere jedna ku dvom⁴⁰.

1.3. Skúmala som v prostrediach s prerušenou i neprerušenu kontinuitou pestovania slovenských piesní a prejavov folklóru (no nielen folklóru), pričom dôležitú úlohu v skúmaných procesoch uchovávaní a interpretácie piesní tu všeobecne zohrávalo organizované pestovanie piesní, hudby, prípadne tanca v rámci tzv. pávieho krúžku a pôsobenie miestnych folklórnych skupín⁴¹, prípadne spontánnych (Šára/Dabas Sári) alebo organizovaných speváckych skupín interpretujúcich duchovné piesne. Samotné rozlišovanie folklóru a folklorizmu vystupuje v takomto prostredí často ako nedôležité. Pokiaľ tu môžeme identifikovať určitú kontinuitu folklóru (a nielen folklóru, ale i iných foriem kultúry), deje sa tak spravidla prostredníctvom presúvania vybraných javov zo spontánnej alebo v pamäti uchovávanej podoby do organizovanej formy pestovania (oblasti folklorizmu), ale i naopak. Svoju úlohu tu zohráva viacero faktorov: iniciatívny jednotlivec, vydanie piesňovej zbierky z danej lokality/regiónu a „učenie sa“ piesní z nej členmi speváckej skupiny, organizovanie rôznych festivalov, stretnutí speváckych zborov⁴², ale aj usporadúvanie výskumných táborov, ktoré plnia v skúmanom prostredí zároveň svoju osvetovú funkciu. Pomáhajú zvyšovať záujem príslušníkov menšiny, ale aj ďalších obyvateľov lokality o prejavy slovenskej kultúry a o aktivity, ktoré s nimi súvisia. Oživovanie záujmu o jazyk a kultúru slovenskej menšiny v Maďarsku je jedným z cieľov výskumných táborov a úspešné plnenie tohto cieľa opakovane potvrdzujú návratné výskumy⁴³.

1.4. Ako dôležité vystupuje v rámci danej menšiny konfesijné hľadisko⁴⁴. V rámci slovenských jazykových ostrovov prevládajú konfesijné relatívne homogénne sídla. Viac ako dve tretiny tvorí evanjelické obyvateľstvo a. v. a menej ako tretinu katolíci⁴⁵. Doterajšie výskumy slovenskej menšiny v Maďarsku potvrdzujú tendenciu dlhšieho pre-

40 Krekovičová, Eva (1999a), *Vzťah folklóru a identity u Slovákov v Kiskőrösi*. In *Két víz között*, Báth, J. (zost.). Baja, Kecskemét, s. 105-110.

41 Zdôrazňujem, že takéto záujmové zoskupenia v čase výskumu aktívne pôsobili vo všetkých skúmaných lokalitách. K ponímaniu folklorizmu u Slovákov v Maďarsku ako „kultúrneho zásahu“ pozri Divičanová, (2002), c. p., s. 32. Tu aj informácie o jednotlivých historických fázach folklórneho hnutia. K folklorizmu tiež Krupa, András (2000), *Otázky folklorizmu v spojitosti s ľudovými zvykmi Slovákov v Maďarsku*. In *Folklorizmus na prelome storočí. Zborník príspevkov z medzinárodného sympózia*. Kysel, V. (ed.). Bratislava: Prebudená pieseň, s. 120-125.

42 V rámci výskumu v zemplínskom Dolnom Regmeci sa 8. septembra 2002 pri príležitosti mariánskeho sviatku účastníci výskumného tábora zúčastnili na *Stretnutí zborov duchovných piesní z viacerých obcí severovýchodného Maďarska*.

43 Ako príklad možno uviesť vyššie uvedenú zbierku Királyovej, (2016), c. p., z Kestúca, podobne ako publikáciu tej istej zostavovateľky: Királyová, Katarína (2013), *Dedičstvo Baňačky/Rudabányacska öröksége*. Budapest: Horváth, Csaba. Piesne z Baňačky vychádzajú zo zberov v rokoch 2011 – 2012.

44 Upozorňuje na to aj Divičanová (2002), c. p., s. 13, kde hovorí o jazyku a konfesii ako o najdôležitejších faktoroch, ktoré pôsobili na vytváranie a zachovanie etnického rázu, etnickej stability osád a ktoré ovplyvňovali aj etnické premeny.

45 Okrem toho žijú na slovenských jazykových ostrovoch gréckokatolíci, v niektorých evanjelických obciach baptisti. Medzi katolíkmi v Piliši sa vyskytujú aj adventisti. Údaje o konfesionalite príslušníkov slovenskej minority v Maďarsku uvádzam podľa: Divičanová (1996), c. p., s. 25.

trvávania a väčšej životaschopnosti slovenskej jazykovej a kultúrnej identity u Slovákov evanjelického vierovyznania. Súvisí to – podľa doterajších poznatkov – s odlišným cirkevným jazykom oboch konfesií, predovšetkým s evanjelikmi a. v. používanou biblickou češtinou, ktorá prevzala na seba funkciu obradného jazyka aj mimo cirkevných obradov a liturgie. A. Divičanová upozorňuje na to, že sa uplatňuje predovšetkým vo zvykoch spojených s rodinnou obradovosťou a že obľúbený a v rodinách po viac generácií opatrovaný spevník duchovných piesní, tzv. *Tranoscius*⁴⁶ a *Funebrál*, používaný pri pohreboch, sa spolu s Kralickou bibliou stali „symbolom tradičnej kultúry evanjelických Slovákov...“; kde plnili zároveň „funkciu etnického symbolu“⁴⁷. Výskumy sa realizovali v obciach a mestách s prevládajúcim evanjelickým obyvateľstvom a. v., v rímskokatolíckych, v zmiešaných katolícko-evanjelických, gréckokatolícko-rímskokatolíckych, v prípade jednej lokality (Dolný Regmec) k týmto dvom pribudli ešte príslušníci kalvínskeho vierovyznania. Konfesionálne odlišnosti sa premietli na prvý pohľad v oblasti duchovných piesní, a to hlavne medzi evanjelickým a katolíckym obyvateľstvom (aj tu však existuje istá nadkofesionálna vrstva piesní, najmä spätých s kalendárnymi zvykmi, napr. vianočných)⁴⁸. Ako špecifické, súvisiace o. i. aj s používaným bohoslužobným jazykom, sa vyčlenili tiež duchovné piesne späté s príslušnosťou ku gréckokatolíckemu vierovyznaniu⁴⁹. Odlišnosti premietajúce sa v hlbších vrstvách jazykových i kultúrnych prejavov „slovenskosti“ súviseli napr. s účasťou na púťach, ktoré v evanjelickom prostredí absentovali. Výskumy poukázali na dôležitosť inštitúcie púti najmä v prostredí rímskych katolíkov, ale tiež gréckokatolíkov. Na príklade kultúrnej blízkosti oblasti Pilíša a relatívne vzdalenej lokality Šára/Dabas Sári pri Budapešti, pričom pešia púť medzi nimi trvala 5-6 dní, sa ukázalo, že účasť na púťach pôsobila (pôsobí)⁵⁰ v podmienkach menšiny aj ako dôležitý vnútorný integračný faktor. Konkrétny príklad predstavujú v rámci pútnických miest na jednej strane pilíšska obec Mlynky/Pilisszentkereszt a na druhej strane Šára, s prenocovaním v Santove/Pilisszántó alebo v Ečeri/Ecser⁵¹. Na základe spoločnej účasti na púťach dochádza medzi obyvateľmi týchto lokalít k vytváraniu dlhodobých vzájomných kontaktov a recipročných väzieb spriatelených rodín slovensky hovoriacich účastníkov púti z niektorých oblastí Maďarska. Takto spriaznené lokality sa vyznačujú blízkosťou prejavov kultúry a spôsobu života aj v iných oblastiach ako v piesňach.

46 Juraj Tranovský: *Cithara Sanctorum*. Prvé vydanie Levoča 1636.

47 Divičanová, A. (1996), c. p., s. 26.

48 K tomu bližšie Urbancová, Hana (2011), *Cirkevné piesne ako súčasť tradičného spevu Slovákov v Maďarsku*. In *Cirkevná kultúra Slovákov v Maďarsku* (= *Otázky vývoja kultúry II.*). Divičanová, A., Kováčová, A. (eds.). Békešská Čaba/Békéscsaba: VÚSM, s. 126-152.

49 K bohoslužobnému jazyku pozri bližšie Balleková (2008), c. p. Výskum zaznamenal aj niektoré piesne publikované v spevníku Papp, Štefan (1969), *Gréckokatolícki duchovní písní/Gréckokatolícke duchovné piesne*. Bez miesta vydania: *O Marije, máti Boža prečista*, s. 68 (pozri komentáre k piesňam) a *Likuj, presvjataja, Ďivo i Mati*, s. 87.

50 Mariánske púte v Šáre, ale i v pilíšskych obciach sa organizovali aj v čase našich výskumov, ale už nie pešo, ale autobusmi či vlakmi, podobne ako v severovýchodných dedinách Dolný Regmec či Baňačka. K obľúbeným patria najmä púte do Levoče či Medjugorja.

51 K tomu Žiláková, Mária (2011), *Kontakty so širším a užším regiónom v dvoch zložkách tradičnej kultúry (ľudové liečenie a ľudová religiozita)*. In *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre*. Kováčová, A., Tušková, T., Uhrinová, A. (zost.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 22-23. Autorka uvádza, že Šárania chodili do Mlynkov aj na hody. K púťam v Šáre aj Čukan, Jaroslav (2011), *Medzilokálne kontakty a etnické vedomie Slovákov v Šáre pri Budapešti*. In *Materiálové...*, c. p., s. 168-175.

1.5. Pokiaľ sa týka tzv. ľudovej terminológie, Slováci v Maďarsku (bez ohľadu na konfesiu) označujú piesne so svetskou tematikou ako *nuoti, nóti, noti*, prípadne *kratke* a duchovné piesne termínom *pesnički, pesnička, pišmički*, prípadne tiež *svatje, svate*, či podľa príležitosti (katolíci): *pousne, pohrebové, pri kríži, na pútu, rúžencové*. Ďalším, novšie používaným termínom (napr. vo Veňarci, Tardoši, ale i inde) je: *autobusové*, t. j. piesne, ktoré si speváci priniesli prevažne v rámci kontaktov so Slováckmi zo Slovenska, prevzali z médií a podobne. Ide o piesne, ktoré sa nepovažujú za pôvodom miestne a zvyknú sa spievať pri rôznych spontánných príležitostiach, vrátane skupinových ciest (autobusom) do vzdialenejších miest.

1.6. Ako významný historický „uzol pamäti“ s dosahom na procesy identifikácie jednotlivca i lokálnej komunity so svojou „slovenskosťou“ vystupujú presuny obyvateľstva medzi Slovenskom a Maďarskom v rokoch 1946 – 1948, v dôsledku ktorých dochádza – ako je všeobecne známe – aj k výrazným zmenám v národnostnom zložení sídiel so slovenským obyvateľstvom⁵². Tieto udalosti patrili k tým zlomovým historickým bodom v živote Slovákov v Maďarsku, v rámci ktorých sa odкрývajú a (popri iných motiváciách) formulujú a upevňujú (prípadne vzhľadom ku konkrétnym okolnostiam i menia) identifikačné postoje a mechanizmy prebiehajúce v širšej komunite a v rodine, ale aj u jednotlivca. Jednoznačne formulované postoje prežívali u našich informátorov i v rokmi overených či korigovaných spomienkach⁵³ a súvislosti s repatriáciou sa premietli aj v piesňovom materiáli.

2. V rámci špecifikácie skúmanej menšiny vychádzam:

2.1. zo Stuarta Halla⁵⁴ a jeho vymedzenia diaspóry ako hybridnej (t. j. nerovnomerne zmiešanej – Hall ju skúmal na príklade karibskej identity), stojacej v protiklade s esencionalistickým konceptom identity. Výskumy realizované v 27 lokalitách predbežne indikovali u našich (vekovo obmedzených) respondentov dve zásadné línie sebaidentifikácie. Tieto línie vychádzajú z inklinácie obyvateľov slovenských jazykových ostrovov v Maďarsku buď k jednému, alebo k druhému pólu tzv. „dvojitej identity“⁵⁵, aká je obvyklá aj v rámci iných menšinových spoločností⁵⁶:

2.1.1. Inklinovanie k deklarovaniu autoobrazu Slovákov prepojených so svojím pôvodným materským prostredím (ponímajú výskumníkov zo Slovenska ako „svojich/nasích“). S takýmto spôsobom identifikácie sme sa stretli napr. u slovensky hovoriacich obyvateľov Slovenského Komlóša (1992, 1993), Poľného Berinčoka (1991), ale i ďalších

52 K problematike tzv. „repatriácie“ bližšie napr. *Povojnové migrácie a výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom* (2010), Sáposová, Z., Šutaj, Š. (eds.). Prešov: Universum.

53 K spomienkam na procesy výmeny obyvateľstva v rokoch 1946 – 1948 tiež Paríková, Magdaléna (1999), *Reemigrácia Slovákov z Maďarska v rokoch 1946 – 1948. Etnokultúrne a sociálne procesy*. Bratislava: Stimul.

54 Hall, Stuart (1992), *The Question of Cultural Identity*. In *Modernity and it's Future*. Hall, S., Held, D., McGrew, T. (eds.). Cambridge: Polity Press, s. 274-316; k hybridite diaspor tiež napr. Clifford, James (1977), *Routes Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge: Harvard University Press.

55 Pozri napr. Kmeť, Miroslav (2012), *Krátke dejiny dolnozemskej Slovákov 1*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko. Prezentované tézy o inklinovaní k jednému či druhému typu identifikácie konštatujem na základe vlastných pozorovaní a kvalitatívneho prieskumu prostredníctvom interview, ktoré však zatiaľ nie sú dostatočne relevantné pre širšie zovšeobecnenia.

56 Upozorňuje na to napr. aj Lipták, Lubomír (2005), *Symboly národa a symboly štátu*. In *Mýty naše slovenské*. Krekovič, E., Mannová, E., Krekovičová, E. (eds.). Bratislava: AEP, s. 51-60, na s. 59.

lokalít južnej Dolnej zeme, takisto aj v oblasti Piliša: Kestúc (2001), Senváclav (2009), Mlynky (2001).

2.1.2. Naproti tomu v iných lokalitách (Malý Kereš, 1995, Nová Huta, 1993, Šára, 2011, prípadne Banka/Bánka, 2000) prejavovala sa v čase nášho výskumu ako dôležitejšia identifikácia respondentov ako občanov maďarského štátu. Uvediem aspoň pár príkladov: v Banke obyvatelia obce výskumníkov zo Slovenska vnímali do istej miery ako kuriozitu (slovensky hovoriaci miestni občania vyzerajúci z okien svojich domov účastníkov výskumu v rámci prvej orientačnej prechádzky po dedine privítali otázkou: „*Tak to vy ste tí Slováci?*“).

V katolíckej Šáre som zaznamenala v rámci výzdoby ulíc na okolí domov kvetinovým kobercom pri príležitosti osláv sviatku Božieho tela pre mňa nie celkom zrozumiteľné vyobrazenia. Odpoveď na moju otázku k nim znela: „*No, to je to naše – ako poviem – veľké Uhorsko.*“ V Novej Huti prišiel pomôcť pri pálení vápna starým rodičom, u ktorých som robila výskum, pätnásťročný chlapec, ktorý bežne komunikoval dobrou slovenčinou. Jeho starý otec po ukončení výskumu vyjadril názor, že v 1989. roku po páde železnej opony by bolo bývalo dobrým riešením opäť spojiť do jedného štátu Maďarov aj Slovákov.

3. Ako som už spomenula, z hľadiska teoreticko-metodologického sa ukázalo ako potrebné rozlišovať etnickú identifikáciu a kultúrnu pamäť.

Prejavy slovenskosti determinované uvedomovaním si svojho pôvodu a používaním slovenského jazyka v bežnej komunikácii (hlavne v rodinnom a domácom kruhu, menej na verejnosti) nemusia mať – ako je všeobecne známe a platí to aj v prostredí slovenskej menšiny v Maďarsku – charakter reprezentácie slovenskej identifikácie ako etnickej, čo demonštrovala napr. situácia v Malom Kereši (1995)⁵⁷. Zaznamenali sme tu síce identifikáciu obyvateľov so svojou slovenskosťou, určenou hlavne (niekedy výlučne): a) na základe jazyka; b) povedomia pôvodu; c) niektorých zložiek kultúry (kde folklór, a najmä pieseň, zohrávali významnú úlohu). Na druhej strane však stála – oveľa silnejšie pociťovaná a demonštrovaná – lokálna identita Kerešana ako lojálneho občana krajiny a štátu, v ktorom sa narodili jeho predkovia a kde žije, a teda povedomie príslušnosti k štátotvornému maďarskému národu.

Na základe viacerých historických prameňov (nielen sčítaní ľudu) tu už od roku 1910 výskumy zaznamenávajú oveľa intenzívnejší trend spontánnej asimilácie pôvodne dominujúcej slovenskej komunity tohto poľnohospodárskeho mesta s majoritným obyvateľstvom, ako v predtým porovnateľných južných dolnozemskejších sídlach Slovákov (napr. v Slovenskom Komlóši, Poľnom Berinčoku a pod.). Proces inklinácie identifikovania sa obyvateľov s maďarským jazykom, školstvom, etnicitou sa v Kereši zrýchľoval najmä od 50. rokov 19. storočia⁵⁸. A to aj napriek tomu, že ešte v čase výskumu sme tu zistili v najstaršej generácii ako bežnú komunikáciu v slovenskom jazyku, zaznamenali v porovnaní s inými lokalitami pomerne bežnú znalosť primeraného (aj keď nie príliš rozsiahleho) repertoáru slovenských piesní, parémii, naratívov, používanie archaického obrazného jazyka atď.

57 K tomu bližšie Krekovičová, Eva (2000a), K súčasnému stavu spevnosti a identity Slovákov v Maďarsku. *Slovenská hudba XXVI.*, č. 3, s. 355-368.

58 Pozri Divičanová (1999), c. p., s. 20.

V súvisi s tým možno slovensky hovoriacich obyvateľov Kereša označiť za príslušníkov minority, ktorí disponujú v istých zložkách kultúry dlhodobo uchovávanou, bez zásadnejších vnútorných či vonkajších impulzov pretrvávajúcou slovenskou kultúrnou pamäťou. Tieto prejavy sú zároveň indikátormi lokálnej identifikácie kerešského spoločenstva. Identifikácia tu všeobecne vystupuje síce ako viacvrstvová (podobne ako v menšinových spoločenstvách a etnicky miešaných oblastiach všeobecne), avšak inklinuje predovšetkým k maďarskej, teda štátnej identifikácii.

Indikujú to viaceré reakcie a správanie sa obyvateľov Malého Kereša v jednotlivých historických obdobiach, najmä po roku 1910 po zavedení maďarského jazyka do bohoslužieb a škôl na prianie samotných Kerešanov⁵⁹. Toto vedomé úsilie obyvateľov mesta o asimiláciu s okolitým väčšinovým maďarským obyvateľstvom malo v procesoch urbanizácie najmä 19. storočia predovšetkým sociálne integračný charakter (maďarské meštianstvo ako kultúrny vzor, sociálne vyššie postavená vrstva spoločnosti). Citujem informátora, narodeného v r. 1917: „*Maďarski ňevedev ňikto pred jedno stopädesiat rokov, starí ocovia ešte slovenskú školu chodili. Tuto je štiriadvacať kilometrov, to sa Maďari, ta tam chodili slúžiť, žebi sa naučili maďarski. Starí rodičia. A potom tak bolo – taká, no zadobrovo boli našťivď boli sa – prišli semká, alebo aj – nachistali, taišli tatam, a tak potom uš tak zadobrovo ostáli. Tí Patajčani aj s Kišköröšani. Chodili edon Mózeš báci g mojej mamóuki. Tag na jarmak – naveki tam sa pristavili*“⁶⁰.

Spomínané postoje sa prejavili veľmi ostro aj v reakciách obyvateľov Kereša na aktivity agitátorov v rámci presídľovacej akcie pri organizovaní výmeny obyvateľstva medzi Maďarskom a Slovenskom po druhej svetovej vojne. Viacerí informátori dodnes na túto pre nich nepríjemnú skúsenosť nezabudli a stretli sme sa dokonca s takmer doslovným reprodukovaním reči agitátora v podaní jedného z respondentov, a to aj napriek 50-ročnému časovému odstupu. Bol prezentovaný s jednoznačne negatívnym hodnotením. Postoje Kerešanov k repatriácii výstižne vyjadrila 84-ročná žena nasledovne: „*Takí, čo navrávali, žebi taišli do Slovákii. A ket som ja vravela, že: ‚A tam nám čo dáte?‘ ‚To vraj, čo tu máte.‘ ‚A žobrácku kapselu si aj tu muožem zodrať, ňi len Slovákii.‘ ‚Ale – vraj – ,to je vaša zem.‘ ‚Akobi bola to moja zem, ked som sa ja tu narodila. Ja to ňemožem poviedať, že je to moja zem! Ná ňie pravda? Tu zme. Tu zme privikli a tu chceme aj pozdichať. Tu máme už aj siedmom keruleťe chižu. Ház. Máme aj mesto, dĕ nás pochovajú. Na hrobe.*“⁶¹

Charakter piesňového materiálu z Malého Kereša – v porovnaní s materiálom z viacerých ďalších výskumných lokalít – korešponduje s uvedenými charakteristikami identifikácie jeho obyvateľov (relatívne vysoký výskyt novouhorských piesní a výrazné zastúpenie bodkovaného rytmu). A to nielen v rámci svetských piesní, ale tiež v piesňach duchovných (napr. opakované záznamy všeobecne známej vianočnej koledy „*Čas radosti, veselosti*“ priniesli viacero rôznych variantov melódie s výrazným použitím bodkovaného rytmu). Tejto problematike som sa podrobnejšie venovala na inom mieste⁶².

59 Tá istá (1999a), c. p., s. 102-103, Leška, Štefan (1810), *Kratyčká Historie městečka a cirkvi Kišköröšu*. Pešť: Trattner.

60 Krekovičová, E. (1999b), Kultúrna a etnická identita slovenskej menšiny v Maďarsku. (Na príklade vzťahu identity a folklóru v Malom Kereši. *Národopisná revue IX.*, č. 4, s. 199-204, cit. s. 200.

61 Tá istá (1996b), c. p., s. 135-136.

62 Tá istá (1999a), c. p., s. 109.

4. Výskumy priniesli niektoré nové témy a umožnili charakterizovať viaceré špecifiká v repertoári piesní a ďalšie „kódy identity“:

- fenomén hymny – existencia viacerých lokálnych hymien (Békešská Čaba, Tardoš), regionálnej (pilišska hymna), „zakladateľskej“ hymny (Békešská Čaba), ale tiež oficiálne etablovanej hymny Slovákov v Maďarsku (1999).⁶³

„*Pilišska himna – slovenski.*“ (Spev skupina žien, Senváclav/Szentlászló, 2009)

1. „*Preleť, sokol, horu krížom,
päkní chotár pot Pilišom chvál, chvál, chvál.
Vikúpäš sa v diväj kráse skál, skál, skál.*

Refr.:

*F tých pilišskich dúbravách
hojdajú sa bujné koruni,
tisíce krás, nebo na zemi.*

2. *Nemáme tu rušné more,
len nás často širej hore vánok viruší.
To nám Piliš, vrch pravekí šáptá do duší.*

Refr.:

F tých pilišskich...“

(Spieva sa aj v maďarčine. Autor slovenského textu: Gregor Papuček, slovenský básnik z Mlynkov/Pilisszentkereszt, melódia maďarskej umelej piesne.)

Novší výskum v lokalite Tardoš/Tardos (Komárňansko-ostrihomska župa) v roku 2017 zaznamenal lokálnu hymnu spievanú v slovenčine i v maďarčine, ktorej autorom je (všeobecne známy) rodák z Tardoša, ktorý sa v rámci repatriácie presídlil na Slovensko. Text piesne reflektuje nostalgické spomienky autora na pôvodný domov. Obyvatelia Tardoša ju prijali za svoju a spieva sa – vo funkcii reprezentácie lokálnej identifikácie Tardošancov (vrátane rodákov) pri najrôznejších spoločenských príležitostiach dodnes. Obyvatelia lokality sa v čase výskumu vyznačovali veľmi silným lokálpatriotizmom;

- reprezentácia lokálnej slovenskej jazykovej výlučnosti, ktorá sa premieta v zdôrazňovaní „exotickosti“ kestúckeho dialektu prostredníctvom vybraného znaku lokálneho nárečia, ktorý plní funkciu prostriedku „prisvojovania si“ piesní (Kestúc: dôsledná tvrdá výslovnosť hlások „d“, „t“, „n“, „l“ prakticky vo všetkých zaznamenaných piesňach, napriek existujúcim nedôslednostiam v hovorovej reči, pričom toto nepísané pravidlo má aj svoje výnimky – pozri zberka Kestúc, č. 17d a 65d);
- vplyv letákových piesní a pútí na spev duchovných piesní v komunitách hlásiacich

63 Tejto problematike som sa venovala v práci Krekovičová, Eva (2013). Nem minden himnusz egyforma, avagy a himnuszok az ezredforduló átalakulási folyamataiban [Transformation of anthems at the turn of the millennium]. *Ethnographia: Magyar Néprajzi Társaság folyóirata* 124., č. 4, s. 438-452. Slovenská verzia: Krekovičová, Eva (2010a). Nie je hymna ako hymna. Hymny v procesoch transformácie na prelome tisícročia. *Národopisná revue* XX, č. 1, s. 44-51. Variant hymny zaznamenaný vo Veňarci uvádza aj zberka pod č. 8, v komentári ďalšie informácie o piesni.

sa k rímskokatolíckemu a gréckokatolíckemu vierovyznaniu a niektoré špecifiká repertoáru duchovných piesní: nadkonfesionálna vrstva piesní spätých so spevom v období Vianoc, prípadne predveľkonočného pôstu; výskyt archaizmov v spôsobe interpretácie duchovných piesní a podobne (ametrickosť, ozdobný spev). Bližšie v podkapitolách: „K melodickej zložke piesní u Slovákov v Maďarsku“ a „K duchovným piesňam Slovákov v Maďarsku“;

- v dvoch z troch skúmaných lokalít severovýchodného Maďarska zaznamenal výskum v rámci obradových piesní variovaný typ svadobnej melódie charakteru obecnej nôty, známej a rozšírenej dodnes na východnom Slovensku (Spiš, Zemplín), ktorá sa spieva pri tanci s nevestou. Je to na Slovensku tzv. „redovi“, v maďarských lokalitách na hraniciach s Maďarskom a v dedinách severovýchodného Maďarska „menyasszonytánc“. Melódia je výrazným znakom svadby a v roku 2002 bola pieseň na svadbách bežnou súčasťou repertoáru v Dolnom Regmeci a Baňačke. V Baňačke som mala možnosť pozrieť si aj súkromnú videonahrávku svadby z roku 1999. Nápev sa spieva po začepčení nevesty v kombinácii s rôznymi textami, a to aj v prípade miešania maďarských a slovenských textov, či svadby v maďarčine (pozri zbierku a komentáre: Baňačka a Dolný Regmec).
- pôsobenie ružencových spolkov v katolíckom prostredí a funkcia špecifických ružencových piesní v slovenčine pri pohrebe členky/člena spolku na želanie nebožtíka (muža alebo ženy) ešte pred smrťou. Pieseň sa spievala ako v poradí posledná pred zasypaním truhly (bližšie v kapitole o duchovných a letákových piesňach). Niekde sa takéto piesne spievali pri pohrebe starých ľudí s cieľom pripomenúť prítomným, že zomretý počas svojho života rozprával po slovensky;
- funkcia spevu slovenských piesní v interpretácii dobrej speváčky (členky miestneho spevokolu) ako ozvláštnenia rodinnej oslavy (narodeniny, meniny) na požiadanie susedov (Šára/Dabas Sári, Peštianska župa, 2011).

Výskumy upozornili aj na vzťah znalosti jazyka v súvislosti s aktívnym pôsobením obyvateľov navštívených lokalít v speváckych či tanečných skupinách prezentujúcich piesne v slovenčine. Uvediem niekoľko príkladov:

Zhruba 15-členný miešaný spevácky zbor z Ešky/Öskü (Vesprímska župa, 2005) nám v rámci výskumu predviedol svoj nacvičený program slovenských piesní. Po skončení vystúpenia vysvitlo, že len piati z interpretov sa vedeli ako-tak dorozumieť po slovensky a bežne konverzovali v slovenčine traja. Slovenský jazyk neovládala ani vedúca zboru. Viacerí zo spevákov sa identifikovali ako menšinoví Nemci alebo Maďari zo zmiešaných manželstiev.

Podobne v trojetnickom (maďarsko-slovensko-nemeckom) poľnohospodárskom mestečku Poľný Berinčok (Békešská župa, 1991) pôsobil v miestnom slovenskom spevokole príslušník nemeckej menšiny, ktorý mal manželku Slovenku.

V obci Jášť/Jásd (Vesprímska župa, 2005) bola hlavnou organizátorkou tamojšieho slovenského zboru miestna učiteľka, „tanitónéni“, príslušníčka nemeckej menšiny v obci, ktorá neovládala dobre slovenčinu a učila v maďarskej škole (jedinej v Jášti). Spevokol prosperuje a patrí v rámci Maďarska k úspešným. Texty piesní sa tu šíria a uchovávajú – podobne ako v mnohých ďalších menšinových lokalitách so slovenským obyvateľstvom v Maďarsku, kde absentovali slovenské školy – prepisovaním maďarským zložkovým pravopisom.

Ďalším príkladom úspešných snáh o začlenenie mladších generácií do činnosti speváckych a hlavne tanečných menšinových skupín v oblasti folklorizmu sú viaceré sídla (napr. Šára/Dabas-Sári). Prevažná väčšina z týchto tanečníkov a spevákov však už slovenský jazyk neovláda.

Na záver považujem za potrebné zdôrazniť, že materiály a poznatky z výskumov spevného repertoáru slovenskej menšiny v Maďarsku priniesli a iste ešte prinesú zaujímavé poznatky o tejto časti jej kultúrneho dedičstva. Jazykovedné, etnologické, sociologické, folkloristické a ďalšie výskumy však zároveň potvrdzujú trendy výrazne postupujúcej asimilácie týchto jazykových ostrovov⁶⁴. Naši kolegovia z Maďarska, zaoberajúci sa intenzívnymi výskumami Slovákov v Maďarsku, predpokladajú – najmä vzhľadom na aktuálnu situáciu v jazykovej oblasti – perspektívu prežitia tejto menšiny v ďalšej generácii už len v rámci slovenskej inteligencie.

K MELODICKEJ ZLOŽKE PIESNÍ SLOVÁKOV V MAĎARSKU

O pohľad na zastúpenosť jednotlivých vrstiev v hudobnej zložke piesní Slovákov v Maďarsku ako celku som sa pokúsila prostredníctvom porovnania dvoch piesňových korpusov, a to: 1. publikácie zo zberov Ondreja Krupu *Spevy našich Slovákov* z roku 2004⁶⁵, ktorá vyšla v spoluautorstve zberateľa s maďarským muzikológom Pálom Richterom; 2. materiálov z vlastných terénnych výskumov⁶⁶. Obe zbierky vychádzali z terénnych výskumov a boli zamerané na kultúrne dedičstvo, ale i na repertoár ako taký a časovo sa do určitej miery prekrývajú.

Publikované Krupove zbery boli zaznamenané v období od druhej polovice 20. storočia, s presahom do prelomu tisícročí a obsahujú materiál 398 piesní (zapísaných – s výnimkou necelých desiatich – spolu s melódiami). Kniha obsahuje registre publikovaných nápevov (s. 477-485) a hodnotenie piesní z hľadiska hudobného od P. Richtera: „Hudobné aspekty zbierky“⁶⁷. Pokiaľ sa týka prameňov z oblasti dnešného slovenského územia, autor sa vo svojich komentároch opiera o výskumy Bélu Bartóka z počiatku 20. stor. (roky: 1906 – 1918) a jeho štúdiu o slovenských ľudových piesňach (Bartók I., 1959), resp. kritické maďarské vydanie⁶⁸ a o druhé revidované a doplnené vydanie Slovenských spevov s registrami, ktoré pripravil Ladislav Galko a ktoré vyšlo v siedmich zväzkoch priebežne v rokoch 1972 – 1989. Bartókove zápisy boli zaznamenané na počiatku 20. storočia, v prípade Slovenských spevov početne prevládajú zápisy z druhej

64 Konkrétny proces doznievania pôvodnej etnickej tradície v enkláve na príklade piesní v Patvarci/Patvarc a Sudiaciach/Szügy podľa terénneho výskumu z roku 1971 charakterizovala detailnejšie Soňa Burlasová, pozri Burlasová (1984), c. p.

65 Krupa, Ondrej, Richter, Pál (2004), *Spevy našich Slovákov. Výber zo zbierky Ondreja Krupu/A hazai szlovákok énekei. Válogatás Krupa András gyűjteményéből*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku.

66 V texte vychádzam z príspevku Krekovičová, Eva (2015), *K melodickej zložke piesní Slovákov v Maďarsku. Porovnanie dvoch piesňových korpusov*. In *Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí: Zborník z medzinárodnej konferencie venovanej životnému jubileu etnografa Ondreja Krupu*. Békešská Čaba: VÚSM, s. 109-120, ktorý som dodatočne doplnila o ďalšie spracované výskumy.

67 Richter, Pál (2004), *Hudobné aspekty zbierky*. In *Spevy našich Slovákov. Výber zo zbierky Ondreja Krupu*. Békešská Čaba/Békéscsaba: VÚSM, s. 57-67, s. 477-485.

68 Lampert, Vera, Révész, Dorrit (1999), *A tót nepi dallamok*. In *Bartók Béla irásai* 3. Budapest: Musica, s. 166-209.

polovice 19. stor. (publikované pôvodne v rokoch 1880 – 1926). Richterova charakteristika Krupovej zbierky vychádza z tradícií maďarskej etnomuzikologickej školy a berie do úvahy prioritne melodickú zložku piesní a širšie medzinárodné súvislosti nápevov v rámci jednotlivých piesní.

Pri porovnávaní hudobnej zložky piesní z oboch prameňov som použila etnomuzikologickú analýzu zaužívanú v slovenskej etnomuzikológii, ktorá vychádza z – v porovnaní s metódou P. Richtera do istej miery inak orientovaného – konceptu Jozefa Kresánka (1913 – 1986). Principiálnym a pre slovenskú etnomuzikologickú školu charakteristickým je skúmanie piesne ako komplexného, nielen hudobne, ale i etnologicky a kultúrno-historicky determinovaného fenoménu (zohľadňuje tiež funkciu piesne a širšie historicko-geografické súvislosti piesňových vrstiev).

Kresánek vychádzal z konceptu hudobného myslenia a štrukturálnej analýzy hudobnej zložky piesní, pričom sa opieral o európske muzikologické bádanie (vrátane Bartóka a Kodály), o piesňové zbierky uložené v archíve Matice slovenskej v Martine a vlastné zápisy. Vypracoval koncept geneticko-vývinových hudobných štýlov, ktorý publikoval v zásadnej práci *Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného*⁶⁹. Jeho východiskom bol evolucionistický prístup, teda – veľmi zjednodušene povedané – ponímanie vývinu ako procesu smerujúceho od jednoduchších prejavov k zložitejším⁷⁰. Ťažisko koncepcie autora spočívalo v tonálnej zložke analyzovaných melódií s prihliadnutím na kontextové väzby piesne v danom prostredí.

Na základe tonality člení Kresánek nápevy na dve základné skupiny, ktoré označuje ako „piesne staré“ a „nové“. Vychádza jednak z princípu autochtónneho vývinu „ľudovej“⁷¹ piesne: „... vo výskume našich starých piesní staviame do popredia autochtonnosť, možnosť samostatného vzniku“⁷², opiera sa o špecifickú povahu „našej starej ľudovej piesne“, ale aj z hudobnohistorických a porovnávacích výskumov, ku ktorým sa autor, citujem: „... priklonil... len v druhej časti štrukturálneho výskumu – pri skúmaníach novej a novouhorskej piesne.“⁷³ Kým staršiu vrstvu reprezentujú tzv. predharmonické nápevy, pieseň nová obsahuje v sebe už znaky harmonického myslenia, charakteristické najmä pre európsku umelú pieseň a hudbu. Obe skupiny sa vnútorne členia na ďalšie štýlové vrstvy. Jeho teória a metódy analýzy boli ďalej rozpracované a na základe novších heuristických poznatkov postupne modifikované a rozšírené, hlavne Alicou a Oskárom Elschekovcami (A. a O. Elschekovci 1962 (2. vydanie 1996), 1980, Elscheková, 1963, Elschek, 1975b), ale i ďalšími autormi, ako S. Burlasová (1968, 1987, 1988a).

69 Kresánek, Jozef (1951), *Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení.

70 Tu autor vychádzal z koncepcií muzikológov v oblasti porovnávacej hudobnej vedy, ktorí sa orientovali na štúdium mimoeurópskej hudby (E. M. von Hornbostel, C. Stumpf, C. Sachs, R. Walaschek a ďalší). Pozri Urbancová, Hana (1997), Doslov. In Jozef Kresánek: *Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného*. (Faximile vydania z roku 1951.) Bratislava: AEP, s. 297-281, na s. 298.

71 Termín J. Kresánka, používaný v slovenskej muzikológii i folkloristike ako žánrová kategória piesne tvoriacej súčasť „tradičnej ľudovej kultúry“.

72 Kresánek (1951), c. p., s. 269.

73 Ten istý (1951), c. p., s. 269.

A. K predharmonickým („starším“) piesňam sa radia:

1. Úzkorozsahové piesne, označované aj ako magicko-rituálne a detské⁷⁴. Ich melódia krúži okolo 1-3 tónov alebo sa opiera o tonálnu kostru dvoch tónov v rozsahu sekundy či tercie. Vyskytujú sa predovšetkým v obradovom a detskom folklóre či uspávkách, nachádzame ich aj v pomerne vzácných nestrofických piesňach (patria k nim napr. niektoré pastierske vyvolávania, pohrebné plače a pod. a ich nápevy majú nezriedka recitatívny charakter)⁷⁵. Podľa Elscheka tvoria 1,5-2 % tradičného piesňového fondu (Elschek, 1975b: 1072). V rámci tejto vrstvy možno osobitne vyčleniť piesne detské, ktorých jednoduchá štruktúra a úzky rozsah pritom nemusí byť iba dokladom o archaickej podobe piesne, ale súvisí s vekom nositeľov a ich pamäťovými a interpretačnými možnosťami.

(Pokiaľ sa týka materiálu z územia Maďarska, takéto melódie tvoria v materiáli z Krupových zberov, no aj v našej zbierke /v porovnaní s materiálom z územia Slovenska/ relatívne rovnako zastúpenú zložku, čo môže súvisieť aj s dlhodobým zameraním O. Krupu na tradičnú obyčajovú kultúru, kde sa tieto typy petrifikujú spravidla najdlhšie. Platí to v prvom rade o kalendárnych obradových piesňach v interpretácii detí, ale aj dospelých, prípadne o ďalších žánroch: pohrebných nariekaniach, svadobných a krstinových piesňach, uspávkách, detských piesňach a hrách a pod. Na uchovaní týchto piesní v kultúrnej pamäti prakticky dodnes /napr. Slovenský Komlôš, 1992, 1993; Malý Kereš, 1995; Šára, 2011; Veňarec, 2013 atď./ má svoju zásluhu – popri eventuálnej tendencii petrifikovania archaickejších javov v menšinovom prostredí – tiež: a. pôsobenie folklorizmu /hlavne aktivity pávich krúžkov od 70. rokov 20. stor. a speváckych zborov/; b. dostupnosť publikácií starších piesňových zbierok /napr. Kálmánfiho z okolia Ostrihomu⁷⁶, Mangu z Veňarcu/Vanyarc⁷⁷, Papučeka z Mlynkov⁷⁸, v neposlednom rade aj O. Krupu, 1984/; c. ďalšie aktivity zberateľov slovenských piesní a inštitúcií z Maďarska i zo Slovenska zaberajúcich sa slovenskou menšinovou problematikou v Maďarsku. /V našej zbierke túto vrstvu reprezentujú uspávanky a detská pieseň z Novej Huty a Veňarcu./)

2. Ďalšia vrstva nápevov s malým a stredným rozsahom, označovaná ako roľnícke alebo kvarttonálne piesne, úzko súvisí s predchádzajúcou vrstvou. Ich melódie krúžia okolo tonálnej kostry v rozsahu čistej kvarty (prípadne dvoch kostier), sú prevažne descendenčné (v melodike i v rytme) a vyznačujú sa otvorenou hudobnou formou. K najtypickejším žánrom s prevládajúcim rubátovým prednesom patria lúčne („trávnice“)⁷⁹ a žatevné piesne. Kvarttonalita sa však objavuje aj v širokom spektre obradových piesní, hlavne v piesňach svadobných, krstinových a tanečných. Výskyt: hlavne nížinné a podhorské oblasti juhozápadného a stredného Slovenska, zastúpenie v repertoári folklórnych piesní: cca 5 %⁸⁰. Charakteristické lúčne piesne z horských oblastí stredného a stre-

74 Elschek, Oskár (1975b), Piesne a hudby. In *Slovensko. Luď, II. časť*. Bratislava: Obzor, s. 1071 – 1080, cit. s. 1072.

75 Bližšie k nestrofickým spevným prejavom Burlasová, Soňa (1977), Nestrofické útvary v slovenskom ľudovom speve. *Slovenský národopis* 25, 1977, č. 2, s. 226-242.

76 Kálmánfi, Béla (1973), *Rozmarín zelený. Slovenský folklór z okolia Esztergomu*. Budapešť: Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku.

77 Manga, János (1978), c. p.

78 Papuček, Gregor (1983), *Zahučali hory. Ľudové piesne spod Piliša*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc.

79 Urbancová, Hana (2005), *Trávnice – lúčne piesne na Slovensku. Ku genéze, štruktúre a premenám piesňového žánru*. Bratislava: AEP.

80 Elschek (1975b), c. p., s. 1072.

dovýchodného Slovenska plnia (spolu s horehronským mužským viachlasom, „ovčiar-skými“ a zbojníckymi piesňami či fujarovými melódiami) v obraze „typických“ slovenských etnoidentifikačných kultúrnych foriem emblematickú funkciu.

(Kvarttonálne nápevy sú v materiáli z maďarského územia všeobecne pomerne vzácne. V našom fonde sa ojedinele vyskytujú v piesňach obradových /napr. svadobných/, tanečných, detských, uspávankách a v ojedinelých pohrebných nariekaniach /Malý Kereš/Kiskőrös, 1995/, ale i ďalších. V zbierke O. Krupu sú to hlavne svadobné piesne, piesne k svadobným hrám, prípadne pijanské. K vzácnym záznamom patria napr. svadobné piesne č. 208: *Včera večer kašu jedou* a 209: *Ňi tam, ňi tam, ňi tam!* V našej zbierke je kvarttonalita zastúpená vo Veňarci a v kvart-kvinttonálnom zápise z Baňačky a Regmece.)

3. Takzvané piesne pastierskeho štýlu sú prejavom nového vývinu. Základom tonálnej kostry melódií tejto vrstvy je kvinta (označujú sa ako kvinttonálne⁸¹), ale dôležitú úlohu tu zohráva aj kvintakord (piesne terckvinttonálne). Samotný pastiersky štýl sa však v piesni neviaže iba s pastierskou tematikou, ale má oveľa širšie žánrové a tematické zastúpenie⁸². Kvinttonálne piesne sa vyskytujú najmä v podhorských a horských oblastiach stredného a severného Slovenska, ale nájdeme ich aj na juhozápade. Vo folklórnom fonde ako celku tvoria cca 30%. Hlavne v podhorských oblastiach sa vyskytuje tento štýl aj v kombinácii s kvarttonálnym, na ktorý v mnohom nadväzuje (descendenčná melódika a rytmika, krátky verš a pod.), a to zväčša v obradových piesňach. Kvinttonálne melódie súvisia s pastierskymi hudobnými nástrojmi (píšťaly, pastierske trúby, gajdy atď.). Viac ako polovica kvinttonálnych a kvintakordálnych nápevov má modálny kolorit, vyznačuje sa prevažne premenlivou lydickou (zväčšenou) kvartou. K „typickým“ pastierskym piesňam na Slovensku patria piesne ovčiarske, interpretované často rubátovým prednesom.

(V materiáli z jazykových ostrovov v Maďarsku nachádzame kvinttonálne a kvintakordálne piesne v porovnaní s roľníckymi nápevmi častejšie. Vyskytujú sa hlavne v kalendárnych obradoch, ale i v piesňach svadobných, krstinových, tanečných, prípadne ľúbostných. Ich zastúpenie je v porovnaní oboch korpusov /Krupovho i nášho/ podobné. Príklad zo Spevov našich Slovákov: *Páračke párajme* /č. 246/ či fašiangová *Turíce, fašangy* /č. 390/. Z vianočných piesní možno spomenúť napr. variant mariánskej legendy *Chodila Mária po širokém svete*, ktorú naše výskumy zaznamenali napr. v Kestúci a Senváclave/Pilisszentlászló. Pokiaľ sa týka uvedenej zbierky, kvinttonálne a terckvinttonálne typy boli zastúpené vo všetkých lokalitách, výrazne najvyšší bol ich počet v Baňačke /12 z 30 piesní, čo môže súvisieť s vysokým zastúpením obradových piesní v zbierke/, menej ich bolo v Dolnom Regmece a Veňarci /po 7/, v Novej Huti /4/ a hlavne v Kestúci /10 z 65 záznamov/).

81 Ten istý (1975b), c. p.

82 Krekovičová, Eva (1992/1993), Zur Frage der Forschung von Hirtenlieder in der Slowakei und ihre Stelle in der Region Mitteleuropas. In *Ethnologia Slavica et Slovaca* 24-25, s. 195-222.

B. Modálna (prechodná) medzivrstva

Hranica medzi „staršou“ a „novšou“ vrstvou piesní nie je ostrá. Dokladom toho je aj modálna (prechodná) vrstva nápevov, ktorá spája staršie predharmonické a novšie princípy hudobného myslenia. Tieto piesne neprináležia jednoznačne ani k harmonickým, novým piesňam, ani k piesňam predharmonickým. Vyčlenenie tejto skupiny nápevov zaviedol v slovenskej etnomuzikológii O. Elschek⁸³. Modálne piesne sú dokladom o postupnom prechode od starších piesní k novým. Tieto nápevy majú napr. úzky rozsah, ale uzavretú hudobnú formu, typickú pre nové harmonické piesne, nové kadenčné schémy či rozsiahlejšie melodické riadky: 10 až 12-slabičné a pod. Prípadne ide o melódie vychádzajúce z nových piesní (vrátane novouhorských), no tonálne sa opierajú o predharmonické tonality (dórické, ajolské, frygické) či hypojónickosť. Elschek upozorňuje na výrazné zastúpenie modálnych nápevov napr. na východnom Slovensku či v tzv. „prechodných regiónoch“, t. j. na Gemeri a Spiši.

Jedným z príkladov modálnych piesní v podobe špecifického pozvoľného „zrastania“ oboch zložiek (teda „staršej“ a „novej“ piesne) sú regionálne vymedzené širokorozsahové tanečné piesne z východného Slovenska, vyznačujúce sa hypotonaliťou. Aj keď sa v slovenskej etnomuzikológii názory na začlenenie tejto vrstvy piesní líšia (a to aj v reflektovaní novších výskumov v rámci Slovenska u toho istého autora/autorov⁸⁴), aktuálne poznatky zaraďujú tieto piesne do skupiny modálnych piesní. Hypotonálna melodika vychádza zo starších predharmonických tonálnych princípov, ktoré nadviazali na nové a novouhorské typy. Nevykazuje však charakteristiky harmonických piesní. Tieto piesne majú oblúkovú melodiku, často dlhé (10- až 16-slabičné) veršové riadky a tvoria charakteristickú súčasť východoslovenských hudobných dialektov. V ich rámci na Slovensku prevládajú širokorozsahové tanečné piesne.

(Modálne nápevy zaznamenal aj náš výskum u Slovákov v Maďarsku. Pokiaľ sa týka starých stupníc, prináležia sem aj piesne so zväčšenou /lydicou/ kvartou, spomínané i v rámci kvinttonality. Výskyt zväčšenej kvarty nebol v materiáli Slovákov z Maďarska častý. Z Krupovej zbierky možno spomenúť napr. pieseň č. 177: *Pod obločkom na lavički* či 250: *Takvo sa mne ďiovča páči*. Z výskumu v Kestúci /pozri zbierka/ je to napr. gajdošská pieseň *Ej, bol to gajdoš, zadudav za groš*. Z pastierskych piesní k nim patrí tiež kvinttonálna *Napalla nám na horu inovat*⁸⁵, pričom variant tejto melódie z môjho výskumu v Kestúci, zbierka č. 13d., má už charakter harmonickej piesne staršieho typu/. Pieseň je zo slovenského územia známa ako „typicky čičmianska“, t.j. z lokality Čičmany /oblasť Trenčiansko/, s incipitom: *Na hoľe len, ovenki, na hoľe* /vlastné výskumy, 1982 – 1983/⁸⁶. Výskyt lydickej kvarty preukazujú všetky citované varianty tejto piesne z územia Slovenska i Maďarska.

Pokiaľ hovoríme o prezentovanej zbierke, modálne nápevy sa vyskytovali vo všetkých piatich lokalitách, zdôraznila by som ich výskyt v obciach na severovýchode Maďarska, blízko územia východného Slovenska. Tu nachádzame v rámci modálnych typov nie pri-

83 Elschek (1975b). c. p., s. 1076.; tiež Elscheková, Elschek (1980), c. p., s. 9. V práci sa opieram o definíciu autora z r. 1975.

84 Napr. Elscheková, Elschek (1996), c. p. a tí istí (1980), c. p.

85 Kálmánfi (1973), c. p., s. 201, zber 1965, Huta/Pilisszentlélek.

86 Krekovičová, Eva (1992b), Piesňový repertoár obce. Súčasný stav a zmeny za posledných 80 rokov. In *Čičmany*. E. Munková (zost.). Martin: Osveta, s. 212-225, cit. s. 214. Pozri tiež komentár k piesni č. 13d, Kestúc.

liš početné hypotonálne nápevy, ojedinele aj mixolydické /napr. Baňačka, č. 14a/, ale zato viaceré ďalšie charakteristické znaky východoslovenských hudobných štýlov: väčší ambitus piesní, v niektorých obciach vysoké zastúpenie tanečných piesní /Baňačka, Dolný Regmec/. V zbierke z tejto oblasti majú modálne melódie najvyšší zástoj v Novej Huti 15 piesní z 34, z toho 2 hypotonálne; v Baňačke je to 9 z 30, z toho 1 hypotonálna a materiál z Dolného Regmeca ich obsahuje 7 z celkového počtu 32, vrátane dvoch hypotonálnych.⁸⁷ Náš materiál potvrdzuje Elschekovu charakteristiku tohto regiónu /ktorý sem zaraďuje i pohorie Matry/ ako oblasti „s najzachovalejšou tradíciou“⁸⁸. V piesňach severovýchodného Maďarska nachádzame zaujímavé kombinácie rôznych hudobnoštýlových vrstiev.)

C. Harmonické piesne (“nové“):

Vyznačujú sa prienikom harmonických tonálnych princípov a dur-molovej melodiky do folklórnej hudby, a to z vojenských, duchovných a umelých piesní z mestského a prímestského prostredia, ku ktorému dochádza cca v 17. storočí. Pre tieto piesne je charakteristická širokorozsahová melodika a namiesto jednoduchých tonálnych kostier sa v nich upevňuje dominantné postavenie základného tónu. Aj táto zložka nápevov sa skladá z viacerých vrstiev, ktoré sú dokladom o postupnom udomácňovaní sa týchto princípov a ich prerastaní so staršími vrstvami. Je to:

1. Tradičná vrstva nových harmonických piesní. Má viaceré spoločné znaky so „staršou“ (predharmonickou) piesňou. Zo staršej vrstvy obsahujú harmonické piesne tradičnej vrstvy napr. čiastočne krúživú melodiku, sčasti descendenčnú (klesajúcu), stredný rozsah, prevahu 4-dielnej hudobnej formy. Tieto nápevy majú napr. úzky rozsah, ale uzavretú hudobnú formu, typickú pre nové harmonické piesne, krátke, ale aj rozsiahlejšie melodické riadky: 10 až 12-slabičné a pod. V textoch prevláda ľúbostná tematika.

(V materiáli z Maďarska je staršia vrstva harmonických piesní zastúpená pomerne výrazne, a to v závislosti od regionálnej príslušnosti danej lokality. V rámci našej zbierky sa tieto nápevy vyskytli v najväčšom počte v Kestúci /cca 40 %/, inde bolo ich zastúpenie nižšie. Prekvapivo malý počet /6 z 30/ dokladá Baňačka /kde je, ako som už spomenula, zase najvyšší zástoj starých predharmonických melódií/.)

2. Skupinu nových harmonických piesní tvorí novouhorská pieseň. V rámci staršej vrstvy harmonických piesní sa predpokladá vplyv európskej barokovej melodiky a najmä duchovných piesní. Pri piesňach novouhorských je to na sklonku 18. storočia a neskôr vplyv svetskej tanečnej, zábavnej hudby polohudového a umelého pôvodu, ale aj folklórne vplyvy národov bývalého Uhorska, predovšetkým Maďarov, Ukrajincov, ale aj Slovákov⁸⁹. Bol to špecifický typ veľmi chytľavých tanečných piesní, ktoré sa rýchlo šírili aj v rurálnom prostredí. K charakteristickým znakom tejto vrstvy patrí: uzavretá hudobná forma, kvintová transpozícia prvej časti, ktorá tvorí druhý diel melódie a nie vždy záväzný, ale častý bodkovaný rytmus. V slovenskom repertoári, kde sa podľa B. Bartóka rozširovali v 19. storočí⁹⁰, sú tieto nápevy zastúpené nerovnomerne a tvoria celkovo cca 10 % piesňového fondu⁹¹.

87 Uvádzané čísla sú len orientačné, keďže zbierka uvádza výber z repertoáru.

88 Elschek (1975a), c. p., s. 305.

89 Burlasová, Soňa (1988a), *Ludová pieseň*. In *Hont, tradície ľudovej kultúry*. Banská Bystrica: Osveta, s. 549-596, na s. 570.

90 Bartók, Béla (1954), *Maďarská ľudová hudba a ľudová hudba susedných národov. Hudobnovedný zborník I.*, s. 95-149.

91 Elschek (1975b), c. p., s. 1079.

(Pokiaľ sa týka slovensko-maďarských súvislostí v novouhorskom štýle, popri prácach B. Bartóka⁹² zaujímavý príspevok k téme priniesla S. Burlasová v rozsiahlej kapitole o piesňach v Honte⁹³. Autorka tu na základe regionálne ohraničeného materiálu s vysokým zastúpením novouhorskej melodiky skúmala zložité korelácie piesní oboch etník, porovnávala materiál z jazykovo zmiešaných obcí /s prevahou maďarského i slovenského obyvateľstva na oboch stranách hranice/ s repertoárom väčšinového slovenského obyvateľstva. Jej závery sú zaujímavé z hľadiska Bartókových názorov, ale aj vo vzťahu k materiálu získanému u Slovákov v Maďarsku. V súvislosti s novouhorskými piesňami autorka konštatuje na jednej strane veľkú príbuznosť maďarských a slovenských piesní, na strane druhej upozorňuje na vznik autentických typov na slovenskom území. Burlasová zároveň zdôrazňuje malé zastúpenie novouhorských piesní čardášového typu⁹⁴ vo výskumoch B. Bartóka z tohto regiónu na jednej strane (počiatok 20. storočia), a na strane druhej ich bohaté uplatnenie v repertoári zo 60. – 80. rokov 20. storočia, kedy realizovala svoje výskumy v Honte. Prekvapujúco malé zastúpenie novouhorských piesní v repertoári Slovákov v Maďarsku oproti očakávaniam konštatuje tiež O. Elschek na základe výskumov v 60. – 70. rokoch⁹⁵. U Slovákov v Maďarsku je situácia podobná aj na prelome tisícročia. V zbierke O. Krupu aj v našich výskumoch bolo zaznamenaných relatívne málo novouhorských piesní so všetkými znakmi tejto melodiky. Len pozvoľné prenikanie tohto štýlu do repertoáru slovenskej enklávy v Maďarsku jednoznačne dokladá vysoké zastúpenie prechodných nápevov tradičnej vrstvy nových harmonických piesní s niektorými prvkami novouhorskej melodiky. Ako najčastejší vystupuje premenlivý bodkovaný rytmus v rámci giusto prednesu, v rámci transpozície prvej časti melódie sa vyskytuje aj terciová alebo kvartová transpozícia, ale aj nepravidelné spôsoby stavby melódie.

Pál Richter upozorňuje na vysoký výskyt bodkovaného rytmu v Krupovej zbierke, čo potvrdzuje aj materiál z našich výskumov. V rámci maďarsko-slovenských porovnaní v rámci Hontu⁹⁶ dospela k podobnému záveru i Soňa Burlasová, ktorá hovorí o bodkovanom rytme ako charakteristickom znaku slovenských piesní.)

3. Nové harmonické piesne západoeurópskeho typu. Ide o piesne, ktoré vznikli v západoeurópskom a stredoeurópskom prostredí, šírili sa často prostredníctvom letákových tlačí a označovali sa aj ako „jarmočné a púťové“. Svetské piesne tejto vrstvy sa vyznačujú ľúbostnou tematikou, tragickými až hrôzostrašnými alebo ľúbostnými sentimentálnymi príbehmi, ktoré sa nevyhýbajú ani naturalistickým detailom. Ich nápevy majú spravidla, nie však výlučne, trojštvrťové alebo šesťosminové metrum. Vyznačujú sa prevažne uzavretou hudobnou formou, charakteristickou pre harmonickú pieseň. Sú blízke moravským a českým, prípadne nemeckým piesňam. K veľmi frekventovaným patrili napr. v druhej polovici 20. storočia, ale stretávame sa s nimi aj v zbierkach z druhej polovice 19. storočia⁹⁷.

92 Napr. Bartók (1954), c. p.

93 Burlasová (1988a), c. p. Tá istá (1981), Integrované aspekty regionálneho piesňového štýlu v Honte. *Slovenský národopis* 29, č. 2-3, s. 360-372.

94 Tá istá (1988a), c. p., s. 571.

95 Elschek 1975a, c. p.

96 Burlasová (1988a), c. p.

97 Napr. *Slovenské spevy 1 – 7* (1972 – 1989), 2. vydanie, Galko, L. (ed.). Bratislava: Opus.

(V piesňovom repertoári Slovákov na území Maďarska nepatria k masovo rozšírenej vrstve repertoáru. Možno však o nich na základe doterajších poznatkov hovoriť ako o charakteristických pre niektoré konkrétne regióny. Je to napr. oblasť Pilíša, kde sa v zbierkach objavuje najčastejšie pieseň *Sedela Cigánka pod keríčkom*⁹⁸, ale i mnohé ďalšie. Z hľadiska letákových piesní /i keď nie vždy spojených s melódiami západoeurópskeho typu/ možno spomenúť ešte na Slovensku rozšírenú pieseň o Smrti-neveste *Slišel sem novinu prežalosnú* a jej varianty alebo *Ingrede, Ingrede*⁹⁹, obe spievané na pohrebe mládenca v Pilíši. Zaznamenala som ich v rámci výskumu aj v Šáre¹⁰⁰. Piesne západoeurópskeho typu boli zapísané vo väčšom počte aj v niektorých lokalitách južnej Dolnej zeme /Slovenský Komlôš¹⁰¹, Békešská Čaba, Sarvaš¹⁰²/ či v oblasti medzi Dunajom a Tisou /okrem Šáry tiež Malý Kereš/.)

V rámci zbierky pozri Kestúc, kde som zaznamenala najvyšší počet svetských letákových piesní. Vyznačujú sa často bohemizmami, mnohé z nich sú blízke piesňam rozšíreným na Morave a v Čechách. Zbierka z Kestúca obsahuje 14 piesní letákového typu z celkového počtu 65. Na rozdiel od nej zbierka z Veňarcu ich obsahuje iba 2 a zo severovýchodného Maďarska nemajú piesne západoeurópskeho typu – s výnimkou jedného zápisu z Dolného Regmeca – zastúpenie vôbec.

Ako na území Maďarska všeobecne rozšírenú pieseň so znakmi letákových tlačí som zaznamenala napr. lúboštnú baladu s incipitom *Tom šírom poli /tiež Šírom poli kríž/*, typ A. 132. „Vražda nevernej milej“ o vojakovi, čo zabije svoju milenkú, ktorá ho napriek prísaha vernosti zradila. Pieseň je všeobecne známa a frekventovaná aj na území Slovenska¹⁰³. /V zbierke Veňarec, č. 24 a Dolný Regmec, 8b./

Príkladom z knihy O. Krupu je naratívna pieseň č. 190, *Za horou borovou*, či č. 285, *Jaj, bože moj, ako je to na svete*. Z ďalších zápisov je to napr. č. 22, *Pri Prešporke pri Dunaji*. Text piesne sa však spája na Slovensku s inou melódiou a patrí k všeobecne rozšíreným, publikovaným v početných zbierkach z konca 19. a celého 20. storočia, vrátane školských spevníkov¹⁰⁴.

Pokiaľ sa týka trojdobého (šesťdobého) metra, v piesňach Slovákov v Maďarsku zaznamenávame pomerne časté striedanie dvoj- a trojdobého metra (ktoré sa vyskytuje aj na území Slovenska, napr. vo vojenských a regrútskych piesňach¹⁰⁵).

Osobitnú skupinu piesní, ktoré sa síce nevyznačujú jednoznačne špecifickými hudobno-štylovými charakteristikami, ale ktorým sa etnomuzikológia venovala v druhej polovici 20. storočia ako špecifickej zložke piesňového repertoáru, tvoria novovznikajúce

98 Papuček (1983), c. p., s. 309; text Kálmánfi (1973), c. p., s. 100, Čív/Pilicsév. Pieseň, známa aj zo slovenského územia, bola rozšírená hlavne na Morave.

99 Burlasová, Soňa (1998), *Katalóg slovenských naratívnych piesní/Typenindex slowakischer Erzähllieder*, zv. 1 – 3. Krekovičová, E. (ed.). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. Pri type A. 35, s. 109-110 uvádza autorka z Maďarska 3 varianty: 2 x Mlynky a 1 zo Sudíc (Sudice); typ A. 36, s. 111-112: 1 záznam, Sudice.

100 Pozri tiež Lami, Štefan (1994), Pohrebné zvyky v Pilíši. *Národopis Slovákov v Maďarsku 10*, s. 89-98; Krekovičová (2010b), Personifiková Smrť ako nevesta v stredoeurópskom folklóre. In *Kontexty identity. Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej*. Krekovičová, E., Uhrinová, A., Žiláková, M. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 144-151.

101 Bližšie Krekovičová (1996a), c. p.

102 Kormoš, Alexander (1999), *F santófském Pilíši. Ludové piesne zo Santova*. Edícia Dunaj. Budapest: Tankönyvkiadó.

103 Vlastné terénne výskumy piesňového repertoáru a spevnosti v 70. – 90. rokoch na Slovensku.

104 Pozri Galko (1989), c. p., zv. 7, Registre.

105 V rámci vojenských a regrútskych piesní pozri Burlasová, Soňa (1991), *Vojenské a regrútske piesne*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV.

piesne¹⁰⁶. Konkrétne na Slovensku to boli hlavne piesne: a. spojené s kolektivizáciou poľnohospodárstva v totalitnom režime po roku 1948¹⁰⁷ a neskôr spievané pri príležitostiach tzv. „výročných schôdzí JRD“; b. partizánske piesne, tie vznikali aj v povojnovom období ako súčasť lokálnych osláv výročí Slovenského národného povstania (1944), ale aj ďalšie (napr. pohrebné odobierky, rôzne príležitosti: veľkonočná šibačka, školské oslavy, oslavy narodenín a pod.). Väčšinou to boli nové texty a spievali sa na všeobecne známe melódie.

(V sledovaných zbierkach z územia Maďarska sa takéto piesne vyskytovali len ojedinele, napr. v Slovenskom Komlóši¹⁰⁸. Sem možno priradiť aj vyššie spomínanú tardoškú hymnu, zaznamenanú výskumom v roku 2017. Z našej zbierky je to len pieseň č. 17 z Veňarca. Môže to súvisieť aj s tým, že výskumy neboli orientované špeciálne na takéto piesne.)

Záver

Na záver možno sumarizovať, že obrazy o piesňach Slovákov v Maďarsku, aké v tomto štádiu výskumov podávajú oba porovnávané korpusy, sú navzájom veľmi podobné a v hrubých rysoch reprezentujú základnú štruktúru repertoáru, aký uchovala pamäť slovensky hovoriacich obyvateľov jazykových ostrovov v Maďarsku v období poslednej štvrtiny 20. a počiatku 21. storočia.

Analyzovaný materiál piesní Slovákov v Maďarsku potvrdil zastúpenie prakticky všetkých geneticko-štylových vrstiev, charakteristických pre slovenskú folklórnu pieseň. Porovnanie oboch piesňových fondov z hudobného hľadiska potvrdzuje tie isté zásadné charakteristiky, zdôrazniť treba **uchovanie úzkorozsahových nápevov a nápevov stredného ambitu starej predharmonickkej vrstvy slovenských folklórnych piesní**, a to najmä v rámci obradového folklóru, ale aj detských piesní.

Dôležitú súčasť repertoáru tvoria tiež **melódie modálne**. Predbežne sa ukazuje, že najpočetnejšou zložkou piesní Slovákov v Maďarsku sú piesne nové, poznačené harmonickým myslením, spievané tempo giusto. V repertoári ako celku dominuje vrstva melódií novej harmonickej piesne staršieho (tradičného) typu, a to tak v zbierke Ondreja Krupu, ako aj v rámci mojich výskumov z rokov 1991 – 2017. Toto zistenie korešponduje s predpokladom, že v období presídľovania obyvateľstva do dnešných sídiel Slovákov v Maďarsku patrili tieto piesne k obľúbeným v generácii predovšetkým mladých novousadlíkov.

K piesňam modálnym i harmonickým tradičného typu sa radia tiež veľmi **zaujímavé melodické verzie piesní z oblasti severovýchodného Maďarska so vzťahom k východoslovenským hudobným štýlom** (Baňačka, Dolný Regmec, Nová Huta).

Na druhej strane výskum potvrdil – aj u iných autorov zdôrazňovaný – **relatívne nízky výskyt novouhorských piesní**, ktoré sú i na Slovensku vo väčšom počte zastúpené hlavne na juhu západnej a strednej časti územia (s koncentráciou v regióne Hont, Tekov). Je však potrebné pripomenúť, že **v repertoári z územia Maďarska nachádzame v závislosti od lokality viac alebo menej početnú vrstvu harmonických nápevov tradičného typu s nie-**

106 Tieto piesne vymedzujú vo svojej práci Elscheková, Elschek (1980), c. p., s. 11-12 s označením „*Piesňová tvorba súčasnosti*“. Na Slovensku im venovala špeciálnu pozornosť hlavne Soňa Burlasová.

107 Burlasová, Soňa (1980), *Ej, prišli sme, prišli sme na pole družstevné. Ludová piesňová tvorba s tematikou jednotných roľníckych družstiev*. Bratislava: Príroda.

108 Krekovičová (1996a), c. p.

ktorými znakmi novouhorskej melodiky (ako to dokladá aj zbierka piesní v tejto publikácii). Toto zistenie upozorňuje na pozvolné a aktívne prijímanie nových (novouhorských) štýlových znakov a ich postupné prelínanie sa do starších štýlových vrstiev, pričom, samozrejme, dochádzalo aj k vzájomnému prestupovaniu smerom naopak¹⁰⁹. Slabý výskyt novouhorských nápevov môže súvisieť s predpokladom, že v období najsilnejších prísťahovaleckých vln na územie dnešného Maďarska (v 18. stor.) nebola ešte novouhorská vrstva v ich pôvodných sídlach rozšírená, takže si ju osadníci nepriniesli so sebou.

Jedným z charakteristických znakov piesní Slovákov v Maďarsku je **vysoké zastúpenie bodkovaného rytmu**. Na veľký počet piesní s bodkovaným rytmom v repertoári Slovákov upozornil už B. Bartók¹¹⁰, v súvislosti so Slovákami v Maďarsku tiež ďalší slovenský i maďarský etnomuzikológovia, ako som už spomenula vyššie. Potvrdzujú ho aj výsledky našich výskumov. V uvádzanej zbierke tvoria piesne s výskytom bodkovaného rytmu vo všetkých lokalitách prevládajúcu zložku, pričom najvyšší zástoj takýchto nápevov bol zaznamenaný v Kestúci (až v 56 z celkového počtu 65 piesní).

Piesne, považované v rámci Slovenska za „symbol slovenskosti“, teda lúčne piesne a špecifické formy ovčiarskych a zbojníckych piesní starších kvarttonálnych, kvinttonálnych, kvintakordálnych vrstiev, prípadne lydickej nápevov, viazaných hlavne na horské a podhorské oblasti severného Slovenska, ale vyskytujúce sa aj na západnom Slovensku, **u slovensky hovoriaceho obyvateľstva v Maďarsku nachádzame len ojedinele**. Súvisí to s odlišnými spôsobmi hospodárenia na pôde a v chove hospodárskych zvierat oproti pôvodnej materskej krajine ako dôsledok iného geografického (prevažne nížinného) charakteru krajiny. Týka sa to pastierskych piesní v tlačenej Krupovej zbierke, ale aj nášho výberu materiálu v tejto knihe. Tu prekvapilo iba vysoké percentuálne zastúpenie kvinttonality v zemplínskej Baňačke, ktorej repertoár vykazuje viaceré archaické črty.

Napokon sa treba zmieniť aj o **piesňach duchovných**, rôznej proveniencie a konfesionálneho kontextu. Výskum na prelome tisícročí upozornil na **petrifikovanie archaizmov v spôsobe interpretácie týchto piesní**, a to tak v oblasti nadkonfesionálnych duchovných piesní (mariánskych legend a kolied), apokryfných, umelých (z tlačených kancionálov rôznej konfesie), či ďalších pololudových (letákových) tlačí, o ktorých bude reč v nasledujúcej podkapitole. V slovenských piesňach sa v maďarskom prostredí v niektorých prípadoch uchoval:

1. archaický ametrický spôsob interpretácie, ktorý súvisí so zaužívaným spevom starých duchovných piesní. Viaceré zápisy duchovných piesní, ktoré výskum zaznamenal v jednej lokalite, Poľnom Berinčoku, potvrdzujú súvis so starou prednesovou praxou duchovných piesní, ametrický nápev¹¹¹. Takýto spôsob prednesu som pri výskume u niektorých vynikajúcich speváčok zistila aj inde (Kestúc, Šára, Senváclav, Malý Kereš).

2. V interpretácii viacerých vynikajúcich speváčok (v jednom prípade v Kestúci to bola pôvodne predspeváčka na púťach Radovicz Gáspárné Karová, Erzsébet, nar.

109 Vzťah maďarskej a slovenskej piesňovej tradície predstavuje osobitný problém, ktorý presahuje zámer tejto práce. K otázke bližšie napr. Burlasová (1984), c. p., tá istá (1988), c. p., tu i ďalšia literatúra. Novšie z aspektu dejín etnomuzikológie tiež Urbancová, Hana (2016), *Vybrané kapitoly z dejín slovenskej etnomuzikológie*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV, s. 32-62.

110 B. Bartók (1954) c. p.

111 Tento spôsob interpretácie bol zaužívaný napr. aj v prvých tlačených spevníkoch duchovných piesní zo 17. storočia (Cithara Sanctorum, 1636 a Cantus Catholici, 1655). Urbancová (2011), c. p., s. 137.

1929¹¹²) výskum zaznamenal spolu s ametrickým spôsobom spevu aj variované zdobenie melódií duchovných piesní¹¹³. S podobným spevom som sa stretla tiež v Senváclave a u dvoch speváčok v Šáre. Takýto spôsob spevu nachádzame napr. aj v materiáli zo záznamov na fonograme z výskumov organizovaných na začiatku 20. storočia Leošom Janáčkom na Slovensku a na Morave¹¹⁴.

Zároveň som sa v rámci folklorizácie viacerých pôvodne tlačených cirkevných piesní stretla so zaujímavými variantmi, cirkulujúcimi v ústnej tradícii (niektoré uvádzam aj v zbierke, napr. Veňarec, č. 1, *Rok noví zase k nám prišiel*¹¹⁵). Takýmto príkladom je aj pieseň, ktorá prináleží najmä v evanjelickom prostredí k najrozšírenejším koledám, *Čas radosti veselosti*. Vzhľadom na jej viacfunkčné uplatnenie v rámci vianočného obdobia dokumentuje v našom materiáli špecifické podoby hudobnej akulturácie. Premietajú sa: 1. v mimoriadnej variabilite melódie, zaznamenatej v rámci dvoch lokalít, Malého Kereša a Poľného Berinčoka; 2. v prekvapujúco silnom vplyve bodkovaného rytmu v rámci variovania melódie v repertoári jednej lokality, Malého Kereša¹¹⁶.

Na záver by som chcela zdôrazniť, že vzhľadom na to, že v našom prípade (Slováci v Maďarsku všeobecne a na severovýchode Maďarska obzvlášť) ide o situáciu, v ktorej dochádzalo v piesňovej kultúre k dlhodobému pôsobeniu rôznych inoetnických vplyvov, bude potrebné z hudobného hľadiska výskumu piesní špeciálne z tohto regiónu Maďarska venovať v budúcnosti osobitnú pozornosť. Predpokladom takéhoto výskumu je rozsiahlejší piesňový materiál a dôsledné spôsoby notového zápisu, zohľadňujúce variabilitu piesní v rámci jednotlivých strof a eventuálny ozdobný spôsob spevu, ktoré absentujú v prevládajúcej väčšine starších zbierok.

K DUCHOVNÝM PIESŇAM SLOVÁKOV V MAĎARSKU

1. Príspevok je sondou do materiálu zo širšie koncipovaného výskumu piesní spätých s ľudovou religiozitou¹¹⁷.

Výskumy repertoáru na území Maďarska zaznamenali popri folklórnych svetských piesňach aj duchovné piesne¹¹⁸ v ústnom podaní priamych nositeľov, prípadne miestnych pamätníkov, ale aj v podobe zapísaných textov, používaných pri interpretácii piesní. Pí-

112 Pozri nasledujúcu podkapitolu o duchovných piesňach.

113 Melódie k piesňam v časti o duchovných piesňach boli publikované in Krekovičová, Eva (2012), K duchovným piesňam v ústnom repertoári slovenskej minority v Maďarsku (predbežné výsledky výskumov na prelome tisícročia). In *Národopisná revue XXII*, č. 3, s. 191-205.

114 Uhlíková, Lucie (2012), Písne z Vnorov v nahrávkách Hynka Bíma a Františky Kyselkové. In *Vzaty do fonografu: slovenské a moravské písne v nahrávkách Hynka Bíma, Leoše Janáčka a Františky Kyselkové z let 1909 – 1912*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., s. 127-148.

115 Variant tejto koledy s inou melódiou som zaznamenala tiež v Poľnom Berinčoku/Mezőberény, 1991, bližšie pozri komentár k piesni v zbierke.

116 Bližšie Krekovičová, Eva (2000), c. p. Tá istá (1999b), Vzťah folklóru a identity u Slovákov v Kiskőrösi. In *Két víz között*. Bárth, J. (ed.). Baja, Kecskemét, s. 105-110, cit. s.109.

117 Termín používam podľa Kováč, Milan (2004), *Zlatý baran. Príbehy ľudovej viery a mágie spod hory Radzim*. Brdárka: o. z. Radzim. Tento text vychádza zo štúdie Krekovičová, E. (2012), c. p.

118 K termínu vo vzťahu k ľudovým a cirkevným piesňam z hľadiska hymnológie i folkloristiky pozri Ruščin, Peter (1999), *Ludové duchovné piesne a otázka ich žánrového rozvrstvenia*. In Urbanová, Hana (ed.), *Piesňové žánre v tradičnej hudobnej kultúre*. (=Studia Ethnomusicologica 1), s. 79-97. V texte používam širší termín „duchovná pieseň“.

sané formy textov často rozsiahlych duchovných piesní sú aj v skúmanom období hlavným médiom ich šírenia a uchovávanía, a to tak u Slovákov v Maďarsku, ako aj na Slovensku¹¹⁹. Plnia – podobne ako rukopisné spevníky a tlačené kancionály – funkciu externej pamäte. V záznamoch duchovných piesní z 20. a 21. storočia nachádzame viacero vrstiev, a to s ohľadom na ich tematiku, konfesionalitu nositeľov, pôvod (historické vrstvy) a spevné príležitosti.

1.1. Pri prácach na katalógu a antológii letákových piesní zo slovenských tlačiarň¹²⁰ sa ukázalo, že problematika letákových piesní a ich rozšírenosť v ústnom podaní nebola v slovenskom jazykovom prostredí na území Maďarska dovedy spracovaná¹²¹. Pri výskume tejto problematiky som sa preto zamerala na materiál z lokalít s obyvateľstvom katolíckeho vierovyznania, ktoré sú pre takýto výskum – vzhľadom na charakter letákových tlačí a ich kultúrno-historické pozadie v priestore strednej Európy – kľúčové.

Doterajšie výskumy slovenskej menšiny v Maďarsku síce potvrdzujú vyššie spomenutú tendenciu dlhšieho pretrvávania a väčšej životachopnosti slovenskej jazykovej a kultúrnej identifikácie u Slovákov evanjelického vierovyznania, no výnimku v rámci katolíckych sídiel tvorili od okolia i voči sebe navzájom izolované pilišské obce, vyznačujúce sa prakticky dodnes silným etnickým, ale i regionálnym povedomím a uchovávaním živého slovenského jazyka (resp. jeho dialektov) a viacerých archaických foriem kultúry.

1.2. V tomto kontexte sa ako atypická ukázala katolícka lokalita Šára/Dabas Sári (2011). V rámci výskumu som sa tu zamerala špeciálne na duchovné piesne a ľudovú religiozitu. Výnimočnosť Šáry spočíva v tom, že obyvatelia obce, ktorá je situovaná v blízkosti Budapešti, s tradíciou úzkych kontaktov na veľkomesto¹²², napriek pomadžarčeniu okolitých, pôvodne slovenských lokalít¹²³, bežne komunikujú v miestnom slovenskom dialekte. Týka sa to nielen najstaršej generácie – ako je to obvyklé v iných oblastiach – ale aj mladších vekových vrstiev. Šára je situovaná na západe stredoslovenskej časti sídiel Slovákov v Maďarsku, v oblasti medzi Dunajom a Tisou. Z hľadiska jazyka

119 V rámci folklórnych skupín, speváckych zborov, hudobných a tanečných zoskupení sa písomná podoba textov v slovenčine používa v Maďarsku aj v prípade svetských folklórnych piesní.

120 Droppová, Lubica, Krekovičová, Eva (2010), *Počúvajte Panny aj vy Mládenci... Letákové piesne zo slovenských tlačiarň*. Bratislava: ÚEt, Eterna Press. (V ďalšom texte uvádzam ako Leták 2010.)

121 Doterajšie poznatky o letákových tlačiach na Slovensku avizujú viac ako deväťdesiatpercentné zastúpenie religióznej tematiky.

122 Obyvatelia tejto agrárnej obce zásobovali a zásobujú dodnes trhy v hlavnom meste najmä zeleninou a kvetmi, predtým tiež mliečnymi výrobkami. Dievčatá pôsobili ako slúžky v majetnejších peštianskych rodinách, čo dodnes pretrváva aj v najstaršej generácii Šáraniek, ktoré si privyrábajú upratovaním v meštianskych domácnostiach atď. Blížšie k trhom a slúženiu dievčat Kováčová, Anna (2011), *Zvláštnosti spoločenského života Šáranov*. In *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre*. Kováčová, A., Tušková, T., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 130-146. K zamestnaniam Šáranov v Budapešti bližšie Čukan, Jaroslav (2011), *Medzilokálne kontakty a etnické vedomie Slovákov v Šáre pri Budapešti*. In *Materiálové...*, c. p., s. 168-175. Historická charakteristika obce in: Krupa, Ondrej (1996), *Charakteristika skúmaných lokalít*. In *Atlas ľudovej kultúry...*, c. p., s. 85. In *Atlas ľudovej kultúry...* (1996), c. p., pozri tiež mapu VI. Lokalita Šára má č. 11.

123 Šára je spolu s ďalšími okolitými obcami súčasťou mesta Dabas od roku 1966. Na špecifickosť lokality v kontexte slovenských sídiel v Maďarsku upozorňovali viacerí maďarskí kolegovia slovakisti, ktorí tu realizovali a realizujú etnologické, historické a lingvistické výskumy, predovšetkým Divičanová, A. (2002), c. p.; tiež Žiláková, Mária (2004), *Dynamika jazykov Slovákov v Maďarsku*. Budapest: ELTE BTK; tá istá (2009), *Ľudové liečenie Slovákov v Maďarsku*. Nadlak.

sa tu hovorí zmiešaným, západo-stredoslovenským dialektom s prevahou západoslovenských prvkov¹²⁴. Stretávame sa tu tiež s petrifikovaním pôvodom slovenských prejavov kultúry, vrátane prvkov spätých s ľudovou religiozitou.

Predbežné výskumy kolegov z Maďarska¹²⁵ signalizujú blízkosť materiálu zo Šáry k oblasti Pilíša, ktorú – ako som to spomenula vyššie – potvrdili aj naše výskumy. Piesne zo Šáry som preto v ďalšej fáze porovnávala predovšetkým s materiálmi z pilíšskych obcí Kestúc/Kesztölc a Senváclav/Pilisszentlászló.

2. Výskum priniesol relatívne rozsiahly a v značnej miere spontánne i inštitucionálne živý (manifestne fungujúci) materiál,

pričom v piesňach vo všetkých porovnávaných lokalitách dominovala – podobne ako v stredoeurópskych letákových tlačiach všeobecne (Česko, Morava, Poľsko) – mariánska tematika¹²⁶. Na základe poznatkov z terénu možno konštatovať prevahu mariánskych piesní funkčne viazaných s účasťou na púťach a s pôsobením ružencových spolkov¹²⁷, ale i na iné príležitosti. V skúmanom období dominovali v prípade obce Šára piesne o Panne Márii aj v repertoári miestneho speváckeho zboru. V tejto súvislosti treba spomenúť dôležitú úlohu predspevákov na púťach, ktorí boli často aj ich organizátormi, najmä v období, kedy sa púte vykonávali pešo.

2.1. Konkrétne porovnanie letákových tlačí (podľa publikovaného katalógu a antológie, takisto Archívu letákových piesní, uloženého v Textovom archíve Ústavu etnológie SAV v Bratislave) so zápismi mariánskych, ale aj iných duchovných piesní z terénu potvrdzuje úzky vzájomný súvis medzi textami letákových tlačí, predávanými predovšetkým na púťach alebo prostredníctvom predavačov a predspevákov/predspeváčok, a duchovnými piesňami dodnes uchovávanými v prepisoch, prípadne v ústnom podaní.

2.2. Dôležitú úlohu aj v duchovných piesňach zohráva bilingvismus (výskyt textov tých istých piesní v oboch jazykoch, dvojjazyčné texty a zvyky¹²⁸). Príklad z vlastných výskumov predstavuje výskyt apokryfnej mariánskej legendy – podľa S. Burlasovej typ A. 16. „Mária po porodení Ježiša zázračne uzdraví dievča¹²⁹“ v Šáre, ktorá sa spieva na v rámci Slovenska pomerne frekventovanú melódiu, pričom s tým istým nápevom sa spája aj (rozsiahlejší) maďarský text piesne¹³⁰. Sujet je známy v širšom priestore strednej Európy (ako typ: „Hľadanie nocľahu“) a vyskytuje sa u slovenských Rómov, ale aj v slovenských letákových textoch a maďarských literárnych prameňoch¹³¹.

124 Blížšie Balleková, Katarína (2011), Zo živého jazyka Šáranov z Dabaša. In *Materiálové...*, c. p., s. 48-55.

125 Blížšie Žiláková, Mária (2011), Kontakty so širším a užším regiónom v dvoch zložkách tradičnej kultúry (ľudové liečenie a ľudová religiozita). In *Materiálové...*, c. p., s. 22.

126 Archív letákových tlačí uložený v Ústave etnológie SAV v Bratislave potvrdzuje viac ako 90-percentnú zastúpenosť duchovných piesní v slovenskom materiáli. V ich rámci tematicky dominujú mariánske piesne, tvoriace viac ako polovicu duchovných piesní. (Pre porovnanie: poľské letákové tlače vykazujú asi 80 percent duchovných piesní a takisto vysokú mieru zastúpenia mariánskej tematiky, v Čechách je to okolo 75 percent.) Za informáciu vďačím dr. Piotrovi Grochowskému z Univerzity vo Wroclavi a pracovníčke Národnej knihovny v Prahe Mgr. Ive Bydžovskej.

127 V Šáre bolo zaznamenaných spolu 26 duchovných piesní, pričom v 20 prípadoch to boli piesne mariánske.

128 K bilingvizmu konkrétne v súvislosti so zvykmi a obradovým folklórom bližšie tiež Divičanová (2002), c. p.

129 Burlasová (1998), c. p., s. 84-86.

130 Text legendy zo Šáry v slovenskej (incipit: *Chodila Mária*) i v maďarskej verzii (*Egek királynéja*) je publikovaný in Krekovičová (2011), c. p., s. 204-207. Maďarská verzia piesne má 26, slovenská 11 strof. Mariánska legenda sa v Šáre spievala v rámci obchádzky žien po domoch v advente, nazývanej *Szent család* (Svätá rodina). Viaceré z informá-

2.3. Z hľadiska vzťahu piesní s religióznymi námetmi k letákovým tlačiam zaznamenal výskum aj ďalšie slovensko-maďarské paralely: týka sa to viacerých piesní s biblickými a apokryfnými námetmi spievaných po maďarsky, ktoré sú známe aj z letákových piesní zo Slovenska (Leták 2010). Zo Šáry pochádza zápis variantu „Ježiš – dobrý pastier“ a z tej istej obce tiež apokryfná pieseň v maďarčine o putovaní svätej rodiny do Egypta. Aj tieto paralely upozorňujú na širší stredoeurópsky rozptyl identických motívov.

3. Paralely duchovných piesní a letákových tlačí z územia Slovenska a Maďarska (Predbežne identifikované letákové tlače: Archív ÚEt SAV, Katalóg 2010):

Dobrá noc, krížu presvatí Ježiša mojeho – zapísané: Šára 2011¹³² 2x, Kestúc 2001. V Archíve Ústavu etnológie SAV v Bratislave nachádzame tri varianty tejto piesne. (Leták 2010: Duchovné piesne, skup. II.: Ježiš Kristus, typ: Ukrižovanie Ježiša Krista, verzia: Rozlúčka s Ježišom, s. 148-150.)

Dojšli sme pozdraviť Pannu Máriju – Typická mariánska pieseň patrí k najfrekvencovanejším duchovným piesňam v Šáre a je súčasťou repertoáru miestneho speváckeho zboru. (Leták 2010: Duchovné piesne, skup. I.: Panna Mária, typ 1.: Oslavné piesne, verzia: Pozdravenie Panny Márie, s. 84-85). Text má v ústnej i letákovvej podobe 7 strof, ide o blízke varianty¹³³.)

Chodila Mária – zapísané: Šára, Kestúc, Senváclav, Mlynky; Slovensko: Záblatie atď. (Leták 2010: Duchovné piesne, skup. XI.: Legendy, typ 2.: Zázraky Panny Márie, verzia: Zázračné uzdravenie bezrukého dievčaťa, s. 267-269 (24 strof).)

Keď milý Ježiš bol v Betániji – zapísané: Kestúc: *spev na Zelený štvrtok*, variant: Šára. Pieseň patrí do cyklu *pôstnych*. Spievali sa v oboch obciach i v čase výskumu v rámci Veľkého týždňa. (Leták 2010: Duchovné piesne, skup. II.: Ježiš Kristus, typ 2.: Lúčenie Ježiša a Panny Márie, verzia: Lúčenie pred ukrižovaním, s. 154-157.)

Už dojšou čas mojmu putovániú – zapísané: Šára (mariánska, spievala sa na pohrebe siroty); variant Slovensko: Záblatie – označovaná ako *jarmečná, pútničká*, zap. J. Kováčová 1978, zber 1977 – 13 strof, mel. iná, durová, text (až na nepodstatné nuansy) takmer totožný s letákovou tlačou. (Leták 2010: Duchovné piesne, skup. X.: Rôzne, typ: Nariekanie a prosby sirôt, verzia: Nariekanie sirôt, s. 246-247.) V 7. strofe letáku spievala speváčka namiesto „bešeňovskej“ Márie „ruženskej“.

Vítajte, pútničkové, čo ste donéšli nové – zapísané: Kestúc, údajný prepis zo starej letákovvej tlačie. Spievali na púti, speváčka spievala z desaťstrofovej tlačie: „Nová pieseň“, vyšla v Banskej Bystrici, bez vročenia (leták vo vlastníctve informátorky).

Žalostné kvílení, rozmilí krestané – zapísané: Kestúc: „Wraucná píseň o wssech ludech Pána Ježíse Kryšta k rozjímání. W B. Štávnicy 1844“, (leták vo vlastníctve informátorky).

toriek, narodených koncom 20. rokov a v 30. rokoch 20. storočia, sa na týchto obchádzkach ešte osobne zúčastnili. Vo funkcii vianočnej koledy je rozšírená v pilišských obciach Mlynky/Pilisszentkereszt, Senváclav, Kestúc, ale i ďalších. Spieva sa na varianty toho istého nápevu. Pieseň je na území Slovenska všeobecne známa.

131 K typu legendy a jeho rozšíreniu v priestore strednej Európy pozri napr. Frolcová, Věra (2012), *Legenda o putovaní Panny Marie, zázračném uzdravení dítěte a kajícím kováři v obřadním zpěvu 19.-21. století jako fenomén středoevropského kulturního společenství. Národopisná revue XXII.*, č. 3, s. 163-175.

132 Text piesne zo Šáry publikovaný in Krekovičová (2011), c. p., s. 202-203.

133 Text piesne publikovaný in: tá istá (2011), c. p., s. 197.

Do slovenčiny prerozprávaný text duchovnej piesne v maďarčine, Šára (Leták 2010: Duchovné piesne, skup. II.: Ježiš Kristus, typ I.: Oslava Ježiša a prosby k Nemu, verzia: Ježiš – dobrý pastier, s. 133).

Maďarská verzia apokryfnej piesne prerozprávaná do slovenčiny, Šára (Leták 2010: Duchovné piesne, skup. XI.: Legendy, typ: 5., verzia: Putovanie svätej rodiny do Egypta, s. 306-308).

3.1. (Piesne vyčlenené podľa charakteristiky informátorov ako letákové):

Ó dobrú noc, Bože veční – Kestúc, údajný prepis z letákového tlače.

Ó moj Spasitelu, nehled na mé zlosti – Kestúc, údajný prepis zo starej letákového tlače.

Zdravás buc, Mária, hovorme ruženec – Šára, text piesne v písanej podobe, údajný odpis z roku 1985. Predlohu v podobe jarmočnej tlače vydal podľa informátorky Bagó Márton.

4. Frekventované tematické okruhy duchovných piesní

Z hľadiska tematiky piesní a s ňou súvisiacich spevných príležitostí, z ktorých väčšina si uchovávala svoju životnosť v ústnom podaní aj v čase výskumu, možno v materiáli vyčleniť niekoľko cyklov, ktoré sa do istej miery prelínajú. Patria k nim už spomínané piesne mariánske, predovšetkým spievané na púťach (Kestúc, Senváclav, Šára, Jášč, Mlyny; Slovensko: Závod, Záblatie), v rámci ružencového spolku (Šára, Kestúc, Jášť, Senváclav; Slovensko: Závod), v speváckom zbore (Šára; Slovensko: Závod), v kostole a pri rôznych ďalších príležitostiach. (V čase výskumu sa v jednej z častí Šáry pravidelne, vždy trinásteho v mesiaci, na *Fatimskí deň*, spontánne stretávala v podvečer desať- i viacčlenná skupina žien zo susedstva v dome jednej z nich a spievala duchovné piesne.)

5. Ukážky letákových tlačí z ústneho podania

č. 1.

Príkladom mariánskej pútnickej piesne je aj záznam z Kestúca. Spievala Radovicz Gáspárné Karová, Erzsébet, 1929, predspevávajúca na púťach, v roku 2001. Komentár: „*Rúžencová. Na púti. To zvikli, keď sa išlo na pobožnosť.*“

1. Vítajte, pútničkové, čo ste donéšli nové, donéšli sme pozdravení Panne Márije.	2. Pozdravme ju z radosti a veľkú pobožnosti, Matičku svú ružencovú Pannu Máriju.
3. Zdravas, Panno Mária, milosti Božej plná, ó, Mária, ó, Matička, ó, ružencová.	

Ďalší frekventovaný a početný okruh tvoria piesne označované ako „*pôstne, pri kríži*“, späté predovšetkým so spevom pred Veľkou nocou a pri chodení na kalváriu (aj v rámci púti). Tieto piesne sa nezriedka prelínajú s mariánskymi.

č. 2

Odobierka od Ježiša, Šára, 2011, spev Huszár Ferenczné Mrázová, Julianna, 1921.

	letáková tlač:
1. Keď milí Ježiš bov v Betánije, žalostné slová premluvev Panne Márije. Ó, Matko milá, smutná novina, ti na zajtrek mňa požehnáš, tvojeho Sina.	muky učinil Ach, Ježiši moj, drahy poklad moj, Keď pride hodina smrti, ty sám pri mne stoj.
2. Ó, Matko, Matko, skrs Sina tvého pri hoďiňe smrti našej chraň náz od zlého. Vidíš tú hlavu, plná múdrosti, pátek tisíc rán dostaňe trňových ostín.	prvé dva verše var. posl. dvoch 3. s-fy; zvyšok ako zač. 3.s-fy
3. Ó, Matka moja, vidíš tje oči, f páteg ráno jakje budú s krvou zalátje. Ó, Matka milá, smutná novina, zajtrá ráno viprovaďíš svojeho Sina.	var. zač. 4. s-fy; zvyšok zač. 2. s-fy
4. Tvár moju vidíš jak slnko jasnú, jag bude s pasťami zbitá a ňe podobná. Ó, Ježiši mój, drahy poklad muoj, keď buđen k smrti pracuvať, ti sám pri mne stoj.	zač. 3 verše ako 5. s-fa, posl. verš iný
5. Mé ruki, Matko, čo svet stvorili, budú na krížu pribité, strhané žili. Ó, Matka milá, smutná novina, už na zajtrek si požehnáš svojeho Sina.	prvé dvojveršie ako s-fa 6
6. Tak sebe mlúvá a tak sa radá, že mňa z reťazmi gu stĺpu tvrdo privoďá. Ó, Ježiši mój, drahy poklad mój, keť už buďem zomjeraťi, ti sám pri mne stoj.	variant strofy č. 7
7. Stoťisícšesto aj šjestej rani, pri bičuvaňi dostaňe tvoj Sin premilí. Ó, Ježiši mój, drahy poklad muoj, pri hoďiňe smrti mojej ti sám pri mne stoj.	variant 8. strofy

8. Vidíš tje ruki, čo pracovali,
abi ťeckje duše lucké spasené boli.
Ó, Ježiši mój, drahí poklad muoj,
pri hoďiňe smrti mojej ti sám pri mňe stoj. blízky var. 9. strofy
9. A ešte ňeská máž mňa živého,
zajtra na rukáh máž držať, mňa zomretého.
Ó, Matka milá, smutná novina,
ti už zajtra viprovaďiš svojeho Sina. var. 10. strofy
10. Muoj Sinu drahí, Sinu rozmilí,
na to ťa tu Otec poslav, na také rani.
Ó, Ježiši mój, drahí poklad muoj,
pri hoďiňe smrti mojej ti sám pri mňe stoj. var. strofy 11
11. Dovoľ mi, Sinu, bi já zomrela,
abi hrješnim mesto ťeba raj otvorila.
Ó, Ježiši mój, drahí poklad mój,
pri hoďiňe smrti mojej ti sám pri mňe stoj. takmer identická 12. strofa

(Text piesne v písanej podobe pokračuje, letáková verzia má spolu 35 strof. Písaná verzia piesne z terénu je tiež pomerne rozsiahla /33 strof/. Ide však len o variant letáku. Dejová niť je prezentovaná spravidla v prvých dvoch veršoch jednotlivých strof. Druhé dvojveršie má charakter prosby – modlitby, s ktorou sa v texte relatívne voľne narába ako s putovným motívom. Vyskytuje sa v dvoch verziách: 1. oslovenie Matky; 2. oslovenie Ježiša /Syna/. V tejto časti vo väčšine strof dominuje prosba o pomoc v hodine smrti. Záver oboch textov je zameraný moralizujúco a spája sa s prosbami o odpustenie hriechov u Boha i Panny Márie ako orodovnice.)

č. 3.

Variant piesne, Kestúc, 2001. „Pri kríži“. Spev Radovicz Gáspárné Karová, Erzsébet, 1929.

1. Keď milí Ježiš bol Betániji,
žalostné slová premluvil k Panne Máriji.
2. Ó, Matko milá, smutná novina,
ti na zajtrek mna požehnáš, svojego sina.
3. Ó, Matko, Matko, skrs sina tvého,
pri mojej hodzine smrti chrán mna od zlého.
4. Vidíš tú hlavu, plná múdrosti,
tá tech tisíc rán dostane trnových ostí.

5. Ó, Matko moja, vidíš tvé oči,
tá teď ráno jaké budú s krvú zalété.
6. Ó, Matko milá, smutná novina,
zajtra ráno viprevadiš svojeho sina.
7. Tvár moju vidíš jak slnko jasnú,
jag bude s pastámi zbitá, ale podobnú.
8. Ó, Ježiši mój, drahí poklad mój,
keď budem k smrti pracuvat, ti sám pri mne stoj.

(„*To je venkoncom čo sa odebírá Ježiš od matki. Dlhá, prevelice dlhá! Ale veľmi pekni ten szöveg je... – spívala sa na Zelení štvrtek.*“ Text v písanej forme je podľa informátorky prepisom z letákovvej tlače. Melódia sa v tejto verzii opakuje po dvojveršiach, podobne ako v Šáre, ale text strofy je kratší. V tejto verzii z Kestúca zaznamenávame, podobne ako v iných piesňach tejto vynikajúcej speváčky, archaický ozdobný spôsob spevu. Oba nápevy majú rovnakú kadenciu.)

č. 4.

Pieseň spievaná pri ceste na kalváriu. Kestúc, 2001, spievala Radovicz Gáspárné Karová, Erzsébet, 1929.

1. Dobrú noc, krížu presvatí Ježiša mojeho,
neh aj bude po fše časi od náz velebeno.
Refr.:
Ježiš, láska moja, bi moja duša
prišla/došla do svojho/svého pokoja,
nech sa mi sníva, Ježiš, o tebe,
mój slatki Ježišu, prindeme k tebe.
2. Dobrú noc, telo presvaté pre nás bičované,
neh aj bude po fše časi od nás velebené.
Refr.:

(„*To je refrén. To potom zakaždím tak spíváme, že tí dva verše, tí dva radi, to jím já vispívám a oni len refrén spívajú. Lebo je též – velice, velice dlhá.*“)

č. 5

Variant piesne zaznamenaný v Šáre 2011 spievala Balogh Györgyné Majeczká, Kamilla, 1934. („*Taká pesnička, keď na kalváriju, keď Ježiš sa richtuje zomreť. A chodili zme po krížoch. Krížovná.*“)

1. Dobrú noc, krížu presvatú Ježiša mojeho,
nag aj buďe po fšem čase od nás velebeho. (velebeno?)

Refr.:

Ježiš, láska moja, nag moja duša
dojđe do tvojho pokoja.
Nak sa mi sníva, Ježiš, o tebe,
muoj slatki Ježiši, dojšli zme k Ťebe.

(Rukopisná predloha piesne, zapísaná maďarským zložkovým pravopisom, Šára.)

- letáková tlač:
1. *Dobru noc krizsu preszveti Jezsisa mojeho
Nak aj bugye pojsem csasze odnász zvelebené
Jezsis lászka moja nak moja dusa
Dojgye do tvojho pokoja.
Nak sza mi sznyivá Jezsis o tyeba,
Mój szlatki Jezsisi dojslizme k tyebe.* 1. strofa
 2. *Dobru noc tyelo preszvató prenász bicsuwanó
Nak aj bugye pojsem csasze odnász zvelebenó
Jezsis lászka* 2. s-fa
 3. *Dobru noc hlava preszvatá trnyim prebogyená
Nak aj bugye pojsem csasze odnász zvelebená
Jezsis lászka* 3. s-fa
 4. *Dobru noc vlaszi preszvaté prenász vitrhané
Nak aj budu pojsem csasze odnász zvelebené
Jezsis lászka* 4. s-fa
 5. *Dobru noc ocsi preszvaté szkrvov sza zaláté
Nak aj budu pojsem csasze odnász zvelebené
Jezsis lászka* 6. s-fa
 6. *Dobru noc ruki preszvaté na krizsi pribité
Nak aj budu pojsem csasze odnász zvelebené
Jezsis lászka* 10. s-fa
 7. *Dobru noc szrce preszvató Jezsisa mojeho
Nak aj bugye pojsem csasze odnász zvelebenó
Jezsis lászka* 14. s-fa
 8. *Dobru noc dusa preszvatá Jezsisa mojeho
Nak aj bugye pojsem csasze odnász zvelebenó
Jezsis lászka* 15. s-fa

9. <i>Dobru noc zsvivot preszvati Jezsisa mojeho Nak aj bugye pofsem csasze odnász zvelebeni Jezsis lászka</i>	16. s-fa
10. <i>Dobru noc tyelo preszvató szkrizsa dole zátó Nak aj bugye pofsem csasze odnász zvelebenó Jezsis lászka</i>	18. s-fa
11. <i>Dobru noc tyelo preszvató do hrobu vlozsenó Nak aj bugye pofsem csasze odnász zvelebenó Jezsis lászka</i>	20. s-fa
12. <i>Dobru noc hrobe preszvati Jezsisa mojeho Nak aj bugye pofsem csasze odnász zvelebeni Jezsis lászka</i>	21. s-fa

(Publikovaná verzia letákovej tlače má iný refrén a väčší rozsah, 21 strof. Nápevy oboch spievaných variantov sú podobné, refrén je identický. Môže to potvrdzovať informáciu speváčky z Kestúca o spôsobe interpretácie piesne spôsobom solo-tutti, keď prvú časť strofy spieva predspeváčka a ostatní sa pridávajú iba v refréne. Takýto spôsob spevu som zaznamenala aj na Národnej púti v Žarošiciach na Morave. Zúčastnila som sa na nej spolu s obyvateľmi Závodu v roku 2009.)

č. 6

„*Poustna, na kalváriji*“. Šára, 2011, spievala Šuhajda Istvánné Bálentová, Erzsébet, 1928.

1. Srce puká od bolesti pre smrť Krista milého, keď ho vidím muki trpeť na kríži rospatého.	2. Svoje ruki rošťahuje, chce hrišníkov obímať, lebo hrjechi on ľutuje, ste nad nami los prijať.
3. Pot krížom Panna čistá ot žálu ondljevala, keď na ňu krev s Pána Krista doľe s kríža kapkala.	

Na pôstne piesne spojené s ukrižovaním Krista nadväzuje relatívne početný, a najmä aj v súčasnosti v mnohých lokalitách (Šára, Kestúc, Senváclav, Jášč/Jásd) aktuálny cyklus piesní spievaných na pohreboch, ktorý predstavuje z hľadiska životnosti i rozšírenosti najzaujímavejšiu zložku skúmaných piesní.

V jednom prípade výskum zaznamenal (pri porovnaní funkcie tej istej piesne, resp. jej blízkeho textového i melodického variantu v Kestúci a na slovenskom území v Záblatí) istý posun, odlišné funkcie piesne. Pieseň *Dobru noc, dobrú noc, Ježišu mój* (v oboch verziách 10-strofovú) spievala speváčka z Kestúcu s komentárom: „*Na Velkí pátek*“, teda ako späť s veľkonočným obdobím. V archívnych zápisoch Júlie Kováčovej

ju nachádzame v interpretácii Márie Zajacovej (zber 1977, zápis 1978) ako pieseň spievanú „v deň pohrebu ráno“ (RÚHV SAV¹³⁵ č. 41 860). (Podobný princíp zámenny funkcie, resp. prieniku segmentov letákovkej piesne do obradového folklóru na princípe sémantickej asociácie, som zaznamenala v prípade niektorých jarných kalendárnych piesní¹³⁴.)

Piesne späté s úmrtím človeka a s pohrebom plnia dôležitú funkciu ako nástroj, prostredníctvom ktorého sa inštrumentalizuje verejná reprezentácia identity zomretého (a to zo strany pozostalých, ale i samotného pochovávaného člena spoločenstva). Z nich v rámci výskumu patria k frekventovaným mariánske ružencové piesne, spievané pri pohrebe členky/člena ružencových spolkov („čo boli v ruži“). Zaznamenala som ich vo všetkých skúmaných lokalitách na maďarskom i slovenskom území, pričom to bolo pomerne často na prianie samotných nebožtíkov, vyslovené ešte pred smrťou. Vo všetkých prípadoch išlo o mariánske piesne. Tieto piesne sú nielen prejavom spolupatričnosti jednotlivca k členom katolíckeho spolku, ale svojím jazykom zároveň pripomínajú, verejne reprezentujú etnický pôvod tohto spoločenstva a jeho členov.

Nasledovná pieseň, spievaná pri pohrebe členky ružencového spolku, bola súčasťou aktuálneho repertoáru v lokalitách Kestúc, Senváclav a Šára, ako i na Slovensku (Závod).

č. 7.

Rúženská, Kestúc, 2001, spievala Radovicz Gáspárné Karová, Erzsébet, 1929.

1. Rúžencové braterstvo,
vislalo k nám poselstvo,
bi sa dnes tu zhromaždilo
jejej prátelstvo.
2. Prosit máme Matičku
za zomrelú sestričku,
žebi Boh do neba prijal
jejej dušičku.
3. Putovala šťastlive
cez údolí tesklivé,
žila f službe rúžencovej
do smrti chvíle.
4. Ščasná naša sestrička,
Matička ju objíma,
a pre zásluhi rúženca
vini s nej sníma.
5. Ščasní, gdo je v rúženci,
f krásnom Márije venci,
teho Ježiš aj Mária
nosá na senci.
6. Ked rad príde i na nás
skončit túto našu čas,
ten den, Matko rúžencová,
oroduj za nás!
7. Ježišu, ti succe náš,
ti naše slabosti znáš,
otpuzd vini sestre milej,
Pane, visliž nás.

(„Ked volado je rúženci, temu sa spívá zas táto. Na pohrebe.“ Melódia piesne obsahuje lydickú kvartu.)

134 Bližšie Krekovičová, Eva (1993), Barokový obraz Smrti-nevesty vo folklóre alebo putovanie jednej jarmočnej balady. *Národopisné informácie*, č. 1, s. 20-30.

135 Rukopisný archív Ústavu hudobnej vedy SAV.

(Variant piesne: Senváclav, 2009, komentár speváčky: „*Túto spjevajú ešte tjeto starje tetki, keď taká stará umre a je v rúženci. Aj já sem spjevala tetki Magdaléne, lebo oňi mi boľi su-seda – a oňi boľi v rúženci – oňi mi prikázali, že keď oňi umrú, abi som im já túto slovenskú pospjevala.*“)

č. 8.

Rúženská. Na pohrebe členky ružencového spolku, Šára, 2011, spev Balogh Györgyné Majeczki, Kamilla, 1934.

1. Otpočívaj uš pokoji, naša dobrá sestrička, keráz bola spolku našom jenna živá rúžička.	4. Plakav Ježiš prelútosný na kríži rozostrení, kerí biľi kaťi zlosní bi na ňom bov spasení.
2. S namas' plétla krásni veňec, Márije svatí rúžeňec, jak radosní, aj žalostní, aj preslávni rúžeňec.	5. Pot krížom tak Ježiš Matku povoláva, bi k ňemu pristúpila, rozlúčeňá že jej dáva, je posleňná to chvila.
3. /: K chrobu zme ťa sprovedil/l/i, na pokoj svatí ťa dali, za tú dušu Matke boskej vrúcne skladáme prozby. :/	6. Uš sa celkom vicedíla z údov svatích krev jeho... („ <i>Ňeviem ju dál, toto je dlhá...</i> “)

(„*A toto zas – gu rúžencom, kerá je v Rúže. Sa mollíme rúžeňec a potom ket uš do hrobu kladu, spíváme.*“ Jednoduchá melódia sa skladá z dvoch opakujúcich sa melodických motívov v rozsahu kvinty. Ozdobný spôsob interpretácie, výskyt zväčšenej kvarty.)

č. 9.

Mariánska – členke ruženca pri pohrebe. Senváclav, 2009.

1. V hlbokosti srca tebe hlas dávame,
tebä sa, Márija, žalmi utíkame,
pořeš smutnje djetki, Matko dobroťivá,
rač im biť i niňi jag í milostivá.
2. Zachráň sästru našu, jednu s tvojich deťi,
za ňou smutno vädnú tvoje ružokveti,
s ktorích veňec vila tebe na uzdobu,
hľa, už ju smrť hrozná vložila do hrobu.
3. Márija v živote bola jej obranú,
rač jej biť po smrti v ňebe istú bránú,
kto v moc dúfa tvoju u Sina Božého,
primlúvaj sa za ňu, zachráň dušu jejěj.

4. Maťička ruženca, ňech ťi s tvú obranu
dostaŇe sa duša sestry našej k Pánu,
abi f tom živoťe chír ružencom tebe
chváľil sa po smrti zo svätimi v ňebe.

V rámci pohrebných piesní výskum v Kestúci zaznamenal tiež špecifickú pieseň spievanú starším obyvateľom obce, ktorí hovorili po slovensky. Situovali ju opäť na koniec pohrebného obradu ako poslednú pieseň pri ukladaní rakvy do hrobu. Pieseň – podobne ako predošlá skupina pohrebných piesní – plnila úlohu symbolického potvrdzovania „slovenskej“ identifikácie zosnulého v rámci hybridnej diaspóry, a to aj na pohrebe v maďarčine.

č. 10.

„Pohrebová, svatá“, Kestúc, 2001. Spev Radovicz Gáspárné Karová, Erzsébet, 1929.

1. O, moj Spasitelu, nehledz na mé zlosti,
proci tebe mnoho mojich neprávostí.
Ale mé spasení podľa mej zásluhy.
Príd, Ježišu Kriste, príď, mój Pane, vrúce.
2. Nežádám si ja už temto svete žiti,
račej sa, duša má, ot tela rozlúčim,
ale s tebú, Pane, žit si žádám večne.
Príd, Ježišu Kriste, prispej ju zát k sebe.
3. S takúto strojnosťú smrti sa otdajme,
Ježiš, Márja, Jozef, ti mena vzívajme,
za obveselení večné jim žádajme.
Príd, Ježišu Kriste, z Máriju, z Matku svú.
4. Nech na ten den súdni stanem na pravicu,
s telom s tím, keré čil do hrobu zahrabú
a medzi svatimi nesem aj ja počtu.
Príd, Ježišu Kriste, popraj nám do nebe.

(Komentár: „*Ked je pohreb – tedi maďarskí je pohreb, a naposledi do je takí starší, čo ešče slovenski viprávali, tak potom temu spíváme, či je chlap, či je žena. Šecko jenko. Túto. To spívajú. Nevím, otkád to je. Kniškách to neni. To spívajú nejstarším. Mladím už maďarski.*“)

Písaná podoba textu:

*Temeték utáni ének
Ó mój Szpaszitelu nechled na mé zloszti
Proci tebe mnoho mojich neprávoszti*

*Ale me szpaszenipodpamej zászluhi
Prid Jezsise Kriszte dusu mu ber kszebe*

*Podla pravdi tvojej nerács ma szúdi
Vella mej zászluhi nerács ma trestati
Nemózsem prezteba nikdaj szpaszená bit
Prid Jezsizu Kriszte prid moj Pane vrúce*

*Nezsádám szija us vtemto szvete zsiti
Radsej sza dusza má od tela od lúcsi
Ale sztebú Pán sit szí zsádám vecsne
Prid Jezsizu Kriszte priszpe ju zát kszebe*

*Sztakúto sztrojnosztu szmriti sza oddajme
Jezsis Márja Jozef ti mena vzivájme
Za obveszeleni vecsne im zsádajme
Prid Jezsizu Kriszte z Máriu Matku szvú*

*Nech naten den szúdni sztanem na pravicu
Sztelom sztim kere csil do hrobu zahrabú
A medzi Szvatimi neszem aj ja pocstu
Prid Jezsizu Kriszte popraj n ám do nebe*

Záver

Porovnanie letákových tlačí s religióznou tematikou z územia Slovenska so slovenskými, ale i maďarskými duchovnými piesňami z územia Maďarska, potvrdilo vo viacerých prípadoch existenciu tých istých sujetov i konkrétnych piesní a ich variantov. Tlačené knižtičky v rôznych podobách slovenčiny, dialektov i slovakizovanej češtiny a z rôznych tlačiarň na území dnešného Slovenska i Maďarska, plnili a plnia v procesoch šírenia a uchovávaní piesní svoju nezanedbateľnú úlohu jedného z prostriedkov tak na konfesionalnej, ako i jazykovej, eventuálne aj etnickej úrovni identifikácie nositeľov. Zaujímavé výsledky priniesli výskumy aj z hľadiska existencie duchovných piesní a ich funkcií v živote slovenskej minority v Maďarsku v období 20. a počiatku 21. storočia. Poukazujú na perspektívu ďalších výskumov tejto problematiky, najmä z pohľadu hudobno-historického a hymnologického, ale tiež jazykovedného. Problematike sa v prostredí Slovákov v Maďarsku začala špeciálne venovať jazykovedkyňa a slovakistka z Maďarska Mária Žiláková, ktorá prináša nové materiály z terénu a postupne ich spracúva a publikuje¹³⁵.

135 Žiláková, Mária/Zsilák Mária (2016), *Poslyšte mlie, co chci spivati... (Produkty jarmočnej tlače – zbierka púťových piesní ako rodinná relikvia)*. Szeretettel hallgassátok, amit majd éneklek... (A cérnakönyv mint családi relikvia). Budapest: ELTE BTK Szlav Filológiai Tanszék.

PIESŇOVÁ ZBIERKA A KOMENTÁRE

NOVÁ HUTA / BÜKKSZENTKERESZT

1c • S tamtej strani jarka

$\text{♩} = 84$

S ta-mtej stra - ni ja - rka ze - ľe - na po - la - nka,
se - d'a pod ňu pa - stuš - ko - ve, je - d'a ka - šu s hr - nka.

1. S tamtej strani jarka
zelena polanka,
seďa pod ňu pastuškove,
jeďa kašu s hrnka.
2. Prišol gu ňim anďel,
tag im rozpovedal,
vešleme se, radujme sa,
Boch se nam narodil.
3. Boch se nam narodil,
bečku vina popil,
fšicki svati počastoval,
aj sam se kus napil.

Vianočná. Sp. Csereiová, 1916. Koleda patrí k najrozšírenejším na Slovensku, známa je u Slovákov v Maďarsku a spieva sa aj na Morave. Spája sa s rôznymi melódiami. Vyskytuje sa aj v podobe paródií. Táto melódia je stará terckvinttonálna, má rozsah sexty¹.

¹ Napr. Krekovičová, Eva (1992), *Slovenské koledy. Od Štedrého večera do Troch kráľov*. Bratislava: Práca, s. 70, Liptovská Mara (Liptov), záznam 1966. Ďalšie varianty: s. 48: Hontianske Nemce (Hont), 1979; s. 69: Hasznos Huta (Maďarsko), 1912; s. 109: Mengusovce (Spiš), 1957.

2c • Narodil se Kristus Pan

$\text{♩} = 86$

Na-ro-d'il se Kri - stus Pan, ve - se-l'me se,
z ru - ži kve - tek vi - kvi - tu - je, ra - du - jme se.
Z ži - vo - ta či - ste - ho, Kristus Pan na-ro-d'il se, vesel'me se.
z ro - du kra - ľovske - ho,

Narodil se Kristus Pan, veselme se,
z ruži kvetok vikvituje, radujme se.
/:Z života čistého, z rodu kralovskeho,
Kristus Pan narodil se, veselme se.:/

Vianočná. Sp. Csereiová, 1916. Pieseň je známa na Slovensku i v Maďarsku (výskum ju zaznamenal tiež napr. v pilíšskom Senváclave/Pilisszentlászló). Pieseň sa spievala aj v kostole, nájdeme ju v JKS². Má aj početné žartovné a parodické varianty (v Maďarsku a takisto na Slovensku). Záznam z Novej Huty je textom aj melódiou najbližší verzii v tlačenom katolíckom spevníku. Pieseň je kvinttonálna, s lydicou kvartou. Táto interpretácia koledy sa vyznačuje ametrickým spôsobom prednesu, ktorý je charakteristický pre archaický spev duchovných piesní³.

2 *Jednotný katolícky spevník* (1937, 1. vyd.), Trnava: Spolok sv. Vojtecha, č. 44, s. 135. (Cit. podľa 10. nezmeneného vydania 1943.)

3 Bližšie Urbancová, Hana (2011), *Cirkevné piesne ako súčasť tradičného spevu Slovákov v Maďarsku*. In *Cirkevná kultúra Slovákov v Maďarsku/A magyarországi szlovákok egyházi kultúrája*. Divičanová, S., Kováčová, A. (eds.), Békešká Čaba: VÚSM, s. 126-153.

3c • Veselosť veľika nám nastala

$\text{♩} = 122$
1)

Ve - se - lost' ve - ľi - ka nam na - sta - la,
Pa - ňi - nka Ma - ri - ja po - ro - d'í - la.

1) 2. - 3. sfa

1. Veselosť veľika
nam nastala,
Paňinka Marija
porodila.

2. Sinačka Božihu
Betleheme,
chudobnij maštalke
ona žije.

3. /:Paňinka Marija
pri ňim stojí,
slatkima slovami
jeho buďi.:/

Vianočná. Sp. Csereiová, 1916. Koledu s týmto incipitom, ale s inou slabičnou stavbou veršov je v JKS⁴, č. 91, s. 169. Kvinttonálny nápev má ambitus sexty a aj v jeho prednese je prítomná ametrickánosť s občasým výskytom bodkovaného rytmu⁵.

⁴ *Jednotný...* (1943), c. p.

⁵ Rozsiahlejší variant koledy (4 strofy) Krekovičová (1992), c. p., s. 88: Štôla, (Spiš), 1957.

4c • Fašangi, Turangi

♩ = 120

Fa - ša - ngi, Tu - ra - ngi, Ve - lka noc i - d'e,
ňe - ma - me ko - žu - ški, zi - ma nam bu - d'e.

A tam ho-re se-d'i ko-cur na sla-ňi-ňe, i - c'e ho ze - stať,

po - kra - j'e ho kus ba - ba, nak sa na - pa - se.

Fašangi, Turangi,
Velka noc ide,
ňemame kožuški,
zima nam bude.

A tam hore
seďi kocur na slaňiňe,
ic'e ho zestať,
pokrajte ho kus baba,
nak sa napase.

Na fašiangy. Sp. Cseglédiová, F., 1928. Spěváčka si pamätá fašiangový spriedod z detstva (ako 10-12-ročná). Descendenčná melódia v rozsahu kvinty vznikla spojením dvoch piesní (vo fašiangových piesňach bežným). Prvá časť je terckvinttonálna, nápev druhej tvorí terctonálny recitatív so záverečným vybočením na spodnú terciu. Var. piesne pozri Veňarec, č. 9.

5c • Prišli zme pozdraviť ten križ svatí

1)
Pri - šli zme po - zdra - viť ten križ sva - tí,
2)
na kte - rim Kri - stus Pan ze - mre - ti ľe - ži
3)
a pot kri - žem Ma - tka ve ve - ľki ža - lo - sťi,
pu - ka se ji sr - cco od ve - ľki bo - ľe - sťi.

1) 2. sfa 2) 2. sfa 3) 2. sfa

1. Prišli zme pozdraviť ten križ svatí,
na ktorom Kristus Pan zemreti leží
a pot križem Matka ve veľki žalosti,
puka se ji srcco od veľki boľesťi.
2. A ten plani Judaš, čo ho predal,
za tristotri zlati Židom ho predal,
Židi ho mučili ve veľki žalosti,
puka še ji srcco od veľki boľesťi.

„Pri križi.“ Duchovná pieseň, spievala sa „na križove dňi“ (v predveľkonočnom období pôstu). Sp. žena, 1923: „To keď zme hodili – ja som ešči deľče bula – choďili zme gu križom a to tak zme špivali. Pred Velku nocu. To keď – Kristus Pana mučili. Teras už to len tak ostalo. To tak zme volali, že „križne cesti.“ Pri tejto príležitosti sa spievali u Slovákov v Maďarsku aj na Slovensku tiež niektoré letákové tlače. Pieseň zapísal na Slovensku v prvej polovici 20. storočia napr. Jozef Kolarčík-Fintický (1899 – 1961), učiteľ a zberateľ východoslovenského folklóru. Pôsobil v šarišskej obci Fintice. Pieseň bola aj s inými „pôstnymi piesňami“ zaznamenaná vo Finticiach. Aktuálne sa spievala v rámci cirkevného pôstu aj v roku 2018⁶. Variant z Novej Huty je harmonický, má rozsah oktávy, ob-

6 Pieseň odznela vo vysielaní hlavných správ verejnoprávnej slovenskej televízie (RTVS) 4. 3. 2018 po 19.00 hod. Zápis Kolarčíka-Fintického má až 13 strof.

lúkovú melódiu a vyznačuje sa archaickým ametrickým spôsobom interpretácie a zároveň výskytom bodkovaného rytmu⁷.

6c • Homba, liška, d'ebabina hiška

$\text{♩} = 116$

Ho - mba, li - ška, d'ebabi - na hi - ška,
tam do - ľe, pot ho - ru, d'eba - ba sto - do - lu.

The musical notation consists of two staves in G major. The first staff begins with a diamond-shaped symbol (◊) and contains the lyrics 'Ho - mba, li - ška, d'ebabi - na hi - ška,'. The second staff contains the lyrics 'tam do - ľe, pot ho - ru, d'eba - ba sto - do - lu.' The melody is characterized by dotted rhythms and a mix of eighth and quarter notes.

Homba, liška,
d'ebabina hiška,
tam doľe, pot horu,
d'ema baba stodolu.

Uspávanka, „pri kolísaňi“, sp. Hegedüsová, R., 1928. Archaická úzkorozsahová tercnálna melódia, recitatív, ambitus: tercia.

7c • Tancuvala liška z medveďem

$\text{♩} = 138$

Ta - ncu - va - la li - ška z me - dve - d'em,
škra - ba - la mu va - jka hre - be - ňem.

The musical notation consists of two staves in G major. The first staff begins with a diamond-shaped symbol (◊) and contains the lyrics 'Ta - ncu - va - la li - ška z me - dve - d'em,'. The second staff contains the lyrics 'škra - ba - la mu va - jka hre - be - ňem.' The melody is characterized by eighth notes and quarter notes.

⁷ V rámci spievania „pri kríži“ sme na výskumoch v lokalitách s obyvateľstvom rímskokatolíckeho vierovyznania na území Maďarska zaznamenali aj viacero letákových piesní (Kestűc, Šára). Bližšie Krekovičová, Eva, (2012), K duchovným piesňam v ústnom repertoári slovenskej minority v Maďarsku (predbežné výsledky výskumov na prelome tisícročia). *Národopisná revue XXII*, č. 3, s. 191-205.

Tancuvala liška
z medveďem,
škrabala mu vajka
hrebeňem.

Žartovná. Sp. Bélesová, 1932. Harmonická tanečná melódia staršieho typu má rozsah nóny. Obsahuje skok v intervale kvarty, kvinty i septimy a verbunkový záver. Spieva sa tempo giusto. V iných lokalitách u Slovákov v Maďarsku som zaznamenala tento text s inou melódiou, ktorý sa spieval nemluvňatám.

8c • Išol pes popod ľes

$\text{♩} = 98$

I - šol pes po-pod ľes če-rve-nim ka - ba - tku,
ma - lo z no-ški na no-šku, a jak se tu ma - ju,
za - jac ko - si o - ta - fku, ľi - ška u - hrab - ku - je,
ko - zel no - si na ko - pku, ču - ňak u - tla - ču - je.

Išol pes popod ľes
červenim kabatku,
malo z noški na nošku,
a jak se tu maju,
zajac kosi otafku,
liška uhrabkuje,
kozel nosi na kopku,
čuňak utlačuje.

Pieseň sa spievala deťom. Sp. Hegedüsová, R., 1928: „*To mam od tatu. Ešte take male devča, tak me ždi posadili do rukoch a to me špivali. Tak som sa naučila. Stara nota.*“ Lámanie melódie (bez lámania má pieseň ambitus oktávy). Nápev je modálny, má oblúkovicovú melódiu a dlhé riadky, uzavretú formu a spieva sa v dvojdobom metre.

9c • vyvolávanie dievčat na malinách v lese

Otázka: „Marina! Hú! Pelen hérnek?“

Odpoveď: „Keď ňe pelen, ta doserem!“ ()

10c • Osivala baba muku

Osivala baba muku
na zelenim klobuku,
ňekceli jej d'eti zest',
musela ju baba (ho sama) zest'.

11c • Hore doľinami šivi zajac beži

2) 3) 4)

Ho-re do-l'i-na-mi ši-vi za-jac be-ži, ši-vi za-jac be - ži,

5) 6)

1) uš mo-ja ma-mi-čka fče-rnej ze-mi le - ži.

1) 3., 5. sfa 5) 2) 3. sfa

3) 5. sfa 4) 5. sfa

a - le aj vi - bi - g'ľu - je... a - le aj vi - bi - ...

6) 5. sfa repet.

Ja - ni - čka pri - be - re.

1. Hore dolinami
/:šivi zajac beži,:/
uš moja mamička
f černej zemi leži.
2. Leži mi, leži mi,
/:aňi mi ňestava,:/
aňi sa ňepita,
do za mňa zastava.
3. Jano naš, Jano naš,
/:černu košelku maš,:/
do ti hu vipere,
keť ti matki ňemaš?
4. Mam ja frajerečku,
/:na bistrim vrhečku,:/
ona mi vipere
černu košeľčku.
5. [/:Ňelen mi vipere,
/:ale aj vibigľuje,:/
na neđelu rana
Janička pribere.:/]

Text prvých dvoch strof piesne predstavuje svadobnú obradovú odobierku siroty od otca na cintoríne (pozri Baňačka, č. 9a). Sp. Petrusovicsová, M., 1938. Pieseň je v obci známa, spieva sa v pávom krúžku a predstavuje typ obecnej nôty. Melódia v rozsahu malej septimy je modálna. Vyznačuje sa arytmičným, variabilným spôsobom prednesu a bodkovaným rytmom.

12c • Keť som husi pasla

♩ = 69

Keť som hu-si pa - sla, da-va - li mi ma - sla,
vza - la la - du na pa - ra - du, za hu - sa-mi tra - sla.

Keť som husi pasla,
davali mi masla,
vzala ladu na paradu,
za husami trasla.

Detská, pri pasení husí. Sp. Hegedüsová, R., 1928. Modálna melódia má znaky starej i novej piesne (malá septima, oblúková melodika, výskyt bodkovaného rytmu, skok v rozsahu malej septimy) a ambitus undecimy. Má uzavretú hudobnú formu a spieva sa tempo giusto. Text piesne je rozšírený vo viacerých skúmaných lokalitách v Maďarsku. Erotický variant textu Nová Huta č. 28c.

13c • Jastrab leťi, ňema d'eti

$\text{♩} = 100$

Ja - strab le - ťi, ňe - ma d'e - ťi
a mi ma - me, ňe - pre - da - me. Ho - - o!

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 2/4 time. The tempo is marked as quarter note = 100. The melody is simple and rhythmic, with lyrics written below the notes. The first staff contains the first two lines of the song, and the second staff contains the next two lines. The lyrics are: 'Ja - strab le - ťi, ňe - ma d'e - ťi' and 'a mi ma - me, ňe - pre - da - me. Ho - - o!'.

Jastrab leťi, ňema d'eti
a mi mame, ňepredame.

Detská, vykrikovanie na jastraba: „*Deťi ždi strašili jastraba.*“ Sp. Hegedüsová, R., 1928. Recitatívna úzkorozsahová melódia v rozsahu kvarty osciluje okolo terctónálnej kostry.

detské vyčítanky:

14c

Endo, dvando, trindo, štrndo, pádo, ládo, sakum, pakum, viksta, ten!

15c

Od hrahu riť f strahu,
ot kapusti kokot tlusti,
od lenči riť blenči,
ot fazuli riť naduli,
od hlavi riť spravi!
Kolko jedete von!

detské prekáračky:

16c

A ja sa!
Viscala sa do kvasa!

Ujucu!
Zedol vajca (hovno) s cibulu!

17c • (Hej!) Ďekujem vam, pan kapitan

$\text{♩} = 104$

Hej! Ďe-ku-jem vam, pan ka-pi-tan, za vo-je-nsku slu - žbu,
už me ve - cej ňe-vo-la-jt'e ra-no ku re - po - rtu,

ra-no ku re - po - rtu, ve-čer ku ro - ska - zu,

už ja po-jd'em do ci - vi-lu, sam se - be ro - ska - žem.

Bo tu mi ro-ska - zu - je fra-jter es-ka pra - vo

a do - ma mi ňe-ro - ska-že ma-jor z ge-ne - la - rom.

(Hej!) Ďekujem vam, pan kapitan, za vojensku službu,
už me vecej ňevolajte rano ku reportu,
rano ku reportu, večer ku roskazu,
už ja pojdem do civilu, sam sebe roskažem.
Bo tu mi roskažuje frajter eska pravo
a doma mi ňeroskaže major z genelarom.

Vojenská: „A už potom (v období 1. ČSR – pozn. E. K.) slovenski spievali paropci, keď prišli od vojsku.“ Sp. Takács, Ján, 1911 (zaoberal sa pálením uhlia a vápna, v mladosti pôsobil aj ako tlmočník). Modálna pieseň má rozsah nóny. Vyznačuje sa oblúkovou melodikou, veľkými skokmi nahor (oktáva, malá septima), kvartovými skokmi v kadenciách, výrazným bodkovaným rytmom a uzavretou formou⁸.

8 Dvojstrofový variant piesne pozri Burlasová, Soňa (1991), *Vojenské a regrútske piesne*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, pieseň č. 229, s. 255-256, Sokolany (Abov), 1952. Text z Novej Huty je druhou strofou tejto piesne.

18c • Keď ja pojdem do Košic rukovať

$\text{♩} = 78$

Keď ja po-jd'em do Ko-šic ru-ko-vať, dam ja se-be
 ko-ňi-čka po-tku-vať, dam ja se-be ko-ňi-čka po - tku - vať.

1. Keď ja pojdem do Košic rukovať,
/:dam ja sebe koňička potkovať.:/
2. Dam ja jemu zlate klince nabiť,
/:moja mila, musím ťe zochabiť.:/
3. Zochabim ťe, budeš horko plakať,
/:biele liste budeš za mnu písať.:/

Regrútska: „*To vam ňtreba, ti vi šitko znaťe, vam take starše bi trebalo.*“ Sp. Ladányiová, L., 1940. Text inklinuje k ľúbostnej piesni. Modálna (dórická) pieseň má ambitus nóny. Je trojdielna, s veľkými skokmi (kvarta, septima), má otvorenú hudobnú formu a výrazný bodkovaný rytmus. Spieva sa tempo giusto.

19c • Na huťianskom moste

$\text{♩} = 84$

Na hu - ťianskom mo - sťe, na hu - ťianskom mo-sťe
 ve - lka tra - va ro - sťie, ve - lka tra - va ro - sťie.

1. /:Na huťianskom moste:/
2. /:Trava, daťelina,/
/: poviše kolena.:/
3. /:Gdo ju kosiť bude,/
/:ten moj mili bude.:/
4. /:Kosi ju Janiček,/
/:ten moj šuhajiček.:/
5. /:Kto ju hrabať bude,/
/:ta moja mila bude.:/
6. /:Hrabala ju Hanka,/
/:ta moja frajerka.:/

Lúbostná, enumeratívna pieseň: „*To je répaská*“. Sp. skupina žien. Harmonická pieseň novouhorská (repetícia variantu 1. časti melódie o kvintu vyššie, oblúková melódika, uzavretá hudobná forma, tempo giusto) má rozsah nóny.

20c • Mal som ja jednu frajerku vernu

$\text{♩} = 112$

Mal som ja je - dnu fra-je-rku ve - rnu, cho-d'ie-val
 som ku ňej, cho-d'ie-val som ce - lu no - čku,
 jak ta ri - ba po po - to - čku, po-jd'em e - šči raz
 na mi - lin ro - skaz, či mi o - tvo - riš raz.

1) od 2. sfy - tu začiatok 2) 3. sfa

1. Mal som ja jednu frajerku vernu,
 chodieval som ku ňej,
 chodieval som celu nočku,
 jak ta riba po potočku,
 pojdem ešči raz na milin roskaz,
 či mi otvoriš raz.
2. Neotvorim ťi, Janičku,
 bo se bojím pre mamičku,
 mamička vravi, otec povedal,
 že ti si hudobni.
3. A keď som aj sin hudobni,
 ale som ja šuhaj hodni,
 pojdem na vojnu, tam gďe bojuju
 kamarati moje.
4. Vifasujem pištolenku,
 namirim ju na milenku,
 jak ju namirim, tak ju zastrilim,
 pre faločnu lasku.

Lúbostná pieseň s motívom vojenčiny. Sp. Béresová, 1932. Harmonická tanečná pieseň tradičného typu s ambitom septimy. Má dvojdobé metrum, bodkovaný rytmus a neustálenú hudobnú formu (speváčka od druhej strofy až do konca vynechávala prvú časť melódie).

21c • Keď ja viďdem do hostinca vino piť

$\text{♩} = 86$

Keď ja vi-ďdem do ho - sťi - nca vi - no piť,
 mo - ja že - na za mnu nach ňe - pri - d'e pla - kať,
 bo ja do - tlik pi - jem, kim svet pret sve - tem bu - d'e,
 kim ta chve - zda na ňe - be bu - d'e svi - tať.

Keď ja viďdem do hostinca vino piť,
 moja žena za mnu nach ňepriďe plakať,
 bo ja dotlik pijem, kim svet pret svetem buďe,
 kim ta chvezda na ňebe buďe svitať.

Pijanská: „*Lebo slovenski, lebo maďarski* (zvykla sa spievať slovensky i maďarsky – pozn. E. K.). *Uš to starše chlapi si špivali v hostinci. Bulo veľa takich not, ale to uš človek veľa zabudňe na stare časi.*“ Sp. Takács, Ján, 1911. Nová harmonická pieseň staršieho typu má rozsah nóny a niektoré znaky novouhorského štýlu. Vyznačuje sa oblúkovou melodikou, uzavretou hudobnou formou, verbunkovými závermi a výrazným bodkovaným rytmom. Prednes je ametrický.

22c • Šalata, šalata, šalatove listie

$\text{♩} = 90$

Ša-la-ta, ša-la-ta, ša-la - to-ve ľi - st'ie,
 za - ho - d'il ma fra - jer, ej, ho hoj,
 a - ľe ňe na - i - st'e, bo - že moj.

1) 2. - 3. sfa

1. Šalata, šalata,
 šalatove listie,
 zahodil ma frajer, ej, hoj, hoj,
 aľe ňe naist'e, bože moj.
2. A keď me zahodil,
 a ja teho rada,
 ňebuďem ja hodiť, ej, hoj, hoj,
 bľeda do kostela, bože moj.
3. Aľe buďem hodiť
 červena jak ruža,
 že bi luďe znali, ej, haj, hoj,
 že ňemam frajera, bože moj.

Lúbostná. Sp. Csereiová, 1916. Zaujímavá modálna melódia má prvky staršej i harmonickej piesne a ambitus malej septimy. V 2. a 3. strofe piesne sa vyskytuje lydická kvarta. Nápev má otvorenú hudobnú formu, verbunkový záver a nevýrazný bodkovaný rytmus. Spieva sa tempo giusto.

23c • Ňebul som na freju

The musical score is written on two staves in G major (one sharp) and 3/4 time. The tempo is marked as quarter note = 66. The first staff contains the melody for the first line of lyrics: 'Ňe-bul som na fre-ju uš tre-t'u ņe - d'e-lu,'. The second staff contains the melody for the second line: 'a - le uš ņe - po-jd'em, ma-cer ņe mŇe sme-ju.' The piece ends with a double bar line.

1. Ňebul som na freju
uš treťu ņedelu,
ale uš ņepojdem,
macer ņe mŇe smeju.
2. Smeju ņe, smeju ņe,
ņe bačkorki nosim,
pišnu frajerku mam,
dverka ņeotvori.
3. Dverka otvorila,
sama se mi skrila,
bohdaj bi te, mila,
do rana skazila.

Lúbostná. Sp. miestny páví krúžok. Komentár: „*To ņemame napisane, lebo to kaűdi po-zna. Len to mame napisane, čo zme sa učiť.*“ Modálna pieseň má oktávový rozsah. Vy-značuje sa kvartovými a kvintovými skokmi a otvorenou hudobnou formou. Má krátke ņesťslabičné verše, dvojdobé metrum, ojedinele sa vyskytuje bodkovaný rytmus.

24c • Frajeročka, co si taka strapata

♩ = 102

The musical score is written on a single treble clef staff in G major (one sharp). It consists of four lines of music. The first line starts with a diamond-shaped symbol (likely a key signature or time signature indicator) and a tempo marking of ♩ = 102. The melody is primarily eighth and quarter notes, with some dotted rhythms. The lyrics are written below the notes. The second line continues the melody. The third line begins with a repeat sign (double bar line with two dots) and a fermata over the first note. The fourth line ends with a double bar line and repeat dots. The lyrics are: Fra - je - ro - čka, co si ta - ka stra - pa - ta, proč ňe - cho - d'íš jak te dru - he d'ě - vča - ta, a - ľe ho - d'íš ro - zla - jda - na ja - ko ja, bu - d'ě - me mi pa - ra ľu - d'ě o - bi - dva.

Fra - je - ro - čka, co si ta - ka stra - pa - ta,
proč ňe - cho - d'íš jak te dru - he d'ě - vča - ta,
a - ľe ho - d'íš ro - zla - jda - na ja - ko ja,
bu - d'ě - me mi pa - ra ľu - d'ě o - bi - dva.

Frajeročka, co si taka strapata,
proč ňechodiš jak te druhe děvčata,
aľe hodiš rozlajdana jako ja,
budeme mi para ľuďe obidva.

Prekáračka. Sp. skupina žien. Modálna melódia, tanečná, má rozsah oktávy a znaky starej i novej piesne. Vyznačuje sa oblúkovou melodikou, uzavretou hudobnou formou (AB-B_vA), ale vyskytuje sa v nej aj premenlivá zväčšená kvarta a zároveň citlivý tón. Spieva sa tempo giusto, má bodkovaný rytmus a verbunkový záver. Pieseň bola v čase výskumu v obci (1993) známa, zaznamenali sme ju viackrát.

25c • Keť som išol z ďaru⁹

$\text{♩} = 76$

1)

2) 3)

Keť som i - šol z ďa - ru, ta mi tak po - da - ľi,

že mo - ju fra - je - rku ko - ne po - ko - pa - ľi.

1) 2. - 3. sfa 2) vložiť medzi 3. a 4. takt 2. sfa

sa - ma je mu vi - na,

3) vložiť medzi 3. a 4. takt 3. sfa

te - lko ro - biť mu - si,

1. Keť som išol z ďaru,
ta mi tak podali,
že moju frajerku
kone pokopali.

2. Keť hu pokopali,
sama temu vina,
/:načože ľubila:/
farackeho sina.

3. Keť ten faracki sin
telko robiť musi,
ve dňe s koňičkami,
v noci z dĕvčatkami
teško robiť musi.

Lúbostná. Sp. Hegedüsová, R., 1928. Tanečná melódia, modálna, s verbunkovým záverom. Má rozsah undecimy, malú septimu a v jednotlivých strofách je variabilná. Pieseň má krátke (šesťslabičné) verše a neustálenú (od druhej strofy päťdielnu) uzavretú hudobnú formu. Spieva sa v dvojdobom metre.

⁹ Slovo „ďar“ („gyár“): po maďarsky závod.

26c • Ja do hori, ja do hori

$\text{♩} = 84$

1)

Ja do ho-ri, ja do le-si, ja do le - si ňe-po - jd'em,

2)

bo tam sto-ji ja-ge-re-ček, se-ke-re - čku mi ve - zňe.

1) 2. - 3. sfa 2) 2. - 3. sfa

dá - va - ju mňe sta - ru ba - bu, ...

1. Ja do hori, ja do lesi,
ja do lesi ňepojďem,
bo tam stojí jagereček,
sekerečku mi vezňe.
2. Sekerečka za dva zlatich
a porisko za dolar,
davaju mňe staru babu,
žebi ja ju ľuboval.
3. Stara baba ako žaba,
jak ta zelena trava,
mlado ďevče ťumne ťvarne,
jak ta červená ruža.
4. Starej babi hrable treba,
žebi s ňima hrabala,
mladej ceri muža treba,
žebi ťe s ňim ľubila.

Prekáračka. Sp. Hegedüsová, R., 1928. Nová harmonická melódia obsahuje niektoré prvky novouhorskej piesne (verbunkový záver, výrazný bodkovaný rytmus). Má ambitus undecimy a striedavé metrum.

27c • Jedna planka, dva planki

$\text{♩} = 108$

Je - dna pla - nka, dva pla - nki, ki - sa - nya - lom,
 ňe - ber ti si Ďu - ra - nku, ki - sa - nya - lom, Ďu - ra - nka ma
 ve - lku riť, ňe - bu - dze znač za - ku - riť, ki - sa - nya - lom.

Jedna planka, dva planki, kisangyalom,
 ňeber ti si Ďuranku, kisangyalom,
 Ďuranka ma velku riť,
 ňebudze znač zakuriť, kisangyalom.

Jazykovo zmiešaná prekáračka. Sp. Hegedüsová, R., 1928. Nápev so znakmi starej i novej vrstvy. Modálna melódia má rozsah malej septimy a transpozíciu variantu 1. časti melódie o terciu vyššie, tanečná. Nápev je štvordielny a v prvej, druhej a štvrtej časti obsahuje kadenčný prídavok v maďarčine. Má otvorenú hudobnú formu. Spieva sa v dvojdobom metre.

28c • Keť som husi pásła

$\text{♩} = 120$

Keť som hu - si pá - sła,
 ňe - da - ľi mi ma - sła,
 vza - la pi - ču na pa - li - cu, za hu - sa - mi tra - sła.

Keť som husi pásła,
 ňedaľi mi masla,
 vzala piču na palicu,
 za husami trasla.

Žartovná, erotická textová verzia detskej piesne z Novej Huty. Spievala sa pri pasení husí (pozri č. 11c). Sp. Béresová, 1932. Pieseň je v obci známa, podľa informácií sa spievala aj v čase výskumu: „*Tuto aj teraz spívali. Aj teraz.*“ Nová harmonická pieseň staršieho typu má rozsah nóny a otvorenú hudobnú formu.

29c • Keď ja som bula maličička

$\text{♩} = 86$

Keď ja som bu - la ma - ľi - či - čka,
 kvi - tla mi ru - ži - čka vo - blo - ku,
 pri - šol mi - ľi, mi - ľi, mi - ľi, mi - ľi o - pi - ľi,
 zla - mal mi ru - ži - čku na - po - ľi.

1) 2. sfa 2) 2. sfa 3) 2. sfa

1. Keď ja som bula maličička,
 kvitla mi ružička v obluku,
 prišol milí, milí, milí, milí opili,
 zlamal mi ružičku napoli.

2. Hejže, milí, milí, jag je to,
 kupim ja si druhu na leto,
 /:leto, leto, leto, leto, leto horuce,
 budeme se baviť /lubiť/ na lučke.:/

Lúbostná. Sp. Csereiová, 1916. Harmonická pieseň staršieho typu s niektorými znakmi novouhorskej melodiky. Má oblúkovú melódiu s ambitom nóny, uzavretú hudobnú formu, verbunkový záver, striedanie dvojdobého a trojdobého metra a vyskytuje sa v nej bodkovaný rytmus.

30c • Zahučeli hori

$\text{♩} = 88$

1)

Za - hu - če - li ho - ri, za - hu - če - li ľe - si,

2)

d'e se nam po-d'e-li, d'e sa nam po-d'e-li na - še mlade ča - si.

3)

1) 2. - 5. sfa

2) 2. sfa

3) 5. sfa

1. Zahučeli hori,
zahučeli ľesi,
/:d'e se nam pođeli:/
naše mlade časi.

2. Časi naše, časi
ňeužili krasi,
leta naše, leta
/:ňeužili sveta.:/

3. Jaki je to teški
tento kamen mľinski,
/:ale ešće teški:/
tento stav vojenski.

4. A ten kamen mľinski
často se obraca,
ale naše časi,
naše mlade časi
nazad se ñevraća.

„Zo Slovenska.“ Sp. Béresová, 1932. Pravdepodobne umelá pieseň sa vyskytuje i v rámci letákových tlačí. Je všeobecne rozšírená na Slovensku i u Slovákov v Maďarsku, ale prevažne má inú melódiu. Tento variant súvisí – podobne ako predošlá pieseň – s repatriáciou: „V 48. zme išli ako Slovaci do Československa. Mi zme tam buľi za šes tižňov. Tam zme buľi f Sudetach – tam zme spievali – a som sa naučila.“

31c • Kopala studienku

$\text{♩} = 76$

Ko-pa - la stu - d'e-nku, po - zi - ra - la do ňij,
 ko - pa - la stu - d'e-nku, po - zi - ra - la do ňij,
 ja - ka je hl - bo - ka, ta - ka je ši - ro - ka,
 sko-ci-la bi do ňij, šej haj, sko-ci-la bi do ňij.

1. /:Kopala studienku, pozerala do ňij,/ jaka je hlboka, taka je široka, skocila bi do ňij, šej haj, skocila bi do ňij.	4. /:O mne se nepitaj, bo ja sama neznam:/ /:pric na večer ku nas,:/ maŕeri še doznaj, šej haj, maŕeri še doznaj.
2. /:Skocila bi do ňij po same kolenka,:/ /:a žebi videli,:/ že to pre frajera, šej haj, že to pre frajera.	5. /:Prid' na večer ku nam na bielim koňičku,:/ /:koňička si uviaz':/ pod našu jedličku, šej haj, pod našu jedličku.
3. /:A na tej studenke napajala pava,:/ /:šuhaj sa jej pita,:/ čija je ta pava, šej haj, čija je ta pava?	6. /:Ta naša jedlička pekno je zelena,:/ jak v lete, tak v zime jak v zime, tak v lete, vždi je roskvitnuta, šej haj, vždi je roskvitnuta.

„Zo školi.“ Sp. skupina žien a mužov. Všeobecne rozšírená pieseň bola predlohou melódie slovenskej štátnej hymny a je známa na území Slovenska i Maďarska (var. Veňarec, č. 18). Harmonická melódia tradičného typu s transpozíciou 2. časti o terciu vyššie a otvorenou hudobnou formou, spieva sa tempo giusto.

32c • Aňička, dušička, d'ě si bula

♩ = 92

A - ňi - čka, du - ši - čka, d'ě si bu - la,
d'ě si si či - žme - čki za - ro - si - la?

Refr.:

Bu-jna ro - sa bu-la, ve-ter hu ro-zduval, du-ša mo - ja.

1. Aňička, dušička, d'ě si bula,
d'ě si si čižmečki zarosila?

Refr.:

Bujna rosa bula,
veter hu rozduval, duša moja.

2. A ja som pot horou oves kosil,
ja som si čižmečki ňezarosil.

Refr.:

Bujna rosa bula,
veter hu rozduval, duša moja.

Lúbostná. Sp. Halászová, 1909. Variant u Slovákov v Maďarsku i na Slovensku všeobecne známej „školskej“ piesne, no tento variant sa spieva na inú melódiu s refrénom. Trojdielny harmonický nápev má rozsah nóny, otvorenú hudobnú formu a striedavé metrum.

33c • Ah, bože, bože, či me muž bije

♩ = 104

1)
Ah, bo-že, bo-že, či me muž bi-je, ža-den člo-vek me

2)
ňe - po - sa - nu - je, pri - d'e mi ta - ťi - ček,

3)
si - vi ho - lu - bi - ček, o-zdaj me bu - d'e.

1) 2. sfa 2) 2. sfa 3) 3. sfa

1. /:Ah, bože, bože, či me muž bije,
žaden človek me ňeposanjuje,/
pride mi taťiček, sivi holubiček,
ozdaj me buďe.
2. /:Ah, bože, bože, či me muž bije,
žaden človek me ňeposanjuje,/
pride mi mamička, siva holubička,
ozdaj me buďe.
3. Mamička ide, dverka otvara,
a ta na zeťa hlavičku kiva,
hej, ti, zeťu, hej ti, aj kožu s ňi zedri,
naj ťe počuva.
4. /:Ah, bože, bože, či me muž bije,
žaden človek me ňeposanjuje,/
pride mi bratriček, sivi holubiček,
ozdaj me buďe.
5. /:Ah, bože, bože, či me muž bije,
žaden človek me ňeposanjuje,/
pride mi sestrička, sivi holubička,
ozdaj me buďe.

Balada, typ A. 146. „brat ochráni ženu pred manželom.“¹⁰ Spev Csereiová, 1916. Enumeratívna pieseň uverejnená v tejto zbierke je fragment, žalospev ženy, ktorú muž týra a ktorá hľadá oporu vo svojej pôvodnej rodine. Fragment je už len torzom bez pointy

¹⁰ Burlasová (1998), cit. p., typ A. 146., s. 323-325, uvádza 3 varianty z územia Maďarska.

baladického príbehu. Text v úplnejšej verzii z neďalekej Répašskej Huty¹¹, ale tiež z Mlynkov/Pilisszentkereszt,¹² ako aj zo zápisov na území Slovenska, končí pointou: brat sa sestry zastane, prípadne aj pohrozí švagrovi fyzickým násilím. Modálna, melodicky i rytmicky descendenčná melódia má rozsah undecimy a znaky starej (prvá, opakovaná časť nápevu je frygická) i novej piesne. Spieva sa v premenlivom metre s občasným výskytom bodkovaného rytmu.

34c • Starala se siva hlava

$\text{♩} = 102$
1) 3)

Sta - ra - la se si - va hla - va,

2)

sta - ra - la se si - va hla - va,

ra - da bi sa vi - da - va - la.

1) 4. - 6. sfa 2) 4. - 6. sfa 3) 7., 10. sfa

1. /:Starala se siva hlava,:/ rada bi sa vidavala.	5. /:Pokraj mu ho na tri kuski,:/ uvar mu ho na tri miski.
2. /:Starala se siva hlava,:/ sina bi si otroвила.	6. /:Pod', Janičku, do domečku,:/ varila som ti ribečku.
3. /:Jag, de ja to mam urobiť,:/ keď ja temu už neznam nič?	7. /:Jaka je to ta ribečka, /: aňi hvosta, aňi piska?
4. /:Ic do lesi zeleniho,:/ doňes hada jedoveho.	8. /:Jak za prvšiu miskiu zedov,:/ tag na leve licko zbledol.

11 Deme, Dezső (1984), Slovenské ľudové piesne v Répašhute. In *Národopis Slovákov v Maďarsku 5. Národopisné štúdie z Répašhuty*, s. 467-488, pieseň: „Ach, bože, bože, muž me barz bije“, s. 470-471.

12 Papuček, Gregor (1983), *Zahučali hory. Ludové piesne spod Pilíša*. Budapešť: Vydavateľstvo učebnic, s. 329.

9. /:Jag za druhu misku zedol,/
aj na druhe lico zbledol.

10. /:Jag za tretiu misku zedol,/
už z Janička duša vinšol.

11. /:Sina som si otravila,/
muža som si ňedostala.

Balada. Sp. Pispeková, M., 1926. Zaujímavý typ naratívnej piesne s tematikou rodinných vzťahov o žene, ktorá otrávi vlastného syna, lebo sa chce vydať. Časť textu tejto piesne je totožná s baladou o sestre travičke (s tým istým motívom vraždy), ktorá je známa u Slovákov na území Slovenska i Maďarska¹³. Podľa Katalógu slovenských naratívnych piesní S. Burlasovej¹⁴ v rámci slovenského fondu balád však nie je známy motív matky, ktorá vedome otrávi syna kvôli vlastnému vydaju. Pieseň z Novej Huty rozširuje doteraz spracovaný fond slovenských balád z územia Slovenska i zo slovenských enkláv v zahraničí o nový typ a obohacuje tak slovenské výskumy v oblasti balád a naratívnych piesní. Nápev piesne z Novej Huty v rozsahu oktávy je trojdielny, harmonický a má dvojdobé metrum¹⁵.

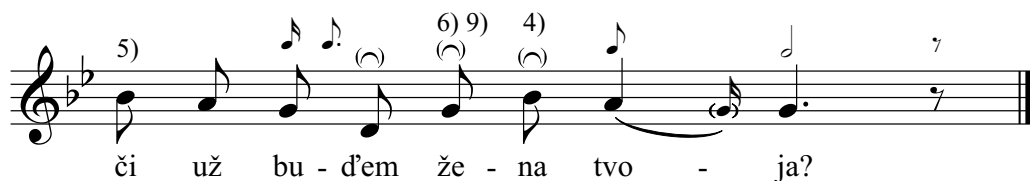
35c • Miľi, miľi, duša moja

Mi - ľi, mi - ľi, du - ša mo - ja,
mi - ľi, mi - ľi, du - ša mo - ja,
či už bu - d'em že - na tvo - ja,

14 V rámci výskumu som fragment tejto balady zapísala v Dunaegyháze (2015).

13 Burlasová, Soňa (1998), *Katalóg slovenských naratívnych piesní/Typenindex slowakischer Erzähllieder*, zv. 1-3, E. Krekovičová (ed.). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, typ č. A. 175.: „Sestra otrávi brata, aby sa mohla vydať“, s. 379-384, uvádza až 12 zápisov z územia Maďarska (vrátane balád publikovaných in Lami, Štefan (1981), *Slovenské ľudové balady v Maďarsku*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc).

15 Pri skúmaní geografického výskytu typov naratívnych piesní v rámci Slovenska podľa Archívu balád, ktorý bol materiálovou základňou pre vytvorenie citovaného katalógu S. Burlasovej, sme dospeli k zisteniu, že pre oblasť východného Slovenska všeobecne je charakteristický (v porovnaní so strednou a západnou časťou územia) výskyt viacerých špecifických typov balád, v rámci Slovenska inde nezaznamenaných. Bližšie Krekovičová, Eva (1984), *Slovenská ľudová balada a epická pieseň z hľadiska lokálneho a geografického kontextu*. *Slovenský národopis* 32, 1984, č. 1, s. 79-92.

1. /:Mili, mili, duša moja,:/ /:či už budem žena tvoja?:/	6. /:Jag gu kraju dohadzala,:/ /:na miľeho zavolala.:/
2. /:Keť tu vodu ras prepliňeš,:/ /:ftedi moja žena budeš.:/	7. /:Mili, mili, duša moja,:/ /:či už budem žena tvoja?:/
3. /:Jag gu kraju dohadzala,:/ /:na miľeho zavolala.:/	8. /:Keť hu ešči raz prepliňeš,:/ /:ftedi moja žena budeš.:/
4. /:Mili, mili, duša moja,:/ /:či už budem žena tvoja?:/	9. /:Jag uš stredku dohadzala,:/ /:na miľeho si mislela.:/
5. /:Keť hu ešči raz prepliňeš,:/ /:ftedi moja žena budeš.:/	10. /:Mili, mili, duša moja,:/ /:už ňebudem žena tvoja.
11. /:Černe oči piesek toči,:/ /:černe vlasi voda toči. :/	

Lúbostná balada. Sp. Pispeková, M., 1926. Typ „mládenec usmrť dievčinu, ktorá proti jeho vôli ide s ním na vandrovku (do boja)¹⁶,“ fragment. V texte chýba začiatok príbehu, kedy sa dievča rozhodne ísť so svojím milým. Speváčka sa pieseň naučila od starej matky: „... osemročna som len bula – pekne znaľi špívať – len ja som take rada – te – smutne – take se mi pačili.“ Nápev v rozsahu oktávy je modálny, hypotonálny s výskytom malej septimy, východoslovenského typu.¹⁷ Má ametrický priebeh. Variant tohto typu balady pozri Kestúc č. 43d.

16 Burlasová (1998), c. p., typ A. 142., s. 311-315. Katalóg uvádza 5 záznamov piesne od Slovákov v Maďarsku (Répašská Huta, Veňarec, Senváclav, Pišpek/Püspökhatvan, Mlynky).

17 Variant melódie pozri *Slovenské ľudové piesne*, zv. 2 (1952), Bratislava: SAV, Poproč, č. 374, s. 212, text je iný (balada o zbojníkovej žene). (Poproč leží v oblasti bývalej Abovskej stolice a patrila k baníckym osadám, dolovala sa tu meď, antimón a železo.)

36c • A gďe ši mi bula, Haňičko moja

♩ = 92

1)
A gďe ši mi bu - la, Ha - ňi - čko mo - ja,

2)
ďe ti ši mi bu - la, Ha - ňi - čko mo - ja?

3)
Bu - la som na sva - dďbe v ze - ľe - nij za - hra - tke,

4)
ma - mi - čko mo - ja.

1) 2. - 3., 5. - 6. sfa 2) 2. - 6. sfa 3) 3. - 6. sfa 4) 7. sfa repet.

1. A gďe ši mi bula, Haňičko moja, ďe ti ši mi bula, Haňičko moja? Bula som na svadbe v zelenij zahratke, mamičko moja. 2. /:A čo ti tam dali, Haňičko moja?:/ Tri ripki pres soli, hlavička mne boľi, mamičko moja.	3. /:A čo ti piť dali, Haňičko/a/ moja?:/ Červene vinečko, boľi me srdečko, mamičko moja. 4. /:A či mi ho zemreš, Haňička moja?:/ Vera ja už zemrem, bo mňa šicko boľi, mamičko moja.

5. /:A čo ťi oblečem,
Haňičko moja?:/
Červenú sukenku,
fertuch aj pantličky,
mamičko moja.

6. /:A s čeho ťi truhlu,
Haňičko moja?:/
Z lípoveho dreva,
maľovať hu treba,
mamičko/a/ moja.

7. /:A do ťe poňese,
Haňičko moja?:/
/:Tri pekne mladence,
paňenki pod vence,
mamičko moja.:/

Balada, typ A. 152. „dcéra po návrate zo svadby (bálu) zomrie¹⁸.“ Sp. Csereiová, 1916. Balada sa v medzinárodnom meradle vyskytuje pomerne často, vrátane maďarskej verzie. Pieseň – dialóg matky s dcérou – patrí aj v rámci našich výskumov k zaznamenaným viackrát (Baňačka, Dolný Regmec, Poľný Berinčok; zbierka pozri: Kestúc, č. 46d). Spieva sa na viaceré melódie. V Novej Huti je to harmonická pieseň tradičného typu s niektorými znakmi novouhorskej melodiky (obsahuje opakovanie prvej časti melódie o terciu vyššie a bodkovaný rytmus). Má ambitus sexty a prednes je tempo giusto. Var. mel. Répašská Huta¹⁹.

37c • (Hoj,) vlast' moja, ty zem draha

Hoj, vlast' mo-ja, ti zem dra-ha, ja zo sr-ca ťe mi-lu-jem,
chcem tvo-jim ve-rnim si-nom biť, za bla-ho tvo-je pra-ci žiť.
Hoj, vlast' mo-ja, ti zem dra-ha, ja zo sr-ca ťe mi-lu-jem.

(Hoj,) vlast' moja, ti zem draha,
ja zo srca ťe milujem,

18 Burlasová (1998), c. p., s. 336-339, 9 zápisov z územia Maďarska.

19 Lami (1981), c. p., var. text., s. 12, 13; var. mel., s. 249.

chcem tvojim vernim sinom biť,
za blaho tvoje práci žiť.
Hoj, vlast' moja, ti zem draha,
ja zo srca ťe milujem.

Umelá hymnická pieseň. Sp. Béresová, 1932. Autorom vlasteneckého textu je spisovateľ a dramatik Ferko Urbánek (1858 – 1934), melódiu zložil Mikuláš Schneider-Trnavský (1881 – 1958). Pieseň sa speváčka naučila na Slovensku, keď sa zúčastnila na výmene obyvateľstva medzi Maďarskom a Slovenskom po druhej svetovej vojne.

38c • Keď večer slniečko

♩ = 98

Keď ve-čer sl - nie-čko za ho-ri za - cho-d'í,
ždi mi moj ro - dni kraj na ro-zum pri - ho - d'í.

1) 2. sfa

1. Keď večer slniečko
za hori zachodí,
ždi mi moj rodni kraj
na rozum prihoďi.
2. Keď medzi chviezdami
mesačik ten plava,
že som pot Tatrami,
tak se mi nazdava.

Vlastenecká. Sp. Béresová, 1932. Umelú pieseň sa speváčka naučila v rámci presídľovania obyvateľov na Slovensko v roku 1948 v Rožňave. Autorom textu piesne z roku 1900 je slovenský básnik Peter Bella-Horal (1842 Liptovský Mikuláš – 1919 Budapešť)²⁰. S vlasteneckými piesňami som sa v rámci výskumov stretla vo viacerých skúmaných lokalitách v Maďarsku (pozri zberka), pričom – podľa komentárov spevákov – všetky si priniesli zo Slovenska a s výnimkou jednej (Veňarec) všetky súviseli s touto historickou situáciou.

²⁰ https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1464/Bellahoral_piesne-zdaleka/12

39c • Moje oči viplakané

♩ = 96

Mo-je o-či vi-pla-ka-ne, za vo-ja-ka za-pi-sa - ne
mo-ja ma-ma za-pi-sa-la, keť f ko-l'i-ske ko-l'i-sa - la.

1. Moje oči viplakane, za vojačka zapisane, moja mama zapisala, keť f koliske kolisala.	2. Ki van az én szemem sírva, katonának be van írva. Édesanyám beíratott mikor bölcsőbe ringatott.

„Vojenska. Stara.“ Vojenský plač. Sp. Takács, Ján, 1911. V našom materiáli vzácna ukážka vojenského plaču. Pokiaľ mi je známe, je to ojedinelý variant. Pieseň sa spievala v oboch jazykoch, v slovenčine i v maďarčine a vojaci si ju – podľa informácií od speváka – spievali ešte pred prvou svetovou vojnou. Vzhľadom na krátkosť textu (jedna strofa) je možné, že ide o fragment. Zaujímavý nápev s ambitom malej septimy je terckvinttonálny, rytmicky descendenčný. Prednes je ametrický a občas sa vyskytuje bodkovaný rytmus. Mužské žalostné texty v podobe plačov sa v monografii S. Burlasovej o vojenských a regrútskych piesňach vyskytujú len ojedinele. Autorka ich tematicky radí medzi regrútske piesne, nevytvárajú však osobitnú skupinu. Príkladom vojenského plaču je táto pieseň zo Sniny (Zemplín, 1928):

1. „Stara mac, moja mac volila me nematic, volila me v peršej kupeločkovej zalac.	2. Nito mi je vinný, lem moja stará mac, chodzila gu panom: podzce mi syna vžac.
3. Podzce mi syna vžac, bo me sluchac nechce doma robic nechce, chodi gu nevesce.²¹“	

Text vojenského plaču zapísal na výskumoch nárečí Slovákov v Maďarsku v roku 1946 jazykovedec Konštantín Palkovič:

21 Burlasová (1991), c. p., s. 122.

„Ach, má milá maminka,
veď mňa bolí hlavenka,
že ste vi mňa maličkého
na vojnu dali.

Malí som já, ňevim já,
čo já robit mosím já.
A já smutní, zarmúfení
mosím biť voják.

Ah, mój milí kamarád,
ňišť si s toho ňedelaj,
šag nás je toť na tisíce,
len sa poďivaj.

Tambori nám bubnujú,
horňišťi vitrubujú,
naše srccá zarmúfené
rozveselujú.²²“

Príkladom žalostnej mužskej piesne z publikovaných zbierok Slovákov v Maďarsku, kde takéto piesne patria tiež k raritným, uvádzam nasledovný zápis textu Š. Lamiho z Malého Kereša/Kiskőrös z r. 1979:

„Mojí milí rodičovia
čo ste vi vikonali,
že ste vi mňa jenniho
za vojáka ta dali?
Mi zme ta ta ňedali,
len ta nasilu zali
tí maďarskí oficéri,
bodaj na márnno višli.

Tí maďarskí oficéri
bodaj na márnno višli,
že mňa do šíreho sveta
za vojáka ta zali.
Keť som prišov do dverí
oťec chorí f posteli,
a tá moja slatká maťi
tej tmavej zemi leží.²³“

22 Šárišáp/Sárisáp, in Palkovič, Konštantín (1984), Zo slovenských nárečí v Ostrihomskej župe. *Slavica Slovaca* 19, s. 40-70, cit. s. 61.

23 Lami, Štefan (1988), *Keď si ja zaspievam. Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku*. Budapešť: Tankönyvkiadó, s. 170.

DOLNÝ REGMEC / ALSÓREGMEC

1b • Kedich jasna hvizda

$\text{♩} = 100$

Ke-dich ja - sna hvi - zda z mo-rja vi - ho - dzi - la,
 te-dik Pa - ni - nka Ma-ri - ja Si-na po - ro - dzi - la.

1. Kedich jasna hvizda
z morja vihodzila,
tedik Paninka Marija
Sina porodzila.
2. Jak ho porodzila,
krasne mu špivala,
ľuľaj me, moj sam Sin Boži,
bo ja bich len spala.
3. Počekať ti, mamko,
jag jednu hodzinu,
pokel ja ci pojdzem priñez
iz raje perinu.
4. Mamko moja, mamko,
či biš to verila,
že ja stvoril nebo i zem
i šicko stvoreňa.
5. Vez ti, Petre, trubu
a zatrub huboko,
/:že še Sin Boži narodzil,
slava Panu Bohu.:/

Mariánska legenda. Sp. žena, 1952. Pieseň sa spievala „na Kračun“. Zaznamenala som ju aj v Novej Huti a v Baňačke¹. Na Slovensku je rozšírená hlavne v horských oblastiach stredného a východného Slovenska². Melódia piesne je terckvinttonálna, má rozsah sexty a trojdobé metrum.

1 Burlasová, Soňa (1998), *Katalóg slovenských naratívnych piesní/Typenindex slowakischer Erzähllieder*, zv. 1 – 3, Krekovičová, E. (ed.). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s. 89-90, typ A. 19.: „Ježiš chce po narodení priniesť matke z raja perinku“, var. uvedenej melódie. Katalóg uvádza z maďarského územia variant z Komlóšky/Komlóška, pozri Lami, Štefan (1984), *Výročné zvyky a ľudové hry*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc, s. 51.

2 Krekovičová, Eva (1992), *Slovenské koledy. Od Štedrého večera do Troch kráľov*. Bratislava: Práca, s. 99-100.

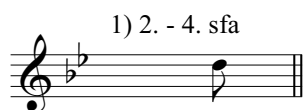
2b • Šedzi Marča za stolikom

$\text{♩} = 80$

Še-dzi Ma-rča za sto-l'i-kom jag ru - žo-vi kvet,
vi-pla-ka - la ča-rni o-čka, zma-rňil še ji švet.

1) 2. - 4. sfa

1. Šedzi Marča za stolikom
jag ružovi kvet,
viplakala čarni očka,
zmarňil še ji švet.
2. A čom plačeš, čom narikaš,
s čoho že ci žal,
s toho vinka zelenoho,
čož odo mne vžal.
3. Čom ši tedi něplakala,
keď im ot ce bral,
bo ja tedi tak dumala,
že ši žartoval.
4. Bo ja tedi tag dumala,
že ci žartuješ,
že ci moj želeni vinok
nazad daruješ.

Svadobná obradová, pri vití rozmarínu večer pred svadbou. Sp. skupina žien. Spieva sa na kvart-kvinttonálnu melódiu s ambitom oktávy, má premenlivé metrum a bodkovaný rytmus. Variant piesne som zaznamenala aj v Baňačke a Novej Huti. Komentáre informátoriek zdôrazňovali, že pri tejto príležitosti sa často spievali smutné piesne³.

³ Var. Királyová, Katarína (2013), *Dedičstvo Baňačky/Rudabányácska öröksége*. Budapest: Croatia, s. 422.

3b • Či ci ňe žal, Marčo

♩ = 106

Či ci ňe žal, Ma-rčo, že ti še o - da - vaš,
 hej, pre je - den strom dre - va, hej, pre je - den strom dre - va,
 pre je - den strom dre - va ca - li ľes o - cha - biaš.

1) 2. - 4. sfa 2) 2. - 3. sfa 3) 2. sfa 4) 3. sfa

1. Či ci ňe žal, Marčo,
 že ti še odavaš,
 /:hej, pre jeden strom dreva,:/
 pre jeden strom dreva
 cali ľes ochabiaš.
2. /:Ta jag bi mi ňe žal,
 až me šerco boľi,:/
 /:hej, šitko to še stalo,:/
 šitko to še stalo,
 ňi po mojij voľi.
3. /:Teras sebe Marčo,
 teraz sebe rozvaž,:/
 /:ej, bo to ňe jablučko,:/
 bo to ňe jablučko,
 co doňho kusac maš.
4. /:Jablučko ukusiš,
 te slatše odruciš,:/
 /:ej, ak tim ras prišahňeš,:/
 ak tim ras prišahňeš,
 do šmerci bic muši.
5. Popacce, očička,
 do toho kucička,
 /:hej, dze sce ľubovali,/
 dze sce ľubovali
 mileho šuhaja.

Svadobná obradová pri viazaní „vienka“ večer pred svadbou. „Toto po slovenski sa špi-
 valo.“ Sp. Bobková, F., 1930. Melódia obsahuje znaky starej (kvinttonálna kostra) i novej
 melodiky (uzavretá hudobná forma). Spieva sa na modálny nápev s ambitom malej sep-
 timy. Interpretácia sa vyznačuje drobnými melodickými variáciami a občasným výsky-
 tom bodkovaného rytmu.

4b • Idzeme mi zdoli, zakrivajce stoli

$\text{♩} = 122$

I - dze-me mi zdo - li, za - kri - va - jce sto - li,
sto - li ja - vo - ro - vo, o - bru - si kve - to - vo.
1) 4. - 5. sfa 2) 5. sfa
po - pa - tres ši - ro - ti...

„Keď do dvora išli k mladej a jak me išli do kostela:“

1. Idzeme mi zdoli,
zakrivajce stoli,
stoli javorovo,
obrusi kvetovo.

„Keď prišli k mladej:“

2. A či ste nam radi,
či ste nam ňeraďi,
ket ste nam ňeradi,
pojdzeme mi stadzi.

3. Do kostela jedno
a s kostela dvojo,
vera to, maočko,
obidvojo tvojo.

„sirote:“

4. Kolo temetova
šivi zajac beži,
a to uš tvoj ocec
čarnej zemi leži.
5. Stante hore, apo
muj, ste še vispaľi,
/:popatreš široti,
co po vaz zostali.:/

Svadobná obradová, spievala sa počas cesty svadobného sprievodu po dedine. Sp. skupina žien. Predharmonická pieseň kvinttonálna, má rozsah sexty. Vyznačuje sa ametrickým prednesom a výskytom bodkovaného rytmu. Variant textov i melódie výskum zaznamenal tiež v Baňacke, č. 10a⁴.

4 Var. tá istá, c. p., s. 302.

5b • (Ej,) menyecske, menyecske

Ej, me-nye-cske, me-nye-cske, mért vagy o-lyan szé - pe - cske,
a-zért va-gyok szé-pe - cske, mért a ne-vem me-nye-cske.

„tañec s mladou:“

(Ej,) menyecske, menyecske,
mért vagy olyan szépecske,
azért vagyok szépecske,
mért a nevem menyecske.

Svadobná obradová, spievala sa pri tanci s nevestou („menyaszonytánc“). Sp. Bobková, F., 1930. Na východnom Slovensku rozšírený nápev „redoveho“ tanca. Variant melódie z Dolného Regmeca č. 6b. Obe piesne z Regmeca boli zaznamenané v maďarčine a vyznačujú sa rôznymi variantmi melódie. Tento nápev je kvinttonálny, má rozsah sexty a spieva sa v dvojdobom metre a bodkovanom rytme. Melódia bola zapísaná tiež v Baňacke (č. 12a, 13a)⁵. Bližšie k nápevu pozri komentáre k variantom z Baňacky.

6b • melódia k „menyaszonytánc“

1) $\text{♩} = 158$

2)

3)

1) 3. sfa 2) 2. sfa

(melódia bez textu)

⁵ Var. tá istá, c. p., s. 336, 384.

Variants nápevu k tancu s nevestou z Dolného Regmeca č. 5b. Sp. skupina žien. Kvinttónálna melódia má ambitus septimy, premenlivú terciu a sextu. Spieva sa v striedavom metre s výskytom bodkovaného rytmu.

7b • Vipila ja paľenki

• = 138

Vi - pi - la ja pa - ľe - nki zo že - ľe - nij skľi - nki,
 šej haj, vi - pi - lam pa - vu - ka, šej, bo - ľi me zo dnu - ka.

/:Vipila ja paľenki
 zo zelenij sklínki,:/
 /:šej haj, vipilam pavuka,
 šej, boli me zo dnuka.:/

Pijanská. Spev Laczko, P. 1955. Harmonická pieseň staršieho typu má ambitus sexty, citlivý tón a otvorenú hudobnú formu. Spieva sa tempo giusto a nachádzame tu bodkovaný rytmus. Takéto ženské pijanské piesne sa na území dnešného Slovenska spievali na krstínach alebo svadbách.

8b • Tim širim poľu

♩ = 174

Tim ši - rim po - ľu stro - mčiek že - ľe - ni,
 podz me, mi - la, vi - pre - va - dzie, bo i - dzu do vo - jni.

1) 2., 4. - 7. sfa

1. Tim širim poľu
stromček želeni,
podz me, mila, viprevadzic,
bo idzu do vojni.
2. Mila von višla,
Bohu prišaha,
jag ja do tej vojni pošol,
vona še vidala.
3. Ja ji list pisal,
že či je zdrava,
kamarati mi pisali,
že sa už vidala.
4. Jag ja list čital,
domu še pital,
pošol milij pod oblačok,
vonka ju zavolal.
5. Levorver ruce
ostro nabito,
strelil miľej do srdečka,
tu maš, falečnico.
6. Jag ju zaštreľil,
dal ju pochovac,
do noveho cintorija
dal jej hrob vikopať.
7. A na tim hrobe
bila lelija,
/:že tu leži zaštreľena
mila pre frajira.:/

Naratívna pieseň nová, typ ľúbostnej piesne č. A. 132. „Vojak zastrelí milú, lebo porušila prísahu vernosti.“⁶ Sp. Bobková, F., 1930. Melódia piesne je západoeurópskeho typu, má rozsah decimy, všeobecne je rozšírená v rámci variantov textu tohto typu na území Slovenska i Maďarska. Vyskytujú sa aj s incipitom: „V širom poli kríž“. V tejto verzii má nápev premenlivé metrum. (Variant balady v našej zbierke: Veňarec č. 24.)

9b • Dumala moja mac

$\text{♩} = 102$

Du - ma - la mo - ja mac, že šc mi ňe - zbu - dze,
ve - rim f Pa - na Bo - ha, pla - kac za mnu bu - dze,
ve - rim f Pa - na Bo - ha, pla - kac za mnu bu - dze.

1) 2. - 4. sfa 2) 2. - 3. sfa 3) 2. sfa 4) 3. - 4. sfa 5) 4. sfa

⁶ Burlasová (1998), c. p., s. 291-293.

1. Dumala moja mac, že se mi nežbudze, /:verim f Pana Boha, plakac za mnu budze.:/	3. Zaňisce me, mamu, za hori, za ľesi, /:že bim ňehodzila do vas na ponosi.:/
2. Verim f Pana Boha i Panu Mariju, /:plakac za nim budze jag za rozmariju.:/	4. A ja toti hori okolo obidzem, /:do svojej maceri na ponosi pojdzem.:/

Dievocká. Sp. Bobková, F., 1930. Harmonická melódia staršieho typu v rozsahu nóny, východoslovenského štýlu, má štvordobé metrum s občasným bodkovaným rytmom. Melodický variant piesne som zaznamenala v Regmeci aj ako č. 15b zbierky.

10b • Ja še ňeožeňim

$\text{♩} = 122$

Ja še ňe-o-že - ňim, ja še že-ni bo - jim,
že - na bi me bi - laj, laj, laj, a pa - ľe-nku pi - la.
Ňič, nič, nič, ňe - mam nič,
še - ra mi mal mla - du že - nu, ne - ška ňič.
Ja še ňe-o-že - ňim, ja še že-ni bo - jim,
že - na bi me bi - laj, laj, laj, a pa - ľe-nku pi - la.

Ja še ňeožeňim,
ja še žeňi bojim,

žena bi me bilaj, laj, laj,
a paľenku pila.

Nič, nič, nič, ňemam nič,
 ščera mi mal mladu ženu, ňeska nič.
 Ja še ňeožeňim,
 ja še ženi bojim,
 žena bi me bilaj, laj, laj,
 a paľenku pila.

„Do karički.“ Žartovná prekáračka. Sp. Bobková, F., 1930. Pieseň je spojením dvoch piesní do jedného celku, pričom prvá pieseň sa v závere opakuje: je to modálna pieseň s ambitom malej septimy. Stredná časť je terckvinttonálna. Pieseň ako celok sa spieva tempo giusto a vyznačuje sa bodkovaným rytmom.

11b • A jaka to pekna ruža

♩ = 72

A ja-ka to pe-kna ru-ža, keť po-bočka že-na mu - ža,
 i - šće krajša fi-ja - lo-čka, ket po-bočka fra-je - ro - čka.

1. A jaka to pekna ruža, keť pobočka žena muža, išće krajša fijaločka, ket pobočka frajeročka.	2. Vojna bula i pomiňe, moja mila ňezahiňe, /:a ja vijdzem na jalovec, budu dumac, ze ja gdovec.:/

„Do karički.“ Lúboštná. Spieva sa aj po maďarsky. Melódia harmonická staršieho typu v rozsahu oktávy. Má otvorenú formu, dvojdobé metrum a bodkovaný rytmus.

12b • A na našim dvore stojí javor

$\text{♩} = 84$

A na našim dvo - re sto - ji ja - vor
a ja pod ňim zo svo - jim fra - ji - rom,
ked bi to še mo - ja mac do - zna - la,
na dva bo - ki bi me vi - pl'a - ska - la.

1) 2., 4. sfa 2) 2. sfa

1. A na našim dvore stojí javor
a ja pod ňim zo svojim frajirom,
ked bi to še moja mac doznala,
na dva boki bi me viplaskala.
2. A jaki náš priklet poripani,
poripal ho mili z ostrohami,
a ja naňho kričela, kričela,
mňa takoho frajira ňetreba,
a ja naňho /:pocichi,:/
podz, Janičku, /:do chiži:./
3. A jag bi ja horko ňeplakala,
ket podumam, co ja oblapiala,
tebe, šuhaj, s pravu ručku svoju,
teraz ňemam pre tebe pokoju.
4. Ah, bože moj, co ja budzem robic,
naučena po večurkoch chodzic,
po večurkoch i frajira trimac,
teraz muším zvečara špac lihac.

„Do karički.“ Dievocká ľúbostná. Sp. Bobková, F., 1930. Štvordielny novouhorský nápev s ambitom sexty. Melódia je jednodotivická, s repetíciou prvej časti o terciu vyššie, jej opakovaním v tejto polohe a repetíciou prvej časti v závere. Má uzavretú formu a 10-slabičné verše. Pieseň sa spieva v dvojdobom metre s ojedinelým výskytom nevýrazného bodkovaného rytmu.

13b • Mila moja, smerc urobim sebe

Mi - la mo - ja, smerc u - ro - bim se - be,
ket se do - znam, chto cho - dzi ku te - be,
či se do - znaš, či ne - do - znaš to - ho,
da - rmo ho - dziš do dvo - ra do na - šo - ho.

1) 2. sfa 2) 2. sfa 3) 2. sfa 4) 2. sfa.
vžac

1. Mila moja, smerc urobim sebe,
ket se doznam, chto chodzi ku tebe,
či se doznaš, či nedoznaš toho,
darmo hodziš do dvora do našoho.

2. Mila moja, dze ši bula tedi,
kedich ja bul do vas na vohledi,
/:pohnala ja do Dunaja huši,
chto ma nechce, ta ma vžac němuši./

Lúbostná. Spev Pekárová, E., 1922. Štvordielna pieseň v rozsahu decimy, modálna, hypotonálna, s premenlivou sextou, východoslovenského štýlu. Má 10-riadkové verše a uzavretú hudobnú formu. Melódia sa vyznačuje verbunkovými kadenciami v 1., 2. a 4. časti a ametrickým prednesom.

14b • A na našim a na našim mostičku

$\text{♩} = 126$

A na na - šim a na na - šim mo - sti - čku
 po - bo - čkaj me, po - bo - čkaj me, Ja - ni - čku.

Refr.:

Be - ťar, to pa - ro - bok be - ťar je,
 A ja, a ja jo - ho, be - sti - ja,

co ma ka - lap po be - ťa - rski na hla - ve.
 ľu - bo - va - la za dva ro - cki be - ťa - ra.

1) 1. sfa repet. 2) 1. sfa repet.

1. A na našim a na našim mostičku
 pobočkaj me, pobočkaj me, Janičku.

Refr.:

Beťar, to parobok beťar je,
 co ma kalap po beťarski na hlave.
 A ja, a ja joho, bestija,
 ľubovala za dva rocki beťara.

2. Pobočkaj me, pobočkaj me sídzem ras,
 naj ja viďim, naj ja viďim, jak ti znaš.

Refr.:

Beťar, to parobok beťar je,
 co ma kalap po beťarski na hlave.
 A ja, a ja joho, bestija,
 ľubovala za dva rocki beťara.

Lúbostná. Sp. skupina žien. Zaujímavý príklad modálnej piesne v rozsahu kvinty s refrenom a uzavretou formou. Melódia je vystavaná z dvoch základných motívov (hudobná forma: AABA). Vyznačuje sa relatívne dlhými riadkami (11,11,9,11), premenlivým metrom a výrazným výskytom variovaného bodkovaného rytmu.

15b • Chodzim hore dolom

♩ = 80

Cho-dzim ho - re, do - lom, ňe - vi - dzim ňi - ko - ho,

pla - če u mňe še - rco zo ža - ľu ve - lko - ho,

pla - če u mňe še - rco zo ža - ľu ve - lko - ho.

1. Chodzim hore, dolom,
ňavidzim ňikoho,
/:plače u mňe šerco
zo žalu veľkoho.:/
2. Plač u mňe, šerco, plač,
šak ti to dobre znaš,
/:že tu u Regmecu
poceseňe ňemaš.:/
3. Aňi u Regmecu,
aňi Mikolaže,
/:aňi u ti visce,
pravda to naisce.:/

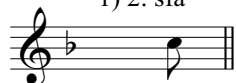
Lúbostná. Sp. Bobková, F., 1930. Variant melódie č. 9b z Dolného Regmeca má rozsah nóny. Nápev je harmonický staršieho typu, východoslovenského štýlu. Má premenlivé metrum a nevýrazný výskyt bodkovaného rytmu.

16b • Ot sceni, Janičku, ot sceni

$\text{♩} = 104$

Ot sce - ni, Ja - ni - čku, ot sce - ni,
 že - bi še mi u - šlo pot sce - ni,
 ňe - mo - žem, A - ňi - čka, šej haj, ňe - mo - žem,
 bo bim še sku - ľa - la až na žem.

1) 2. sfa

1. Ot sceni, Janičku, ot sceni,
 žebi še mi ušlo pot sceni,
 ňemožem, Aňička, šej haj, ňemožem,
 bo bim še skuľala až na žem.

2. Ked bi ja še na žem skuľala,
 na koho ja bi tag volala,
 /:na tebe, Janičku, šej haj, na tebe,
 žebiz· me prituľil gu sebe.:/

Lúbostná pieseň, dialóg medzi mládencom a dievčaťom. Sp. Bobková, F., 1930. Ďalší modálny variant štvordielnej širokorozsahovej tanečnej melódie východoslovenského štýlu má ambitus undecimy. Nápev vychádza z dvoch melodických motívov, má uzavretú hudobnú formu a dvojdobé metrum s verbunkovými kadenciami.

17b • Mit fogunk csinálni

♩ = 108

Mit fo - gunk csi - ná - lni s ti - ma že - na - mi,
mi me - gyünk ko - čmá - ba, vo - ňi za na - mi,

mi pa - ra - ncsolung, vo - ňi vi - pi - ju,

mi - kor kel fi - ze - tni, ta še po - kri - ju.

Mit fogunk csinálni s tima ženami,
mi megyünk kočmába, voňi za nami,
mi parancsolung, voňi vipiju,
mikor kel fizetni, ta še pokriju.

Prekáračka. Dvojazyčná maďarsko-slovenská pieseň. Spev Bobková, F., 1930, naučila sa ju od svojho prastrýka. Spieva sa na harmonickú melódiu tradičného typu v rozsahu oktávy, postavenú na dvoch melodických motívoch. Nápev má uzavretú hudobnú formu (AAbb_vA) a spieva sa tempo giusto. Text piesne patrí u Slovákov v Maďarsku k rozšíreným.

18b • Ag ja buďem horňi lučki košic

♩ = 126

Ag ja buďem ho - rňi lu - čki ko - šic,
 kto - že bu - dze za mnu fri - šťik no - šic,
 pri - ňe - še mi mo - ja mla - da že - na,
 po ko - ľe - na z ro - su o - ro - še - na.

Ag ja buďem horňi lučki košic,
 ktože budze za mnu frišťik nošic,
 priňeše mi moja mlada žena,
 po koľena z rosu orošena.

Lúbostná (kosecká). Sp. muž, 1950. Text pripomína kosecké piesne z horských a podhorských oblastí Slovenska. Nápev je však nový, harmonický. Štvordielna melódia východoslovenského typu má rozsah undecimy a uzavretú hudobnú formu. Vyznačuje sa descendenčným rytmom, striedavým metrom a bodkovaným rytmom.

19b • A kedi ja huši pasala

♩ = 86

A ke - di ja hu - ši pa - sa - la,
 ta ja še do ho - ri ka - sa - la,
 do ho - ri, do ho - ri, vi - še ko - ľe - na,
 i - dze moj mi - le - nki z U - he - ľa.

1) 2. - 3. sfa 2) 2. sfa

1. A kedi ja huši pasala,
 ta ja še do hori kasala,
 do hori, do hori, više koľena,
 idze moj milenki z Uheľa.
2. Idze von, idze von, něše mi
 červeni čižemky mi něše,
 červeni čižemky, šej haj, žouti pas,
 něbudzem ja vecij huši pasc.
3. Lem ja budzem pašla kačata,
 jedno mi zalezlo do blata,
 /:kedz mi toto kače, šej haj, zahiňe,
 tebe, šuhaj, šibeň němiňe.:/

„Karička.“ Lúbostná. Sp. skupina žien. „Karički me tancovali na valale. Tak bula – na koňec valala – kukeľ. A pri tej kukli bul taki veľki dvor. I mi – na toto dvor. I mi i paropci. Ta me chodzili. Špivac i tancovac.“ Novouhorská pieseň s ambitom oktávy sa vyznačuje transpozíciou variovanej prvej časti o kvintu vyššie a uzavretou formou. Spieva sa tempo giusto, má bodkovaný rytmus (verbunkové kadencie). Var. piesne z Baňacky č. 202.

20b • Ket šebe zašpivam

$\text{♩} = 96$

Ket še-be za - špi - vam ve - čar na va - la - ľe,
šej haj, po - jdze moj ce - nki hlas po o - co - vim dvo - re.

1) 2. - 5. sfa

1. Ket šebe zašpivam
večar na valaľe,
šej haj, pojdze moj cenki hlas
po ocovim dvore.
2. Moj otec učuje,
ta še mi zvuďuje,
šej haj, moja ľuba dzivka,
ej, šebe rosľošuje.
3. Rozvoľujem šebe
na ocovim chľebe,
šej haj, a jag na svoj pojdzem,
hej, zvolovac ňebudzem.
4. Zašpivam vešelo,
poskocim zbešňelo,
šej haj, išće sebe dupňem,
ej, na frajira dźmurkňem.
5. Šicko mi u rece,
ľen klovcě na rence,
šej haj, zo šveľru se hňivam,
hej, chto mi ho popredze.
6. Jaj, bože muoj, bože,
stalo še mi cože,
šej haj, široki fartuščok,
opstac me ňemože.
7. Doteraz me opstal,
i falatok zostal,
šej haj, teras, paňe bože,
opstac me ňemože.

„I do karički bulo veľa ras.“ Sp. Pekárová, E., 1922. Na tento nápev sa spievalo aj po maďarsky. Modálna hypotonálna pieseň východoslovenského štýlu v rozsahu nóny, štvordielna, so šestslabičnými riadkami, má otvorenú hudobnú formu. Nápev má descendenčný rytmus, spieva sa tempo giusto a vyznačuje sa premenlivým bodkovaným rytmom.

21b • A dze je ten perecar

$\text{♩} = 78$

A dze je ten pe-re-car, co mi pe-rec o-be-cal,
u Re-gme-cu na pe-cu, tri-me pe-rec na p'le-cu.

1. A dze je ten perecar,
co mi perez obecal,
u Regmecu na pecu,
trime perez na p'lecu.

2. A ja milu taku mam,
co zapitam, to raz mam,
ja zapital, dala mi
bile l'icko z gambami.

Tanečná ľubostná. Sp. Laczko, P., 1955. Variant na Slovensku všeobecne známej melódie piesne „*Sedemdesiat sukien mala*“. Táto verzia nápevu s rozsahom sexty a 7-slabičnými veršami je novouhorská. Vyznačuje sa dvojnásobnou repetíciou transpozície variantu prvej časti melódie o terciu vyššie a uzavretou formou. Je vystavaná z jedného melodickeho motívu (AAv³Av³A). Má dvojdobé metrum a bodkovaný rytmus.

22b • Ňebudzem, Ňebudzem

$\text{♩} = 84$

Ňe-bu-dzem, Ňe-bu-dzem ka-l'vi-na l'u-bo-vac,
bo ka-l'vi-no-vi tre-ba sla-ňi-ni ku-po-vac.

1) 2. sfa

1. Ňbudzem, Ňbudzem
kaľvina ľubovac,
bo kaľvinovi treba
slaňini kupovac.

2. Lem ja budzem ľubic
tvardoho Rusnaka,
co ťi deregil
poldruha ťiňiaka.

Prekáračka. Sp. Káľmanová, M., 1922 (pôvodom z Novosadu pri Trebišove, Slovensko). „*To tu u Regmecu poskladali. Davno, davno. Bo uš teras Ňe. Bo uš teras tak Ňešpivame.*“ (Text druhej časti druhej strofy je skomolený.) Melódia s ambitom sexty je terckvinttonálna. Spieva sa tempo guisto, ojedinele sa vyskytuje bodkovaný rytmus. Var. mel. z Dolného Regmeca č. 25b. Prekáračky zacielené na príslušníkov inej menšiny (etnickej, konfesionálnej, etno-konfesionálnej) sa vyskytovali zriedka, najmä v severovýchodnej časti Maďarska. Variant s tematikou rómskych muzikantov uvádza tiež Lami v rámci svadobného repertoáru z Fizéru/Füzér (Boršodsko-abovsko-zemplínska ťupa)⁷. S touto tematikou som sa počas výskumov u Slovákov z iných regiónov stretla len v jednom prípade v Senváclave/Pilisszenlászlo v r. 2009 („*Išél sem Pešči po rinku*“⁸), hoci som sa na takéto piesne špeciálne pýtala. Istou výnimkou v piesňach s motívom Rómov je letáková tlač „*Sedela Cigánka pod keríčkom*“ (v našej zbierke pozri Kestúc č. 54d).

23b • Umarla Ciganka na doliňe

$\text{♩} = 100$

U - ma - rla Ci - ga - nka na do - li - Ňe,
u - ma - rla Ci - ga - nka na do - li - Ňe,
bi - ju še Ci - ga - Ňi na pe - ri - Ňe, bi - ju še
Ci - ga - Ňi na pe - ri - Ňe.

7 Lami, Štefan (1991), *Stratila som partu. Spomienky na tradičnú svadbu Slovákov v Maďarsku*. Budapest: Tankönyvkiadó. Texty piesní zapísal v r. 1985: „*A ja Ňi dzevečka*“, s. 181; „*A ti, cigan, dobre hraj*“, s. 182.

8 Var. pozri ten istý (1988), *Keď si ja zaspievam. Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku*. Budapest: Tankönyvkiadó, s. 283: „*Keť sem šel f Pešte po rinku*“ (zápis z r. 1981, Bánhida, iná melódia).

1. /:Umarla Ciganka
na doľiňe,:/
/:biju ťe Cigaňi
na periňe.:/

2. /:Cigaňe, Cigaňe,
ňebice ťe,:/
/:ma Ciganka dva perini,
rozdeľce ťe.:/

Iný text:

1. /:Umarla mi žena,
už ja gdovec,:/
/:dal ja ju pochovac
pod jalovec.:/

3. /:Kopajce jej jamu
až do pasa,:/
/:tu budze spočivac
moja krasa.:/

2. /:Kopajce jej jamu
po koľena,:/
/:tu budze spočivac
moja žena.:/

4. /:Kopajce jej jamu
po paršički,:/
/:tu budze spočivac
prez dušički.:/

„O Cigaňoch. Ňeznace?“ Sp. skupina žien. Ďalší príklad prekáračky (o Rómoch). Text tejto piesne je – na rozdiel od Maďarska – na území Slovenska pomerne rozšírený⁹. Novouhorská pieseň má rozsah sexty a repetíciu variantu prvej časti piesne o terciu vyššie. Má uzavretú formu a striedavé metrum. S melódiou sa v Dolnom Regmeci viaže aj ďalší na Slovensku i v Maďarsku pomerne známy text, ktorý v zbierke uvádzame pod týmto číslom.

24b • Či ste čuľi, Židove

$\text{♩} = 82$

Či ste ču - ľi, Ži - do - ve, ši - di - ri - di bom, bom, bom, bom,

či ste ču - ľi, Ži - do - ve, co ťe sta - lo Ri - dlo - ve?

Aj vaj, ši - di - ri - di bom, bom, bom, bom.

⁹ Bližšie Krekovičová, Eva (1999c). *Medzi toleranciou a bariérami. Obraz Rómov a Židov v slovenskom folklóre*. Bratislava: AEP, s. 38, 119.

1. Či ste čuli, Židove,
šidiridi bom, bom, bom, bom,
či ste čuli, Židove,
co se stalo Ridlove?
Aj vaj, šidiridi bom, bom, bom, bom.
2. Narodzil se Mešijaš,
šidiridi bom, bom, bom, bom,
narodzil se Mešijaš,
šickim Židom ancijaš.
Aj vaj, šidiridi bom, bom, bom, bom.
3. Na hnoje ho krescili,
šidiridi bom, bom, bom, bom,
na hnoje ho krescili
šicki Židzi vajkali.
Aj vaj, šidiridi bom, bom, bom, bom.
4. Koza bula krešna mac,
šidiridi bom, bom, bom, bom,
koza bula krešna mac
a cap chodzil odrikac.
Aj vaj, šidiridi bom, bom, bom, bom.

„O Židoch.“ V našom materiáli raritná pieseň s tematikou Židov ako „cudzích“, konfesionálne odlišných¹⁰. Spievala žena, nar. 1948. Variant textu piesne bol zaznamenaný aj na území Slovenska¹¹. Trojdielna melódia s ambitom nóny je harmonická, má refrén a rozsiahle melodické riadky (15, 14, 15). Spieva sa v dvojdobom metre.

25b • Poc do nas, Jaňičku

$\text{♩} = 84$

$\overline{\diamond}$ Poc do nas, Ja - ňi - čku, da - me ci Ha - ňi - čku,
s Ha - ňi - čku dva vo - lki, kra - vi - čku i pčo - lki.

1) 2. sfa 2) 2. sfa

1. Poc do nas, Jaňičku,
dame ci Haňičku,
s Haňičku dva volki,
kravički i pčolki.
2. Volki budu robic,
kravu budžeš dojic,
pčolki ci še budu
po zahradze rojic.

¹⁰ V starších piesňových zbierkach zapisovateľov z Maďarska však ojedinele nachádzame texty so zmienkou o Židoch. Napr. v svadobnej piesni pozri Lami, Š. (1988), c. p., s. 182, Novohrad/Nógrád, zápis z roku 1964: „Ništ sa vi panenke ňestarajťe.“

¹¹ Krekovičová (1999c), c. p., s. 60.

Prekáračka. Spev Kálmanová, M., 1922. Var. melódie piesne z Dolného Regmeca č. 22b, bez bodkovaného rytmu. Text sa vyskytuje u Slovákov v Maďarsku aj ako putovný.

26b • Ah, mamičko, mamko moja

♩ = 88

Ah, ma-mičko, mamko mo - ja, jag me bo - ľi hlavka mo - ja,
 na - va - rec mi ko - šti - va - lu na mo - ju bo - ľa - cu hla - vu.

1) 2. sfa

1. Ah, mamičko, mamko moja, jag me boľi hlavka moja, navarce mi košťivalu na moju boľacu hlavu.	2. Mac košťival navarila, a na hlavku položila, jaj, mamočko, niź ňestoji, išce ľepši hlavka boľi.

Dievocká. Sp. skupina žien. Štvordielny nápev má rozsah sexty a novouhorsku melodiku: opakovanie variantu prvej časti melódie o terciu vyššie a uzavretú hudobnú formu. Nápev má premenlivé metrum s absenciou bodkovaného rytmu.

27b • Ňeorem, ňešejem

♩ = 78

Ňe - o - rem, ňe - še - jem, sa - mo še mi ro - dzi,
 ta - ku fra - je - rku mam, sa - ma za mnu cho - d'í.

1) 4. sfa

1. Ňeorem, Ňešejem, samo se mi rodi, taku frajerku mam, sama za mnu chodi.	3. Trava Ňe zelena, bo je uŇ skošena, dzivče Ňe červene, bo je viľubene.
2. Ňe ja pošol za Ňu, vona prišla za mnu jako ta ovečka na zelenu travu.	4. AŇi ti, aŇi ja robiť Ňebudeme, /:do koča šedŇeme, ľubic se budzeme.:/

Lúbostná, mládenecká. Sp. skupina Ňien. Štvordielna melódia so šestslabičnými riadkami má ambitus sexty. Terckvinttonálna pieseň spievaná tempo giusto. Text tejto piesne je v Maďarsku pomerne rozšírený¹².

28b • Moja mila, moja mila

$\text{♩} = 90$

Mo-ja mi-la, mo-ja mi-la Ňe-da-la mi po-ko - ja,
 Ňe - da - la mi, Ňe - da - la mi no - ci spať,
 mu-šel ja ju, mu-šel ja ju o-blapic a po-bo - čkac.

1. Moja mila, moja mila
 Ňedala mi pokoja,
 Ňedala mi, Ňedala mi noci spať,
 /:mušel ja ju/
 oblapic a pobočkac.

Lúbostná, mládenecká. Sp. skupina Ňien. Trojdielna melódia modálna má rozsah sexty, dlhé melodické riadky (15, 11, 15) a uzavretú hudobnú formu. Spieva sa tempo giusto, s verbunkovými kadenciami (bodkovaným rytmom).

¹² Zaznamenala som ju vo viacerých lokalitách, aj s inou melódiou. Zo starších zápisov pozri napr. variant z Vágáshuty/Vágáshuta z r. 1970 in Lami (1988), c. p., s. 18.

29b • O, krasni je tebe chvaliť

♩ = 63

O, kra-sni je t'e-be chva-l'it', Pa - na Ma-ri - ja,
kto - ra sto - jiš na o - lta - re me - dzi ru - ža - mi.

1)

Po - ču - ľi zme kra - sne hlas,
jak Ma - ri - ja vo - la nas,

po - t'e ku mňe, mo - jo d'e - ťi, bo ja va - ša mať.

1) od 2. sfy tu začína melódia

1. O, krasni je tebe chvaliť, Pana Marija,
ktora stojiš na oltare medzi ružami.
Počuli zme krasni hlas, jak Marija vola nas,
poťe ku mňe, moje d'eti, bo ja vaša mať.
2. Pojdzeme do zahradi, nazbirame zelini,
uvijeme krasni veňiec Pani Mariji.
3. /:Uvijeme vinočok fšeliťjakich kvitočkoch,:/
/:jaki uvil Jisus Hristos dvanastich ročkov.:/

Duchovná mariánska pieseň. Sp. skupina žien. Spieva sa na púti. „Čestohová (v Częstochowej, E. K.) zme boľi. A ftedi k nam jeden pan (...) po maďarski znal a ženam hutoreľ, že mi zme ňe tata, že mi zname slovenske, ta dajake špivajme slovenske. Tak teľo me znali. Ta mi z jazikom, z rukami daraz a ňemohľi zme se zhvaric. Tam maďarski ňemohľi sme se ňigde zhvaric. Ta mi se sebe šmijali, že mi dumali, že mi po slovenski budeme hutorec, ta nam budu dako rozumic. Ale ňeromezeli nam.“ (smiech)¹³.

¹³ Tu uvádzané piesne spolu s ďalšími mariánskymi piesňami spievala aj spevácka skupina z Dolného Regmeca na Mariánskom stretnutí speváckych zborov, ktorý sa tu konal 8. 9. 2002.

30b • O, Marija, Matki Božej precista

♩ = 60

O, Ma-ri - ja, Ma-tki Bo-žej pre - ci - sta, svi - tla zo-rňi - ce,
 pros ti za nas svo-jho Si - na Ji - su - sa,
 ne-be-ska-ja ca - ri - ce, svja - ta pre-ci - sta, d'i-vo Ma-ri - je.

O, Marija, Matki Božej precista,
 pros ti za nas svojho Sina Jisusa,
 svitla zornice, nebeskaja carice,
 svjata precista, Ďivo Marije.

Text piesne v písanej podobe:

„O Marije, Mati Bozsa precista,
 – prosi za nas svojho Syna, Isusa Christa!
 – Svitla Zornice, nebesnaja čarice,
 – Svjata, Precista, Dživo Marije.

Ty Carice Archanhelov, precista,
 – Prosi za nassvojho Syna, Isussa Christa!
 – Svitla Zornice, ...

Ty csestnijsza cheruvimov, precista,
 – Prosi za nas svojho Syna, Isusa Christa!
 – Svitla Zornice, ...

Ta szlavijsza Serafimov, precista,
 – Prosi za nas svojho Syna, Isusa Christa!
 – Svitla Zornice, ...

Ty Carice vo koroni, precista,
 – Prosi za nas svojho Syna, Isusa Christa!
 – Svitla Zornice, ...“

Duchovná mariánska. Sp. skupina žien. Pieseň nachádzame (aj s melódiou) v grécko-katolíckom spevníku duchovných piesní Papp, Š. (1969)¹⁴. Za prvou strofou piesne s melódiou uvádzame písanú podobu textu piatich strof piesne, podľa ktorej ju speváčky spievali. V obci bola zaznamenaná aj ďalšiu pieseň z tohto spevníka: „*Likuj, presvjataja, Ďivo i Mati*“, s. 87.

¹⁴ Papp, Štefan (1969), *Grékokatolícki duchovní písni/Grékokatolícke duchovné piesne*. Prešov, s. 68: *O Marije, Mati Boža precista*“.

31b • Dobru noc vinčujem tebe, Marija

$\text{♩} = 86$

Do - bru noc vi - nču - jem te - be, Ma - ri - ja,
mo - je po - ce - še - ňe, Ma - ti - čko mi - la,
jak si kra - sna, spa - ňi - la, o, Pa - ňi - nko Ma - ri - ja,
mo - je po - ce - še - ňe, Ma - ti - čko mi - la.

1. Dobru noc vinčujem tebe, Marija,
moje pocešeňe, Matičko mila,
jak si krasna, spaňila, o, Paňinko Marija,
moje pocešeňe, Matičko mila.
2. Jake krasne mesto sebe zvolila,
bi na ňich od nas vždi huctena bila,
zaňechajme sve prace, podzme k tej dobrej Matke,
tam šicke radosci dostaňe šerce.

„Svata.“ Duchovná mariánska pieseň, spievala sa na púťach. Sp. skupina žien. „*To davna, predavna a predavna. Tu ja našla u mojej švecri kňižočku. Tu u Regmecu.*“ (Žena, nar. 1948)¹⁵.

32b • Vinčujem, vinčujem

Vinčujem, vinčujem
na to Bože narodžeňe
hojňeški, pokojňeški
ročki dočekac,
ňe taki smutni, ale vešeli.
Žebi vaša pľevnka
tak ostala medži stoškami,

jak jasna mesačok
medži hvizdočkami.
To vam žadam i vinčujem
gazdovi, gazďiňi
a i vašej calij familiji.
Slava Jisusu Hristi,
Slava a vo viki!

„Kračunská.“ Žena, 1952. „*Hlopi toto vinčuvali, aj hlapci. Len po rodziňe. Hodili i po vojňe, ale našo dzeci už ňe. Takí jak muž mi – ešči hoďil*“ (nar. 1950).

¹⁵ Bližšie informácie o spevníku sa mi nepodarilo zistiť.

BAŇAČKA /
SÁTÓRALJAÚJHELY-RUDABÁNYÁCSKA

1a • Povice nam, pastuškove

$\text{♩} = 98$ 1)

Po - vi - ce nam, pa - stu - ško - ve, co sce vi - dze - ľi,
 že sce še tak na po - lno - ci ši - cki ro - zbe - hli?
 Vi - dze - ľi zme dzi - ťe kra - sne,
 na - ro - dze - ne Be - tle - he - me.

1) 2. sfa 2) 2. sfa

1. Povice nam, pastuškove,
 co sce vidzeli,
 že sce še tak na polnoci
 šicki rozbehli?
 Vidzeli zme džite krásne,
 narodzene Betleheme.

2. A chtože vam o dítatko
 tento povedzel,
 i ja bi bul z vami išol,
 že bul ho vidzel,
 /:anheli špivali,
 na znamojšć daval,
 že še Ježiš narodzil.:/

Vianočná koleda. Sp. skupina žien. Pieseň je v JKS¹. Melódia má rozsah sexty, je harmo-
 nická staršej vrstvy. Má otvorenú hudobnú formu a dvojdobé metrum².

1 *Jednotný katolícky spevník* (1. vyd. 1937, cit. podľa nezmeneného 10. vyd., 1943), č. 46, s. 158, prvé dve strofy.

2 Text. var. Királyová, Katarína (2013), *Dedičstvo Baňacky/Rudabányácska öröksége*. Budapest: Croatica, s. 408.

2a • A co dame Ježíškovi

$\text{♩} = 104$

The musical score is written on a single treble clef staff. It begins with a diamond-shaped key signature symbol. The tempo is marked as quarter note = 104. The melody consists of four lines of music. The lyrics are written below the notes. The first line ends with a fermata over the final note. The second line also ends with a fermata. The third line begins with a repeat sign (double bar line with two dots) and ends with a fermata. The fourth line ends with a double bar line and repeat dots.

A co da-me Je - ži - ško - vi, ket še ro-spla-če?
Da-me mi mu o - re - šo - čki, ja - blu - čko sla-tke,
za - bav še, Je - ži - šku, zo svo-ju Ma - ťi - čku,
naj ci špi - va pi - šmi - čku.

A co dame Ježíškovi,
ket še rosplače?
Dame mi mu orešički,
jablučko slatke,
zabav še, Ježíšku,
zo svoju Maťičku,
naj ci špiva písničku.

Vianočná koleda. Sp. skupina žien. Variant melódie 1a³.

³ Tá istá, c. p., s. 408, var. 3. strofy textu, var. mel.

3a • (Hej,) komendi, komendi

$\text{♩} = 80$

Hej, ko-me-ndi, ko-me-ndi, hej, ko-me-ndu-jme mi še,
 mla-di me dzi-vča - tka, hej, ha-ňba na nas bu - dze,
 mla-di me dzi - vča - tka, hej, ha-ňba na nas bu - dze.

1. (Hej,) komendi, komendi,
 hej, komendujme mi še,
 mladi me dzivčatka,
 hej, haňba na nas budze.

2. Hej, domu, dzivki, domu,
 ej, každa gu svojomu,
 /: ja taka širota,
 hej, co ňemam gu komu.:/

Dievocká, na fašiangy. Sp. skupina žien. Dievčatá si cez fašiangy pripravili pohostenie („i kropňe napekľi“) a urobili si tzv. „komendi“ – prišli aj chlapci, zaspievali si a zatancovali. Išlo o prejav karnevalovej kultúry „sveta naopak“⁴ (mladé nevydaté dievčatá sa správali /spievali/ tak, ako sa vzhľadom na ich vek a status „nepatrí“. Prednes piesne sprevádzal smiech a niektoré zo speváčok pripomenuli, že ony na „komendi“ nechodili). Nápev v rozsahu nóny je kvinttonálny, s vybočením v kadenciách na spodnú kvartu. Vyznačuje sa striedavým metrom s občasným bodkovaným rytmom. Var. mel. krstinovej piesne č. 7a.

4a • Pošol kmoter s kmotru hubi zbirac

$\text{♩} = 74$

Po - šol kmo - ter s kmo-trou hu-bi zbi - rac,
 za - čal von jej ho - re ka - bat dzvi - hac,

⁴ Bachtin, Michail M. (1975), *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha: Odeon.

jaj, kmo-tre moj, kmo - tre moj pre - ľu - bi,

o - zdaj še vom ten moj ka - bat ľu - bi.

♩ = 80

Le - pši še mi tot vaš ka - bat ľu - bi,

jag na ca - ľim Ha - lga - to - ve hu - bi.

Pošol kmoter s kmotrou hubi zbirac,
začal von jej hore kabat dzvihac,
jaj, kmotre moj, kmotre moj preľubi,
ozdaj še vom ten moj kabat ľubi.
Lepši še mi tot vaš kabat ľubi,
jag na caľim Halgatove hubi.

Krstinová. Sp. skupina žien. Piesne viažuce sa ku krstinám sú v repertoári folklórnych piesní z našich výskumov raritou – okrem Baňačky som ich v iných lokalitách nezaznamenala, aj keď v starších zbierkach piesní z Maďarska sa s nimi ojedinele stretieme (pozri komentár k piesni č. 5a). Uchovali sa v pamäti obyvateľov tejto obce vo väčšom počte pravdepodobne aj ako dôsledok folklorizmu (všetky piesne sa v čase výskumu spievali v rámci pásma „Krstiny“ ako súčasť repertoáru pávieho krúžku)⁵. Téma prekárania kmotra (často s erotickými motívmi) je v krstinových piesňach bežná⁶. Na dnešnom území Slovenska, napr. na Kysuciach, sa hovorilo, že ak budú kmotry cestou na krst a z krstu veselé, bude mať dieťa v živote šťastie (výskumy autorky v rokoch 1982 – 1983, Riečnica). Predharmonická melódia kvinttonálna v rozsahu septimy sa vyznačuje archaizmami ako premenlivá tercia a sexta, ale aj náznakom citlivého tónu v prvej časti v pohybe melódie nadol. Spieva sa tempo giusto s občasným bodkovaným rytmom.

5 Text piesne Királyová, c. p., s. 407.

6 Takáto tematika je – aj mimo obradových piesní (pozri zbierka) – v repertoári Slovákov v Maďarsku pomerne častá. Ako na to upozornila na základe výskumu z r. 1971 S. Burlasová, Burlasová, Soňa (1984), Proces doznievania pôvodnej etnickej tradície v enkláve (Na príklade piesní z obcí Patvarc a Szügy. *Národopisné informácie*, č. 2, s. 125: „V aktívnom speve (na základe údajov o obľúbenosti jednotlivých piesní, ako aj na základe ponuky interpretácie totožných piesní (...)) nápadne vynikala oblúba lascívnych erotických piesní.“ Podľa O. Sirovátka „... lascívne piesne dokumentujú pretrvávajúcu nenahraditeľnú funkciu folklóru, ktorá spočíva v uvoľňovaní tabuizovaných prejavov.“ (Sirovátka, Oldřich (1981), Funkcie folklóru v živote vesnice. In *Revoluční proměny jihomoravského venkova*. Brno, s. 196-204.)

5a • Dal nam Pan Boch holoho

$\text{♩} = 110$

Dal nam Pan Boch ho - lo - ho, ho - lo - ho,
 skla - da - jme še na ňo - ho, na ňo - ho,
 keď bi da - co zo - sta - lo, zo - sta - lo,
 ta bi še mu pri - da - lo, pri - da - lo.

1) 2. sfa

1. Dal nam Pan Boch /:holoho,:/ skladajme še /:na ňoho,:/ keď bi daco /:zostalo,:/ ta bi še mu /:pridalo,:/	2. Kresni otec /:kresna mac,:/ možu voňi /:po dva dac,:/ kebi daco /:zostalo,:/ ta bi še nam /:pridalo,:/
3. Po toľare /:i babe,:/ žebi mala /:na talpe,:/ Šeckí talpi /:podarla,:/ pokoľ vas tu /:zohnala,:/	

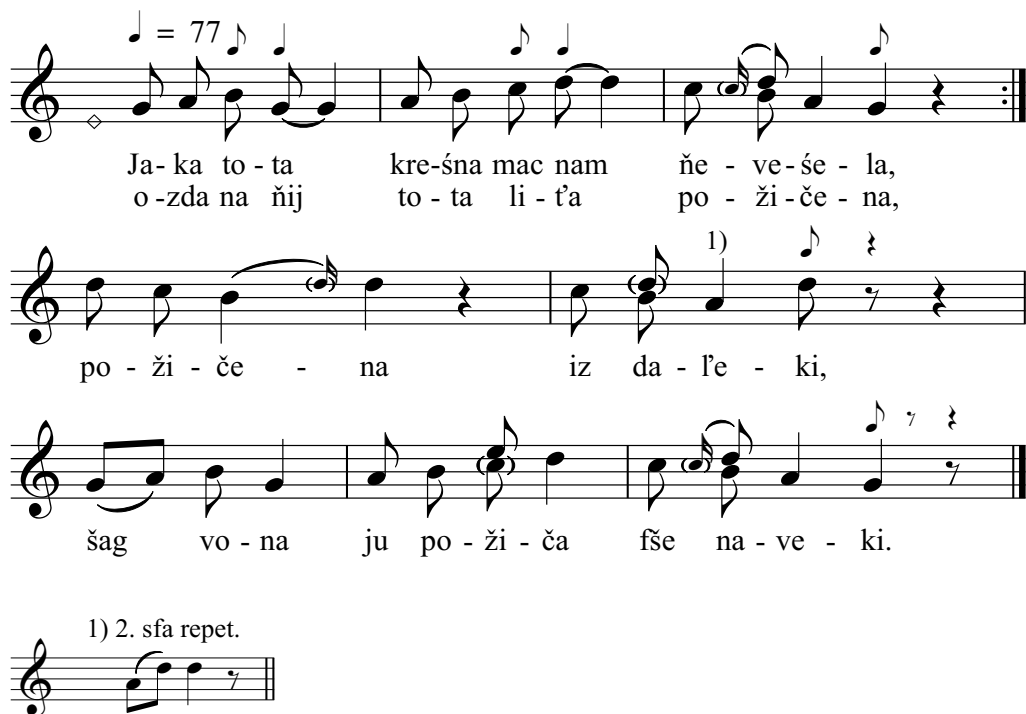
„Na kresťini.“ Krstinová pieseň spätá s konkrétnou obradovou situáciou, a to s vyberaním darov pre dieťa. Sp. skupina žien. Krstinové piesne sa na Slovensku najčastejšie viazali ku krstínám ako k spevnej príležitosti, pričom ich priama väzba na konkrétny úkon nebola pevná. Nápev v rozsahu septimy je harmonický staršieho typu, jednodotivický, s výskytom citlivého tónu. Má uzavretú hudobnú formu a spieva sa v dvojdobom metre⁷. Variant tejto piesne (textový aj melodický) bol zapísaný v roku 1970 vo Vágáshuti/Vágáshuta⁸.

⁷ Text. a mel. var. Királyová, c. p., s. 323.

⁸ Lami, Štefan (1988), *Keď si ja zaspievam. Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku*. Budapest: Tankönyvkiadó, s. 280.

6a • Jaka tota krešna mac nam ňevešela

$\text{♩} = 77$

Ja-ka to-ta kre-šna mac nam ňe-ve-še-la,
o-zda na ňij to-ta li-ťa po-ži-če-na,
po-ži-če-na iz da-le-ki,
šag vo-na ju po-ži-ča fše na-ve-ki.

1) 2. sfa repet.

1. Jaka tota krešna mac nam ňevešela,
ozda na ňij tota liťa požičena,
požičena iz daleki,
šag vona ju požiča fše naveki.
2. Jaki tot naš kresni ocec, ňevešeli,
ozda na ňim tot lajbličok požičeni,
požičeni iz daleki,
šag von ho požičuje fše naveki.

Krstinová. Prekáračka kmotrovcov. Sp. skupina žien. Modálna pieseň má ambitus sexty, vystavaná je z dvoch melodických motívov. Nápev má dlhé melodické riadky (12, 12, 8, 12), uzavretú formu a striedavé metrum⁹.

⁹ Text a var. mel. Királyová, c. p., s. 351.

8a • A naša mloda je rada

A na - ša mlo - da je ra - da,
 pe - rši vi - no - čok za - kla - da.

1) 2., 3. sfa 2) 3. - 11. sfa 3) 3. - 5., 7. - 11. sfa

4) 6. sfa 5) 6. sfa 6) 7., 8. sfa

(do)lu sto - fi - kom...

1. A naša mloda je rada, perši vinočok zaklada.	7. Hej, apo, apo, apo moj, kteri to, kteri družba moj?
2. Zaklada vona, zaklada, až u ni šerco zamdlíva.	8. Tam pri ce stoji pri bočku, co ma šablíčku na bočku.
3. Perši vinočok uvila, pot fartuch ho položila.	9. Ej, apo, apo, apo moj, kteri to, kteri mlodi moj?
4. Druhi vinočok uvila, na hlavu ho položila.	10. Tam pri ce stoji pri bočku, co ma mašličku s patričku.
5. Treci vinočok uvila, dolu stolíkom položila.	11. Ej, apo, apo, apo moj, poblahoslavce vinok moj.
6. Volala occa zo z dvora, lapajce vinok zo stola.	12. A ocec ji tak hutori, naj ci ho Boh blahoslovi.

Svadobná obradová, spieva sa pri vití pierok večer u nevesty pred svadbou (pásno pávieho krúžku „Vitie rozmarínu“). Sp. skupina žien. Melódia má ambitus septimy, je kvintonálna, s premenlivou lydickou kvartou. Spieva sa s drobnými variáciami a má ametrický prednes¹¹.

¹¹ Var. text. aj mel. tá istá, s. 313.

9a • Popar ti, Mariško

$\text{♩} = 142$
1)

Po - par ti, Ma - ri - ško, na šre-dňi o - bla - čok,

3) 2)

jak za to - bu pla - če o - cec ňe - bo - ra - čok.

1) 2. - 4. sfa 2) 2. - 4. sfa 3) 4. sfa 4) 2. sfa

ŕen vi mi o - tpu - ŝce...

odobierka nevesty od rodičov:

1. Popar ti, Mariško, na šredňi oblačok, jak za tobu plače otec ňeboračok.	2. Mamočko, mamočko, pre Panu Mariju, /:len vi mi otpušce moju češku vinu.:/

odobierka siroty od otca:

3. Hore temetovom
šivi zajac beži,
/:už Janičkov otec
čarnej zemi leži.:/

spievajú dievčatá, „ket še žbiraju do kopi a tag idu do koscela, do cerkvi“:

4. Hoj sa, družki, hoj sa,
pada na vas rosa,
/:rosa i rosička,
švecena vodzička.:/

„A jak pošli na faru, s cerkvi, ta tedi fararovi špivali“:

5. A tot baňacki pop
ňeplaci arendu,
mohli ŕebe kupic
krajšu reverendu.

ak farár nevedel po slovensky, tak spievali najprv po slovensky a potom maďarsky:

6. ... banyacsikai pap,
nem fizet arendet,
vehetne magának
cifra reverendet.

Svadobná obradová pieseň. Sp. skupina žien. Obecná nôta sa spievala vo viacerých fázach svadobného obradu s rôznymi textami. Jej varianty výskum zaznamenal aj v Novej Huti a v Dolnom Regmeci. Nápev v rozsahu sexty je starý, kvinttonálny, má striedavé metrum a bodkovaný rytmus¹². Var. mel. Dolný Regmec č. 10a.

10a • Idzeme mi zdoli

♩ = 90

1) 2)

I - dze-me mi zdo - li, za - kri - va - jce sto - li,

3) 4)

sto - li ja - vo - ro - vo, o - bru - si kve - to - vo.

1) 2. - 4. sfa 2) 2., 4. - 5. sfa 3) 2. sfa, 2. repet., 4. repet., 5. sfa 4) 3. repet., 5. sfa 5) 5. sfa

1. Idzeme mi zdoli,
zakrivajce stoli,
stoli javorovo,
obrusi kvetovo.
2. Kuľaju še dziňi
s poľa do dolini,
/:perši raz idzeme
do novej rodzini.:/
3. A tota Kovačka
na verch chižu višla
a tag vipatrala,
ktora dzivka švišša.
4. Tota Maťašova
na vodu bežela,
/:tota budze, tota
mojho sina žena.:/
5. Ňebuj še, Haňičko,
dobri Janko budze,
keľo koli ploce,
s každim ce bic budze.

¹² Var. text. aj mel. tá istá, s. 402.

Svadobná obradová pieseň. Sp. skupina žien. Variant piesne som zaznamenala aj v Dolnom Regmeci (č. 4b.). Kvinttonálny nápev typu obecnej nôty je variantom melódie z Baňacky č. 9a¹³.

11a • A kedi ja kapustu varila

$\text{♩} = 80$

A ke-di ja ka-pu-štu va - ri - la, ta ja se-be ru-ku o-pa - ri - la,
da - va - jce me po dva, po tri ta - ľa - ri,
naj ja i - dzem do pa - ti - ki na ľi - ki,
naj ja i - dzem do pa - ti - ki na ľi - ki,
naj za - ho - jim ja tod boľ pre - ve - ľi - ki.

1) repet.

A kedi ja kapuštu varila,
ta ja sebe ruku oparila,
davajce me po dva, po tri ľafari,
naj ja idzem do patiki na ľiki,
naj ja idzem do patiki na ľiki,
naj zahojim ja tot boľ preveliki.

„Na kapustu.“ Svadobná obradová pieseň. Sp. skup. žien. „Kuharka špivala pri hoscíne. Jakože si ruku oparila a ňesla v ruki varešku a kucharki za ňu išli a špivali.“ Pri tejto príležitosti vyberala „obarená“ kuchárka od hostí peniaze. Nápev má ambitus oktávy, je nový harmonický tradičného typu, má niektoré znaky novouhorskej piesne (bodkovaný rytmus, verbunkový záver) a dvojdobé metrum, východoslovenského typu¹⁴. Rozsia-

13 Melódiu zapísal v 1986. roku v Baňacke Š. Lami (1991), *Stratila som partu. Spomienky na tradičnú svadbu Slovákov v Maďarsku*. Budapešť: Tankönyv Kiadó, s. 73-74. Pozri tiež Királyová, c. p., s. 302.

14 Var. aj s maďarským textom tá istá, c. p., s. 307, var. mel. s. 336.

hlejšiu verziu piesne zaznamenal v Baňačke Š. Lami, 1986¹⁵. Dokladom spontánnej životnosti piesne v slovenčine je súkromný videozáznam zo svadby v r. 1990, ktorá bola celá v maďarskom jazyku, ale táto pieseň sa spievala po slovensky, spolu s viacerými textami k tancu s nevestou (bližšie o videozázname pozri komentár k piesni č. 12a).

12a • Išla mloda popod ľeš

$\text{♩} = 80$

I - šla mlo-da po-pod ľeš, i - šla mlo-da po-pod ľeš,
vi-ku-šil jej bi - du pes, vi-ku-šil jej bi - du pes.

1) 2. sfa 2) 2. sfa

1. /:Išla mloda popod ľeš,/
/:vikušil jej bidu pes.:/

2. /:Mlodi plače, narika:/
/:a pes z bidu uceka.:/

Svadobná obradová pieseň. Sp. skupina žien. Pieseň sa spievala k tancu s nevestou („*menyaszonytánc*“) po začepčení. Melódia typu obecnej nóty (spieva sa s množstvom textov) patrí dodnes k aktuálne spievaným na východnom Slovensku (tzv. „*redovi*“)¹⁶. V Baňačke bola ešte v roku 2002 dôležitým znakom svadby a spievala sa hlavne v maďarčine. Varianty melódie som zaznamenala tiež v Dolnom Regmeci (č. 5b a 6b). Text tohto zápisu má erotický podtón. Archaický kvinttonálny nápev v rozsahu sexty s premenlivou terciou sa spieva v striedavom metre, občas sa vyskytuje bodkovaný rytmus. Variant melódie z Baňačky č. 13a.¹⁷

Videozáznam svadby z r. 1990 (pozri aj komentár k piesni z Baňačky č. 11a) nám poskytla matka ženícha z Baňačky Nyizsnyovská, Ilona, rodená Zvolenská, 1940. (Jej syn už po slovensky nevedel hovoriť, nevesta je Maďarka.) Podľa informácií majiteľky to bola „*staru svacba*“, na ktorej sa zúčastnilo 160 ľudí. Spievali len baňacké ženy „*v koleše*“, pri-

15 Lami, Štefan (1991), *Stratila som partu. Spomienky na tradičnú svadbu Slovákov v Maďarsku*. Budapešť: Tankönyvkiadó, s. 129.

16 Z hľadiska etnochoreológie k rozšíreniu tanca Dúžek, Stanislav (1990), mapa č. 13, 20. In *Etnografický atlas Slovenska*. Kovačevičová, S. (hlavná redaktorka). Bratislava: Národopisný ústav SAV, Slovenská kartografia, Veda, vydavateľstvo SAV, s. 95, 97.

17 Melódiu pozri záznam z Baňačky z r. 1986. In Lami (1991), c. p., s. 38-39; var. mel. tiež Királyová, c. p., s. 384, 336.

čom začali slovensky a pokračovali viac-menej striedavo v oboch jazykoch: maďarsky aj slovensky, neskôr v maďarčine. Pieseň sa spievala po prezlečení nevesty. Cirkevný sobáš aj bohoslužby sa konali v miestnom gréckokatolíckom kostole.

13a • Naša mloda bars fuči

$\text{♩} = 80$

1)

Na - ša mlo - da bars fu - či, na - ša mlo - da bars fu - či,

bo jej chla - pec bruch pu - či, bo jej chla - pec bruch pu - či.

1) 2. sfa

1. /:Naša mloda bars fuči,/
/:bo jej chlapec bruch puči.:/

2. /:Naša mloda ceňučka,/
len bi jedla jablučka,
žebi bula ceňučka.

Svadobná obradová pieseň, spievala sa k tancu s nevestou, má charakter prekáračky. Sp. skupina žien. Var. mel. z Baňačky č. 12a, v tomto prípade bez bodkovaného rytmu. Text je známy na východnom Slovensku (Zemplín)¹⁸.

14a • (Hej,) oves, oves

Hej, o - ves, o - ves, že - ľe - ni o - ves,

na d'a - bla ší za - ňho i - šla, keď ňe - ma ko - ňec.

¹⁸ Var. text. i mel. tá istá, c. p., s. 337.

1. (Hej,) oves, oves,
 želeni oves,
 na ďabla ší zaňho išla,
 keď ňema koňec.

2. Hej, jarec, jarec,
 želeni jarec,
 na ďabla ší zaňho išla,
 keď ňema vajec.

Svadobná obradová. Spievali ženy „u čepčeňu“. Sp. skupina žien. Erotická („csunya“/ška-redá). „To len ženi špivali. Tam ďevki ňebuli.“ Modálna (mixolydická) pieseň má ambitus septimy, premenlivú lydickú kvartu a spieva sa v striedavom metre¹⁹.

15a • Budu hrac, budu hrac

Bu - du hrac, bu - du hrac, jak še mam ra - do - vac,
 keď ňe-mam fra - ji - ra, s kim bu-dzem ta - neo - vac.

l) 2. - 5. stá

1. Budu hrac, budu hrac,
 jak še mam radovac,
 keď ňemam frajira,
 s kim budzem tancovac.

4. Ot konca do konca,
 ňepojdzem za gdovca,
 raďej pojdzem skočic
 z mosta do Laborca.

2. Frajira mac budzem,
 i ľubic ho budzem
 a za starodavnim
 banovac ňebudzem.
 /fše banovac budzem/

5. Z mosta do Laborca,
 do hľibokej vodi,
 že doraz me stamať
 Pan Boch višľebodzi.

3. Banovala ripka
 za bistrú vodičku,
 aľe ja ňebudzem
 za tobu, Janičku

6. Mac moja, stara mac,
 voľela me ňemac
 a moj stari ocec
 voľel me ňehovac.

Lúbostná, dievocká, „karička“. „Tak špivame, jak mi davno špivali.“ Sp. skupina žien. Kvintónálny nápev v rozsahu sexty (s lydickou kvartou) sa spieva v dvojdobom metre²⁰. Var. mel. Baňačka 27a.

¹⁹ Tá istá, c. p., s. 337.

²⁰ Tá istá, c. p., s. 318: 1. strofa textu, var. mel.

16a • Ľepojdzem do domu

♩ = 104

Ľe-po-jdzem do do-mu, bo ňe - mam ku ko - mu,

ňe-po-jdzem do do-mu, bo ňe - mam ku ko - mu,

mła - du že - nu ňe - mam, mła-du že - nu ňe - mam,

mła-du že - nu ňe-mam, bo ju ľu-bic ňe - znam.

1. /:Ľepojdzem do domu,
bo ňemam ku komu,:/
/:mładu ženu ňemam,:/
mładu ženu ňemam,
bo ju ľubic ňeznam.

2. /:Ľepojdzem do domu,
bo ňemam ku komu,:/
/:koňe, voli ňemam,:/
koňe, voli ňemam,
bo ich česac ňeznam.

Młádenecká. Novouhorská štvordielna melódia v rozsahu nóny (dlhé 12-slabičné riadky, transpozícia prvej časti o kvintu vyššie, kontrastný tretí diel a uzavretá hudobná forma /AA⁵BA/, verbunkové kadencie, bodkovaný rytmus). Zaznamenaný variant má striedavé dvoj- a trojdobé metrum²¹.

²¹ Var. tá istá, c. p., s. 391.

17a • Mila moja, nežamikaj dzveri

$\text{♩} = 76$

Mi - la mo - ja, ňe - za - mi - kaj dzve - ri,
 ňe - po - jdzem ja gu tvo - jej ma - ce - ri,
 ľem ja pu - jdzem gu ce na la - vo - čku,
 o - bla - če - me mi - le s pra - vu ru - čku.

1) 2. sfa

1. Mila moja, nežamikaj dzveri,
 ňepojdzem ja gu tvojej maceri,
 ľem ja pujdzem gu ce na lavočku,
 oblaćeme mile s pravu ručku.
2. Ale ja ti pravu ručku ňedam,
 radňej ti še tama vonka vidam,
 urob so mnu, co teraz maš dzeku,
 ľem me ňezbav sirotskoho veku.

Lúbostná, „*toto me do karički...*“ Sp. skup. žien. Štvordielna modálna melódia má znaky novej aj starej piesne. Nápev má rozsah decimy, premenlivú septimu, 10-slabičné riadky a dvojdobé metrum. Vyznačuje sa výrazným bodkovaným rytmom a uzavretou hudobnou formou²².

²² Var. mel. tá istá, c. p., s. 440.

18a • Od Uheľa sipana dražečka

$\text{♩} = 112$

1) 3

Od U - he - ľa si - pa - na dra - žo - čka,

5) 3 2)

si - pa - la ju mo - ja fra - je - ro - čka,

3) 3 7

si - pa - la ju a ja ju bu - rko - val,

3) 4)

mi - la mo - ja, da - rmo t'e ľu - bo - val.

1) 2., 3. sfa

2) 2. sfa

3) 2. - 3. sfa 4) 2. sfa 5) 3. sfa

1. Od Uheľa sipana dražečka,
sipala ju moja frajeročka,
sipala ju a ja ju burkoval,
mila moja, darmo ťe ľuboval.
2. Mila moja, ňezamikaj dzveri,
ňepojdzem ja do tvojej maceri,
ľen ja pojdzem gu te na lavočku,
oblapime milej s pravu ručku.
3. A ja cebe pravu ručku ňedam,
radnej ti še sama vonka vidam,
urob se mnu co teraz maš dzeku,
ľem me ňezbav širotskeho veku.

Lúbostná. Od 2. strofy textový variant č. 17a z Baňačky. Sp. skupina žien. Nápev je modálny, vyznačuje sa znakmi novej i starej piesne. Má ambitus oktávy, oblúkovú melodiku

s výskytom premenlivej sexty a uzavretú hudobnú formu. Prednes piesne je ametrický, s výrazným výskytom bodkovaného rytmu. Variant baňačskej melódie 19a²³.

19a • Sveťi mesac nad našim humienkom

$\text{♩} = 112$

Sve-ťi me-siac nad na-šim hu - mie - nkom,
 sto - ji šu-haj pod na - šim o - kie - nkom,
 sto - ji, sto - ji a tak smu - tne vo - la,
 o - tvor - že mi, fra - je - rvo - čka mo - ja.

1. Sveťi mesiac nad našim humienkom,
 stojí šuhaj pod našim okienkom,
 stojí, stojí a tak smutne vola,
 otvorže mi, frajervočka moja.
2. A ja bi ti smutna otvorila,
 kebi mi to matka dovolila,
 ale mi to dovoliťi ňechce,
 žiaden šuhaj do nas chodiť ňesmie.

Lúbostná. „*Toto taka rači slovenska – ze školi.*“ Sp. Monoková, A., 1934. V modálnej melódii v rozsahu nóny s oblúkovou melodikou a uzavretou formou sa vyskytuje premenlivá sexta. Spieva sa v striedavom metre s bodkovaným rytmom. Variant nápevu z Baňačky č. 18a.

²³ Var. tá istá, c. p., s. 394, text: 1. s-fa, mel. var. zapísaný v tempo giusto.

20a A kedi som huší pasala

$\text{♩} = 92$

A ke - di som hu - ší pa - sa - la,
je - dno mi za - ľe - tlo do ha - ja
a ked mi to hu - še, šej hoj, za - hi - ňe,
te - be, mi - ľi, ši - beň ňe - mi - ňe.

1) 1. sfa repet. 2) 1. sfa repet.

A kedi som huší pasala,
jedno mi zaľetlo do haja
/:a ked mi to huše, šej hoj, zahiňe,
tebe, miľi, šibeň ňemiňe.:/

Lúbostná. Sp. skup. žien. Variant piesne z Dolného Regmecu č. 19b. Ambitus: oktáva. Novouhorská melodika (repetícia 1. časti melódie o kvintu vyššie, bodkovaný rytmus, verbunkové kadencie). Má dlhé riadky a uzavretú hudobnú formu. Prednes je ametrický²⁴.

²⁴ Var. tá istá, c. p., s. 306.

21a • Haňička konala

$\text{♩} = 126$

Ha - ňi - čka ko - na - la šej haj, ci na
a tak še pi - ta - la,

dru - him šve - ce, pa - ro - pci, bu - dze - ce?

1) 3. sfa

1. Haňička konala a tak še pitala, šej haj, ci na druhim švece, paropci, budzece?	2. Budzeme, budzeme, ti bila Haňičko, šej haj, budzeme ci boćkac tvojo bile lićko.
3. Budzeme, budzeme, ti ružovi kvece, šej haj, co ci po paropkoch už na druhim švece.	

Prekáračka. Text prvých dvoch strof piesne v piesňach Slovákov v Maďarsku sa nezriedka vyskytuje ako putovný (spája sa s viacerými melódiami). Spieva sa na hypotonálnu melódiu východoslovenského štýlu v rozsahu nóny. Má striedavé metrum a výrazný bodkovaný rytmus²⁵.

²⁵ Var. textu s inou melódiou tá istá, c. p., s. 330.

22a • Aňi ňeznam, jag mam vipovedzec

$\text{♩} = 74$

A - ňi ňe - znam, jag mam vi - po - ve - dzec,
jak to do - bre z mla - du že - nu ľe - žec,
do - bre, do - bre pod no - vu pe - ri - nu,
i - šcej ľe - pši zo šva - rnu dzi - vči - nu.

The musical score is written in a single system with four staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two flats (B-flat and E-flat), and a common time signature. A tempo marking of a quarter note equal to 74 is placed above the first staff. The melody is written on a five-line staff with a key signature of two flats. The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody and lyrics. The third staff begins with a repeat sign (double bar line with two dots) and continues the melody and lyrics. The fourth staff ends with a double bar line and repeat dots. The lyrics are: 'A - ňi ňe - znam, jag mam vi - po - ve - dzec, jak to do - bre z mla - du že - nu ľe - žec, do - bre, do - bre pod no - vu pe - ri - nu, i - šcej ľe - pši zo šva - rnu dzi - vči - nu.'

Aňi ňeznam, jag mam vipovedzec,
jak to dobre z mladu ženu ležec,
/:dobre, dobre pod novu perinu,
išcej ľepši zo švarnu dzivčinu.:/

Mládenecká. Harmonická pieseň tradičného typu má stredný rozsah (sexta), desaťslabičné riadky a uzavretú hudobnú formu. Vyznačuje sa oblúkovito vyklenutou melódiou a rytmickým zhustením v tretej časti nápevu. Spieva sa v dvojdobom metre s výskytom bodkovaného rytmu.

23a • Jaj, bože muj, co mam robic zo žalu

$\text{♩} = 92$

Jaj, bo - že muj, co mam ro - bic zo ža - ľu,
 svo-jsku ňe-scem, pre slu - žňi - cu me la - ju,
 (a) po - keľ svo-jska žou - ti vla - ski ro - sče - še,
 ta slu - žňi - ca za - jdu tra - vi pri - ňe - še.
 Po - keľ švo-jska pod o - bla - čkom po - sto - ji,
 ta slu - žňi - ca ší-dzem kra - vi po - do - ji.

Jaj, bože muj, co mam robic zo žalu,
 svojsku ňescem, pre služnicu me laju,
 (a) pakeľ svojska žouti vlaski rosčeše,
 ta služnica zajdu travi priňeše.
 Pakeľ švojska pod oblačkom postoji,
 ta služnica šídzem kravi podoji.

Mládenecká. Sp. skupina žien. Modálna pieseň východoslovenského štýlu má viaceré znaky novouhorskej melodiky. Spieva sa na oblúkovitú melódiu v rozsahu nóny, s opakovaním variantu prvej časti melódie o kvintu vyššie a vyskytuje sa v nej bodkovaný rytmus (verbunkové kadencie). Vyznačuje sa premenlivou septimou, variabilným prednesom a striedavým metrom²⁶.

26 Var. text. tá istá, c. p., s. 348.

24a • Mac moja, stara mac

$\text{♩} = 86$

Mac mo - ja, sta - ra mac, vo - ľe - la me ňe - mac
 a moj sta - ri o - cec vo - ľel me ňe - cho - vac.

1. Mac moja, stara mac,
voľela me ňemac
a moj stari otec
voľel me ňechovac.
2. Budu hrac, budu hrac,
jak ťe mam radovac,
ked ňemam frajira,
s kim budzem tancovac?
3. Frajira mac budzem
i ľubic ho budzem
a za starodavnim
fťe banovac budzem.

Lúbostná „do karički“. Sp. skupina žien. Harmonická pieseň tradičného typu má rozsah oktávy, krátke (6-slabičné) verše a uzavretú hudobnú formu. Spieva sa tempo *giusto*²⁷.

25a • Prišli do nas džatki

$\text{♩} = 122$

Pri - ťľi do nas džá - tki, ma - ľi bi - ľi pi - pki,
 ko - lo ko - ťuľ, ko - lo gať vi - ťi - va - ni či - pki.

Prišli do nas džatki,
 mali biľi pipki,
 kolo koťuľ, kolo gať
 viťivani čiľki.

²⁷ Var. mel. aj textu tá istá, c. p., s. 367.

Prekáračka s erotickým motívom. Sp. skupina žien. Kvinttonálna pieseň má rozsah sexty, spieva sa v dvojdobom metre²⁸. Var. melódie Baňacka č. 28a.

26a • Prišli do nas pribiranci

♩ = 122

Pri - šľi do nas pri - bi - ra - nci, ňe - zna - ľi ta - nco - vac,
a mi na ňich s po - mi - ja - mi, mi - se - ľi ci - fro - vať.

1. Prišli do nas pribiranci, neznali tancovac, /:a mi na ňich s pomijami, misiľi cifrovať./	2. Ňe do cirňa, ňe do cirňa, bo ša pokoleme, /:pot perinu macerinu, tam še zahrejeme./
3. I ja bula višivala, cemna noc me zašla, /:hadvabu mi ňevistalo, švička mi zahasla./	

Žartovná, s erotickým motívom. Sp. skupina žien. Kvart-kvinttonálny nápev s ambitom septimy, interpretovaný tempo giusto²⁹.

27a • Baňacki dzivočki

♩ = 86

Ba - ňa - cki dzi - vo - čki, po - cce do ka - ri - čki,
za - špi - va - jme še - be jak na jar he - rľi - čki.

28 Var. tá istá, c. p., s. 412.

29 Var. tá istá, c. p., s. 413.

1. Baňacki dzivočki,
pocce do karički,
zašpivajme šebe
jak na jar herlički.

2. Bo na jar herlički
šumňe harkotaju,
baňacki dzivočki
šumňe špivac znaju.

Dievocká „do karički“. Sp. skupina žien. Predharmonická terckvinttonálna melódia má rozsah sexty, spieva sa v dvojdobom metre s občasným bodkovaným rytmom³⁰. Var. melódie Baňacka č. 15a.

28a • Co to tam, co to tam

♩ = 120

Co to tam, co to tam na po-jdzi - ku du - rka,
za sta - rim ho - rdo - vom dze - do ba - bu šu - rka.

The musical notation is in G major, 2/4 time. It consists of two staves. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as quarter note = 120. The melody starts with a quarter rest, followed by quarter notes G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a quarter rest. The second staff starts with a repeat sign, followed by quarter notes G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a quarter rest. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

Co to tam, co to tam
na pojdziku durka,
za starim hordovom
dzedo babu šurka.

Erotická prekáračka. Melodický variant piesne z Baňacky č. 25a³¹.

29a • Tam dalej, daleko

♩ = 106

Tam da - lej da - le - ko ľu - bi - ľi še dvo - jo,
A - ňi - čka z Ja - ňi - čkom do ra - na bi - lo - ho.

The musical notation is in G major, 2/4 time. It consists of two staves. The tempo is marked as quarter note = 106. The melody starts with a quarter note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a quarter rest. The second staff starts with a quarter note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a quarter rest. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

³⁰ Var. text. (prvé dve strofy) tá istá, c. p., s. 317.

³¹ Var. tá istá, c. p., s 210.

1) 2. - 6. sfa, 8. - 11. sfa 2) 4. - 8. sfa 3) 6. sfa 4) 8. sfa

Na A - ni - čko - vim hro - be

5) 7. - 9. sfa 6) 8., 10. - 11. sfa 7) 4., 10. - 11 sfa 8) 10. - 11. sfa

1. Tam dalej daleko ľubili še dvojjo, Aňička z Jaňičkom do rana bilo ho.	6. Učula Aňička perši dzvoni dzvoňic, pušče me, mamočko, na Janičkov pohrib.
2. Jaňičkova matka o tim še doznama, ta bilu Aňičku zamurovac dala.	7. aňička chovali povišij cintira a bilu Aňičku poňižej cintira.
3. Murare, murare, a tag zamurujce, od miloho dvora oblaček zohabce.	8. Na Aňičkovim hrobe virošla lelija a na Janičkovim krasna rozmarija.
4. Uš som ja očula, že Janičko chori, pušče me, mamočko, do jeho komori.	9. Rošli voňi, rošli, aš koscel prerošli a tak še zehnuľi, aš koscel prerošli.
5. Dzivko moja, dzivko, či bis' to zroabila, že bis' do švinskoho dvorička stupila?	10. Ľudze moja, ľudze, odo mňe še ucce, dze še dvojjo ľubia, pobrac še jim dajce.
11. Bo i ja braňila, ta pobanuvala, dva duše braňila, trecu zarmucila.	

Lúbostná balada, typ A. 83: „Milenci zomierajú, lebo im matka bráni v láske^{32c}. Pieseň je rozšírená hlavne na strednom a východnom Slovensku. V katalógu S. Burlasovej (1998) sa uvádzajú tri zápisy balady z Maďarska: Baňacka, 1955³³; Vágašská Huta/Vágáshuta, 1970³⁴; Tardoš/Tárdos, 1979³⁵. Melódia je modálna v rozsahu nóny, s premenlivou septimou a otvorenou hudobnou formou. Má šesťslabičné riadky a spieva sa v štvordobom metre³⁶.

32 Burlasová, Soňa (1998), *Katalóg slovenských naratívnych piesní/Typenindex slowakischer Erzähllieder*, zv.1 – 3, Krevkovičová, E. (ed.). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s. 198-201.

33 Deme, Dezső (1964), *Mit dalolnak a Borsod-Abauj-Zemplén megyei Szlovákok*. Miskolc, s. 38.

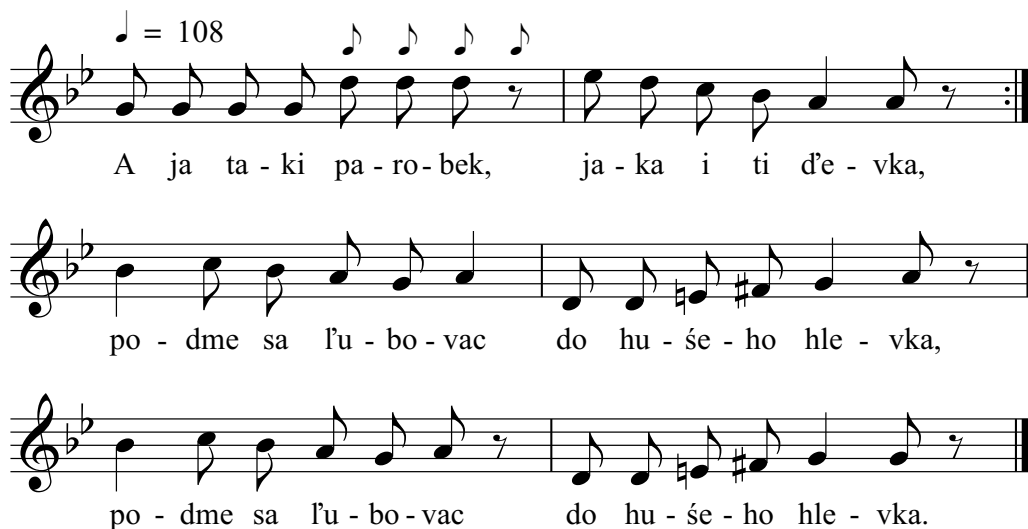
34 Lami, Štefan (1981), *Slovenské ľudové balady v Maďarsku*. Budapešť: Vydavateľstvo učebnic, s. 51.

35 Ten istý (1981), c. p., s. 118.

36 Var. Királyová, c. p., s. 428.

30a • A ja taki parobek

$\text{♩} = 108$

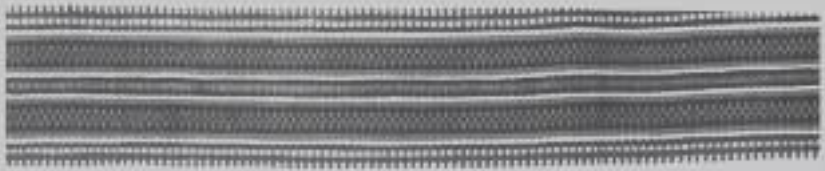
A ja ta - ki pa - ro - bek, ja - ka i ti d' e - vka,
po - dme sa ľu - bo - vac do hu - še - ho hle - vka,
po - dme sa ľu - bo - vac do hu - še - ho hle - vka.

1. /:A ja taki parobek,
jaka i ti d'evka,:/
podme sa ľubovac
do hušeho hľevka.

2. /:Kedy zme sa ľubovali,
ta huši gagaľi,:/
/:bodaj bi te huši
všetki pozdihali.:/

Žartovná, „*ňe ze školi*“. Sp. žena, 1930. Modálna pieseň s prvkami starej i novej piesne má rozsah nóny s premenlivou sextou a citlivý tón. Má otvorenú hudobnú formu a spieva sa tempo giusto. Pieseň patrí na Slovensku k všeobecne rozšíreným (celonárodným) východoslovenským piesňam.

KESTÚC / KESZTÖLC

1d • Mesáček visoko ešte stojí

♩ = 116

The musical score is written on a single staff in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of two lines of music. The first line contains the first two phrases of the lyrics, and the second line contains the remaining two phrases. The melody is simple and folk-like, with a mix of quarter and eighth notes. A diamond-shaped ornament is placed below the first note of the first line.

Me-sá-ček vi - so-ko e - šče sto - jí, lud sla-tko spo-čí-va
na po-ko - ji, aj mi sa be-re-me k tej ra-do - sti.

Betlehemská hra:

„Sme aj betlehem nosili. Já som bola Mária, potom jedna bola Anđel, aj Svatí Jozef, Bača a Starí. Vešli zme núter s tím betlehemom, dali zme ho na stól a potom začali spívat a mi s nimi:“

Mesáček visoko ešte stojí,
lud slatko spočíva na pokoji,
aj mi sa bereme k tej radosti.

Vianočná koleda, spievala sa v rámci chodenia s betlehemom. Sp. žena, 1916. Trojdielna harmonická melódia tradičného typu má rozsah oktávy, citlivý tón a dlhé (desaťslabičné) verše. Nápev obsahuje motívy trúbenia na pastierskej trúbe. Pieseň má striedavé troj- a dvojdobé metrum. V rámci Slovenska sa text piesne spieval v 70. a 80. rokoch 20. stor. v betlehemských hrách na Orave (vlastné výskumy autorky).

2d • To, čo svet užíva dávne časi

$\text{♩} = 170$

To, čo svet u - ží - va dá - vne ča - si,
čo zme mi žá - da - li mno - hé hla - si,
to te - raz pl - ní sa v Be - tle - he - me,
to vi - dzet s ra - do - stú, kam i - de - me.

„Hovorí Bača: ‚O, Mária, de si chodila, keď si svätého Jozefa nedovédla?‘
Mária: ‚Chodila sem po horách, po dolách, po veľkých rosách, Jozefa som nevidela. Išla som cestu, kade pastieri ovce pásli, pýtala som sa: ‚Pastierkové, či ste svätého Jozefa nevideli?‘ A bača hovorí: ‚Mi zme nevideli, ani neslišali.‘ Hovorá: ‚Jozef, pod núter!‘ Zaklopká si, došli: ‚Pochválen Pán Ježiš Kristus!‘ ‚Vitaj!‘ A potom začali spívať:“

To, čo svet užíva dávne časi,
čo zme mi žádali mnohé hlasi,
to teraz plní sa v Betleheme,
to vidzet s radostú, kam ideme.

Vianočná koleda, spievala sa pri chodení s betlehemom hneď za piesňou z Kestúca č. 1d. Sp. žena, 1916. Nová harmonická melódia staršieho typu v rozsahu oktávy má desaťslabičné verše a vyskytuje sa v nej citlivý tón. Spieva sa v striedavom dvoj- a trojdobom metre.

3d • Ščastí, požehnaní vám prajeme

$\text{♩} = 116$

1)

Šča - stí, po - že - hná - ní vám pra - je - me
a še - ckím be - tlé - mom vi - nšu - je - me,

3)

zda - le - ka i - de - me, no - vi - nku ne - se - me, vám po - ví - me.

4)

1) 2. sfa repet. 2) 2. sfa 3) 2. sfa

4) 2. - 3. sfa

„Hovorá: ‚Starí, pod núter!‘ ‚Nejdem! Bojím sa!‘ ‚Prečo?‘ ‚Padou som do snahu! Celí som od medu!‘ ‚Zato nič, len pod núter.‘ A potom došou, a: ‚Pochválen Pán Ježíš Kristus!‘ A potom si vinšuvav, že: ‚Vinšujem vám, vinšujem títo slávné svátki, Pána Krista obrazána, abi vám dav Pán Boch zdraví! Štastí, hojné boské požehnaní, a po smrti kráľovské nebeské opsáhnuti!‘ Spívali:“

1. Ščastí, požehnaní vám prajeme
a šeckím betlémom vinšujeme,
/:zdaleka ideme, novinku neseme,
vám povíme.:/
2. Prišli zme z Betlejma tejto noci,
videli zme díta boskej moci,
/:Márija mu spíva a Jozef kolíba
bes pomoci.:/
3. Šak jeho matička je chudobná,
ot šeckích betlémostou opustená,
/:hospode nemoš bit, maštalke mosíš bit
v meste bídna.:/

Vianočná koleda – vinš. Spievala sa pri chodení s betlehemom. Sp. žena, 1916. Terckvintonálna melódia má rozsah sexty, je ametrická, obsahuje náznaky bodkovaného rytmu. V texte sú prítomné bohemizmy – vyskytujú sa aj v koledách z územia Slovenska. Variant obchôdzkovej koledy (vinšu) – bez bohemizmov – bol v rámci Slovenska zapísaný napr. v r.1961 v Černovej na Liptove.¹

¹ Krekovičová (1992), *Slovenské koledy. Od Štedrého večera do Troch kráľov*. Bratislava: Práca, s. 80, č. 56; var. Királyová,

4d • Zbohom ostávajúte

♩ = 112

Zbo - hom o - stá - va - jte, vi še - ci
do - bre sa má - va - jte,

do - má - ci, vi do - brí ro - dá - ci,

1)
neh vás Boh po - že - hná a dá vám spa - se - ná,
dla va - šej žá - do - sti neh vám dá ho - jno - sti,
neh zo - slav a - nje - lov, tích do - brích prá - te - lov,
a tí vás povo - la - li do ne - be - skej slá - vi.

1) repet.

Zbohom ostávajúte, dobre sa mávajte,
vi šeci domáci, vi dobrí rodáci,
neh vás Boh požehná a dá vám spasená,
dla vašej žádosti neh vám dá hojnosti,
neh zoslav anjelov, tích dobrích práteľov,
a tí vás povolali do nebeskej slávi.

„No už vám není tedi.“

Vianočná koleda, spievala sa v rámci chodenia s betlehemom pri odchode z domu, na rozlúčku. Sp. žena, 1916. Melódia piesne je terckvintonálna, s vybočením v opakovanej prvej časti na spodnú kvartu. Má ambitus nóny a striedavé metrum. Pieseň sme zaznamenali v Kestúci viackrát, pričom (mladší) speváci si na súvis piesne s betlehenskou obchôdzkou nespomínali. Označovali ju ako „svatú, na Vánoce“².

Katarína (2016), *F kestúckem šírem poli... Ludové piesne Slovákov pod Pilišom*. Budapest: Croatica, s. 255; text Kálmánfi (1973), *Rozmarín zelený. Slovenský folklór z okolia Esztergomu*. Budapest: Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku, s. 200.

2 Var. Királyová (2016), c. p., s. 309.

5d • Chodila Mária

♩ = 69

Cho-di - la Má-ri - ja po ši - ro - kém sve - te,
no - si - la si - ná - čka v tém sva - tém ži - vo - te.

1)

1. Chodila Mária
po širokém svete,
nosila sináčka
v tém /svém / svatém živote.
2. Išla ona, išla,
g jednému kováču,
kováču, kováču,
dajže mi /nám/ noclahu.
3. Ja noclahi nedám,
troch tovarišov mám,
ve dne, v noci kujú,
ani neprestanú.
4. Kujú oni, kujú
tri zelezné klini,
Pána Krista budú
pribíjati s nimi.
5. Išla ona, išla
do jennej maštalki,
jak prach prekročila,
sina porodila.
6. Išlo tade, išlo
kováčove dífča.
Díščatko, díščatko,
podaj mi dítatko.
7. Jako ti ho podám,
ked ručički nemám,
len také kimlički,
čo nosá knišičički.
8. Jak sa ono /dífča/ zohlo,
hned ručički malo,
ot tolkej radosti
ocovi bežalo.
9. Apenko, mamenko,
mám ja už ručički,
dala mi Mária,
čo noclach pítala.
10. Kebi jó ja vedel,
že je to Mária,
bol bi jej dal noclach
ze zlata, ze stríbla.

Mariánska legenda, „vánočná, svatá“. Sp. skupina žien z pávieho krúžku. Pieseň sa spievala na Vianoce. Apokryfná pieseň je všeobecne známa a rozšírená nielen na území Slo-

venska³, Maďarska (výskum ju zaznamenal napr. v Senváclave/Pilisszentlászló, 2009), ale aj v širšom európskom priestore⁴. V katalógu S. Burlasovej je to typ A. 16. „Mária po porodení Ježiša zázračne uzdraví dievča⁵.“ Legenda sa šírila aj prostredníctvom letákových (jarmočných) tlačí⁶. Spievala sa na viaceré nápevy. Tento variant má terckvinttonálnu melódiu v rozsahu sexty a striedavé metrum⁷.

6d • Ket si ja zaspívam

♩ = 120

Ket si ja za-spívam na vr - chu na ska - le,
ve - ru ma poču - je šu - ha - jko ma - šta - le.

Ket si ja zaspívam
na vrchu na skale,
veru ma počuje
šuhajko maštale.

Lúbostná. Pieseň pripomína trávnicu textom aj melódiou. Sp. skupina žien. Descendenčný nápev je starý, terckvinttonálny s descendenčným rytmom a striedavým metrom. Textový i melodický variant piesne zapísal Béla Kálmánfi v Kestúci r. 1964⁸. Mel. Kestúc, č. 7d.

3 Krekovičová, c. p., s. 101.

4 Frolcová, Věra (2012), Legenda o putování Panny Marie, zázračném uzdravení dítěte a kajícím kováři v obřadním zpěvu 19. – 21. století jako fenomén středoevropského kulturního společenství. *Národopisná revue* 22, s. 163-175, k piesni pozri tu: Úvod, podkapitola K duchovným piesňam Slovákov v Maďarsku.

5 Burlasová, Soňa (1998), *Katalóg slovenských naratívnych piesní/Typenindex slowakischer Erzähllieder*, zv. 1 – 3, Krekovičová, E. (ed.). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s. 84-86.

6 Droppová, Lubica, Krekovičová, Eva (2010), *Počujte Panny, aj vy Mládenci... Letákové piesne zo slovenských tlačiarní*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, Eterna Press, s. 267-269 (uverejnená letáková tlač má 24 strof).

7 Var. Kálmánfi (1973), c. p., s. 204, zapísal v Dágu, 1967; Királyová (2016), c. p., s. 66.

8 Var. mel. Kálmánfi (1973), c. p., s. 94; var. Királyová, c. p., s. 66.

7d • Lebo mi zagajduj

$\text{♩} = 118$

Le - bo mi za - ga - jduj, le - bo mi ga - jdi daj,
 nech si já za - du - dám pres ten ze - le - ní háj.

Lebo mi zagajduj,
 lebo mi gajdi daj,
 nech si já zadudám
 pres ten zelení háj.

Gajdošská rozkazovačka. Var. mel. č. 6d⁹.

8d • (Ej,) bol to gajdoš

$\text{♩} = 118$

Ej, bol to ga - jdoš, za - du - dav za groš,
 od de - di - ni do de - di - ni, aj to len tak dzi - ni, dzi - ni,
 Od de - di - ni do de - di - ni, aj to len tak dzi - ni, dzi - ni,
 tu ti máš, moj ga - jdo - ško, tu ti máš dost.
 dva gra - jcá - rki mi vi - daj, gra - jcár máš dost.

(Ej,) bol to gajdoš,
 zadudav za groš,
 od dedini do dedini,

aj to len tak dzini, dzini,
 tu ti máš, moj gajdoško,
 tu ti máš dost.

⁹ Királyová (2016), c. p., s. 145.

Od dedini do dedini,
aj to len tak dzini, dzini,
dva grajcárki mi vidaj,
grajcár máš dost.

Gajdošská prekáračka (rozkazovačka). Sp. muž, 1945. „*To je više dvacat rokov, čo ju spívali.*“ Stará kvinttonálna melódia, lydická, v dvojdobom metre. Zápis piesne v Kestúci: Kálmánfi, 1962¹⁰.

9d • Napime sa vína

$\text{♩} = 135$

Na - pi - me sa ví - na, to je me - de - cí - na,

$\text{♩} = 158$

glo glo glo glo glo gló - ri - ja, taktok sa ví - ne - čko po - pí - ja.

$\text{♩} = 135$

Víno rozvese - lí, dá vládu aj zdraví, To pit budem, to pit budem,

lež já na tomto svete žit budem, lež já na tomto svete žit budem.

Napime sa vína, to je medecína,
glo glo glo glo glo glória,
taktok sa vínečko popíja.
Vino rozveselí, dá vládu aj zdraví,
to pit budem, to pit budem,
/:lež já na tomto svete žit budem.:/

Prípítok. „*Vinárska.*“ Sp. Minczér, A., 1932. Spieva sa aj v rámci pávieho krúžku. Nová harmonická pieseň v rozsahu undecimy. Interpretácia sa vyznačuje ametrickým prednesom, zmenou tempa a nevýrazným bodkovaným rytmom¹¹.

¹⁰ Kálmánfi (1973), c. p., s. 235; Királyová, c. p., s. 66.

¹¹ Var. tá istá, c. p., s. 170.

10d • Vínečko, masko

$\text{♩} = 176$

Ví - ne - čko, ma - sko, mám s te - bou lá - sko, tak sa do
 mna ftá - hneš, jag do pro - vá - sku, vá - sku.

1) 2. sfa 2) 2. sfa 3) 2. sfa repet. $\text{♪} \text{ } \text{♪}$

1. Vínečko, masko,
 mám s tebou lásko,
 /:tak sa do mna ftáhneš,
 jag do provásku./

2. Gdo víno pije,
 muziki platí,
 /:veznú ho do neba
 andelé svatí./

3. Ja vínko pijem,
 muziki platím,
 /:ket sem šel do neba,
 Peter ma vrátil./

Pijanská, žartovná. Sp. Minczér, A., 1932. Nová harmonická melódia tradičného typu má ambitus septimy a vyskytuje sa v nej citlivý tón. Pieseň má otvorenú hudobnú formu a striedavé dvoj- trojdobé metrum.

11d • Červené vínečko jag višna

$\text{♩} = 126$

Če - rve - né ví - ne - čko jag vi - šna,
 ti mo - ja Ma - ri - ška, šu - díš mna,
 daj po - zor na se - ba,
 a - bi já ne - o - šu - div te - ba.

1. Červené vínečko jag višna,
 ti moja Mariška, šudiš mna,
 /:daj pozor na seba,
 abi já neošudiv teba.:/

2. Červené vínečko dobré je,
 ono je rodené f tom rode,
 /:pime ho, dobré je,
 šag nám ho pán gazda naleje.:/

Pijanská, „*vinárska*“. Sp. Minczér, A., 1932. Spieva sa na novú harmonickú melódiu staršieho typu s ambitom nóny. Má otvorenú hudobnú formu a dvojdobé metrum. Pieseň zapísal v Kestúci v r. 1979 Š. Lami¹².

¹² Lami, Štefan (1988), *Keď si ja zaspievam. Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku*. Budapest: Tankönyvkiadó, s. 224; Királyová, c. p., s. 49.

12d • Vínečko né voda

♩ = 165

VÍ - ne - čko né vo - da, pit ho je slo - bo - da, za na -
še pe - ná - ze, za na - še pe - ná - ze žá - den ne - ro - ská - že.

1) 2. - 3. sfa

1. Vínečko né voda, pit ho je sloboda, /:za naše penáze:/ žáden nerokáže.	3. /:Ked nemám mamenku, ale mám frajerku, /:tá mi hu opere,:/ košelenku tenkú.
2. Drotárku, drotárku, máš čiernú košelku, /:gdo ti hu opere,:/ ked nemáš mamenku?	4. Košelenka tenká, hore krajom šitá, /:šila ju má milá,:/ žalostne plakala.

Pijanská, „*vinárska, drotárska*“. Sp. Minczér, A., 1932. K téme vína sa v ďalších strofách pripája tematika drotárov. Päťdielna melódia v rozsahu sexty, modálna, má otvorenú hudobnú formu, osciluje okolo terckvintonálnej kostry. Spieva sa v striedavom metre so slabým výskytom bodkovaného rytmu¹³.

¹³ Var. textu piesne zapísal v Modoroši/Mogyorósbánya v r. 1946 dialektológ Palkovič, Konštantín (1984), Zo slovenských nárečí v Ostrihomskej župe. *Slavica Slovaca* 19, s. 40-70, cit. s. 46; mel. Királyová, c. p., s. 65, text od 2. s-fy.

13d • Napalla nám na hore inovat

$\text{♩} = 104-112$

Na - pa - lla nám na ho - re i - no - vat,
 na - pa - lla nám na ho - re i - no - vat,
 de bu - de - me ko - ní - čki zi - mo - vat,
 de bu - de - me ko - ní - čki zi - mo - vat.

1) od 2. sfy 2) od 2. sfy

1. /:Napalla nám na hore inovat,:/ /:de budeme konički zimovat.:/	3. /:Brate, brate, brate, bratříčku,:/ /:máme mi dva jennu frajerečku.:/
2. /:Na hore, konički, na hore,:/ /:máme mi žitečko komore.:/	4. /:Lebo ti k nej nechod, lebo ja,:/ /:lebo mi k nej nechodzme obidva.:/
5. /:Trafíme sa pri nej pobiti,:/ /:bude nám to obidvom škoditi.:/	

Mládenecká. Sp. skupina žien (pávi krúžok). Variant tejto piesne („*Na hoľe ľen, ovenki, na hoľe*¹⁴) je známy na Slovensku ako typická čičmianska pieseň¹⁵. Nápev s ambitom sexty je nový, harmonický staršieho typu. Vyskytuje sa v ňom premenlivá lydická kvarta. Má uzavretú hudobnú formu a spieva sa v dvojdobom metre¹⁶.

14 *Slovenské ľudové piesne IV* (1964), Bratislava: Vydavateľstvo SAV, s. 94.

15 Pozri tu: Úvod, podkapitola K melodickéj zložke piesní Slovákov v Maďarsku, s. 29.

16 Kálmánfi (1973) c. p., s. 210; Királyová, c. p., s. 167.

14d • Ostrihomská kasárna

♩ = 116-125

1) 3) 4)

O - strihomská ka - sá - rna z dro - bné - ho ka - me - na,
 pl - ná je vo - ja - kov, pl - ná je vo - ja - kov,
 tích ke - stú - ckich chla - pcov.

1) 2. - 3., 7., 9. - 10. sfa 2) 2., 5. sfa 3) 8. sfa 4) 8. sfa

1. Ostrihomská kasárna z drobného kamena, /:plná je vojakov;:/ tích kestúckich chlapcov.	5. Moje potešení ničeho ništ nemá, /:len jennu poctivost;:/ kerú si zachová.
2. Tí kestúcki chlapci šablički pucujú, /:bi sa im bliščali;:/ ket pomašírujú.	6. Veru si zachová, do ručníčka zväže, /:ked dojde pred oltár;:/ tak si ju rozväže.
3. Ket pomašírujú tam dole na Víden, /:inšé tam nevidá;:/ len talijanskú zem.	7. Ked dojde pred oltár pred Ježiša Krista, /:tam sa preukáže;:/ či je panna čistá.
4. Tá talijanská zem pekném položení, /:po nem sa prechádza;:/ moje potešení.	8. Já som poctivost mala, len sem neczachovala, /:už moja poctivost;:/ kolíbenke plače.

9. Kolíbenke plače,
na posteli leží,
/:už moja pochtivost:/
dole vodú beží.

10. Dolu vodú beží,
do Dunajka teče,
/:už moja pochtivost:/
nigďaj sa nevráti.

„Vojanská“ ľúbostná. Sp. Minczér, A., 1932. Päťdielna harmonická pieseň tradičnej vrstvy má rozsah oktávy, ojedinele sa vyskytuje lydická kvarta. Vyznačuje sa dvojdobým metrom s verbunkovými závermi (bodkovaným rytmom)^[17].

15d • Čí sa to koníčky

$\text{♩} = 83$

Čí sa to ko - ní - čki po ho - rách tú - la - jú,
 čí sa to ko - ní - čki po ho - rách tú - la - jú,
 1) švá - rne - ho Ja - ní - čka, švá - rne - ho Ja - ní - čka,
 vo - di - čku hle - da - jú, vo - di - čku hle - da - jú.

1) 3. sfa

1. /:Čí sa to koníčky
po horách túlajú,:/
/:švárneho Janíčka,:/
/:vodičku hledajú.:/

2. /:Hledajú, hledajú,
ale ju nenájdu,:/
/:tam je tá studénka,:/
/:niže Belegradu.:/

¹⁷ Tá istá, s.192-193.

3. /:Belegrád, Belegrád,
belegrácké mosti,:/
/:tam sa skladávajú:/
/:švárnim chlapcom kosti.:/

4. /:Kerá má mamenka
na vojne sináčka:/
/:tá neh len pozírá:/
zrána do slnčeka,
večer do mesáčka.

5. /:Ked bude zatmení,
bude dorúbaní,:/
/:až bude červení,:/
/:bude pochovaní.:/

„Vojanská.“ Sp. Minczér, A., 1932. Novouhorská pieseň v rozsahu decimy. Spieva sa na oblúkovú melódiu s repetíciou prvej časti melódie o kvintu vyššie. Pieseň má striedavé metrum a bodkovaný rytmus. V r. 1966 pieseň v Kestúci a textový variant s tým istým nápevom v Číve/Pilicsév zapísal B. Kálmánfi¹⁸. Text piesne získaný z dialektologického výskumu z roku 1946 v Santove sa nachádza aj u K. Palkoviča¹⁹.

16d • Pri meste Rubline

♩ = 100

Pri me-ste Ru-bli-ne ve-lká vo-jna stá-la,
sl-nko sa za-tme-lo, krev sa vi-lí-va-la,
ne-bo-jte sa, chla-pci, bu-de-me bo-ju-vat,
za-na-šu kra-ji-nu vla-snú krev vi-lí-vat.

18 Kálmánfi (1973), c. p., s. 80, Čív/Pilicsév, 1966; s. 81, Kestúc, 1966; kratšia verzia: ten istý (1979),

Pamiatky baníckeho a sedliackeho života v slovenských ľudových piesňach v okolí Ostrihomu. *Národopis Slovákov v Maďarsku* 2, s. 253-276, na s. 264; Papuček, Gregor (1983), *Zahučali hory. Ľudové piesne spod Píliša*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc, s. 116, text. var.: 5. s-fa, iná mel.; Burlasová, Soňa (1991), *Vojenské a regrútske piesne*. Bratislava: Veda, s. 224; Királyová, c. p., s. 55.

19 Palkovič, Konštantín (1985), *Zo slovenských pilišských nárečí v Peštianskej župe*. In *Slováci v zahraničí 11*, Martin: Matica slovenská, s.109-134, cit. s. 121.

1. Pri meste Rubline
 veľká vojna stála,
 slnko sa zatmelo,
 krev sa vilívala,
 nebojte sa, chlapci,
 budeme bojovať,
 za našu krajinu
 vlasnú krev vilívať.

2. A keď nás zabijú,
 tam nás nenehajú,
 /:na kešťúcki cinter
 neďaleko bráni,
 pójde tade milá,
 srdce ju zabolí.:/

3. Tu ležia nožički,
 čo k nám chodívali,
 /:tu leží hubička,
 červená ružička,
 čo mne boskávala
 moje biele líčka.:/

„Vojácká.“ Sp. Minczér, A., 1932. V piesni sa spieva o boji pri Lubline (dnešné Poľsko). Nová pieseň západoeurópskeho typu má ambitus nóny. Nápev sa spieva v striedavom metre, občas sa vyskytuje bodkovaný rytmus. V jednom z variantov zo Slovenska text aj svojím úvodom („*Poslúchajte málo, kamaráti moji...*“²⁰) pripomína letákovú tlač. Pieseň pravdepodobne súvisí s prvou svetovou vojnou, s veľkými bojmi v auguste 1914 na haličskom fronte, kde bojovala „... 1. rakúsko-uhorská armáda. V tejto armáde bol začlenený aj V. bratislavský armádny zbor a v ňom viaceré jednotky doplňované z mesta Bratislavy a jej okolia a z územia západného Slovenska“²¹.

20 Burlasová (1991), c. p., s. 248-249. Autorka uvádza odkazy na 4 publikované a ďalšie archívne zápisy piesne (bez uvedenia lokalít).

21 Tá istá, komentár s. 277; Királyová, c. p., s. 235.

17d • Ostrihome za vojáčka ma zali

$\text{♩} = 38$

O - stri - ho - me za vo - já - čka ma za - li,
 mo - je vlá - ski na - kra - ťu - čko stri - ha - li,
 mo - je vlá - ski, šej haj, na ko - le - ná pa - da - li.
 o - tec, ma - ti, aj fra - je - rka pla - ka - li.

1) 3. sfa 2) 5. sfa repet.

1. Ostrihome za vojáčka ma zali,
 moje vláski nakratučko strihali,
 moje vláski, šej haj, na kolená padali,
 otec, mati, aj frajerka plakali.
2. Neplačte vi, otec, maťi, frajerka,
 tag otskočím, ket poletí gulečka,
 tag otskočím, šej haj, ket poletí gulečka,
 tak otskočím, jag na nebi chvezdička.
3. Tebe, milí, tebe dobre a mne zle,
 tebe líčka červenajú a mne né,
 tebe rostne, šej haj, za klobúčkom rozmarín
 a mne rostne pot srdéčkom mladí sin.

4. A čil idem do cintera tmavého
a pohľadám hrobu occa svojeho.
Stávaj, otec, šej haj, stávaj s hrobu tmavého
a pozri sa na regrúta svojeho.

5. Darmo kričí, darmo volá na neho,
nedostane odpovedi od neho,
/:len s povetra, šej haj, silní hlas sa ozíva.
Sinu milí, nech ti Pán Boch pomáha.:/

Regrútska s ľúbostným motívom. Sp. Minczér, A., 1932. Je to v súčasnosti veľmi obľúbená moravská regrútska pieseň s incipitom „*V Hodoníně za vojáčka ma vzali*“²² (má tú istú melódiu a text prvých dvoch strof²³), rozšírená aj na Slovensku.²⁴ Nová harmonická melódia tradičného typu s prvkami novouhorskej melodiiky (bez kvintovej transpozície) má ambitus nóny. Vyznačuje sa verbunkovými kadenciami, citlivým tónom, dvojdobým metrom a bodkovaným rytmom. Pieseň je zaujímavá z hľadiska použitého jazyka. Výslytom mäkkej spoluhlásky v texte („*na kraťučko*“, „*maťi*“) predstavuje v kestúckych piesňach (spolu s piesňou č. 65d v našej zbierke) výnimku z pravidla zdôrazňovanej „tvrdej“ výslovnosti považovanej za „kestúcku“²⁵.

22 Pri porovnaní slovenských vojenských a regrútskych piesní s piesňami okolitých národov pripomína S. Burlasová (1991), c. p., s. 59: „*Najviac filiácií vo vojenských a regrútskych piesňach je v moravskom materiáli. Možno povedať, že repertoár do veľkej miery prechádza plynule z jednej strany na druhú, pričom veľmi ťažko povedať, ktorá pieseň je akého pôvodu. Týka sa to tak textov, ako aj hudobnej stránky. ...*“

23 Obľúbená „lidovka“ sa šíri prostredníctvom rôznych moravských i slovenských portálov (napr.: Jožka Černý – V Hodoníně - text - KaraokeTexty.cz).

24 Burlasová (1991), c. p., s. 129-130: „*Do Trenčína za vojáčka mne dali.*“

25 Var. textu v Modoroši/Mogyorósbánya zapísal v r. 1946 Palkovič (1984), c. p., s. 45; tiež Királyová, c. p., s. 300 (zapísané s „tvrdou“ výslovnosťou).

18d • Kestúckom poli je strom zelení

♩ = 124

2)

Ke - stú-ckom po - li je strom ze - le - ní,

Refr.:

tam sa vo - ja - ci na ka - rti hra - li. Hej,

1)

če - rven, če - rven če - rve - ní, na ka - rti hra - li.

1) od 2. sfy 2) 5. sfa 3) 5. sfa

1. Kestúckom poli
je strom zelení,
tam sa vojaci
na karti hrali.

Refr.:

Hej, červen, červen, červení,
na karti hrali.

2. Na karti hrali,
vínečko pili,
heské dívčence
sa jim dívali.

Refr.:

Hej, červen, červen, červení,
sa jim dívali.

3. Heské dívčence,
čo sa dívate,
ked vi do šenku
nehodívate.

Refr.:

Hej, červen, červen, červení,
nehodívate.

4. Mi sa dívame
a shovárame,
jakú, vojaci,
večeru máte.

Refr.:

Hej, červen, červen, červení,
večeru máte.

5. Húsku pečenú,
kúrku slečenú,
takú vojaci,
večeru máte.

Refr.:

Hej, červen, červen, červení,
večeru máte.

Vojenská. Sp. skupina žien (pávi krúžok). Text piesne s výraznými a opakujúcimi sa bohemizmami („heské dívčence“, „kúrku slečenú“) evokuje český pôvod piesne. Nový harmonický nápev má rozsah septimy, otvorenú hudobnú formu a dvojdobé metrum.

19d • Ket pomašírujem

♩ = 116-94

1) Ket po - ma - ší - ru - jem, tú noc spat ne - bu - dem,

2) 3) dám ja po - zdra - ve - ní mo - jej mi - lej.

1) 4. sfa 2) 5. sfa 3) 2. - 5. sfa

1. Ket pomašírujem,
tú noc spat nebudem,
/:dám ja pozdravení
mojej milej.:/
2. Abi sa vidala,
na mna nečekala,
/:ja som si namluvil
holku jinú.:/
3. Holčičku takovú,
šablu ocelovú,
/:tá bude bojo/u/vat
fšade se mnú.:/
4. De sem hrobe,
to já vím,
de umrem, to nevím,
/:de ja moje mladé
kosti zložím.:/
5. Zložím jich zahrade
na jennej hromade,
/:to bude pozdravit
mojej milé.:/

Regrútska. Sp. skupina žien. Početné bohemizmy v texte („namluvil“, „holku“, „jinú“, „holčičku“) poukazujú na český pôvod piesne. Nová pieseň západoeurópskeho typu má rozsah septimy, striedavé metrum a nevýrazný bodkovaný rytmus²⁶.

26 Királyová, c. p., s. 122.

20d • Ráno, ráno, ránečko

♩ = 112

Rá - no, rá - no, rá - ne - čko, ked vi - chá - dza
 tam pod ja - vo - rom, pe - kním ze - le - ním, tá, rá, ra - ra - ra,
 tam pod ja - vo - rom, pe - kním ze - le - ním sl - né - čko.

1. Ráno, ráno, ránečko,
 ked vichádza
 tam pod javorom pekním zelením,
 tá, rá, ra-ra-ra,
 tam pod javorom pekním zelením
 slnέčko.
2. Uš slnέčko vichádza
 uš sa milá
 tam pod javorom pekním zelením,
 tá, rá, ra-ra-ra,
 tam pod javorom pekním zelením
 prechádza.
3. Prechádza sa po ringu,
 donese nám
 tam pod javorom pekním zelením,
 tá, rá, ra-ra-ra.
 tam pod javorom pekním zelením
 novinku.
4. Novinečku takovú,
 že husárov
 am pod javorom pekním zelením,
 tá, rá, ra-ra-ra,
 tam pod javorom pekním zelením
 verbujú.
5. Dali jemu aj šati,
 aj klobúček
 tam pod javorom pekním zelením
 tá, rá, ra-ra-ra,
 tam pod javorom pekním zelením,
 roškati.
6. Za klobúček perečko,
 zbohom tu buc
 tam pod javorom pekním zelením
 tá, rá, ra-ra-ra,
 tam pod javorom pekním zelením,
 devečko.
7. Zbohom tu buc, kemu sceš,
 uš ti moja
 tam pod javorom pekním zelením,
 tá, rá, ra-ra-ra,
 tam pod javorom pekním zelením
 nebudeš.
8. Budeš moja, lebo né,
 falešní sú
 tam pod javorom pekním zelením
 tá, rá, ra-ra-ra,
 tam pod javorom pekním zelením,
 svetkové.
- 9.

5. Verbovali Janička,
dali jemu
tam pod javorom pekním zelením,
tá, rá, ra-ra-ra,
tam pod javorom pekním zelením
koníčka.

10. Falešné ti oči máš,
za jiníma
tam pod javorom pekním zelením,
tá, rá, ra-ra-ra,
tam pod javorom pekním zelením,
pozíráš.

„Vojanská“, lúbostná. Sp. Minczér, A., 1932. Harmonická pieseň s refrénom má ambitus sixty, otvorenú hudobnú formu a spieva sa v dvojdobom metre.

21d • Tá lemberská kasárenka

$\text{♩} = 98-112$

1. Tá le - mbe-rská ka - sá - re - nka, tá le - mbe-rská
ka - sá - re - nka s ro-zma - rí - nem sa - de - ná.

1)
2. Sa - dzi - li hu vo - ja - ci, vo - ja - ci,
tí ke-stú - cki Slo - vá - ci, Slo - vá - ci,
je - nna ma - mka si - na ma - la, je - nna ma - mka
si - na ma - la, aj te - ho dat mo - se - la.

1) tu je začiatok od 2. sfy

1. /:Tá lemberská kasárenka,:/
s rozmarínom sadená.
2. Sadzili hu /:vojaci,/
tí kestúcki /:Slováci,/
/:jenna mamka sina mala,:/
aj teho dat mosela.
3. Neplačte vi, /:otec, mat,:/
ani sestra, /:ani brat,:/
/:nedojde mne na mój pohreb:/
žáden z mojej rodini.
4. Ani otec, /:ani mat,:/
ani sestra, /:ani brat,:/
/:ani moja najmilejšá:/
nedojde sa odebrať.
5. Nedojde sa /:odebrať,/
pravú rúčku /:mi podat,:/
/:pravú rúčku na rozlúčku,:/
nedojde mi ju podat.

„Vojanská.“ Sp. Minczér, A., 1932. Melódia má rozsah decimy a ustaluje sa od druhej strofy, je to pieseň nová, západoeurópskeho typu. Spieva sa v striedavom metre²⁷. (Mesto Lemberk sa v slovenských piesňach občas vyskytuje, je to dnešný ukrajinský Lvov, súčasť Haliče, ktorá patrila do roku 1918 k rakúskej časti monarchie.)

22d • Šuhaj na doline

$\text{♩} = 102$

Šu-haj na do - li - ne, ka-čka v šucho - ri - ne,
 šu - haj na nu vo - lá, šu - haj na nu vo - lá,
 vrác sa, du - ša mo - ja.

1. Šuhaj na doline,
kačka v šuchorine,
/:šuhaj na nu volá,/
vrác sa, duša moja.
2. Veru sa nevrátim,
víneček nestratím,
/:precaj sa vrátila,/
víneček stratila.

²⁷ Variantu textu piesne s inou melódiou pozri napr. *Slovenské ľudové piesne II* (1952), Bratislava: Vydavateľstvo SAV, s. 211.

3. Ribári, ribári
na tichém Dunaji,
/:či ste nevideli:/
moj vínok zelení.

4. Videli, videli,
pot trníkom zostav,
[:/veru ti si šuhaj,:/
pekné dívča dostav.:]

Lúbostná. Sp. Minczér, A., 1932. „Od Ančinéni Pivničkovej.“ Päťdielna pieseň v rozsahu oktávy. Harmonická pieseň tradičného typu má uzavretú hudobnú formu a spieva sa v dvojdobom metre²⁸.

23d • Pondelek na jarmek pojdem

♩ = 126

Po-nde - lek na ja - rmek po - jdem, u - te - rek ku - po - vat

bu - dem, ve stre - du z ja - rme - ku,

ve štvr - tek na - mlú - va - ti fra - je - rku.

1. Pondelek na jarmek pojdem,
uterek kupovat budem,
ve stredú z jarmeku
a ve štvrték namlúvati frajerku.

2. A pátek, hujája, huja,
že si ti, má milá, moja,
sobotu perko mi dáš
a v nedelu pújdeme mi na sobáš.

Lúbostná. Sp. Minczér, A., 1932. Pieseň stará, kvinttonálna, má ambitus sexty. V tomto podaní má nápev striedavé metrum²⁹.

²⁸ Királyová, c. p., s. 259.

²⁹ Tá istá, s. 212; Kálmánfi (1973), c. p., s. 243, záznam z r. 1965.

24d • Čože já mám za trápení

♩ = 126-130

Čo-že já mám za trá - pe - ní za to nešťasné že - ne - ní,
že - nil bi sa, len bo - jín sa, tra - fil bi sa o - kla - mat sa.

1) 3. sfa 2) 4. sfa

1. Čože já mám za trápení za to nešťasné ženění, ženil bi sa, len bojín sa, trafil bi sa oklamat sa.	3. Bohatú si nescem vzáti, z bohatú je taško žiti, bohatá sa len vipína, na bohactvo sa nahína.
2. Chudobnú si nescem vzáti, s chudobnú je taško žiti, chudobná len dicki huhle, že nemá niš práznej truhle.	4. Peknú si já nescem vzáti, s peknú je len taško žiti, /;pekná sa len ždi cifruje, zato ju každy miluje.:/

Žartovná, enumeratívna. Sp. Minczér, A., 1932. Nová harmonická pieseň tradičného typu. Má rozsah oktávy, vyznačuje sa výskytom citlivého tónu, uzavretou formou, striedavým metrom a občasným náznakom bodkovaného rytmu³⁰. Ku koncu spevák tempo zrýchľuje.

³⁰ Királyová, c. p., s. 57.

25d • Tíh kestúckích horách

$\text{♩} = 80$

Tíh ke - stú - ckích ho - rách ti - chí o - hník ho - rí

a o - ko - lo ne - ho dva - nác chla - pcov sto - jí.

1. Tíh kestúckích horách tichí ohník horí /:a okolo neho dvanác chlapcov stojí.:/	5. /:Maderán, tulipán, kedy ta trhat mám,:/ /:sobotu na večer, ket frajera nemám.:/
2. /:A ten trinásti je celí dorúbani,/ /:ešče povoláva, Kamarád/t/i moji.:/	6. /:Ked nemám frajera, nemám ani reči,/ /:nemajú čo plakat moje černé oči.:/
3. /:Kamarád/t/i moji, zapráhajte voli,:/ /:pojďeme mi pozret, co to dívča robí.:/	7. /:Černé oči, černé, každému sa verné:/ /:a tí najčernejší, tí sú najvernejší.:/
4. /:Čo to dívča robí na tej Dolnej /holej/ zemi,:/ /:presádza maderán do tej černej zemi.:/	8. /:Sivé oči, sivé, každému sa milé:/ /:a tí najsivejšie, tí sú najmilejšie.:/

Lúbostná. „Stará – nemá konca, ešte bola taká voláká horská...“ Sp. skupina žien. Začiatok (prvé dve strofy textu) pripomína zbojnícku pieseň. (Výskum pieseň zaznamenal v Senváclave, 2009³¹.) Melódia má ambitus nóny, je harmonická staršieho typu, rytmicky descendenčná. Vyznačuje sa krátkymi šesťslabičnými veršami a prítomnosťou citlivého tónu. Má striedavé metrum³².

31 Text piesne v Santove v r. 1946 zapísal Palkovič (1985), c. p., s.122.

32 Kálmánfi (1973), c. p., s.147, rok 1964; var. textu Papuček, c. p., s. 364; Királyová, c. p., s. 83.

26d • Pipíška pišná

♩ = 140
1) 2)

Pi - pí - ška pi - šná, na - čoz' mi do do - mu pri - šla,
do - né - sla kl - bé - nki ni - tí, če - rve - né či - žmi - čki ši - tí.

1) 2. sfa

A - ni k nám, šu - ha - jko, ne - chod,

2) 3. sfa

1. Pipíška pišná,
načoz' mi do domu prišla,
donésla klbénki nití,
červené čižmičky šiti.

2. Ani k nám, šuhajko, nechod,
ani si muziku nenos,
lebo já nebudem tvoja,
nedá ma mamenka moja.

3. Došov k nám na večer žebrák,
pítav si ode mna noclach,
/: já sem ho nescela dati,
že nemá košele, gati.:/

Lúbostná. Sp. Minczér, A., 1932. Terckvinttonálna melódia v rozsahu sexty, spieva sa v dvojdobom metre, ojedinele sa vyskytuje bodkovaný rytmus³³.

³³ Kálmánfi (1973), c. p., s. 234, rok 1964; Királyová, c. p., s. 202.

27d • Prez náš dvorek malovaná dlážka

$\text{♩} = 84-92$

1) 5) 4)

Prez náš dvo - rek ma - lu - va - ná dlá - žka,

2) 6) 3)

čo ju ma - lu - va - la šu - ha - jo - va lá - ska.

1) 2., 4., 6., 8. sfa 2) 2. sfa 3) 2. sfa 4) 3. sfa

5) 5. sfa 6) 7. sfa

1. Prez náš dvorek malovaná dlážka, čo ju malovala šuhajová láska.	5. Čože ti je, milá, má panenka sivá, či ta mamka bila a či vihrešila.
2. Vimaluvav na nu štiri kone vrané, štiri kone vrané, aj to dívča švárne.	6. Mna mamka nebila, ani nehrešila, len ľudé hovora, že sem samodruhá.
3. Otvorže mne, fajerečka milá, až mi neotvoríš, otvorí mi iná.	7. Ked sem, nek sem, čo je keho po tem, ved bi mé srdéčko též vedelo o tem.
4. Z jennú rúčku milá dvere otvárala a z druhú ručičkú slze utírala.	8. Neni sem ja hrubá, ani samodruhá, žitko sem vetrila, ten prach ma nadúva.

Lúbostná. Sp. Minczér, A., 1932. Harmonická pieseň starého typu má rozsah nóny a striedavé metrum³⁴.

³⁴ Papuček (1983), c. p., s. 15; Királyová, c. p., s. 227.

28d • Nescem já maličké ženi

$\text{♩} = 176$

Ne-scem já ma-li-čké že-ni, tí ma-jú pri sa-mej ze-mi,
ked pr-ší, je ve-lké bla-to, še-cko jim cá-pe tam na to.

1. Nescem já maličké ženi,
tí majú pri samej zemi,
/:ked prší, je veľké blato,
šecko jim cápe tam na to.:/
2. Nescem já visoké ženi,
tí majú jako lešení,
/:ket sem já najlepšej chuti,
tedi sa lešení zrúti.:/

Žartovná pieseň s erotickými motívami. Sp. Minczér, A., 1932. Terckvinttonálny nápev má rozsah sexty a osemslabičné melodické riadky. Tento variant sa spieva v striedavom metre. Text je známy aj na Slovensku (napr. z Trenčianska)³⁵.

³⁵ Krekovičová, Eva, Kiliánová, Gabriela (2002), Research on Slovak Erotic Folklore. In *Eros in Folklore*. Hoppál, M., Csonka-Takács, E. (Ed.). Budapest: Akadémiai Kiadó, European Folklore Institute, pp. 156-171.

29d • Poslali ma kopat hlinu

$\text{♩} = 124$

1)

Po - sla - li ma ko - pat hli - nu,

po - sla - li ma ko - pat hli - nu, nu, nu,

2)

vi - lé - zol som na Ma - rí - nu, nu, nu,

3) 2. sfa

vi - lé - zol som na Ma - rí - nu.

1) 2. sfa

2) 2. sfa

1. Poslali ma kopat hlinu,
poslali ma kopat hlinu, nu, nu,
vilézol som na Marínu, nu, nu,
vilézol som na Marínu.
2. Na Marínu s pravú nohú,
na Marínu s pravú nohú, hu, hu,
ona vraví, chvalabohu, hu, hu,
ona vraví chvalabohu.
3. Chválabohu na vísosti,
chválabohu na vísosti, ti, ti,
že tá pička nemá kosti, ti, ti,
že tá pička nemá kosti.
4. Ani kosti, ani rebrá,
ani kosti, ani rebrá, ra, ra,
ved je ona veľmi dobrá, ra, ra,
ved je ona veľmi dobrá.

Žartovná erotická, „trošku špatné“. Režazový text. Sp. Minczér, A., 1932. Nová harmonická pieseň starého typu má stredný ambitus (sexta), uzavretú hudobnú formu a vyskytuje sa v nej citlivý tón. Spieva sa v striedavom metre s občasným bodkovaným rytmom.

30d • Sál sem jatelinku, sál sem proso

♩ = 96-108

1)

Sál sem ja - te - li - nku, sál sem pro - so,

||:

pro-so sa mi stra-pa - tí, mo-ja mi-lá ba-chra-tí,

2)

o - na sa na - pi - la z mo - jich ga - tí.

1) 2. sfa repet. 2) 2. sfa

1. /:Sál sem jatelinku, sál sem proso,/
proso sa mi strapatí,
moja milá bachratí,
ona sa napila z mojich gatí.

2. Se mna si, panenki, príklad berte,
tí vaše škatulečki zakrívajte,
/:a já sem si nezamkla,
pustila sem ta Janka,
o devat mesácev mala Janka.:/

„Škaredá“, erotická. Sp. Minčzer, A., 1932. Nová harmonická pieseň staršieho typu má rozsah nóny, dlhé riadky (10, 10, 14, 10) a uzavretú hudobnú formu. Vyznačuje sa striedavým metrom a ojedinelým výskytom bodkovaného rytmu³⁶.

³⁶ Var. Papuček (1983), c. p., s. 49.

31d • Jakáže bi to hanba bola

$\text{♩} = 88$

1) Ja-ká - že bi to ha-nba bo - la, ke - bi že - na mu - ža bi - la,

2) ja - ká - že bi to ha - nba bo - la, ke - bi sa jej dau. 3)

1) 2. sfa 2) 3) 2. sfa

1. Jakáže bi to hanba bola,
kebi žena muža bila,
jakáže bi to hanba bola,
kebi sa jej dau.

2. Žena muža bit nemóže,
to jej Pán Boh nespomóže,
žena muža bit nemóže,
lebo sa jej nedá.

Žartovná prekáračka, tanečná. Sp. Minczér, A., 1932. Nová pieseň, harmonická, má ambitus sexty, dvojdobé metrum s ojedinelým bodkovaným rytmom, dychovková.

32d • Napalli nám za horami kukulénki

$\text{♩} = 111$

Na - pa - lli nám za ho - ra - mi ku - ku - lé - nki,
le - hni si ti, mo - ja mi - lá, ho - re - zna - čki,
uš sem le - hla, uš sem le - hla, jak si ká - zav,
e - šče si si a - ni ga - te ne - ro - zvá - zav.

Napalli nám za horami kukulénki,
lehni si ti, moja milá, horeznački,
/:uš sem lehla,:/ jak si kázav,
ešče si si ani gate nerozvá zav.

Erotická prekáračka. Sp. Minczér, A., 1932. Nová harmonická pieseň tradičného typu má rozsah undecimy, rozsiahle (dvanásťslabičné) verše, uzavretú hudobnú formu a striedavé metrum.

33d • Pot Pilíšom bílí dom

$\text{♩} = 136-144$

Pot Pi - lí - šom bí - lí dom, či - ngi - li - ngi, či - ngi - li - ngi,

pot Pi - lí - šom bí - lí dom, trá - va ze - le - ná,

¹⁾ švá - me dí - vča bí - va v nom, a - ha, ha, ha.

1. Pot Pilíšom bílí dom,
čingilingi, čingilingi,
pot Pilíšom bílí dom,
tráva zelená,
švárne dívča býva v nom, a-ha, ha, ha!
2. Kebi mi ju sceli dat,
čingilingi, čingilingi,
kebi mi ju sceli dat,
tráva zelená,
vedev bi jim dakovati, a-ha, ha!
3. Najprv occu, materi,
čingilingi, čingilingi,
najprv occu, materi,
tráva zelená,
potom sestre, bratovi, a-ha, ha, ha!
4. Potom celej rodine,
čingilingi, čingilingi,
potom celej rodine,
tráva zelená,
za to dívča premilé, a-ha, ha, ha!
5. Podže, dívča, pot s nami,
čingilingi, čingilingi,
podže, dívča, pot s nami,
tráva zelená,
pojďeme mi do slami, a-ha, ha, ha!
6. Čo bi já tam robila,
čingilingi, čingilingi,
čo bi já tam robila,
tráva zelená,
mamka bi ma vibila, a-ha, ha, ha!
7. A ti mamke tak povec,
čingilingi, čingilingi,
a ti mamke tak povec,
tráva zelená,
že mi pojďeme na spoved, a-ha, ha, ha!
8. Ze spovedi na sobáš,
čingilingi, čingilingi,
ze spovedi na sobáš,
tráva zelená,
ukáž, dívča, de čo máš, a-ha, ha, ha!
9. Mám tam jennu puklinu,
čingilingi, čingilingi,

mám tam jennu puklinu,
tráva zelená,
dojdi večer, dám ti ju, a-ha, ha, ha!

Lúbostná pieseň s erotickým motívom. Sp. Minczér, A., 1932. Harmonický nápev staršieho typu s ambitom nóny obsahuje refrén a má otvorenú hudobnú formu. Spieva sa v štvordobom metre. Tempo piesne sa smerom ku koncu zrýchľuje³⁷.

34d • Moja milá, čo robíš

♩ = 110

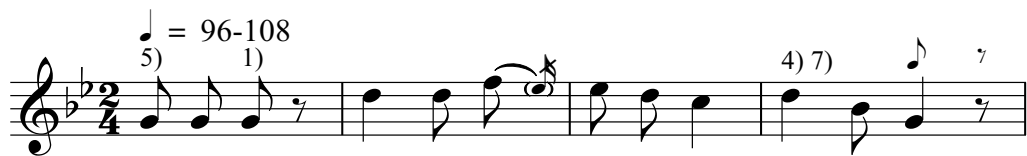
Mo-ja mi-lá, čo ro-bíš, vi-plé-skaj si s pí-stom ric,
na če-rve-no, na bí-lo, to bi se mi lú-bi-lo.

1. Moja milá, čo robíš,
vipléskaj si s pístom ric,
na červeno, na bílo,
to bi se mi lúbilo.
2. Moja milá láskavá
na ulici zaspala,
a já sem hu zebudel,
tri razi ma poščala.
3. Stará baba, stará je,
keť už trávu rada je,
škrabal som hu za uho,
kázala sa pod bruho.
4. Ňebojím sa nič, stará,
ani jeho cisára,
lež sa bojím velice,
richtárovej palice.

Erotická žartovná pieseň. Sp. skupina mužov. Štvordielny modálny nápev v rozsahu kvinty je frygický, má krátke (7-slabičné) riadky a v kadenciách prvých troch častí melódie bodkovaný rytmus. Spieva sa tempo giusto.

³⁷ Papuček (1983), c. p. uvádza až tri piesne s týmto incipitom, s. 69: identický text s inou melódiou, ďalšie zápisy predstavujú varianty textu i melódie: s. 70; Királyová, c. p., s. 213.

35d • Zaspala Anička

Za-spa - la A - ni - čka na du - bo - vém kní - čku

a Ja - ní - ček za - spav na jej ble - dém lí - čku.

1) 1. - 3., 5. - 6., 8. sfa 2) 2. - 5., 7. sfa 3) 2. - 3. sfa 4) 3. sfa

5) 4. sfa 6) 4. sfa 7) 5. sfa

1. Zaspala Anička
na dubovém kníčku
a Janíček zaspav
na jej bledém líčku.

5. Šuhaju, šuhaju,
čerti ta šúlajú,
po tej tmavej noci
vikoleš si oči.

2. Anka hore stala,
horko zaplakala,
kravy nedojené
za pastírem hnala.

6. Vikoleš si jenno,
vikoleš si druhé,
ah, bože, prebože,
do ta vodit bude?

3. Dočkaj z' ma, pastírku,
pri zeleném háji,
nesem ťi rozmarín
zeleném pohári.

7. Jag bi mi Pán Boh dau,
že bi ta vodila,
do najvaččej jami,
ta bi ta sotila.

4. A já ta nedočkám
pri zeleném háji,
mala si nezaspav
pri švárnem šuhaji.

8. Uš som sa oženil,
zau som si ženu zlú,
trungu sa chitila,
čo já mám robit s nú?

9. Trungu sa chitila,
velice ho lúbi,
/:tri holbi pálenki,
to cez den vitrúsi.:/

Lúbostná. Sp. Minczér, A., 1932. Modálna melódia má ambitus decimy, krátke 6-slabičné riadky a vyznačuje sa malou septimou. Prednes je variabilný a má striedavé metrum. Text piesne je z hľadiska spôsobi reflexie negatívnych emócií pre folklórnu pieseň atypický. Možno ho dávať do súvisu s tým, že tvorí súčasť individuálneho repertoáru mimoriadneho speváka s rozsiahlym repertoárom rôznej proveniencie³⁸.

36d • Zakukala kukulénka

♩ = 144

Za-ku-ka-la ku-ku-lé-nka, se-lla si na ja-vo-rec,
ke-rá že-na mu-ža bi-je, ve-lmi je to pe-kná vec.

Ku-ku-lé-nka ku-ka-la a mna vi-pro-vá-dza la

do há-ji-čka ze-le-né-ho, tam mi pe-kne spí-va-la.

Zakukala kukulénka,
sella si na javorec,
kerá žena muža bije,
velmi je to pekná vec.
/:Kukulénka kukala
a mna viprovádzala
do hájička zeleného,
tam mi pekne spívala.:/

Žartovná. („Ešče profesor Kálmánfi – ve fare zme mu spívali.“) Sp. Minczér, A., 1932. Nová harmonická pieseň staršieho typu má rozsah nóny, oblúkovitú melódiu a uzavretú hudobnú formu. Spieva sa v striedavom metre s občasným bodkovaným rytmom³⁹.

³⁸ Tá istá, c. p., s. 308.

³⁹ Tá istá, c. p., var. textu na tú istú mel., s. 305.

37d • Havieri, havieri

1. Havieri, havieri,
kerí ste slobodní,
a já vám zaspívam,
na čem vám záleží.
2. Bola jenna panna,
tá horko plakala,
ket tristo baníkov
fárati videla.
3. A tá istá panna
sella si na kamen,
ováže si pentel
červení jak plamen.
4. Počujte, počujte,
ešče raz počujte,
za tí pár grajcárov,
čo si virobíte.
5. Baníci, baníci,
jako sa vi máte,
za tíh pár grajcárov
čo si virobíte?

Banícka. Sp. Minczér, A., 1932. „*To neni kestúcka. To moj otec sa naučil ot Poliakov ve Francii. Havieri to je po polski banári.*“ (Otec speváka tam pracoval 14 rokov v bani, on aj jeho brat sa vo Francúzsku narodili.) Pieseň nová západoeurópskeho typu má rozsah nóny, s typickým trojdobým metrom. Pieseň zaznamenal v 1966. r. B. Kálmánfi v Dágu⁴⁰.

⁴⁰ Var. Kálmánfi (1973), c. p., s. 42.

38d • Tá máterská šachta

$\text{♩} = 180$

Musical notation for the first two lines of the song. The first line has a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a tempo marking of quarter note = 180. The melody is written on a single staff. The lyrics are: Tá má - ta - rská ša-cha je pe - kná zro - be - ná,

Musical notation for the second line, including first and second endings. The first ending is marked '1.' and the second ending is marked '2.'. The lyrics are: lež ju tam zrú-bi - li, bo-lo tam prá-ce nám, prá-ce nám.

1. Tá máterská šachta
je pekná zrobená,
/:lež ju tam zrúbili,
bolo tam práce nám.:/

2. Mi bi zme fárali,
bi ždi nám platili,
/:za zlatích padesát
neháme práce stát.:/

3. Náš pán majster Šella,
je veľký úžoráš,
/:nám práce naloží
a plati on drží.:/

„Banárska.“ Sp. Minczér, A., 1932. Nová pieseň západoeurópskeho typu, ambitus nóny, striedavé metrum. Tretia a štvrtá časť melódie je variantom piesne z Kestúca č. 37d⁴¹.

39d • Išlo dívča na vodu

$\text{♩} = 108-124$

Musical notation for the first line of the song. The first line has a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a tempo marking of quarter note = 108-124. The melody is written on a single staff. The lyrics are: I - šlo dí - vča na vo - du prez ze - le - nú zá - hra - du,

Musical notation for the second line. The lyrics are: postretol ju jeden pán, rozbiv jej on je - jej džbán, je - jej žbán.

1. Išlo dívča na vodu
prez zelenú záhradu,
postretol ju jeden pán,
rozbiv jej on /:jejej žbán.:/

2. Dívča hned žbán pustilo,
selo na zem, plakalo.
Ket si ti pán, buc ti pán,
zaplat ti mne /:za mój žbán.:/

⁴¹ Var. Kálmánfi (1979), c. p., s. 253-274, cit. s. 266-267, Šárišáp/Sárisáp, zber 1963; var. Királyová, c. p., s. 269.

3. Neplač, dívča, neplač niš,
škoda sa ti navráti,
za ten tvoj žbán, za tvoj žbán,
veru ti ja /:ručník dám.:/
4. Dívča ručník nescelo,
len žalosne plakalo.
Ket si ti pán, ket si pán,
zaplat ti mne /:za moj žbán.:/
5. Neplač, dívča, neplač niš,
škoda sa ti navráti,
za ten tvoj žbán, za ten žbán,
veru ti ja /:suknu dám.:/
6. Dívča suknu nescelo,
len žalosne plakalo.
Ket si ti pán, ket si pán,
zaplat ti mne /:za moj žbán.:/
7. Neplač, dívča, neplač niš,
škoda sa ti navráti,
za ten tvoj žbán, za tvoj žbán,
veru ti ja /:čižmi dám.:/
8. Dívča čižmi nescelo,
len žalosne plakalo.
Ket si ti pán, ket si pán,
zaplat ti mne /:za moj žbán.:/
9. Neplač, dívča, neplač niš,
škoda sa ti navráti,
za ten tvoj žbán, za tvoj žbán,
veru ti ja /:seba dám.:/
10. Dívča jeho nescelo,
len žalosne plakalo.
Ket si ti pán, ket si pán,
zaplat ti mne /:za moj džbán.:/
11. Neplač, dívča, neplač niš,
škoda sa ti navráti,
Za ten tvoj žbán, za tvoj žbán,
veru ti ja /:sina dám.:/
12. Chvála Bohu na zemi,
škoda sa mi navráti,
za ten moj žbán, za moj žbán,
dostal sa mne /:mladí pán.:/

Enumeratívna balada. Sp. skupina žien. Typ č. A. 52. „Dievča získa za rozbitý džbán manželstvo s mladým pánom⁴².“ Pieseň je rozšírená na celom území Slovenska a známa vo viacerých lokalitách v Maďarsku, výskum ju dvakrát zaznamenal v Poľnom Berinčoku/Mezőberény (1991). Nová pieseň, harmonická tradičného typu, má rozsah nóny a niektoré znaky novouhorskej melodiky (verbunkové závery v druhej a štvrtej časti). Má oblúkovú melódiu obsahujúcu skok v intervale oktávy a dvojdobé metrum⁴³.

42 Burlasová (1998), c. p., s. 142-144 uvádza okrem publikovaných variantov tiež 4 archívne zápisy z Maďarska: Békešská Čaba (1942), Slovenský Komlós (1946), Poľný Berinčok (1991: 2x).

43 Text: *Slovenské spevy 1* (1972), Galko, L. (ed.). Bratislava: Opus, s. 318; tiež *Slovenské spevy 6* (1983), c. p., s. 587, 588; Kálmánfi (1979), c. p., s. 250, zápis 1964; Lami, Štefan (1981), *Slovenské ľudové balady v Maďarsku*. Budapešť: Vydavateľstvo učebnic, s. 27, 1979; ten istý (1981), c. p., s. 28 zo Slovenského Komlóša, 1970; ten istý (1988), c. p., s. 119 z Tárnoku; tiež Királyová, c. p., s. 99.

40d • Pri Trenčíni mlin mele

$\text{♩} = 125$

Pri Tre - nčí - ni mlin me - le, ju - ha - ha - ha,
 a mli - ná - ra do - ma ne. A mli - ná - rka
 s to - va - ri - šom le - hli si do po - ste - le. po - ste - le.

1. Pri Trenčíni mlin mele,
 ju-ha-ha-ha,
 a mlinára doma ne.
 /:A mlinárka s tovarišom
 lehli si do postele.:/

2. Klope mlinár na dvere,
 ju-ha-ha-ha,
 tovariš je pri žene.
 /:Sakramenský tovarišu,
 čo mi robíš pri žene?:/

5. Ked nás do pivnice dáš,
 ju-ha-ha-ha,
 budeme sa milovať,
 /:ked nás do pivnice zavreš,
 budeme sa milovať.:/

3. Ah, muž mój, ti premilí,
 ju-ha-ha-ha,
 tovariš je opilí,
 /:donesol on slivovice,
 oba zme sa napili.:/

4. Počkajte vi, opilci,
 ju-ha-ha-ha,
 dám vám já slivovici.
 /:Pojden zajtraj richtárovi,
 zavre vás do pivnici.:/

Naratívna pieseň o nevernej mlynárke. Sp. skupina žien. Nová pieseň západoeurópskeho typu má ambitus oktávy a spieva sa v dvojdobom metre⁴⁴.

⁴⁴ Kratší variant textu piesne z Mođoroša/Mogyorosbánya, rok 1946: Palkovič (1984), c. p., s. 62-63; Királyová, c. p., s. 238.

41d • Od dedini g mlinice cesta ušľapaná

Od de-di-ni g mlinice ce-sta u-šľa - pa - ná, gdo tú ce-stu
šľa-pá - vav, šľa-pá - vav, ten mi-ná-rke cho - dí - val.

1. /:Od dedini g mlinice
cesta ušľapaná;:/
/:gdo tú cestu šľapávav, šľapávav,
ten minárke chodíval.:/
2. /:Šľapával ju Janiček
a jeho koniček;:/
/:šľapávav ju dokola, dokola,
jeho zlatá potkova.:/
3. /:Klope, klope na okno,
či mlinárka doma;:/
/:mlinár sedzí mlinice, mlinice,
mele kilo špenice.:/
4. /:Klope, klope na dvere,
či je mlinár doma;:/
/:mlinár sekerečku zav, -rečku zav,
šuhajovi hlávku stal.:/
5. /:Šľa mlinárka na vodu,
na vodu studenú;:/
/:našla hlávku, hlavičku, hlavičku,
pri studénke hodenú.:/
6. /:Ej, hlavička, hlavička,
de je tvoje telo?;/
/:Moje telo mlinice, mlinice,
na tej bílej lavice.:/
7. /:Ej, mládenci, mládenci,
se mna príklad berte;:/
/:nemilujte vi ženi, vi ženi,
milujte vi panenki.:/

Lúbostná balada. Sp. skupina žien (pávi krúžok). Didaktický záver textu poukazuje na novú jarmočnú (letákovú) pieseň. Melódia má rozsah decimy a spieva sa tempo giusto⁴⁵.

⁴⁵ Kálmánfi (1973), c. p., s.162, zápis 1965; Mlynky: Lami (1981), c. p., s. 53, 1979; Mlynky: Papuček (1983), c. p., s. 136, 1970; Királyová, c. p., s. 185.

42d • (Ked) Matúško chodívav

(Ked) Ma - tú - ško cho - dí - vav mi - ná - ro - vej cé - re,

mi - ná - ro - vej cé - re me-nom Ma-gda - lé - nke.

Ked už Ma - tú - ško cho - div Ma - gda - lé - nke, do pra - vej...

Ked hu už za - biv...

1. (Ked) Matúško chodívav
/:minárovej cére,;/
menom Magdalénke.
2. Ked už Matúško chodiv
Magdalénke,
do pravej polnoci
ždicki u nej zostav.
3. Ked už uderila
s polnoci hodina,
podže, Magdalénka,
podže, viprovadz ma.
4. A ho sprovodila
až za panské humni,
nenazdávala sa
o svojem nešťastí.
5. Na krki jej stúpiv,
krki jej vikrútiv,
šelijaké hrozné
muki jej dorobiv.
6. Ona ho prosila
pre Ježiša Krista,
len ma, muoj Matúško,
nezabi dočista.
7. Ona ho prosila
aj pre šeckých svatých,
len ma, muoj Matúško
daj vispovedati.
8. Budeš mat, Magdalka,
dost tvojej spovedi,
ket s tvojej hlavički
už vindú ven mozgi.
9. Ked hu už zabiv,
tam hu aj zahrabav,
len kúšček fertuški
jej venku vinehav.
10. A ked domov vešov,
/:za vrch stola sedov,;/
jak stena oble dov.

11. Mati sa ho píta, čo ti je, sinu moj, či ta hlávka bolí, a či ta svet morí?	15. Magdalénko moja, šak ti pekne zvoná a mna presmutného k šibenice vodá.
12. Mna hlávka nebolí, ani svet nemorí, len sem minárovú Magdalénku zabiv.	16. Magdalénku nesú mládenci pod venci a Matúška vedú pandúri ve šati.
13. Dobre si, sinu mój, dobre si urobiv, ket si minárovú Magdalénku zabiv.	17. Ostrihomskí páni dívajú sa z bráni, čo Matúško robí pot šibeniciami.
14. Mamenko, mamenko, s teho sa tešíte, ale o mém srccí, o žále nevíte.	18. Čo bi robiv, visí, ked zaslúživ, mosí, zmokla mu košelka ot studenej rosi.

Spravodajská lúbostná pieseň. Sp. Minczér, A., 1932: „*Od Anči néni Pivničkovej*.“ Podľa Burlasovej typ A. 137. „Mládenec zabije milú, ktorú mu rodičia zakazujú⁴⁶.“ Pieseň bola na Slovensku zaznamenávaná od 19. stor. a vyskytovala sa na celom území. Známe sú aj jej zápisy z viacerých lokalít v Maďarsku. Text (charakteristický úvod v niektorých variantoch piesne⁴⁷, typický výskyt naturalizmov v stvárnení deja) poukazuje na jej jarmočný (letákový) pôvod. Predharmonická terckvinttonálna melódia má ambitus sexty a interpretuje sa s obmenami. Spôsob prednesu je arytmičný⁴⁸.

46 Burlasová (1998), c. p., s. 301-304.

47 Napr.: „*Čo sa stalo v noci meste Olomúci...*“, Papuček, c. p., s. 155.

48 Var. Kálmánfi (1973), c. p., s. 160; Királyová, c. p., s. 114-115.

43d • Čo ti, milá, za lásku máš

1) 4)

$\text{♩} = 96$

Čo ti, mi - lá za lá - sku máš, čo ti, mi - lá
za lá - sku máš, ket k vám do - jdem, ždi sa hne - váš,
ket k vám do - jdem, ždi sa hne - váš.

1) 3. sfa 2) 4. sfa 3) 5. - 6. sfa 4) 7. sfa

1. /:Čo ti, milá, za lásku máš;:/ /:ket k vám dojdem, ždi sa hneváš;:/	6. /:Bár ja pójdem vella neho;:/ /:precaj budem žena jeho;:/
2. /:Jako bi sa nehnevala, :/ /:keds' odešel, ket sem spala;:/	7. /:Ket sme došli na kraj mora;:/ /:hibaj, milá, dole s kona;:/
3. /:Možeš, milá, môžeš spati;:/ /:ked ja pójdem bojuvati;:/	8. /:Čo ti, milá, čo vinšuješ;:/ /:ket sa od mna odlučuješ? :/
4. /:Ket ti pójdeš, pójdem aj ja;:/ /:pójdeme mi obidvaja;:/	9. /:Vinšujem ti strom zelení;:/ /:prostred mora virostení;:/
5. /:Maličkého kona máme;:/ /:jako nanho posedáme?;/	10. /:Na ten strome bílá ruža, :/ /:budem ja ti tvoja milá;:/

Lúbostná balada. Sp. skupina žien. Typ A. 142. „Mládenec usmrťí dievčinu, ktorá proti jeho vôli ide s ním na vandrovku (do boja)⁴⁹.“ Iný variant tohto typu balady pozri Nová Huta, zb. č. 35c⁵⁰. Na rozdiel od verzie zo severovýchodného Maďarska, kde tento motív

⁴⁹ Burlasová (1998), c. p., s. 311-315.

⁵⁰ K rozšíreniu balady tohto typu pozri komentár k verzii z Novej Huty v zbierke.

chýba, sa v texte z Kestúca vysvetľujú počiatky príbehu (milá odchádza spolu s milým do vojny). Nápev balady je harmonický staršieho typu, má rozsah nóny a oblúkovitú melódiu. Obsahuje síce repetíciu 1. časti melódie o terciu vyššie, má však otvorenú hudobnú formu. Spieva sa v striedavom metre.

44d • Ket sem išel prez hori

$\text{♩} = 100$

Ket sem i - šel prez ho - ri, ket sem i - šel prez ho - ri,
pres ten háj ze-le - ní, ej, pres ten háj ze-le - ní.

1. /:Ket sem išel prez hori,:/ pres ten háj zelení, ej, pres ten háj zelení.	5. /:Ona sa s nej napila,:/ farbu premenila, ej, farbu premenila.
2. /:Potkol sa mi vraní kón,:/ dolámal si nohi, ej, dolámal si nohi.	6. /:Ah, bože moj, oče moj,:/ čo som urobila, ej, čo som urobila?
3. /:Pri kláštéri studénka,:/ pekná malovaná, ej, pekná malovaná.	7. /:Ket sem divú kačicu:/ na vode zabila, ej, na vode zabila.
4. /:Napi sa s nej, má milá,:/ ak si spravodlivá, ej, ak si spravodlivá.	8. /:A tá divá kačica:/ škodu neurobí, ej, škodu neurobí.
9. /:Len zaletí na Dunaj,:/ napije sa vodi, ej, napije sa vodi.	

Lúboštná balada (fragment). Sp. skupina žien. Typ č. A. 122. „Mládenec skúša poctivosť svojej milej⁵¹.“ Nová harmonická pieseň tradičného typu má ambitus nóny. Vyznačuje

51 Burlasová (1998), c. p., s. 274-276.

sa oblúkovitou melódiou a otvorenou hudobnou formou. Má dvojdobé metrum, v nápeve sa vyskytuje bodkovaný rytmus a verbunkové kadencie. V texte chýba záverečný motív výčítiek zo strany mládenca. S. Burlasová uvádza (vrátane Lamiho a Papučeka) tri záznamy z územia Maďarska, z toho jeden z Kestúca, rok 1979 (Lami, 1988, s. 114, tá istá melódia)⁵².

45d • Plače Anka pri potoce

♩ = 104-108

Pla - če A - nka pri po - to - ce, pa - se o - na

hú - ski ma - lé, i - šov je - jej mi - lí sho - ra,

zahnáv jej on hu - si - čki do dvo - ra.

1) 2. sfa 2) 3. - 5., 6. sfa repet. 3) 4. sfa 4) 6. sfa

1. Plače Anka pri potoce, pase ona húski malé, išov jejej milí shora, zahnáv jej on husički do dvora.	4. A keď došov, zabuchocav, z ostroškami zaštrngocav, starí za dverma sa schopí a mládenec od milej otkočí.
2. Tu máš, milá, tri talíre, jeden veľkí a dva malé, vezni si jich, milá, k sebe, za to dojdem já na večer k tebe.	5. Keď otkočív, tag zapískav, svojej milej rúčku stiskov. Zbohom, moja milá, drahá, ja mládenec a ti budeš dova.
3. A keď dojdeš, nebuchocaj, z ostroškami neštrngocaj, starí, čo za dverma nespí, ej, abi on nevedev, žeš' to ti.	6. Jako bi já dova bola, keť sem s tebú málo bola, /:len jennu polhodinečku, keď nebola moja mamka doma.:/

⁵² Var. Királyová, c. p., s.131-132.

Lúbostná balada. Sp. Minczér, A., 1932. Spieva sa na archaickú kvinttonálnu melódiu v rozsahu sexty a s premenlivou terciou, interpretuje sa v striedavom metre.

46d • De si bola, céra, céra moja?

$\text{♩} = 105-107$

De si bo - la, cé - ra, cé - ra mo - ja?

De si bo - la, cé - ra, cé - ra mo - ja?

Na Hu-ti na pú - ti, na tej do-brej Hu - ti, ma-ma mo - ja.

1. /:De si bola, céra, céra moja?:/ /:Na Huti na púti, na tej dobrej Huti, mama moja.:/	3. /:Čože si tam pila, céra moja?:/ /:Červené vinečko, bolí ma srdéčko, mama moja.:/
2. /:Čože si tam jella, céra moja?:/ /:Tri ribi prez soli, hlavenka ma bolí, mama moja.:/	4. /:Ustelte mi postel, mama moja,:/ /:jak si tot nelehnam, ani vám nestanem, mama moja.:/

Balada. Sp. skupina žien (pávi krúžok). Typ č. A. 152. „Dcéra po návrate zo svadby (z bálu) zomrie⁵³.“ Nápev nový, harmonický tradičného typu, má rozsah nóny. Vyznačuje sa oblúkovitou melódiou, repetíciou prvej časti o kvintu vyššie a otvorenou hudobnou formou. Má striedavé metrum, bez bodkovaného rytmu. Pri výskume bola pieseň zaznamenaná v Poľnom Berinčoku (1991), ako aj v obciach severovýchodného Maďarska. K rozšíreniu piesne bližšie zbierka: Nová Huta, komentár k piesni č. 36c.

53 Burlasová (1998), c. p., s. 336-339.

47d • Uderila dvanás s polnoci hodina

$\text{♩} = 164-169$

U - de - ri - la dva - nás s po-lno - ci ho - di - na,
 ked ma mo-ja mi - lá spro-va - di - ti ma-la.

1) 2. - 4. sfa 2) 2. sfa 3) 3. - 5. sfa 4) 3. - 9. sfa

1. Uderila dvanás
s polnoci hodina,
ked ma moja milá
sprovaditi mala.
2. Sprovadz ma, má milá,
/:pres ten háj zelení,:/
gde sláviček spívá.
3. Počuj, milá, počuj,
/:jak ten slávik spívá,:/
že si ti falešná.
4. A potom ju chitil
za jej bílé ruki
a tak ju zahodil
na Dunaj širokí.
5. Plávaj, milá, plávaj
ot kraju ke kraju,
ket ke kraju dojdeš,
potom moja budeš.
6. Milá preplávala
/:do prostred Dunaja,:/
na panni zvolala.
7. Panenki poctivé,
se mna príklad berte,
mládencovím slovám
sklamat sa nedajte.
8. Já sem taká bola,
sklamat sem sa dala,
ale já čil budem
naveki banoval.
9. Banuj, milá, banuj,
máš za čím banovat,
/:mala si si, milá,
poctivost zadržat.:/

Lúbostná balada. Sp. Minczér, A., 1932. Text piesne obsahuje didaktický záver, typický pre letákové piesne. Modálny nápev má ambitus nóny a vyskytuje sa v ňom malá septima. Spieva sa v striedavom troj- a šesťdobom metre⁵⁴.

⁵⁴ Királyová, c. p., s. 280.

48d • Svíc, mesáčku, svíc mi pekne

$\text{♩} = 168$

Svíc, me - sá - čku, svíc mi pe - kne,
 pó - jden ja mej mi - lej, čo mi re - kne,
 čo mi re - kne, čo mi po - ví,
 bov son tan dva rá - zi, o - na ne - ví.

1. Svíc, mesáčku, svíc mi pekne,
 pójden ja mej milej, čo mi rekne,
 čo mi rekne, čo mi poví,
 bov son tan dva rázi, ona neví.
2. Ešče pójdem aj tretí raz,
 podám jej ručičku ostatní raz.
 Zbohom ostan, duša drahá,
 ja pójdem prisahat do kostela.
3. S kostela šel, horko plakal,
 že si ju nevernú manželku zal,
 a vi, ludé, veselte sa,
 já veznem levorver, zastrelím sa.
4. Kebi aj sto sinov mala,
 jenného bi lásku nebránila,
 jenného sem zabránila.
 čo sem já neščasná urobila.

Lúbostná naratívna pieseň. Sp. Minczér, A., 1932. Pieseň letákového (jarmočného) typu s charakteristickým záverečným ponaučením v texte. Melódia sa ustaluje v druhej strofe. Nápev v rozsahu malej septimy je modálny a spieva sa v šesťdobom metre⁵⁵.

55 Tá istá, s. 253.

49d • Čo sa stalo na Kestúci na placi

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)

Čo sa sta-lo na Ke-stú-ci na pla-ci,
 mu-la-tu-jú tí ke-stú-cki pa-ho-lci,
 mu-la-tu-jú, mu-zi-ka im pe-kne hrá,
 pi-jú o-ni bí-lé ví-nko s po-há-ra.

1) 2. sfa 2) 2. - 3. sfa 3) 2., 4. sfa 4) 2. - 4. sfa 5) 3. sfa
 6) 3. - 4. sfa 7) 3. - 4. sfa

1. Čo sa stalo na Kestúci na placi,
 mulatujú tí kestúcki paholci,
 mulatujú, muzika im pekne hrá,
 pijú oni bílé víno s pohára.
2. Medzi nima jenna panna chodila,
 paholátko na svích rukách nosila,
 hledala si svojej vlasnej slobodi,
 hodila to paholátko do vodi.
3. Jag ho ona do tej vodi hodila,
 do najväčého ribníčka skočila,
 /:podajte mi, má mamička, ručičku,
 už sa topím f tom najväčem ribníčku.:/
4. Veru ti ja, cérka moja, nepodám,
 sama si si, cérka moja, ti vina.
 /:Sama ste vi, má mamička, mi vina,
 mali ste mi nedovoliť frajára.:/

Naratívna spravodajská pieseň, ktorej text poukazuje na letákovú tlač (úvodná a záverečná strofa). Sp. skupina žien. Nápev je modálny, s ambitom decimy a s malou septimou. Vykazuje niektoré znaky novouhorskej piesne (dôsledné verbunkové kadencie, bodko-

vaný rytmus), bez transpozície prvej časti o kvintu vyššie. Má uzavretú hudobnú formu a rytmus melódie je descendenčný, má striedavé metrum⁵⁶.

50d • A tam dole na doline

$\text{♩} = 108$

A tam do-le na do-li-ne, a tam do-le na do-li-ne

dí-vča-tko za -hrát-ku ko-pe, dí-vča-tko za -hrát -ku ko-pe.

1) 2. sfa

1. /:A tam dole na doline:/ /:dívčatko zahrátku kope.:/	4. /:Čo to robíš, moja milá,:/ /:s teho bude veľká chiba.:/
2. /:Kope, kope, pero sadí:/ /:a ružički troma radi.:/	5. /:Došov jáger s karabínku,:/ /:zastreliv mi Katerínku.:/
3. /:Išla tade moja milá,:/ /:ružičky jej oblámala.:/	6. /:Mamička ju oplákava,:/ /:že hu taško vichovala.:/
7. /:Aj mna moje srcco bolí,:/ /:neboli zme ešte svoji.:/	

Spravodajská lúbostná pieseň – balada. Sp. Minczér, A., 1932. „*Od Anči néni Pivničkovej*“. Nová, harmonická pieseň tradičného typu má ambitus oktávy, otvorenú hudobnú formu a niektoré znaky novouhorskej melodiky. Variant prvej časti nápevu sa opakuje o kvintu vyššie, melódia má kontrastnú tretiu časť a bodkovaný rytmus. Text piesne sa vyznačuje štýlom letákových tlačí. Pieseň nie je zaradená v katalógu naratívnych piesní S. Burlasovej⁵⁷.

⁵⁶ V r. 1946 zapísal text piesne v Santove slovenský jazykovedec Palkovič (1985), c. p., s. 121.

⁵⁷ Királyová, c. p., s. 33.

51d • Lúbost, lúbost, šak si veľká

$\text{♩} = 100$

Lú - bost, lú - bost, šak si ve - lká,
nech spro - bu - je ka - ždá je - nna.

1. Lúbost, lúbost, šak si veľká, nech sprobuj je každá jenna.	5. A keď ma ti nemiluješ, trestu božého neujdeš.
2. A já sem ju sprobujala, ale sem obanujala.	6. Za falešné milovaní, nedá ti Boh požehnaní.
3. Zakál já len živá budem, vždicki ta já lúbit budem.	7. Lúbila sem, ale keho, to nezradím ja nikemu.
4. Ešče aj f tém tmavém hrobe, aj tam budem verná tebe.	8. /:Dám ja pokoj šeckím vecám, nech sa stane koniec.:/

Lúbostná pieseň sentimentálneho charakteru. Sp. Minczér, A., 1932. Text je blízky letákovým piesňam. Piesne s podobnými svetskými textami, pravdepodobne umelého alebo „poloľudového“ pôvodu, sú rozšírené hlavne na Morave a v Čechách. V rámci našich výskumov dobových piesňových repertoárov v 70. a 80. rokoch 20. storočia na území Slovenska boli viaceré z nich veľmi obľúbené. Modálna melódia tohto zápisu má rozsah oktávy a malú septimu. Je descendenčná, má otvorenú hudobnú formu a striedavé metrum s výskytom bodkovaného rytmu⁵⁸.

⁵⁸ Tá istá, s. 149.

52d • Jedna hodzina s polnoci bila

♩ = 80-74

Je - dna ho - di - na s po - lno - ci bi - la,
 ked ma má mi - lá vi - pro - va - dzi - la,
 ked ma má mi - lá vi - pro - va - dzi - la.

1. Jedna hodzina s polnoci bila, /:ked ma má milá viprovadzila.:/	4. Ti si, má milá, tis' temu vina, /:tis' ma volala večer do hája.:/
2. Viprovadila až za hájiček, /:tam nám zaspíval smutne sláviček.:/	5. Né len do hája, aj do izbički, /:tamz' mi dávala slatké hubički.:/
3. Ti si, slávičku, ti si falešní, /:tiz' ma ovédol o mé panenství.:/	6. Né do izbički, aj do pivnički, /:tamz' mi dávala víno s tekvički.:/
7. Né do pivnički, lež do komori, /:tamz' mi dávala po mojej vóli.:/	

Lúbostná pieseň, pravdepodobne letáková tlač. Sp. skupina mužov a žien. (Pieseň som zaznamenala aj v Senváclave, 2009.) Trojdielna harmonická melódia má ambitus decimy. Tempo je neustálené (k záveru fráz sa spomaľuje), rytmus descendenčný, nápev má striedavé metrum a variovaný bodkovaný rytmus. V texte sa vyskytol bohemizmus („*slatké hubički*“), ktorý poukazuje na moravský (český) pôvod piesne⁵⁹.

⁵⁹ Text piesne v pílišskom Pomázi/Pomaz zapísal K. Palkovič v r. 1946. Palkovič (1985), c. p., s. 127; Királyová, c. p., s. 107.

53d • Pase Janík kone

$\text{♩} = 83$

Pa-se Ja - ník ko - ne ši - ro - kej do - li - ne,
 sa - mém ro - zma - rí - ne, sa - mém ro - zma - rí - ne.

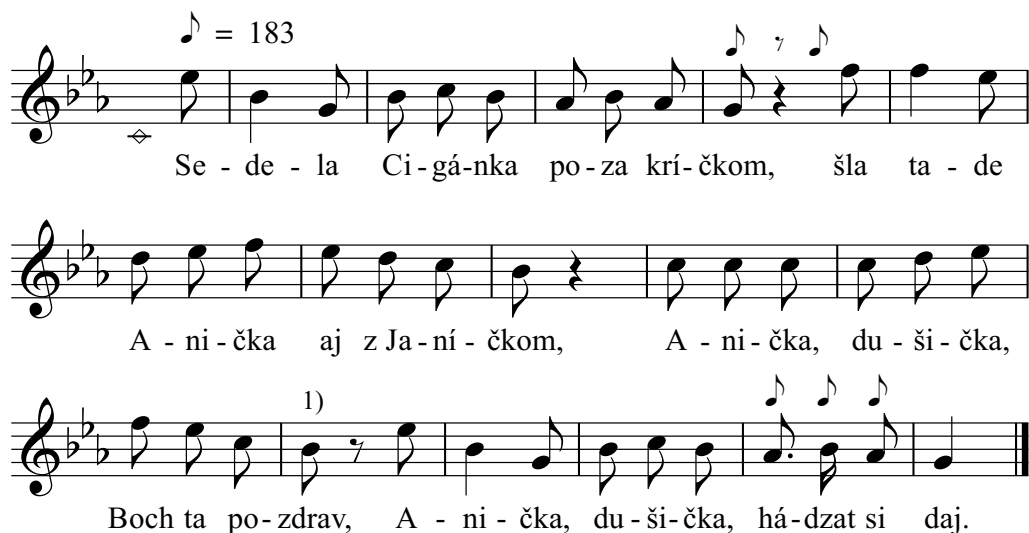
1. Pase Janík kone
 širokej doline,
 /:samém rozmaríne.:/
2. Pase ich on, pase,
 až sa celí trase,
 že mu jeho milá
 paholátko nese.
3. Nepovedaj, milá,
 /:nepovedaj na mna,:/
 povedz na iného.
4. Nepovím, nemúžem,
 Pán Boh bi ma trestal,
 že pri mojím bočku
 žaden jiní nespál.
5. Teraz si, panenki,
 se ma na príklad berte,
 /:mládencovým slovám
 klamat sa nedajte.:/

Lúbostná pieseň. Sp. skupina žien a jeden muž (pávi krúžok). Nová pieseň západoeurópskeho typu, spieva sa viachlasne, pripomína dychovkovú pieseň a je pravdepodobne letáková. Letákovú pieseň pripomína záverečná didaktizujúca strofa. Nápev má rozsah septimy a spieva sa v trojdobom metre. Textový motív je známy aj z folklórnych piesní⁶⁰.

⁶⁰ Text Lami (1988), c. p., s. 238, Čív/Pilicsév, 1979, mel. iná; Királyová, c. p., s. 196.

54d • Sedela Cigánka poza kríčkom

$\text{♩} = 183$

Se - de - la Ci - gá - nka po - za krí - čkom, šla ta - de

A - ni - čka aj z Ja - ní - čkom, A - ni - čka, du - ši - čka,

1) Boch ta po - zdrav, A - ni - čka, du - ši - čka, há - dzat si daj.

1) 2. - 3. sfa

1. Sedela Cigánka poza kríčkom, šla tade Anička aj z Janičkom, Anička, dušička, Boch ta pozdrav, Anička, dušička, hádzat si daj.	3. Anička, dušička, dítá drahé, idú tré mládenci, to za tebe, jeden má bohactvo, druhí pišnosť a tretí má lásku a úprimnosť.
2. Ja bich si, Cigánka, hádzat dala, kebi si mi pravdu povedala, groš jeden, lebo dva bi ti dala, len kebiz' mi pravdu povedala.	4. Nesci ti, Anička, bohatého, ani si nemisli na pišného, /:len lásku, Anička, aj úprimnosť, lebo to je mladím veľká radost.:/

Letáková pieseň nadväzuje na romantický obraz Rómov v piesňovom repertoári⁶¹. Sp. Minczér, A., 1932. Je rozšírená hlavne na území Moravy, ale zapísaná bola aj na Slovensku a v Maďarsku (Piliš, o. i. ju náš výskum zaznamenal v Senváclave, 2009). Námetom piesne je Rómka, ktorá má nadprirodzené schopnosti a vie hádať z ruky. Pieseň končí ponaučením. Nápev je modálny, má ambitus oktávy a spieva sa v trojdobom metre, charakteristickom pre svetské letákové piesne.

61 Bližšie Krekovičová, Eva (1999c), *Medzi toleranciou a bariérami. Obraz Rómov a Židov v slovenskom folklóre*. Bratislava: Academic Electronic Press, s. 28-29; pieseň na s. 126.

55d • Mám sa ta, má milá

$\text{♩} = 160-170$

Mám sa ta, má mi - lá, ne - čo pta - ti,
 či bis' ma ve - de - la mi - lu - va - ti,
 je - stli ti mna lú - bíš jak já te - ba,
 ne - ro - zlú - či nás len Pán Boch z ne - ba.

1) 5. - 6. sfa 2) 5. sfa 3) 5. sfa

4) 6. sfa

1. Mám sa ta, má milá, nešto ptati, či bis' ma vedela miluvati, jestli ti mna lúbíš jak já teba, nerozlúči nás len Pán Boch z neba.	4. Spomni si, má milá, prvém júni, jako ten slavíček spíval v háji, slavíček si spíval jako vedel, mi zme sa dívali, jag odletel.
2. Mám sa ta, má milá, nešto ptati, či bis' ma vedela miluvati, tri róčki, tri letá už chodíš k nám, ešte ta nemóžem-li kúsit sám.	5. Sláviček si sedov na jedličku, tenkrát si mi dala svú hubičku, tenkrát sem okúsil tvé slatkosti, nemohol som jej mal do sítosti.
3. Spomni si, má milá, prvém máji, jako si sedela mojém loni,	6. Krájajte, mamička, drobní šalát, ved já už nemóžem v noci spávat,

prekrásne som sa ti na tvár díval,
lúbezné pesničky sem ti spíval.

len málo na ráno na svitaní,
keď milí zanehá milovaní.

Lúbostná letáková pieseň. Sp. Minczér, A., 1932. Text piesne inklinuje k sentimentálnemu výrazu a obsahuje viaceré bohemizmy („*ptati*“, „*tenkrát*“, „*hubičku*“), prípadne skomoleniny češtiny („*nemóžem-li kúsiť sám*“) a „literarizmy“, cudzie jazyku folklóru („*lúbezné*“, „*do sítosti*“), čo môže odkazovať na český (moravský) „neľudový“ („*poloľudový*“) pôvod. Nová pieseň západoeurópskeho štýlu má rozsah decimy, spieva sa v typickej šesťosminovej taktovej schéme. Pri interpretácii spevák prispôsobuje melódiu svojmu hlasového rozsahu⁶².

56d • Rastnú, rastnú, rastnú

Musical score for the song "Rastnú, rastnú, rastnú". The score is written in G major (one sharp) and 6/8 time. The tempo is marked as quarter note = 102. The lyrics are: Ra - stnú, ra - stnú, ra - stnú ko - no-pe za ce - stú, aj sú pe - kné ze - le - né, me - dzi ni - ma ro - stne dí - vča če - rno - o - ké, keď vi - ro - stne, bu - de mé. The score includes a first ending (1) and a second ending (2). The first ending leads to the end of the piece, and the second ending leads to a repeat of the first line.

1) 2. - 3. sfa

Musical notation for the first ending, showing a sequence of notes on a treble clef staff in G major, ending with a double bar line.

1. Rastnú, rastnú, rastnú
konope za cestú,
aj sú pekné zelené,
medzi nima rostne
dívča černoové,
keď virostne, bude mé.

2. Skázala mi čeraj
šafárova céra,
abi došou večer k nej,
že mi dá šáteček
višívání šecek,
do kolečka, kolem dokola.

62 Var. textu pozri Palkovič (1984), c. p., s. 58, Šárišáp.

3. A já son jej, a já
 odpovedau naspak,
 že nemôžem ícti k nej,
 lebo má suknički
 zašubrané šicki,
 do kolečka, kolem dokola.

4. Jaké je to herské
 dva kovári v meste,
 dva kovári na ringu,
 /:jeden kona kuje
 a druhí miluje
 šafárovu Andulku.

Dychovková pieseň (fragment). Sp. Minczér, A. 1932). Text piesne obsahuje niektoré bohemizmy („Andulka,“ „šáteček,“ „do kolečka,“ „kovári“). Môže poukazovať na súvislosti s moravskými či českými piesňami.

57d • Ten budínski šeníček

♩ = 93

Ten bu-dínski še - ní - ček je na peknej ro - vi - ne,
 tam je mo-ja mi-lá, ho-lu-benka si-vá, ví-ne - čko šenku - je.

1) 2. sfá 2) 3. - 4. sfá 3) 3. - 4. sfá

1. Ten budínski šeníček
 je na peknej rovine,
 tam je moja milá,
 holubinka sivá,
 vínečko šenkuje.

3. Nedrím, Janko, nedrímaj,
 len si vínko popíjaj,
 /:abi ľudé nerekli
 a na nás dvoch nevzedli,
 že si k nám chodíval.:/

2. Došel tada Janíček,
 sadol si na stolíček,
 /:dav si nalét vína
 aj on pri nem drímal
 zarmútení šecek.:/

4. Nechodziv sem na statki,
 ani na žádne zboží,
 /:len sem chodziv za lásku,
 malovaném obrázku,
 potešení moje.:/

Lubostná pieseň. Sp. skup žien. Päťdielny nápev je nový harmonický. Má rozsah decimy, nevýrazný výskyt bodkovaného rytmu a spieva sa v dvojdobom metre⁶³.

63 Királyiová, c. p., s. 272.

58d • Čeraj nám slnéčko svítlo

$\text{♩} = 174$

1) 2)

Če-raj nám sl - né-čko sví-ti - lo a ne-skaj ne-sví - tí,
za-mi - lu - val sem si ho-lči-čku, čo má si - vé o - či,

3)

to bo-la švá-rna ho - lči-čka, tá ma-la si - vé o - či-čka,

4)

s ke-rú sem cho-dí-vav na špa-cír ve - čer do há - ji - čka.

1) 1. sfa repet. 2) 2. sfa 3) 2. sfa 4) 2. sfa

1. Čeraj nám slnéčko svítlo
a neskaj nesvítí,
zamiloval sem si holčičku,
čo má sivé oči,
/:to bola švárna holčička,
tá mala sivé očička,
s kerú sem chodívav na špacír
večer do hájčka.:/

2. Ket sem mav jedenadvaccet let,
ostal sem já vojak,
moja najmilejšá plakala,
že ostane sama.
/: Neplač ti, moje potešení,
šak ti to platné niž neni,
že ja vojaček musím bít,
konec milování.:/

Lúbostná, pravdepodobne česká valčíková pieseň. Sp. tri ženy stredného veku. Bohemizmus v texte: „holčička“, trojdobé metrum⁶⁴.

64 Tá istá, s. 41.

59d • Záhradka, záhradka

$\text{♩} = 174$

Zá - hra - dka, zá - hra - dka a vnej pe - kné kví - tí,
do tích na-šich o - ké - ne-ček ja - sné sl-nko sví - tí.

1. Záhradka, záhradka
a v nej pekné kvítí,
do tích našich okéneček
jasné slnko svítí.
2. Jasné slnko zašlo,
krásna chvezda višla,
sama si ti, moja milá,
sama za mnú došla.
3. Došla do maštale,
stala si k posteľe,
stávaj, milí, mój najmilší,
já som došla k tebe.
4. Já hore nestanem,
ma hlavenka bolí,
ak si ke mne spravodlivá,
pod sem a uváž mi.
5. Ona nemeškala,
hlavu uvázala,
od neho sa odvrátila,
žalostne plakala.
Bodaj bi ta, moj najmilší,
nigdaj nepoznala.
6. Ket som ta mav sklamat,
mala si sa nedat,
mohla si ti dobre vedet,
že já budem vojak.
7. Ked já vojak budem,
mne žena netreba,
/:ani si já, duša moja,
nezmislím na teba.:/

Lúbostná pieseň s vojenským motívom. Sp. Minczér, A., 1932. Text západoeurópskeho typu má krátke (šesťslabičné) verše a spieva sa na valčíkový nápev relatívne úzkeho rozsahu (sexta), s náznakom lydickej kvarty⁶⁵.

⁶⁵ Var. tá istá, s. 302.

60d • Chudoba, chudoba

$\text{♩} = 175$

Chu-do - ba, chu - do - ba, ti si mi prí - či - na,

zau bi si ma šu - haj, brá - ni mu ro - di - na, du - ša mo - ja.

1) 4. sfa

1. /:Chudoba, chudoba, ti si mi príčina,:/ zau bi si ma šuhaj, bráni mu rodina, duša moja.	3. /:Spomen si ti na mna, Janík, duša moja,:/ ket si ma miluvav, jak si mi slubovav, duša moja.
2. /:Ani tag rodina, jag jeho mamička,:/ že sem já chudobná pre jej sináčka, duša moja.	4. /:Ket si ma milovav pod jasním mesáčkom,:/ /že mna neopustíš za tvoju mamičku, duša moja.:/

Lúbostná. Sp. skupina žien. Nová pieseň západoeurópskeho typu má rozsah nóny, spieva sa v trojdobom metre. Pieseň zaznamenal v Kestúci B. Kálmánfi⁶⁶ r. 1966.

⁶⁶ Kálmánfi (1973), s. 114., pozri tiež Királyová, c. p., s. 275.

61d • Tichá noc, tmavá noc krásna je

1) 3)

Ti - chá noc, tma - vá noc krá - sna je,

sr - dé - čko mi ne - dá po - ko - ja,

me - sá - ček, ten ce - lú noc ne - jde spat,

2)

ten nám ví o lá - ske po - ve - dat.

1) 2., 4. sfa 2) 2. - 3. sfa 3) 3. sfa

1. Tichá noc, tmavá noc krásna je,
srdéčko mi nedá pokoja,
/:mesáček, ten celú noc nejde spat,
ten nám ví o láske povedat.:/
2. Láska sa polnoci premení,
sláviček na horách šveholí,
/:nehoc ti, má panenka, nehoj spat,
dojdem ta zvečera miluvat.:/
3. Keď budem, má milá, rukovať,
budem si na teba spomínať,
/:keď budem tam na cudzej krajine,
budem ta tešovať dopisem.:/
4. Keď sa já s tej vojny navrátím,
potom ti z večera ukrátim,
/:pôjdeme mi spolu do hájička,
gde roste zelená trávička.:/

Lúbostná s vojenským motívom, letáková. Sp. Kochnyak, S., 1954. („*To donéšiel Bertuš bácsi Minczér v 1993. roku.*“) Text piesne obsahuje bohemizmy a literarizmy („*má panenka*“, „*budem ta tešovať dopisem*“), melódia západoeurópskeho typu sa vyznačuje striedavým troj- a dvojdobým metrom⁶⁷.

⁶⁷ Tá istá, s. 275.

62d • Ked já do tej vojni pojdem

$\text{♩} = 174$

$\text{♩} = 174$
 Ked já do tej vo-jni po-jdem, ked já do tej
 vo - jni po-jdem, na ke - ho mi - lú, A - ndu-lku
 si - vú, na ke - ho mi - lú za - ne-chat mám?
 1) 4. sfa 2) 4. sfa 3) 4. sfa 4) 4. sfa 5) 4. sfa

1. /:Ked já do tej vojni pojdem,:/
na keho milú, Andulku sivú,
na keho milú zanechat mám?

4. /:Zebrať mi ju moj kamarát,:/
/:kerí hu miluvav,:/
kerí hu miluvav više jag já.

2. /:Zaneháť ju kamarádom,:/
/:než já s tej vojni,:/
než já s tej vojni domov prídem.

5. /:Andulka, čoš spravila,:/
/:f tem krátkem časi,:/
že si ti na mna pozabulla.

3. /:Ket sem z vojni domov prišov,:/
mojej milej, Andulki sivej,
mojej najmilšej sem nenašov.

6. /:Nescela sem, mosela sem,:/
do trávi lehnút, suknički dvihnút,
noški rozložít mosela sem.

7. /:Nescela sem, mosela sem,:/
/:g oltáru kleknút, dva prsti dvihnút,
dva prsti dvihnút, prisahat jemu mosela sem.:/

Lúbostná vojenská. Sp. Minczér, A., 1932. Letáková pieseň má znaky západoeurópskeho štýlu, rozsah oktávy a striedavé troj- a dvojdobé metrum. V texte sa vyskytuje bohemizmus („Andulku“)⁶⁸.

68 Tá istá, s. 113.

63d • Prečo ti, Anička

$\text{♩} = 162$

Pre - čo ti, A - ni - čka, pre - čo tak tu - ho

spíš, aš prí-dem pod o-kno, a ti o tem ne - víš.

1) 5. sfa repet.

1. Prečo ti, Anička, prečo tak tuho spíš, aš prídem pod okno, a ti o tem nevíš.	4. Odvedení bude na kona vraného, budeš ti, Anička, naríkat pre neho.
2. A ti o tem nevíš, ani neuveríš, šak si ti spomeneš, aš ket sa prebudíš.	5. Naríkat pre neho, to ti nepomóže, budeš ti, Anička, jak ti zvallé ruže.
3. A ket sa prebudíš, odvedení budem, a ten tvoj miláček odvedení bude.	6. Jak ti zvallé ruže, stoja f šírem poli, /:milého odvelli, teba srce bolí.:/

Lúbostná vojenská, sentimentálna. Sp. Minczér, A., 1932. Letáková pieseň západoeurópskeho typu má rozsah nóny a spieva sa v šesťdobom metre.

64d • Tamtem našem hájku krásne je

$\text{♩} = 160$

1)

Ta - mtem na - šem há - jku krá - sne je,

2)

tam nám vo - da hu - čí v do-li-ne, tam de le - ží mo - ja

ro-dná de-di-na, de sú se-stri, bra - té, ce-lá ro-di-na.

1) 2. - 3. sfa 2) 2. - 3. sfa

1. Tamtem našem hájku krásne je,
tam nám voda hučí v doline,
tam de leží moja rodná dedina,
de sú sestri, braté, celá rodina.
2. A keď ta osud do sveta povolá,
nezabudni na ti matkine slová,
/:miluj si Slovensko, ten tvoj rodný kraj,
dalekej slovenskej na mňa spomínaj:./
3. Zbohom ostan, otec, mati, sestra, brat,
zbohom ostan, moj najmilší kamarát,
/:já sa odeberám, viac se nevrátim,
tú domajšiu lásku viacej nestratím:./

Vlastenecká pieseň. Sp. skupina žien: „*Toto je taká pekná, taká slovenská! Naučili zme sa to od Slovákov práve od Slovenska. Štiricátém ósmém, lebo keďi zme sa naučili...*“

65d • Andělský pozdravení

$\text{♩} = 158$

A-ndě-lský po-zdra-ve-ní, zvon sa o-zí-va,
ka-ždí ve-rní kre-stan dnes Má-ri-ju vzí-va.

Refr.:
A-ve, a-ve, Má-ri-ja, za-znej vrú-cni hlas,

zdra-vas', zdra-vas', krá-lo-vná, sr-cce ple-saj nás.

1. Andělský pozdravení, zvon sa ozíva,
každí verní krestan dnes Máriju vzíva.

Refr.:

Ave, ave, Márija, zaznej vrúcni hlas,
zdravas', zdravas', královná, srdce plesaj nás.

2. Panu anđel pozdravil, tak (g) ju povedal,
poklonil sa Márie/i/ a jej hovoril:/

Refr.:

Ave, ave, Márija, zaznej vrúcni hlas,
zdravas', z dravas', královná, srdce plesaj nás.

3. Plná novej milosti, nevinnosti kref,
počne Krista milého, kerí spasi svet.

Refr.:

Ave, ave, Márija, zaznej vrúcni hlas,
zdravas', zdravas', královná, srdce plesaj nás.

Duchovná mariánska pieseň. Sp. skupina žien. „Svatá, s knižki. F kostole pred omšu, po vojne to prišla táto.“ Pieseň je v JKS⁶⁹, (1. a 3. s-fa textu, 2. s-fa: variant). Text piesne obsahuje mäkké „ď“, výnimku z pravidla tvrdej výslovnosti, zdôrazňovanej v piesňach ako typickej pre Kestúc.

⁶⁹ *Jednotný katolícky spevník* (1937, 1. vyd.), Trnava: Spolok sv. Vojtecha, č. 330, s. 363. (Cit. podľa 10. nezmeneného vydania 1943.) K duchovným piesňam z Kestúca vo vzťahu k púťam a pútnickým piesňam, ako aj k ich interpretácii podrobnejšie v Úvode knihy, podkapitola: K duchovným piesňam Slovákov v Maďarsku.

VEŇAREC / VANYARC

1 • Rok noví zase k nám prišiel

$\text{♩} = 104$

Rok no-ví za-se k nám pri-šiel, dňes má bí-ti ka-ždí ve-sel',
ra - du-jme se, ve-se-lme se, f to - mto no-vom ro-ce!

Rok noví zase k nám prišiel,
dňes má bítí každí vesel',
radujme se, veselme se,
f tomto novom roce!

Kalendárna obradová pieseň. „*Chlapci spievali na Novi rok.*“ Sp. Tuskanová, M., 1938. Koleda patrí v prostredí Slovákov v Maďarsku k nadkonfesionálnym. Variant piesne som zaznamenala aj v Poľnom Berinčkoku/Mezőberény v roku 1991. V 17. stor. bola koleda zastúpená len v evanjelických kancionáloch (*Cithara Sanctorum*, 1636 /Tranoscius/ a ďalšie), text je prevzatý z českého prostredia. Neskôr sa pieseň šírila takisto prostredníctvom katolíckeho kancionálu *Cantus Catholici*, 1. vydanie 1655 (k histórii piesne pozri Urbancová¹). Manga uvádza koledu s rovnakým textom, melódia našej verzie je však celkom iná². Má rozsah sexty a archaickú kvinttonálnu melódiu. Z textu si speváčka pamätala len jednu strofu. Táto silne kontaminovaná novoročná koleda môže byť príkladom toho, ako pôvodne cirkevná pieseň v rámci kalendárneho obradového folklóru, spievaná mimo chrámu a v iných funkčných súvislostiach, nadobúda celkom odlišný, archaický nápev stredného ambitu, blízky kalendárnym folklórnym piesňam. Spôsob prednesu je ametrický, charakteristický pre starší spôsob interpretácie duchovných piesní. Naproti tomu variant piesne z Poľného Berinčoka³ je nápevom aj textom príbuzný

- 1 Urbancová, Hana (2011), *Cirkevné piesne ako súčasť tradičného spevu Slovákov v Maďarsku*. In *Cirkevná kultúra Slovákov v Maďarsku/A magyarországi szlovákok egyházi kultúrája*. A. Divičanová, A. Kováčová (eds.). Békešská Čaba, s. 126-153, s. 137.
- 2 Manga, János (1978), *Z minulosti Veňarcu*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc, s. 117-118.
- 3 Zápis E. Krekovičovej z Poľného Berinčoka (1991) cituje Urbancová, (2011), c. p., s. 143. Pieseň som zaznamenala

s piesňou v Tranosciu z roku 1674 a tiež s Mangovým zápisom z Veňarca, ktorý sa viaže na melodický typ stredoeurópskeho vianočného cantia *Puer natus in Bethlehem*, publikovaný s latinským textom v prvom vydaní *Cantus Catholici*⁴.

2 • Fašange, fašange, fašangovníci

$\text{♩} = 111$

Fa - ša - nge, fa - šan - ge, fa - ša - ngo - vňí - ci,
Pre ňi - ma, za ňi - ma d'iouče - nce hra - jú,

ta - ncu - jú mlá - d'e - nci na zá - hu - mňi - ci.
če - rve - nie či - žmi - čki na nuoškach ma - jú.

A tam ho - re na ko - mo - re cho - t'ťe ho dov zo - hnať
se - d'í ko - cúr na sla - ňi - ňe, a mňe kú - šťik odre - zať,
ak sa má - ťe pore - zať,
pójd'em si sám odre - zať.

1. Fašange, fašange, fašangovníci,
tancujú mládenci na záhumňici.
Pre ňima, za ňima d'ioučence hrajú,
červenie čižmičky na nuoškach majú.
A tam hore na komore
sedí kocúr na slaňiňe,
choťte ho dov zohnať
a mňe kúšťik odrezat',
ak sa máte porezat',
pójdem si sám odrezat'.
Neodrežem si lem kúšťik,
nechám vám len motúštek.

Fašiangová. Sp. Lászka, P., 1950. Kalendárnu obradovú pieseň spievali mládenci pri obchôdzke po domoch na konci fašiangov. Jej variant uvádzam v zbierke z Novej Huty (č. 4c).

aj v Slovenskom Komlóši (1992), pozri Krekovičová, Eva (1996a), Tótkomlósi szlovákok népdalai és dallamvilága. In *Tótkomlós néprajza*. Szincso, Gy. (ed.). Tótkomlós, s. 328-329.

4 Podľa Urbancová, (2011), c. p., s. 137, pozri aj komentár Mangu k melódii piesne.

Verzia z Veňarca má ambitus kvinty a je terckvinttonálna. Recitatívna druhá časť s náznakom bodkovaného rytmu prechádza v závere do hovoreného slova. Spieva sa v striedavom metre⁵.

3 • Fašange, fašange, fašangove časi

$\text{♩} = 116$

Fa - ša - nge, fa - ša - nge, fa - ša - ngo - ve ča - si,
e - nni pi - jú, dru - hí je - d'ia za sto - lom kl - bá - si.
Keť sa o - ňi na - pi - jú, ma - jú vó - ľu f ta - nci,
ta tam tá - jdu, d'e ta - ncu - jú ňe - ve - sti z mlá - d'e - nci.
Tam si tí za - hu - dú, tan si tí za ma - rhov bu - dú,
ka - ždá ta - ká sta - rá ba - ba ra - da si za - sko - čí,
že - bi jí ko - no - pke ve - lkie na - ria - sli,

⁵ Var. Manga (1978), c. p., s. 124-125.

že mi ma - ťi riť pri - krí - va a dru - hie pre - pí - ja.

Fašange, fašange, fašangove časi,
 enni pijú, druhí jedia za stolom klbási.
 Keť sa oňi napijú, majú vôľu f tanci,
 ta tam tájdu, de tancujú ňvesti z mládenci.
 Tam si tí zahudú, tan si tí za marhov budú,
 každá taká stará baba rada si zaskočí,
 žebi jí konopke veľkie nariasli,
 že mi maťi riť prikríva a druhie prepíja.

Na fašiangy. Sp. Tuskanová, M., 1938. Pieseň pokračovala aj ďalej v podobe prekárania, ale speváčka si už text nepamätala. Recitatívny terckvinttonálny nápev s občasným vybočením na terciu, resp. kvartu nahor, má rozsah oktávy. Spieva sa v striedavom metre⁶.

4 • Tavo, kisel', tavo

♩ = 96-108

Ta - vo, ki - sel', ta - vo, gďe je tvo - je prá - vo,
 1) ta - vo, ki - se - li - na, 2) nu - kaš od ro - ví - na.

1) 3. sfa

2) 4. sfa

⁶ Ten istý, c. p., s. 125.

1. Tavo, kisel', tavo, gde je tvoje právo, tavo, kiselina, nukaš odrovína. 2. Písala kráľovná do Buďína listi, žebi sa jej chlapci do tábora zišli.	3. Keť sa tam zídeme, čo robiť budeme, od víchod slňiečka vojnu započneme. 4. Keď ju započali, na Boha volali, pomáhaj nám, Bože, v našom bojaní.

Kalendárna obradová pieseň pri vynášaní „kiselá“ (Moreny). Sp. Tuskanová, M., 1938. Terckvinttonálna melódia, v tretej časti s vybočením na spodnú kvartu. Má rozsah nóny a dvojdobé metrum. Spievala ju skupina dievčat: „*Takto – na jar. To zme takúto – bábku – obliekli tag na bábku, a to zme ta ňiesli – do chotára. Na kraj dedínu, a tam ju bolo načim – mi zme tancuvali a tam zme hu zapálili, žebi to shorelo. Ale už teraz ňeviem tak chitro vám povedať, že – čo to znamenalo. (Aj sa pri tom niečo spievalo? E. K.) No ano. ,Tavo, Kisel', tavo...‘ – pozrieme sa do kňiški o Veňarci od Mangu*⁷.“ Variant melódie č. 5 z Veňarca.

5 • Tkáme vrecia, tkáme

♩ = 108

Tká-me vre-cia, tká - me, ko - di jich o - tká - me,
 bu - d'ě ja - rmok na Gu - tá - ši, po - pre - dá - me po ma - riá - ši,
 tkáč do - mov, tkáč, o - že - ňiv sa tkáč.
 Pre - pil si po - dno - že, už do - tkať ňe - mó - žme,

⁷ Var. ten istý, s. 126.

Tkáme vrecia, tkáme,
 kodi jich otkáme,
 buďe jarmok na Gutáši,
 popredáme po mariáši,
 tkáč domov, tkáč,
 ožeňiv sa tkáč.
 Prepil si podnože,
 už dotkať ňemóžme,
 tkáč domov, tkáč,
 ožeňiv sa tkáč.

Obradová pieseň pri vynášaní „*kisela*.“ Sp. Lászka, P., 1950. Dievčatá ju spievali po spálení slamenej bábkы – „*kisela*“ – pri návrate do dediny⁸. Variant melódie z Veňarca č. 4. Terckvinttonálny nápev sa vyznačuje zhustením melódie a rytmu v druhej časti, oscilujúcej okolo jedného tónu, tercie. Má ambitus sexty a archaický refrén, na Slovensku v kalendárnych piesňach pomerne vzácny, no u Slovanov všeobecne rozšírený⁹. Spieva sa v dvojdobom metre.

6 • Pod zeleno žitko

1. /:Pod zeleno žitko:/ voda, voda ťečie, mútna voda ťečie.	3. /:Čože bi mi riekol:/ /:korheľ korheľovi?:/
2. /:Čože mňe moj milí:/ /:doma, doma rečie?:/	4. /:Že som ja aj prepil:/ /:štiri, štiri voli.:/

⁸ Var. ten istý, s. 127.

⁹ Vinogradova, Ljudmila N. (1982), *Zimnjaja kalendarnaja poezija zapadnych i vostočnych slavjan*. Moskva: Nauka; Krekovičová, Eva (1992), *Slovenské koledy. Od Štedrého večera do Troch kráľov*. Bratislava: Práca.

5. /:Aj dva, aj dva žrebce,:/ či bi jej to bolo na dva, na dva čepce? 6. /:Žebi im tam bolo:/ /:na dva, na dva čepce:./	7. Na dva maľovanie, sriebлом višívanie. íreš, kurva, íreš, rada vínko piješ. 8. Aj keď sa napijem, aj si zatancujem, íreš, kurva, íreš, rada vínko piješ.

Kalendárna obradová pieseň, spievali ju menšie dievčatá na Smrtnú nedeľu „*pri chodeňi s ňevestou*“¹⁰. Melódia má rozsah sexty, krúži okolo terckvinttonálnej kostry, no zároveň sa v nej vyskytuje citlivý tón. Nápev má dvojdobé metrum.

7 • hra na priadkach (paródia na Otčenáš)

Tuskanová, M., 1938: „*Nočak – zme sa ihrali, takto f krúšku, priatke. A čak – ženi uš tam boli, spievali, sedeli, a já som ňebola tam a už sa zhovárali, ,a de je tá ňaňa Mara? Už zme šetke piesne vispievali, o ňej aňi chír. ‘ U, a ja idem taká rostrasená, ručník trčí dou, gecela, dou, šak, odopnutuo... ,A de ste boli, ňaňa Mara?’ ,Hat huligáňi ma pochitíli, skoro ma narobili,... aj sem pridu, ak sa ňeviete očenaš modlit. ‘ ,Hat, naučte nás!’ No tak išli, že:*

Očenášek maličičkí,
 ako cverna řenušičkí,
 starí kropendoví remen,
 až na vekí vekú amen!

„No, uš teraz vás ňepochitíia. ‘ No! Toto zme sa ihrali. “

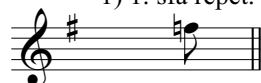
¹⁰ Manga, (1978), c. p., s. 128.

8 • A vi, moji rodičovia, ňeplačte

$\text{♩} = 136$

A vi, mo - ji ro - di - čo - via, ňe - pla - čte,
 a - le sa vi mo - jom žia - li po - te - šte,
 ja uš s va - mi ňe - bu - d'em, s va - mi bí - vat' ňe - bu - d'em,
 za to va - še vi - cho - va - ňia d'a - ku - jem.

1) 1. sfa repet.

1. A vi, moji rodičovia, ňeplačte,
 ale sa vi mojom žiali potešte,
 ja uš s vami ňebudem,
 s vami bývat' ňebudem,
 za to vaše vichovaŇia ďakujem.
2. A vi, moje kamarátke, ňeplačte,
 ale sa vi mojom žiali potešte,
 ja uš s vami ňebudem,
 s vami choďiť ňebudem
 za to vaše kamaráctvo ďakujem.
3. A vi, moje lem mládenci, ňeplačte,
 ale sa mi mojom žiali potešte,
 ja uš s vami ňebuden
 a na taŇec ňepoďdem,
 za to vaše vikrućaŇia ďakujem.

Svadobná obradová, odobierka. Sp. skupina žien (pávi krúžok). Širokorozsahová novouhorská pieseň (opakovanie prvej časti o kvintu vyššie, dôsledné verbunkové kadencie, nevýrazný bodkovaný rytmus). Má rozsah duodecimy, uzavretú hudobnú formu a spieva sa v dvojdobom metre. U Mangu pieseň nenachádzame.

9 • Straňila som partu

$\text{♩} = 128$
1)

Stra - ťi - la som pa - rtu, ze - ľe - ní ve - ňiec,

na - ŝou mi ju dru - ŝba, ŝvá - rni mlá - d'e - ňec.

A - ja ťe - be, dru - ŝba, pe - kňe ťa pro - sím,

2)

daj - že mi tú pa - rtu, ra - da ju no - sím.

1) 3. sfa 2) 4. sfa

1. Straňila som partu,
zelení veňiec,
našou mi ju družba,
švárni mládeňec.
A ja ťebe, družba,
pekňe ťa prosím,
dajže mi tú partu,
rada ju nosím.

2. Až bi si ti partu
rada nosila,
tag bi si aj družbu
krajšie prosila.
Ale keď ti družbu
krajšie ňeprosíš,
tak ti aňi partu
rada ňenosíš.

3. Ach, moj milí otec,
moja milá mať,
akože ja budem
s cudzím chlapom spať?
Ňeplačem ja zato,
že mňa vedú spať,
ale plačem zato,
že ma budú klať.

Svadobná obradová. „Keď nevesti čepčenie majú.“ Sp. skupina žien. „Naučila som sa od mamóki (starej matky, pozn. E. K.), spieva sa aj v „Rozmaríne.“ Pieseň patrí k najrozšírenejším svadobným obradovým piesňam na Slovensku, kde sa spája najčastejšie s jednou melódiou, ktorá variuje iba v tonálnej štruktúre. Spieva sa pri sviečkovom tanci. V Maďarsku bola zaznamenaná tiež vo viacerých lokalitách. Pieseň sa tu spieva dvoma spôsobmi. Prvá verzia nápevu má ambitus sexty a starý terckvinttonálny nápev. Melodický variant z Veňarca sa vyznačuje tzv. kvintovaním, t.j. rozšírením nápevu v druhej časti piesne transpozíciou melódie o kvintu nižšie. Nápev má rozsah decimy a spieva sa v dvojdobom metre, pričom sa tu vyskytuje premenlivý bodkovaný rytmus. Takúto (rozšírenú) verziu piesne zaznamenala aj napr. S. Burlasová v r. 1971 v obciach Patvarac/Patvarc a Sudice/Szügy¹¹. Autorka predpokladá, že je to „vplyv maďarskej adaptácie pôvodne slovenskej piesne¹²“. J. Manga uvádza, že v maďarských dedinách sú známe jej príbuzné varianty¹³.

10 • Už e d'iouča, už e naše

$\text{♩} = 123$

Už e d'iouča, už e na - še, už e d'iou - ča,
už e na - še, na - pi - me sa o - ldo - má - še.

1. /:Už e d'iouča, už e naše,:/
napime sa oldomáše.
2. /:Ena duchna, dva vankúše,:/
málo e to pre dve duše.
3. /:Načo si sa vidávala,:/
ket si málo duchni mala?

11 Rozšírený melodický variant piesne zapísal aj Juraj Kerényi v Nežovciach (Níža)/Nézsza, 1952). In „Vyletel vták...“ Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku (1955), Borsaiová, Ilona (red.), Budapešť: Zeneműkiadó, s. 43.

12 Burlasová, Soňa (1984), Proces doznievania pôvodnej etnickej tradície v enkláve (Na príklade piesní z obcí Patvarc a Szügy). *Národopisné informácie*, č. 2, s. 123-131, cit. s. 128; osobitne problematike vzťahov maďarských a slovenských folklórnych piesní sa autorka aj v súvislosti s touto piesňou venuje in Burlasová, Soňa (1988b), Slovensko-maďarské kontaktné vplyvy v ľudových piesňach. In *Aktuálne problémy československej slavistickej folkloristiky*. Gašparíková, V. (ed.). Bratislava: Národopisný ústav SAV, s. 117-126.

13 Manga (1978), c. p., s.189. Variant piesne bez rozšírenia nápevu o transpozíciu prvej časti náš výskum zaznamenal napr. v Senváclave/Pilisszentlászló (2009), v Mlynkách/Pilisszentkereszt ju zapísal v r. 1958 Papuček, Gregor (1983), *Zahučali hory. Ľudové piesne spod Piliša*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc, s. 340; v r. 1987 Lami, Štefan (1991), *Stratila som partu. Spomienky na tradičnú svadbu Slovákov v Maďarsku*. Budapešť: Tankönyvkiadó, s.167; v Kestúci var. Királyová, Katarína (2016), *F kestúckem šírem poli... Ľudové piesne Slovákov spod Piliša*. Budapešť: Croatica, s. 252.

Svadobná obradová („to je naša“). Sp. skupina žien. Spievala sa, keď mladú nevestu privádzali do domu ženicha. Pieseň má tú istú melódiu ako všeobecne známa „Žalo dieuča, žalo trávu“. Trojdielny nápev je nový, harmonický tradičného typu. Má ambitus oktávy, uzavretú hudobnú formu a spieva sa v dvojdobom metre¹⁴.

11 • Dou doľinou tichí vetrík povieva

$\text{♩} = 90$

Dou do - ľi - nou t'i - chí ve - trík po - vie - va,
 uš sa cé - rka od ma - mi - čki o - dbe - rá,
 o - dbe - rá sa od ma - mi - čki, od svo - jej,
 že už i - d'e do ro - d'i - ni, do dru - hej.

1) 2. - 3. sfa 2) 2. - 3. sfa 3) 2. sfa

1. Dou doľinou tichí vetrík povieva,
 uš sa cérka od mamičky odberá,
 odberá sa od mamičky, od svojej,
 že už ide do rodini, do druhej.
2. Ešte sa ja, mamka moja, spítať mám,
 či ja s vami, mamka moja, bývať mám?
 Nie, céruška, nie, céruška, nie so mňou,
 koho si si vivoľila, ten s tebú.
3. A ja som si vivoľila z ruže kvet,
 ta ja pojdem, mamka moja, v šíri svet,
 /:a ja som si vivoľila ružičku,
 zanáham ja moju drahú mamičku./

¹⁴ Manga (1978), c. p., var. s. 134-135 obsahuje aj text „Žalo dieuča, žalo trávu“.

Svadobná pieseň, odobierka. Sp. žena, 1940, spieva sa aj v pávom krúžku. Variant piesne („Po doľiňe ŕichi vetrík povieva“) je rozšírený aj na Slovensku, má inú melódiu. Nápev je novouhorský (transpozícia prvej časti o terciu vyššie, výskyt bodkovaného rytmu, obľuková melódia s citlivým tónom a uzavretá hudobná forma). Má striedavé metrum¹⁵. U Mangu pieseň nenachádzame.

12 • Hajóke, hajóke

Ha-jó - ke, ha - jó - ke, d'ě sa vám ma-mó - ke?
I - šli do Bu - d'í - na pre čie - rno ko - re - ňia.

1) 2. sfa 2) 3. sfa 3) 3. sfa
4) 5) 3. sfa mať ťi je v'

1. Hajóke, hajóke,
d'ě sa vám mamóke?
išli do Budína
pre čierno koreňia.

2. Búvaj, d'iouča, búvaj,
len sa ňenadúvaj,
lepšie je ti spať,
ako nadúvaťi.

3. Beliže mi, beli,
mať ťi je už v zemi,
otec pot sŕenami
s cudzími ženami.

Uspávanka. Sp. Lászka, P., 1950. Pieseň harmonická staršieho typu, má znaky starej i novej piesne, vyskytuje sa lydická kvarta, ale aj citlivý tón. Variujúca melódia má rozsah nóny a prednes je ametrický¹⁶.

¹⁵ Var. napr. Lami (1991), c. p., s. 63, Senváclav/Pilisszentlászló, zápis 1986.

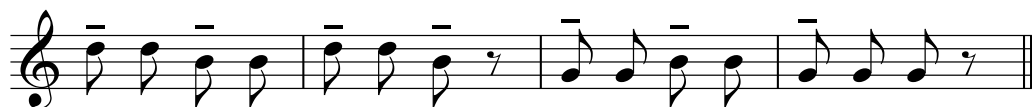
¹⁶ „Vyletel vták...“ (1955), c. p., s. 22, Kestúc, zápis J. Manga; tiež Manga (1978), c. p., s. 143, var. textu, s. 141, var. mel. Autor uvádza, že melodické varianty piesne s rôznymi textami sú známe z Novohradu a Hontu, odvolávajúc sa na

13 • Hajšou, balajšó

♩ = 108

1. Ha - jšou, ba - la - jšó, d'e si d'iou-ča na - jšó?

Bu - ko - vi - ňe, do - li - ňe, sra - la ma - čka vo mli - ňe.

2. Ha - jó - ke, ha - jó - ke, d'e sa tie ma - mó - ke?

Taj - šli do Zvo - ľe - na pre čie - rno ko - re - ňia.

1. Hajšou, balajšó,
d'e si d'iouča najšó?
Bukoviňe, doliňe,
srala mačka vo mliňe.

2. Hajóke, hajóke,
d'e sa tie mamóke?
Tajšli do Zvolena
pre čierne koreňia.

Uspávanka. Sp. Tuskanová, M., 1938. Archaická terctónalna recitatívna melódia so záverečným vybočením na spodnú terciu má rozsah kvinty a dvojdobé metrum. U Mangu pieseň nie je uvedená.

Bartóka (Bartók, Béla (1959), *Slovenské ľudové piesne, I*, Elscheková, A., Elschek, O. (eds). Bratislava: Vydavateľstvo SAV, s. 306). Manga (1978), c. p., publikuje viaceré piesne s touto melódiou (ľúbostná: s. 140, 142, 148 – poslednú sme pri výskume vo Veňarci aj zaznamenali; – zbojnícka: 141-142; ľúbostná vojenská:142).

14 • Daj Boch šťastia tejto zemi

$\text{♩} = 168$

Daj Boch šťastia te-jto ze mi, šetkým ľuďom v nej,
 ňeh im sl-nko ja-sne svie-ti ka-ždí bo-ží d'eň.
 Ňeh ich su-sed lá-ske má, ňeh ich pra-zeň po-koj dá,
 daj Boch št'a-sťia te-jto ze-mi, še-tkým ľu-d'om v nej.

Daj Boch šťastia tejto zemi,
 šetkým ľuďom v nej,
 ňeh im slnko jasne svieti
 každý boží deň.

Ňeh ich sused láske má,
 ňeh ich prazeň pokoj dá,
 daj Boch šťastia tejto zemi,
 šetkým ľuďom v nej.

„Slovenský himnus.“ Sp. skupina žien. Oficiálna hymna Slovákov v Maďarsku. Autorom textu je aktivista v oblasti folklórnych festivalov Viliam Gruska zo Slovenska. Spieva sa na variant melódie na Slovensku všeobecne rozšírenej vianočnej koledy-vinša „Šťastie, zdravie, pokoj svätý vinšujeme vám“¹⁷, podľa zápisu *Hore vstavajte Valasi a posluchajte* z 52. strany rukopisnej zbierky chrenovského učiteľa, organistu, záhradkára a včelára Gašpara Drosta (1805-1874). Prvá strofa piesne po prvý raz odznela pri otvorení 1. ročníka festivalu „Dni kresťanov Slovenska“ (1991, Chrenovec na hornej Nitre), ktorej organizátorom bol V. Gruska. K popularite piesne prispela na Slovensku aj jej medializácia vďaka vydaniu CD *Daj Boh šťastia tejto zemi, pastorále z chrenovskej zbierky Gašpara Drosta* v hudobnom spracovaní Vladimíra Godára. Pieseň naspieval pre médiá takisto významný operný spevák Peter Dvorský a vo svojom repertoári ju má aj populárny spevák popmusic Pavol Habera¹⁸. Tento záznam melódie piesne je harmonický tradičného

17 Napr. Krekovičová (1992), c. p., uvádza až 4 varianty tejto koledy.

18 Ku vzniku piesne a jej etablovaniu ako hymny Slovákov v Maďarsku bližšie Krekovičová, Eva (2010a), Nie je hymna ako hymna. Hymny v procesoch transformácie na prelome tisícročia. *Národopisná revue XX*, č. 1, s. 44-51.

typu, má ambitus undecimy, uzavretú hudobnú formu a striedavé metrum. Do Maďarska priniesol pieseň podľa dostupných informácií pávi krúžok „Rozmarín“ z Veňarca (asi v roku 1997). Ako hymna Slovákov v Maďarsku sa incipit piesne v maďarčine uvádza vo schválených Stanovách Zväzu Slovákov v Maďarsku z roku 1999. Oficiálne sa za hymnu považujú prvé dve z pôvodných troch strof piesne. Pieseň vo funkcii hymny sa v Maďarsku ujala, obvykle sa spievajú obe strofy, alebo prvá strofa po slovensky a druhá v maďarčine, a to na rôznych podujatiach Slovákov v Maďarsku pri ich otvorení či ukončení. (Např. konferencie ZSM, folklórne festivaly, stretnutia či súťaže speváckych zborov, např. na Mariánskom stretnutí speváckych zborov 8. 9. 2002 v Dolnom Regmeci, výskumných táboroch, např. v Tardoši, 2017.)

15 • Moja žena čepce šije

$\text{♩} = 110$

Mo - ja že - na če - pce ši - je,
 čo za - ro - bí, to pre - pi - je
 a ja, a ja, a ja ju mi - lu - jem,
 čo za - ro - bí, to pre - pi - jem.

Moja žena čepce šije,
 čo zarobí, to prepíje
 a ja, a ja, a ja ju milujem,
 čo zarobí, to prepíjem.

Žartovná prekáračka. Sp. Tuskanová, M., 1938. V obci všeobecne známa pieseň, spievala sa aj v rámci pávieho krúžku. Nový harmonický nápev tradičného typu má ambitus oktávy a otvorenú hudobnú formu. Vyznačuje sa nedôsledným bodkovaným rytmom v kadenciách a verbunkovým záverom. Spieva sa v dvojdobom metre¹⁹.

¹⁹ Var. Manga, (1978), c. p., s. 177.

16 • Mala som ja za sakáčku

$\text{♩} = 130-138$

Ma - la som ja za sa - ká - čku če - re - šne,
 še - cke sa mi ro - si - pa - ľi po ce - sťe,
 jaj, bo - že moj, šej haj, kto - že mi ich po - zbie - ra,
 keď ja ňe - mám na Ve - ňa - rci fra - je - ra.

1. Mala som ja za sakáčku čerešne,
 šecke sa mi rosipali po ceste,
 jaj, bože moj, šej haj, ktože mi ich pozbiera,
 keď ja ňemám na Veňarci frajera.
2. Bola som ja voľakodi červená,
 kím som si ja frajeríka ňeznala,
 ach, uš som si, šej haj, frajeríka poznala,
 moja krása na dve boki padala.
3. Mala som ja na Veňarci frajera,
 ale mi ho kamarátka odviedla,
 snád tej mojej, šej haj, kamarátke poplaťím,
 veď sa mňa ten hrdí frajer navráti.

Lúbostná. Sp. skupina žien. V dedine všeobecne známa pieseň, zaznamenaná v dvoch melodických i textových variantoch (tiež s incipitom „Bola som ja voľakodi červená“). Tento nápev s ambitom nóny je nový, novouhorský (transpozícia variantu prvej časti o kvintu vyššie, verbunkové závery, uzavretá hudobná forma, menej výrazný bodkovaný rytmus). Spieva sa v dvojdobom metre. Pieseň je obľúbenou súčasťou repertoáru pávieho krúžku²⁰.

²⁰ Oba texty aj melódie uvádza ten istý, c. p., s. 187, var. č. 69; s. 188, var. č. 65.

17 • Veňarskí mládenci

$\text{♩} = 120$

Ve - ňa-rskí mlá - d'e-nci, zlí no - vi - na na vás,

ska - pa - ľi po - mi - je, u - pra - vi - ľi na vás.

1) 2. sfa 2) 2. sfa

1. Veňarskí mládenci,
zlí novina na vás,
skapali pomije,
upravili na vás.

2. Aňi som ňevipiv,
aľe son sa d'ívav,
keť ten Palko susedov
šafeľ vilizuvav.

Prekáračka (novovznikajúca tvorba). Sp. Tuskanová, M., 1938. „*Toto je ňi pekná?*“ Nová harmonická pieseň tradičného typu, má ambitus oktávy a citlivý tón, otvorenú hudobnú formu a dvojdobé metrum. Interpretácia je rytmicky aj melodicky rozkolísaná. Manga pieseň neuvádza.

18 • Kopala stuňičku

$\text{♩} = 125$

Ko-pa - la stu - ňi - čku, po - ze - ra - la do ňej,
 ko - pa - la stu - ňi - čku, po - ze - ra - la do ňej,
 či je tá hl-bo-ká, a-ká je ši-ro-ká, skoči-la bi do ňej.

1) 2. sfa 2) 2., 4. sfa 3) 3. - 4. sfa
 4) 3. sfa

1. /:Kopala stuňičku,
 pozerala do nej,:/
 či je tá hlboká,
 aká je široká,
 skočila bi do nej.

2. /:A na tej stuňičke
 napájala pávi,:/
 /:spituje sa šuhaj,:/
 čije sa to pávi.

3. /:Ja ťi ver' ňepoviem,
 lebo sama ňeviem,:/
 /:prídi k nám na večer,:/
 materi sa dozviem.

„Školská.“ Sp. Tuskanová, M., 1938. Na Slovensku i v Maďarsku všeobecne rozšírená pieseň (niektorí speváci spomínali, že sa ju naučili v škole). Melódia je modálna, s prvkami starej aj novej piesne a má niektoré znaky novouhorskeho štýlu (repetícia var. 1. časti melódie o terciu vyššie), je bez bodkovaného rytmu. Má rozsah malej septimy, otvorenú formu a striedavé metrum. Speváčka si text piesne už dobre nepamätala (var. Nová Huta, č. 31c). „Doktor Manga tu bolí, aj zo ženou. Igen. A eního sina on mal, aj ten bov raz u nás, ale ten ňé ot tejto žeňe, ale ot prvej žeňe bov. Ten Balassagyarmaton – tam bívav, ale že teraz de je ... Vuon bov lekár, állatorvos, ňie na ľudí lekár, ale takí (E. K.: zverolekár?) No! Jeho

sin. Ale ten, potom nechodieval, ale János bácsi hádam aj više desat roke chođiv k nám. A žili aj apóka, aj otec, a s tima vuon sa tak cíťiv u nás ako doma. Ako doma. Aj jemu sa to páčilo, že mi fšecia tam len po slovenskí, aj zo starím apókom ... mi zme volali starieho oca apóka. Apóka aj mamóka. Tagže už rodičia tak boli: apa, aj mama.“
 V Mangovej zbierke pieseň nie je uvedená.

19 • Uš Ľurek ide, už vojna bude

Uš Ľu-rek i - d'e, už vo - jna bu - d'e,
 pla - če má mi - lá, že sa - ma bu - d'e, sa - mo - tná.

1) 2. - 3. sfa 2) 2., 4. sfa 3) 2. sfa 4) 2. sfa 5) 3. sfa
 6) 3. sfa 7) 3. - 4. sfa 8) 3., 5. sfa 9) 4. sfa 10) 4. sfa
 11) 12) 5. sfa 13) 5. sfa

1. Uš Ľurek ide,
 už vojna bude,
 plače má milá,
 že sama bude, samotná.
2. Neplač, má milá
 nebudeš sama,
 vistavia kašťiel
 medzi horama, horama.
3. Tam budeš bývať,
 za sklom sedávať,
 švárnim vojačkom,
 vínko predávať červenovo.
4. Šťastliví večer,
 paňi krčmárka,
 či nebola tu
 moja frajerka úprimná.

5. Aj bola, bola,
za dverma stála,
tancovala bi,
teba sa bála, hej, bála.

6. Tancovala bi
trebárs sto razi,
ňebola honná
mojich peňazí,
čo som dav za tebe.

7. Ňedav som tebe,
aňi maťeri,
len som dav chlapcom,
čo ma vodili ku tebe.

Lúbostná. Sp. Tuskanová, M., 1938. Pieseň som v lokalite zaznamenala viackrát. Zaujímavá, rytmicky aj melodicky výrazne variabilná melódia tohto záznamu je modálna, hypotonálna, so znakmi starej i novej piesne. Má rozsah nóny a obsahuje viaceré archaické prvky staršej vrstvy melódií: premenlivú terciu a sextu, zväčšenú kvartu, či otvorenú hudobnú formu. Z novších znakov je to oktavový skok nahor a oblúkovitá melódika. Prednes je ametrický, s náznakmi bodkovaného rytmu²¹.

20 • Horenka, horenka, hora

♩ = 185

Ho - re - nka, ho - re - nka, ho - ra, ze - le - ná ho - ra,
chto - že ma do tej ho - re - nki dňes ve - čer vo - lá?

Vo - lá ma, vo - lá ma, vo - lá fra - je - rka mo - ja,

prí - d'í k nám, šu - ha - jko švá - rni, sa - ma som do - ma.

1. Horenka, horenka, hora, zelená hora,
chtože ma do tej horenki dňes večer volá?
Volá ma, volá ma, volá frajerka moja,
prídi k nám, šuhajko švární, sama som doma.
2. Tri roki ko mňa chodievav a ma ňekce znať,
a ja iného šuhajka ňekcem miluvať,

21 Var. ten istý, s. 139, zápis je bez melodických variácií. Ďalší variant in Lami, Štefan (1981), *Slovenské ľudové balady v Maďarsku*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc, s. 86, zápis 1979, Senváclav/Pilisszentlászló.

ja vedňem ako tá ruža horskom zálesí,
 len ten ma milovať môže, kto ma poťeší.

Lúbostná tanečná, valčík („*keringó*“). Sp. skupina žien. „*To je zo Slovákii a, V hľbokej doľňe' – tiež zo Slovákii.*“ Na Slovensku i v Maďarsku známa a rozšírená pieseň, súčasť celonárodného repertoáru. (Obe tieto piesne patria k typickým „*dychovkovým*“.) Je to nová pieseň západoeurópskeho typu v rozsahu nóny a má trojdobé metrum. Vo viacerých lokalitách v Maďarsku pieseň speváci označovali aj ako veľmi starú, miestnu. Nezriedka sa spieva v rámci programov pávích krúžkov. Zaznamenali sme ju na viacerých miestach, napr. v Senváclave/Pilisszentlászló (2009) a Šáre/Sára Dabas (2011). V Mangových zápisoch nie je publikovaná.

21 • Vileťel fták hore nad oblaki

3) 6) 8) 11) 1) 4) 9) 12)

Vi - le - ťel fták ho - re nad o - bla - ki, má on pe - ri

10) 7) 5) 2) 13) Ź

na - de fšetkmi ftá - kmi, na - de fše - cki zvi - ra - ta - mi.

1) 2. sfa 2) 2. sfa

3) 3. sfa 4) 3. - 4. sfa

5) 4. sfa 6) 5. sfa 7) 5. sfa 8) 5. - 6. sfa

9) 5. sfa 10) 5. - 6. sfa 11) 6. sfa

12) 6. sfa 13) 6. sfa

1. Vileťel fták hore nad oblaki, má on perí nade fšetkami ftákmi, nade fšeckí zvirátami.	4. Tak sa oni, tak sa schovárali, že sa oni po rečach poznali, priam obidva zaplakali.
2. Zaleťel on milej nad okienko, Spíš, má milá, má milej srdénko, spíš, má milá, či ma čuješ?	5. Vitaj, milí, f tej cudzej krajiže a povedz mi zlí, dobré novini, ako sa ti viedlo vojže?
3. Ňespím, Ňespím, dobre ja počujem, lenže ti ja dvercia Ňeodopriem, mám frajeríka vo vojže.	6. Viedlo sa mže, sivá holubička, dorúbali do mojho srdiečka, dorúbali, dosekali.

Lúbostná balada. Sp. Tuskanová, M., 1938. Typ A. 105. „Ranený vojak sa vracia ako vták ku svojej milej, kde zomiera²².“ Pieseň bola rozšírená na celom území Slovenska a mnohokrát zaznamenaná (počnúc Kollárovými *Národnými spievankami*²³). Katalóg S. Burlasovej uvádza spolu 7 zápisov balady z Maďarska²⁴. Uvedená verzia má zaujímavú harmonickú variujúcu melódiu staršieho typu v rozsahu nóny, s kvartovými skokmi a výskytom citlivého tónu. Má ametrický prednes²⁵. Variant balady (s inou melódiou) zaznamenal náš výskum v Kestúci.

22 Burlasová, Soňa (1998), *Katalóg slovenských naratívnych piesní/Typenindex slowakischer Erzähllieder*, zv. 1 - 3, Krekovičová, E. (ed.). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, c. p., s. 241-245. Var. Lami (1981), c. p., s. 101 (text), 278 (mel.), Jášt/Jásd, záznam 1975.

23 Kollár, Ján (1953), *Národné spievanky I.*, 2. vydanie. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, s. 701.

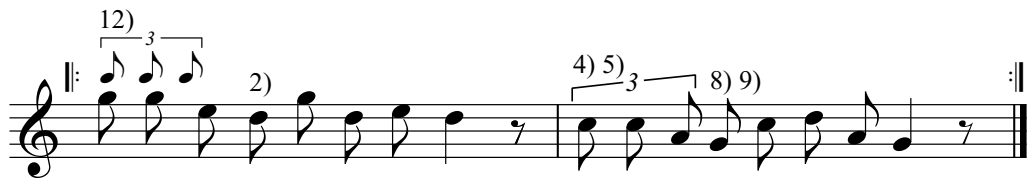
24 Burlasová (1998), c. p., s. 242-244: Hut/Pilisszentlélek (1964); Veňarec (1955); Jášč/Jásd (1975); Mlynky/Pilisszentkereszt (1969); Pitvaroš/Patvarc (1946); Répašská Huta/Répáshuta (1954); Cafár/Szápár (1954).

25 Var. mel. Manga, (1978), c. p., s.135-136.; (pozri Burlasová,1998, c. p., s. 242); var. tiež in „*Vileťel vták...*“ c. p., s. 40, zápis Manga, 1955, Veňarec.

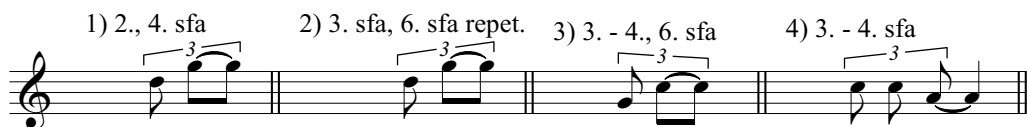
22 • (Hej,) bola ena mlinárka

Hej, bo-la e - na mli-ná-rka, hej, ma-la si - na Ja - ní-čka,

hej, ňe-kcel jej on pi - tlo - vať, hej, po-sla-la ho vandrovať.

1. (Hej,) bola ena mlinárka,
hej, mala sina Janíčka,
hej, ňekcel jej on pitlovať,
hej, poslala ho vandrovať.
2. Hej, vandruj, Janík, vandruj preč,
hej, uš ti viac k nám ňepriđeš,
hej, aňi zajtrá g obedu,
hej, už Janíka ta vedú.
3. Otkášte mojej frajerki,
hej, nak mi ušije košielki,
hej, enu peknú bielenú,
hej, a tú druhú kmentavú
4. /:Bielenej buďem viseťi,
kmentavej buďem ležaťi.:/
5. Ňeobeste ma na dubi,
lebo ma zedia holubi,
hej, obeste ma nad vodu,
gďe milá priđe pre vodu.
6. Keď milá buďe vodu brať,
buďe tácatká otháňať,
hej, hešu, hešu, tácatká,
už mu je hlávka načatá.
7. /:Hej, hešu, hešu, milého,
hej, s toho ňela mrtvého.:/

Naratívna pieseň (torzo). Sp. Tuskanová, M., 1938²⁶. Text je kontamináciou dvoch piesní. Prvá časť obsahuje motív matky, ktorá posielala svojho (neposlušného) syna von z domu, do sveta. Druhá má charakter fragmentu balady, v ktorej chlapec, odsúdený na smrť, pod šibenicou vedie monológ adresovaný svojej milej. Tento (druhý) motív je v slovenských baladách pomerne častý. V texte chýba motív odsúdenia mládenca. Pieseň nebola zaradená do katalógu S. Burlasovej. Spieva sa na kvarttonálnu melódiu vystavanú z dvoch kvarttonálnych kostier, interpretovanú s variáciami v jednotlivých strofách. Jednotlivé časti piesne sú melodicky i rytmicky descendenčné. Spôsob prednesu je ametrický. Variant textu piesne z r. 1965 nachádzame u Š. Lamiho, melódia je odlišná²⁷.

23 • Rabuvali Ťurci

♩ = 108 5)

4) 7) 1) 2) 6)

Ra - bu - va - ľi Ťu - rci, ra - bu - va - ľi Ťu - rci

3) 8)

tej zvo - le - nskej ze - mi, tej zvo - le - nskej ze - mi.

2) 3., 6., 11. - 12., 14. - 15. sfa

1) 2., 10. sfa 3) 4. - 16. sfa 4) 7., 13. sfa

5) 8. sfa 6) 9., 16. sfa 7) 15. sfa 8) 16. sfa tu končí

1. /:Rabuvali Ťurci:/ /:tej zvolenskej zemi.:/	3. Šudi Katarienu do hintova zali, Šudi Tamášika o koč uviazali.
2. /:Zvolenskej richtárki:/ /:dve deti zajali.:/	

26 Ten istý, s.160. Pieseň spievala J. Mangovi tá istá speváčka, keď mala 18 rokov. Mangov zápis neobsahuje variácie. Ten istý zápis tiež in „Viletel vták...“ (1955), c. p., s. 31. V rámci nášho záznamu melódie sú drobné obmeny.

27 Lami (1981), c. p., s. 151 text, s. 296 mel., Mlynky/Pilisszentkereszt, záznam 1963.

4. Sestra moja, sestra,
ak ťi bude dobre,
/:nezabudni o mne.:/
5. /:Tag jej bolo dobre,:/
bielo vínko pila
drobnuo šit'ia šila.
6. A na siedmi ruočok
prisniv sa jej sničok,
že ona má brata
tej sponnej temnici.
7. Klúčiarom bežala,
klúčiari, klúčiari,
dajteže mi klúče
od sponnej temnici.
8. /:Brat moj premilení,:/
/:či si ešte živí?:/
Prečo si ti neumrev
tej svojej temnici?
9. /:Živí, sestra, živí,
a ot poli mrtví.:/
10. /:Brat moj premiľení,:/
podmeže mi domou
k tej našej maťeri
do zvolenskej zemi.
11. Zvolenská richtárka,
/:dajteže nám nodzjach:/
báľem na podsteňe.
12. /:A ja ver' vám ňedám,:/
/:lebo veľa psou mám.:/
13. /:Báľem na tom hnoji.:/
No uš tam ván ľen dám,
lebo tam ňiž ňemám.
14. /:Brat moj premilení,:/
prečo si ti neumrev
tej svojej temnici?
15. /:A teras si umrev,:/
/:pri svojej maťeri.:/
16. Vi, deťi, vi, deťi,
vi ňešťastnie deťi,
čo ste sa ňedali
poznati maťeri?

Balada o Turkoch. Sp. Tuskanová, M., 1938. Typ A. 199. „Deti zajaté Turkami sa vracajú domov a matka ich nespozná²⁸.“ Melódia sa ustálila v 2. strofe. Terckvinttonálny nápev má rozsah sexty s počiatočným vybočením na malú septimu, v jednotlivých strofách je variabilný. Vyznačuje sa striedavým metrom a občasným bodkovaným rytmom. V zbierke J. Manga²⁹ pieseň spieval otec speváčky. V jeho podaní má balada dlhší text a melódia je blízkym variantom nášho záznamu. (Text piesne si speváčka dobre nepamätala, spievala s pomocou Mangovho zápisu.)

28 Burlasová (1998), c. p., s. 426-430.

29 Manga, c. p., s.150. Ďalšie varianty pozri Burlasová (1998), c. p., ktorá z Maďarska uvádza, vrátane Lamiho (1981), c. p. a Papučeka (1983), c. p., lokality: Dág; Pišpek/Püspökhátvan; Šápov/Nógradsáp; Mlynky/Pilisszentkereszt

24 • Tom šírom poli

1) Tom ší-rom po - li strom je ze - le - ní, pod' mi, mi - lá,
ot - pri - sa - hať, ja po-jd'em do vo - jni.

1) 5. sfa

1. Tom šírom poli
strom je zelení,
pod' mi, milá, otprisahať,
ja pojd'em do vojni.
2. Milá si kľakla,
otprisahala,
tajšou milí za vojaka,
ona sa vidala.
3. Lístočok písav,
že či je zdravá,
kamaráti mu písali,
že sa už vidala.
4. Lístočok čítav,
domov sa pítav,
ta šou milej pod okienko,
voka ju vivolav.
5. Revorver ruce
nabitém pruce,
streliv milej do srdiečka,
tu máš, falošnica.
6. Dav jamu kopať,
dav ju pochovať
do nového cintorína,
dav jej hrob vikopať.
7. A na hrob sačil
bielu laluju,
a to všetko na znameňí,
ja tu mám moju milú.

Lúbostná balada s motívom vojenčiny. Sp. Lászka, P., 1950 (učiteľ na dôchodku). Typ č. A. 132. „Vojak zastrelí milú, lebo porušila prísahu vernosti³⁰.“ Nová pieseň západoeurópskeho typu má rozsah decimy, spieva sa v striedavom metre. V našej zbierke var. piesne: Dolný Regmec, č. 8b. V Mangovej zbierke nie je zastúpená.

³⁰ Burlasová (1998). c. p., s. 291-293, variant piesne s incipitom „Šírom poli kríž“ výskum zaznamenal vo viacerých lokalitách, napr. v Senváclave/Pilisszentlászló, 2009.

25 • Hori, hori, čierne hori

9) 3) 11) 2) 8)

Ho-ri, ho-ri, čie-rne ho-ri, ho-ri, ho-ri, čie-rne ho-ri,

1) 5) 7) 4) 6) 10)

do sve-ta sa Ja-ňík stro-jí, do sve-ta sa Ja-ňík stro-jí.

1) 2. - 4. sfa - 5. a 6. takt vynechaný 2) 8. - 10., 12. sfa 3) 3., 5. - 6., 9., 11. - 13. sfa

4) 9. sfa 5) 8. sfa 6) 8. sfa 7) 9. - 11. sfa

8) 10. - 11. sfa 9) 13. sfa 10) 2. sfa 11) 3., 10. - 11. sfa

1. /:Hori, hori, čierne hori,:/ /: do sveta sa Jaňík strojí.:/	7. /:Rúčke, nuožke jej oblámav,:/ /:tak ju prosied more nahal.:/
2. /:Ber ma, milí, ber ma sebou,:/ /:milerada pojďem s ťebou.:/	8. /:Bárs plakala, bárs spievala,:/ vždi Jaňička lem volala, lem vždi Jaňička volala.
3. /:Chiľil ju on za jej rúčku,:/ /:tak ju viedou pri koňičku.:/	9. /:Jaňík, Jaňík, meno moje,:/ /:gďe si poďel biele nohe?:/
4. /:Keď už prišli prosied more,:/ /:ber sa, kurva, z mého koňe.:/	10. /:Tam sa tvoje biele nohe:/ na Dunaji, na tej trávňe, na Dunaji, na tej rovňe.
5. /:Čože som ťi urobila,:/ /:že ma shaňiaš s tvého koňe?:/	11. /:Bárs plakala, bárs spievala,:/ :vždi len Jaňička volala.:/
6. /:Straňila si prstňen zlatí,:/ /:čo košťuval tristo zlatí.:/	

12. /:Jaňík, Jaňík, meno moje,:/
/:kde si po del šati moje?:/

13. /:Tam sa tvoje biele šati,:/
/:budú na nich ripki spať.:/

Lúbostná balada. Sp. Tuskanová, M., 1938. Tento variant piesne je tematickou kontamináciou dvoch baladických typov: 1. časť – typ č. A. 142. „Mládenec usmrtil dievčinu, ktorá proti jeho vôli ide s ním na vandrovku (do boja)“; 2. časť (okrem úvodného motívu prievozníka) súvisí s typom A. 141. „Prievozník mučí svoju milú³¹.“ Nápev má rozsah nóny a možno ho označiť ako modálny, má znaky starých i nových piesní. Jeho prvá časť inklinuje k novouhorskej piesni (transpozícia variantu prvej časti o kvintu vyššie), avšak pieseň ako celok má otvorenú hudobnú formu a archaickú premenlivú terciu, no aj malú septimu. Jej prednes je variabilný. Má striedavé metrum a bodkovaný rytmus.

26 • Šírom poľi hruška stojí, pekná zelená

$\text{♩} = 104$

Ší-rom po - ľi hru-ška sto-jí, pe-kná ze - le - ná,
pod ňou sto - jí mo - ja mi-lá, je vi - pla-ka - ná.

Bie - li ru-čník v rú-čky má, čie-rne o - čká u - ťie - ra

a ro-zma-rín, strom ze - le - ní za čá - kó dá - va.

1. Šírom poľi hruška stojí, pekná zelená,
pod ňou stojí moja milá, je viplakaná.
Bieli ručník v rúčky má, čierne očka utiera
a rozmarín, strom zelený za čakó dáva.
2. Príď sa, milá, poďívaťi do toho lesa,
jak sa bude začínaťi tím Turkom vojna,

31 Burlasová (1998), c. p., s. 309-315; V zápise Mangu (Manga, c. p., s. 175-177) má balada až 22 strof. Autor na s. 177 uvádza, že začiatok piesne je totožný s počiatkom maďarskej pastierskej piesne „Amott legel, amott legel...“.

tam guľácke lietajú a šablícke lietajú,
a nám chlapcom níženatím hlávke stínajú.

3. Príd sa, milá, poďívaťi ta do kašiarňi,
jak tam stoja mladí chlapci vipracovaní,
tambor bije na buben, ja už, milá, preč idem,
či to tebe žiaľ ňebude, keď ja odídem?
4. Príd sa, milá, poďívaťi ta do tej vojni,
jak tam stoja mladí chlapci, sa viplakaní,
edon volá na Boha, druhí Ježiš, Márija,
a ten tretí, kamarád moj, zabiže aj mňa.

Vojenská s ľúbostným motívom. Sp. Tuskanová, M., 1938. Pieseň sa naučila od brata. Pieseň nová, harmonická staršieho typu, má niektoré znaky novouhorskej melodiky (oblúkovitá melódia, výrazný bodkovaný rytmus), vyskytujú sa v nej oktavové skoky. Má uzavretú hudobnú formu a spieva sa v dvojdobom metre³².

27 • Prešporskej záhrade

$\text{♩} = 180$

Pre-šporskej zá - hra - d'e pe-kní tá - čík ská - če,
do ko-sto - la zvoňia, pa-ne-nke sa schoďia, mo-ja mi - lá pla - če.

1)

1. Prešporskej záhrade
pekní táčík skáče,
do kostola zvoňia,
panenke sa schoďia,
moja milá plače.
2. Ňeplač, milá, ňežel,
že som s tebov ležel,
ja ležel na seňe,
sama prišla ke mňe,
ja o tom ňevedel.

32 Ten istý, s. 197. Spieval brat speváčky. Variant piesne s inou melódiou tiež Burlasová, Soňa (1991), *Vojenské a reg-rútske piesne*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s.196, v komentároch uvádza 9 zápisov piesne.

3. Lem som si vihútal, že či lu mám zobrať, /:prišla mi ceduľka,:/ misím mašíruvať.	5. Reguľa vojenská vojáčkovi zle je, /:kto ma ňevichoval,:/ ten mi roskažuje.
4. Misím mašíruvať pred jasnosť cisárku, /:misím preukázať:/ reguľu vojenskú.	6. Otče, moja maťi, tvrdo mňa chovali, /:ket som mal robiť,:/ do vojny ma vzal.

Lúbostná s vojenským motívom. Sp. Tuskanová, M., 1938. Nová pieseň harmonická má rozsah nóny a otvorenú hudobnú formu. Má trojdobé metrum a bodkovaný rytmus.

28 • Čisár nám dovolí, čisárova ňechce

$\text{♩} = 80$

Či - sár nám do - vo - lí, či - sá - ro - va ňe - chce,
 či - sár nám do - vo - lí, či - sá - ro - va ňe - chce,
 ňe - že - ňťe sa, chla - pci, bu - d' e vo - jna e - šťe.

1. /:Čisár nám dovolí, čisárova ňechce,:/
 ňežeňte sa, chlapi, buď vojna ešće.
2. /:Buď vojna, buď f tej uherskej zemi,:/
 a mi, kamaráti, zahiňieme fšeci.

Vojenská. Sp. Lászka, P., 1950. Pieseň je kratším variantom piesne „Chlapci kanoňieri“ (Burlasová, 1991: 231-232). Verzia z Veňarca má rozsah oktávy, je nová harmonická tradičného typu, trojdielna a vyznačuje sa znakmi novouhorskej melodiky. Jednomotivický nápev obsahuje transpozíciu prvej časti melódie o kvintu vyššie a absentuje v ňom tretia – kontrastná – časť. Má oblúkovú melódiu, uzavretú formu, dvojdobé metrum a nevýrazné náznaky bodkovaného rytmu.

Text piesne sa pravdepodobne viaže na obdobie okupácie Bosny a Hercegoviny rakúsko-uhorskými vojskami v r. 1878. Tieto územia predtým patrili pod tureckú nadvládu³³.

29 • A tam hore, a tam hore dážď ide

$\text{♩} = 108-120$

A tam ho - re, a tam ho - re dážd' i - d'e,
 už moj mi - ľí, už moj mi - ľí ňe - prí - d'e,
 bov bi pri - šou, bov bi pri - šou, moj bo - že,
 a - ľe pre dáž, du - ša mo - ja, ňe - mó - že.

1) 2. - 3. sfa 2) 2. sfa 3) 2. sfa

1. A tam hore, a tam hore dážď ide,
 už moj milí, už moj milí nepríde,
 bov bi prišou, bov bi prišou, moj bože,
 ale pre dáž, duša moja, nemóže.
2. Ňi je to tá, ni je to tá prekážka,
 že je cesta, že je cesta tak ťašká,
 ale je to, ale je to vec veľká,
 zle milovať falošného šuhajka.
3. Jaj, bože moj, prebože moj, či to zle,
 kto miluval, kto miluval, ňevézňe,

³³ Burlasová (1991), c. p., s. 274 a 275.

kto miluje, kto miluje, misí zjať,
iba ak ten milí Pán Boh ňekce dať.

Lúbostná pieseň. Sp. Tuskanová, M., 1938. Nová pieseň, harmonická staršieho typu, má viaceré znaky novouhorskej melodiky (oblúkovitá melódia, verbunkové závery), jedennásťslabičné riadky a bodkovaný rytmus, uzavretú 4-dielnu formu, dvojdobé metrum a ambitus oktávy³⁴. Oproti Mangovmu zápisu je text kratší o dve strofy.

30 • Vichodí mesiacik, ale málo hreje

$\text{♩} = 160$

1) Vi-cho-d'í me-sia-čik, a-le má-lo hre-je,
mi-lo-va-la som ja, a-le bez ná-d'e-je,

2) ná-d'e-je, ná-d'e-je, na-čo s'te na sve-ťe,

3) keť sa z mo-jím mi-l'ím po-ťe-šiť ňe-vie-me.

1) 2. - 3. sfa 2) 2. - 3. sfa 3) 2. - 3. sfa

1. Vichodí mesiacik, ale málo hreje,
milovala som ja, ale bez nádeje,
nádeje, nádeje, načo s'te na sveťe,
keť sa z mojím milím poťešiť ňevieme.
2. Milovala som ja šuhaja švárneho
ale mi ho bráni tá mrcha mať jeho,
šuhaju, šuhaju, ňedaj si roskázať,
lebo mi je ťaško na ťebe zabúdať.
3. Skrívaš sa pred mňou, jak slnce pred nocou,
za hriech si pretkladáš shovárať sa so mňou,

³⁴ Manga (1978), c. p., s. 185-186. Pieseň spievala J. Mangovi tá istá interpretka ako 18-ročná.

veď ešte príde čas, keď sa ti vrátiš zas,
ale verné láske nenájdeš ňigdi viac.

Lúbostná sentimentálna. Sp. žena, 1940. „*Veľmi je pekná pieseň. To je zo Slovákie. Už som si tak zapísala.*“ Nová pieseň západoeurópskeho typu, pravdepodobne umelá. Neistá in-tonácia, trojdobé metrum. U Manga nie je publikovaná.

31 • Siala mak naopak

$\text{♩} = 76$

Sia - la mak na - o - pak, ko - no - pe na lí - ce,
že som ňe - bol pri ňej, a - ko na Ťu - rí - ce.
1) 1. sfa repet. 2) 3. sfa
e, ...

1. Siala mak naopak,
konope na líce,
že som ňebol pri ňej,
ako na Ťuríce.

2. Aňi ja ňepuojdem
cez tie kopaňice,
/lebo mi ta veznú
ďiouke nohavice:/

3. Ďiouke nohavice
a ňevestí gaťi,
/čo bi som si ňeprial
aňi za sto zlatí:/

Žartovná. Sp. Lászka, P., 1950. Harmonická pieseň tradičného typu má ambitus nóny, otvorenú hudobnú formu a vyznačuje sa citlivým tónom. Spieva sa v dvojdobom metre³⁵.

³⁵ Manga (1978), c. p., s. 152.

32 • Iďe káčer po bariňe

I - ďe ká - čer po ba - ri - ňe a ka - či - čka za ňím i - ďe,
 po - čakaj, ká - čer, do - ho - ňím ťa, prí - d' eš do - mov, za - bi - jem ťa.
 Uš som do - ma, ňe - bi - ješ ma, joj, bo - že moj, ľu - tu - ješ ma.

Iďe káčer po bariňe
 a kačička za ňím iďe,
 počkaj, káčer, dohoňím ťa,
 prídeš domov, zabijem ťa.
 Uš som doma, ňebiješ ma,
 joj, bože moj, ľutuješ ma.

Žartovná. Sp. Lászka, P., 1950. Jednoduchá modálna melódia má rozsah kvinty, je jed -
 nomotivická, s dvojnásobným opakovaním prvej časti nápevu o terciu vyššie. Nápev
 krúži okolo terckvinttonálnej kostry. Má uzavretú hudobnú formu a dvojdobé metrum.
 Interpretácia je rytmicky neustálená³⁶.

33 • Iďe furman dolinou

$\text{♩} = 72$

I - ďe fu - rman do - li - nou, i - ďe fu - rman
 do - li - nou a zbo - jní - čok bre - zi - nou.

1) 2. sfa

³⁶ Var. ten istý (1978), c. p., text s. 131, melódia iná.

1. /:Idě furman dolinou,:/ /: a zbojňičok brezinou.:/	4. /:Kebi bolo ako ňi,:/ /:ňedal bi ťi po vuoli.:/
2. /:Ťicho, furman, ňešibaj,:/ /:prenňie koňe otpínaj.:/	5. /:Ale že je pri horách,:/ /:pri zbojňických komorách.:/

Zbojnícka. Sp. Lászka, P., 1950. Pieseň (podobne ako niektoré ďalšie záznamy z repertoáru tohto speváka) možno považovať za príklad vplyvu kontaktov s materským slovenským prostredím na miestny repertoár piesní. Zápis J. Mangu z r. 1973 uvádza inú melódiu piesne, ku ktorej v komentári uvádza aj dve maďarské verzie³⁷. Variant z roku 2013 má text ako u Mangu, nápev je však totožný s tým, aký sa bežne spieva na Slovensku, kde je táto pieseň súčasťou celonárodného repertoáru. Nápev je harmonický tradičného typu, má ambitus oktávy a citlivý tón, otvorenú hudobnú formu a premenlivé dvoj- a trojdobé metrum. Interpret piesne je – ako som už spomenula vyššie – členom veňarského pávieho krúžku, v rámci ktorého sa pravidelne zúčastňuje folklórnych festivalov na Slovensku.

34 • Slovensko moje, otčina moja

$\text{♩} = 69$

Slo-venko mo-je, o-tči-na mo-ja, krásna si a-ko raj, a-ko raj.
Na tvojich horách ná-the-ri tró-ňia, ú -dol jak šu-mí, ľú -be-zní háj.

Na tvojich horách bi spie-va-la, a srccom g Bo-hu sa vzná-ša-la,

Slo-venko mo-je, o -tči-na mo-ja, krá-sna si a-ko raj, a-ko raj.

1) repet. 2) repet.

Slovensko moje, otčina moja,
krásna si ako raj, ako raj.
Na tvojich horách nátheri tróňia,

³⁷ Manga (1978), c. p., s. 159.

údol jak šumí, lúbezní háj.
Na tvojich horách bi spievala,
a srccom g Bohu sa vznášala,
Slovensko moje, otčina moja,
krásna si ako raj, ako raj.

Vlastenecká. Sp. Lászka, P., 1950. Záznam je prvou strofou umelej hymnickej piesne poetky Kristíny Royovej (1860 – 1936). Prvé dve strofy tejto piesne tvoria od roku 1990 hymnu slovenskej politickej strany Kresťansko-demokratické hnutie (KDH). Pieseň sa spevák naučil, keď sa ako člen pávieho krúžku zúčastnil na folklórnom festivale v Detve, a to od Sloveniek zo Srbska. Interpret označil pieseň ako „*prekrásnu*“.

BIBLIOGRAFIA

- 30 rokov vo výskumných táboroch. Jubilejné spomienky na prácu v teréne (2008), Krekovičová, E., Krupa, O., Ando, J. (zost.). Békešská Čaba: VÚSM, Ústav etnológie SAV Bratislava.
- Assmann, Jan (2001), *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor. České vydanie z nemeckého originálu, ktorý vyšiel v C. H. Beck, 1997, preložil Martin Pokorný.
- Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku. A magyarországi Szlovákok népi kultúrájának atlasza (1996), hlavná redaktorka Anna Divičanová, redaktori Benža, M. a Krupa, A. Békešská Čaba: Slovenský výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Ústav etnológie SAV v Bratislave.
- Atlas slovenských nárečí v Maďarsku. Atlas der slowakischen Mundarten in Ungarn (1993), hlavný redaktor Péter Király. Budapest: Slovenský výskumný ústav.
- Bachtin, Michail M. (1975), *François Rabelais a lidová kultura stredoveku a renesance*. Praha: Odeon.
- Balleková, Katarína (2001), Nad Kestúcom slniečko vychodí a bolesť zachodí. In *Kultúra slova* 35, č. 4, s. 232-237.
- Balleková, Katarína (2004), Z nárečových výskumov Slovákov v Maďarsku. In *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba, 16. – 17. októbra 2003*. Uhrinová, A., Žiláková, M. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 53-61.
- Balleková, Katarína (2008), Zabudnutá modlitba. In *Slovenčina v menšinovom prostredí*. Uhrinová, A., Tóth, A. J. (red.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 242-251.
- Balleková, Katarína (2010), Obraznosť jazyka v menšinovom spoločenstve na jazykových ostrovoch v Maďarsku (frazologické čriepky). In *Kontexty identity. Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej*. Krekovičová, E., Žiláková, M., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 216-223.
- Balleková, Katarína (2011), Zo živého jazyka Šáranov z Dabaša. In *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre*. Kováčová, A., Tušková, T., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 48-55.
- Bartók, Béla (1954), Maďarská ľudová hudba a ľudová hudba susedných národov. *Hudobnovedný zborník I.*, s. 95-149.
- Bartók, Béla (1959), *Slovenské ľudové piesne 1*. Elsčeková, A., Elsček, O. (eds). Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- Burlasová, Soňa (1968), Vývoj hudebných štýlů; Regionálne štýly slovenské lidové piesne. In *Česko-slovenská vlastivěda, díl III. Lidová kultura*. Praha: Orbis, s. 636-639; s. 649-656.
- Burlasová, Soňa (1977), Nestrofické útvary v slovenskom ľudovom speve. *Slovenský národopis* 25, č. 2, s. 226-242.
- Burlasová, Soňa (1980), *Ej, prišli sme, prišli sme na pole družstevné. Lidová piesňová tvorba s tematikou jednotných roľníckych družstiev*. Bratislava: Príroda.
- Burlasová, Soňa (1981), Integrované aspekty regionálneho piesňového štýlu v Honte. *Slovenský národopis* 29, č. 2-3, s. 360-372.
- Burlasová, Soňa (1984), Proces doznievania pôvodnej etnickej tradície v enkláve. (Na príklade piesní z obcí Patvarc a Szügy.). *Národopisné informácie*, č. 2, s. 123-131.
- Burlasová, Soňa (1987), *Lidová pieseň na Horehroní*. Bratislava: Opus.
- Burlasová, Soňa (1988a), Lidové piesne. In *Hont. Tradície ľudovej kultúry*. Banská Bystrica: Osveťa, s. 549-590.
- Burlasová, Soňa (1988b), Slovensko-maďarské kontaktné vplyvy v ľudových piesňach. In *Aktuálne problémy československej slavistickej folkloristiky*. Gašparíková, V. (ed.). Bratislava: Národopisný ústav SAV, s. 117-126.
- Burlasová, Soňa (1991), *Vojenské a regrútske piesne*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV.
- Burlasová, Soňa (1998), *Katalóg slovenských naratívnych piesní/Typenindex slowakischer Erzähllieder, zv. 1 – 3*. Krekovičová, E. (ed.). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV.
- Clifford, James (1977), *Routes Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge: Harvard University Press.

- Čukan, Jaroslav (2011), Medzilokálne kontakty a etnické vedomie Slovákov v Šáre pri Budapešti. In *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre*. Kováčová, A., Tušková, T., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 168-175.
- Deme, Dezső (1964), *Mit dalolnak a Borsod-Abauj-Zemplén megyei Szlovákok*. Miskolc.
- Deme, Dezső (1984), Slovenské ľudové piesne v Répáshute. *Národopis Slovákov v Maďarsku 5. Národopisné štúdie z Répáshuty*, s. 467-488.
- Divičanová, Anna (1996), Vývojové premeny tradičnej kultúry Slovákov v Maďarsku. In *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku. A magyarországi Szlovákok népi kultúrájának atlasza*, hlavná redaktorka Divičanová, A., redaktori Benža, M., Krupa, A. Békešská Čaba: Slovenský výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Ústav etnológie SAV v Bratislave, s. 7-36.
- Divičanová, Anna (1999), *Jazyk, kultúra, spoločnosť. Etnokultúrne zmeny na slovenských jazykových ostrovoch v Maďarsku*. Békešská Čaba, Budapešť: Slovenský výskumný ústav Slovákov v Maďarsku.
- Divičanová, Anna (2002), *Dimenzie národnostného bytia a kultúry*. Békešská Čaba: VÚSM.
- Divičanová, Anna (2004), Ambivalentné hodnoty slovenského jazyka v Maďarsku v stredoeurópskom kontexte. In *Slovenčina v menšinovom prostredí*. Uhrinová, A., Žiláková, M. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 21-31.
- Droppová, Lubica, Krekovičová, Eva (2010), *Počúvajte Panny aj vy Mládenci... Letákové piesne zo slovenských tlačiarní*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, Eterna Press.
- Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí: Zborník z medzinárodnej konferencie venovanej životnému jubileu etnografa Ondreja Krupu* (2015), Kováčová, A., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM.
- Dúžek, Stanislav (1990), mapa č. 13, 20. In *Etnografický atlas Slovenska*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo SAV, s. 95, 97.
- Elschek, Oskár (1975a), Výskum ľudovej hudobnej kultúry Slovákov v Maďarsku. *Slovenský národopis 23*, s. 301-315.
- Elschek, Oskár (1975b), Piesne a hudby. In *Slovensko. Ľud, II. časť*. Bratislava: Obzor, s. 1071-1080.
- Elscheková, Alica (1963), Základná etnomuzikologická analýza. *Hudobnovedné štúdie 6*, s. 117-178.
- Elscheková, Alica, Elschek, Oskár (1962), *Úvod do štúdia slovenskej ľudovej hudby*. Bratislava, 2. doplnené vydanie (1996). Bratislava: Národné osvetové centrum.
- Elscheková, Alica, Elschek, Oskár (1980), *Slovenské ľudové piesne a nástrojová hudba. Antológia*. Bratislava: Osvetový ústav.
- Etnografický atlas Slovenska* (1990), hlavná redaktorka Kovačevićová, Soňa. Bratislava: Národopisný ústav SAV, Slovenská kartografia, Veda, vydavateľstvo SAV.
- Frolcová, Věra (2012), Legenda o putovaní Panny Marie, zázračném uzdravení dítěte a kajícím kováři v obřadním zpěvu 19. – 21. století jako fenomén středoevropského kulturního společenství. *Národopisná revue XXII*, č. 3, s. 163-175.
- Gyivicsány, Anna (1984), Etnicko-kultúrne zmeny. *Národopis Slovákov v Maďarsku 5. Národopisné štúdie z Répáshuty*, s. 293-319.
- Hall, Stuart (1992), The Question of Cultural Identity. In *Modernity and its Future*. Hall, S., Held, D., McGrew, T. (eds.). Cambridge: Polity Press, pp. 274-316.
- Jakubíková, Kornélia (1995), Problematika výskumu duchovnej kultúry. In *275 rokov v Békešskej Čabe*. Békešská Čaba: Slovenský výskumný ústav, s. 52.
- Jednotný katolícky spevník* (1937, 1. vyd.), Trnava: Spolok sv. Vojtecha. (Cit. podľa 10. nezmeneného vydania 1943.)
- Kálmánfi, Béla (1973), *Rozmarín zelený. Slovenský folklór z okolia Esztergomu*. Budapešť: Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku.
- Kálmánfi, Béla (1979), Pamiatky banického a sedliackeho života v slovenských ľudových piesňach v okolí Ostrihomu. *Národopis Slovákov v Maďarsku 2*, s. 253-276.
- Kiliánová, Gabriela (2009), Úvod. In *My a tí druhí v modernej spoločnosti. Konštrukcie a transformácie kolektívnych identít*. Kiliánová, G., Kowalská, E., Krekovičová, E. (eds.). Bratislava: Centrum excelentnosti SAV Procesy, Historický ústav SAV, Ústav etnológie SAV, Veda, vydavateľstvo SAV, s. 13-30.
- Kiliánová, Gabriela (2011), Kolektívna pamäť, historická pamäť a identita. In *Identita, história a kultúra. Dejiny Slovákov na Dolnej zemi*. Kováčová, A. (ed.). Budapešť, Békešská Čaba: VÚSM, s. 14-25.
- Királyová, Katarína (2013), *Dedičstvo Baňačky. Rudabányácska öröksége*. Budapest: Horváth, Csaba.

- Királyová, Katarína (zost., 2016), *F kestúckem šírem poli... Ludové piesne Slovákov pod Pilišom*. Budapest: Croatica.
- Kmeť, Miroslav (2012), *Krátke dejiny dolnozemsých Slovákov I*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- Kollár, Ján (1953), *Národné spievanky I, II*. 2. vydanie. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry (1. vydanie 1834, 1835).
- Kormoš, Alexander (1999), *F santofském Piliši. Ludové piesne zo Santova*. Edícia Dunaj. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Kováč, Milan (2004), *Zlatý baran. Príbehy ľudovej viery a mágie spod hory Radzim*. Brdárka: o. z. Radzim.
- Kováčová, Anna (2011), Zvláštnosti spoločenského života Šáranov. In *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre*. Kováčová, A., Tušková, T., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 130-146.
- Krekovičová, Eva (1984), Slovenská ľudová balada a epická pieseň z hľadiska lokálneho a geografického kontextu. *Slovenský národopis* 32, č. 1, s. 79-92.
- Krekovičová, Eva (1989), *O živote folklóru v súčasnosti. Ľudová pieseň*. Bratislava: Národopisný ústav SAV.
- Krekovičová, Eva (1992/1993), Zur Frage der Forschung von Hirtenlieder in der Slowakei und ihre Stelle in der Region Mitteleuropas. In *Ethnologia Slavica et Slovaca* 24-25, s. 195-222.
- Krekovičová, Eva (1993), Barokový obraz Smrti-nevesty vo folklóre alebo putovanie jednej jarmočnej balady. *Národopisné informácie*, č. 1, s. 20-30.
- Krekovičová, Eva (1994), Spevnosť a piesňový repertoár Slovákov v Poľnom Berinčoku. *Národopis Slovákov v Maďarsku* 10, s. 131-159.
- Krekovičová, Eva (1996a), Tótkomlósi szlovákok népdalai és dallamvilága. In *Tótkomlós néprajza*. Szincsek, Gy. (ed.). Tótkomlós, s. 315-351.
- Krekovičová, Eva (1996b), Slovenský folklór z Malého Kereša. *Národopis Slovákov v Maďarsku* 12, s. 129-156.
- Krekovičová, Eva (1997), Ľudové piesne a spevnosť komlósšských Slovákov. In *Z minulosti Slovenského Komlóša 1746 – 1996*. Gerbócová, J. (zost.). Bratislava: Národné literárne centrum, s. 215-255 (slovenská verzia).
- Krekovičová, Eva (1999a), Vzťah folklóru a identity u Slovákov v Kiskörösi. In *Két víz között*. Bárth, J. (zost.). Baja, Kecskemét, s. 105-110.
- Krekovičová, Eva (1999b), Kultúrna a etnická identita slovenskej menšiny v Maďarsku. (Na príklade vzťahu identity a folklóru v Malom Kereši). *Národopisná revue* IX, č. 4, s. 199-204.
- Krekovičová, E. (1999c), *Medzi toleranciou a bariérami. Obraz Rómov a Židov v slovenskom folklóre*. Bratislava: Academic Electronic Press.
- Krekovičová, Eva (2000a), The Folk Songs and Musicality of the Komlós Slovaks in Hungary. In *Identity of Ethnic Groups of Communities*. (= Etnologické štúdie 7). Kiliánová, G., Riečanská, E. (eds.). Bratislava: ÚEt SAV 2000, pp. 149-157.
- Krekovičová, Eva (2000b), K súčasnému stavu spevnosti a identity Slovákov v Maďarsku. *Slovenská hudba* XXVI, č. 3, s. 355-368.
- Krekovičová, Eva, Kiliánová, Gabriela (2002), Research on Slovak Erotic Folklore. In *Eros in Folklore*. Hoppál, M., Csonka-Takács, E. (ed.). Budapest: Akadémiai Kiadó, European Folklore Institute, pp. 156-171.
- Krekovičová, Eva (2010a), Nie je hymna ako hymna. Hymny v procesoch transformácie na prelome tisícročia. *Národopisná revue* XX, č. 1, s. 44-51.
- Krekovičová, Eva (2010b), Personifikovaná Smrť ako nevesta v stredoeurópskom folklóre. In *Kontexty identity. Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej*. Krekovičová, E., Uhrinová, A., Žiláková, M. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 144-151.
- Krekovičová, Eva (2011), Duchovná pieseň a modlitba medzi ústnym podaním, písanými textami a letákovou tlačou na príklade Slovákov v Šáre. In *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre*. Kováčová, A., Uhrinová, A. (zost.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 196-215.
- Krekovičová, Eva (2012), K duchovným piesňam v ústnom repertoári slovenskej minority v Maďarsku (predbežné výsledky výskumov na prelome tisícročia). *Národopisná revue* XXII, č. 3, s. 191-205.
- Krekovičová, Eva (2013), Nem minden himnusz egyforma, avagy a himnuszok az ezredforduló átalakulási folyamataiban. [Transformation of anthems at the turn of the millennium.] *Ethnographia: Magyar Néprajzi Társaság folyóirata* 124, č. 4, s. 438-452, (maďarská verzia).
- Krekovičová, Eva (2015), K melodickzej zložke piesní Slovákov v Maďarsku. Porovnanie dvoch piesňových korpusov. In *Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí: Zborník z medzinárodnej konferencie venovanej životnému jubileu etnografa Ondreja Krupu*. Kováčová, A., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 109-120.

- Krupa, Ondrej (1996), Charakteristika skúmaných lokalít. In *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku. A magyarországi Szlovákok népi kultúrájának atlasza*. Békešská Čaba: Slovenský výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Ústav etnológie SAV v Bratislave, s. 81-106.
- Krupa, András (2000), Otázky folklorizmu v spojitosti s ľudovými zvykmi Slovákov v Maďarsku. In *Folklorizmus na prelome storočí. Zborník príspevkov z medzinárodného sympózia*. Kysceľ, V. (ed.). Bratislava: Prebudená pieseň, s. 120-125.
- Krupa, Ondrej, Richter, Pál (2004), *Spevy našich Slovákov. Výber zo zbierky Ondreja Krupu. A hazai szlovákok énekei. Válogatás Krupa András gyűjteményéből*. Békešská Čaba: VÚSM.
- Lami, Štefan (1981), *Slovenské ľudové balady v Maďarsku*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc.
- Lami, Štefan (1984), *Výročné zvyky a ľudové hry*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc.
- Lami, Štefan (1988), *Keď si ja zaspievam. Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku*. Budapešť: Tankönyvkiadó.
- Lami, Štefan (1991), *Stratila som partu. Spomienky na tradičnú svadbu Slovákov v Maďarsku*. Budapešť: Tankönyvkiadó.
- Lami, Štefan (1994), Pohrebne zvyky v Piliši. *Národopis Slovákov v Maďarsku* 10, s. 89-98.
- Lampert, Vera, Révész, Dorrit (1999), A tót nepi dal-lamok. In *Bartók Béla írásai* 3. Budapest: Musica, s. 166-209.
- Leška, Štefan (1810), *Kratyčká Historie městečka a cirkvi Kišköröšu*. Pešť: Trattner.
- Lipták, Lubomír (2005), 1. vydanie. Symboly národa a symboly štátu. In *Mýty naše slovenské*. Krekovič, E, Mannová, E., Krekovičová, E. (eds.). Bratislava: AEP, s. 51-60.
- Lomen, Kristina (2017), *Piesňová tradícia Slovákov v regióne Vojvodina v Srbsku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Ústav hudobnej vedy SAV. Rukopis dizertačnej práce.
- Manga, János (1978), *Z minulosti Veňarcu*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc.
- My a tí druhí v modernej spoločnosti. Konštrukcie a transformácie kolektívnych identít* (2009), Kiliánová, G., Kowalská, E., Krekovičová, E. (eds.). Bratislava: Centrum excelentnosti SAV Procesy, Historický ústav SAV, Ústav etnológie SAV, Veda, vydavateľstvo SAV.
- Ondrejka, Kliment (1955), Materiály zo zvykovej a tanečnej kultúry Slovákov v Maďarsku. *Slovenský národopis* 43, s. 309-406.
- Palkovič, Konštantín (1984), Zo slovenských nárečí v Ostrihomskej župe. *Slavica Slovaca* 19, s. 40-70.
- Palkovič, Konštantín (1985), Zo slovenských pilišských nárečí v Peštianskej župe. In *Slováci v zahraničí* 11. Martin: Matica slovenská, s. 109-134.
- Papp, Štefan (1969), *Grékokatolícki duchovní písní. Gréckokatolícke duchovné piesne*. Bez uvedenia miesta vydania: Grecko-katolíckij ordinariát v Prešovi.
- Papuček, Gregor (1983), *Zahučali hory. Ludové piesne spod Piliša*. Budapešť: Vydavateľstvo učebníc.
- Paríková, Magdaléna (1999), *Reemigrácia Slovákov z Maďarska v rokoch 1946-1948. Etnokultúrne a sociálne procesy*. Bratislava: Stimul.
- Pavlicová Martina (2016), Ochrana kultúrneho dedičtvi – počátek príbehu s otvoreným koncom. In *Od folklóru k world music. Na počátku bylo...* Příbylová, L., Uhlíková, L. (eds.). Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko, s. 46-56.
- Povojnové migrácie a výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom* (2010), Sápsová, Z., Šutaj, Š. (eds.). Prešov: Universum.
- Richter, Pál (2004), Hudobné aspekty zbierky. In Krupa, Ondrej, Richter, Pál, *Spevy našich Slovákov. Výber zo zbierky Ondreja Krupu*. Békešská Čaba: VÚSM, s. 57-67, s. 477-485.
- Ripka, Ivor (2003), Niektoré špecifiká jazykových prejavov amerických Slovákov (Slovansko-neslovanské jazykové kontakty). In *XIII. Medzinárodný zjazd slavistov v Lublâne. Príspevky slovenských slavistov*. J. Doruľa (vedúci redaktor a editor). Bratislava: Slovenský kabinet slavistov, Slavistický kabinet SAV, s. 163-169.
- Ruščin, Peter (1999), Ludové duchovné piesne a otázka ich žánrového rozvrstvenia. In *Piesňové žánre v tradičnej hudobnej kultúre*. (=Studia Ethnomusicologica I). Urbancová, Hana (ed.). Bratislava: Ister Science, Ústav hudobnej vedy SAV, s. 79-97.
- Sirácky, Ján (1971), *Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí*. Martin: Matica slovenská.
- Sirácky, Ján a kol. (1980), *Slováci vo svete I*. Martin: Matica slovenská.
- Sirovátka, Oldřich (1973), K variabilitě balady. In *O životě písně v lidové tradici. Variacní proces ve folklóru*. Brno: UJEP, s. 77-91.
- Slovenské ľudové piesne, zv. I – IV* (zv. I., 2. vyd. 1959, zv. II., 1952, zv. III., 1956, zv. IV., 1964). Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- Slovenské spevy, zv. 1 – 7* (zv. 1., 1972, zv. 2., 1973, zv.

- 3., 1976, zv. 4., 1978, zv. 5., 1981, zv. 6, 1983, zv. 7., 1989), 2. doplnené, kritické a dokumentované vydanie. Galko, L. (ed.). Bratislava: Opus.
- Slovník slovenských nářečí I, A – K* (1994). Vedecký redaktor Ripka, I. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV.
- Slovník slovenských nářečí II, L – P* (2006). Vedecký redaktor Ripka, I. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV.
- Szöllösi, Benedikt (1655), 1. vydanie. *Cantus Catholici*. Trnava.
- Štolc, Jozef (1949), *Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení.
- Tanczer, Jozef (2016), *Rozviazané jazyky. Ako sme hovorili v starej Bratislave*. Bratislava: Slovart.
- Tranovský, Juraj (1636), 1. vydanie. *Cithara Sanctorum*. Levoča.
- Tušková, Tünde (2010), *Obraz o etnických parametroch mladých Slovákov v maďarskom prostredí*. In *Kontexty identity. Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej*. Krekovičová E., Žiláková, M., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 342-346.
- Tušková, Tünde (2015), *Používanie slovenského jazyka v rozličných komunikačných sférach a situáciách v Maďarsku*. In *Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie venovanej životnému jubileu etnografa Ondreja Krupu*. Kováčová, A., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: Výskumný ústav Celostátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, s. 168-173.
- Tušková, Tünde (2016): *Slovenský jazyk v univerzitnom bilingválnom prostredí*. Békešská Čaba: VÚSM.
- Uhlíková, Lucie (2012), *Písne z Vnorov v nahrávkách Hynka Bíma a Františky Kyselkové*. In *Vzaty do fonografu: slovenské a moravské písne v nahrávkách Hynka Bíma, Leoše Janáčka a Františky Kyselkové z let 1909 – 1912*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., s. 127-148.
- Uhrinová, Alžbeta (2004), *Používanie materinského jazyka v kruhu békeššabianskej slovenskej inteligencie*. Békešská Čaba: VÚSM.
- Uhrinová, Alžbeta (2010), *Inštitúcie Slovákov v Maďarsku. Zárodok kultúrnej autonómie a predpoklady zachovania jazyka?* In *Kontexty identity. Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej*. Krekovičová E., Žiláková, M., Uhrinová, A. (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 473-482.
- Urbancová, Hana (1997), *Doslov*. In Jozef Kresánek, *Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného*. (Faximile vydania z roku 1951.) Bratislava: AEP, s. 297-303.
- Urbancová, Hana (2005), *Trávnice – lúčne piesne na Slovensku. Ku genéze, štruktúre a premenám piesňového žánru*. Bratislava: AEP.
- Urbancová, Hana (2011), *Cirkevné piesne ako súčasť tradičného spevu Slovákov v Maďarsku*. In *Cirkevná kultúra Slovákov v Maďarsku. A magyrországú szlovákok egyházi kultúrája*. (= Otázky vývoja kultúry. A kultúrafejlődés kerdései II.). Divičanová, A., Kováčová, A., (eds.). Békešská Čaba: VÚSM, s. 126-152.
- Urbancová, Hana (2016), *Vybrané kapitoly z dejín slovenskej etnomuzikológie*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV.
- Vargová, Rózsa (2000), *Na Tardoši, na pažiti, na placi. Tardošské slovenské balady, piesne, modlitby*. Budapest, Tardos: Argumentum Kiadó, Tardos Község Önkormányzata, Tardosi Szlovák Nemzetségi Önkormányzat.
- Vinogradova, Ljudmila N. (1982), *Zimnjaja kalendarnaja poezija zapadnych i vostočnych slavjan*. Moskva: Nauka.
- „Vyletel vták...“ *Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku* (1955), zostavila Borsaiová, Ilona. Budapešť: Hudobné nakladateľstvo/Zeneműkiadó.
- Žiláková, Mária (2004), *Dynamika jazykov Slovákov v Maďarsku*. Budapest: ELTE BTK.
- Žiláková, Mária (2009), *Ľudové liečenie Slovákov v Maďarsku*. Nadlak.
- Žiláková, Mária (2011), *Kontakty so širším a užším regiónom v dvoch zložkách tradičnej kultúry (ľudové liečenie a ľudová religiozita)*. In *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šare*. Kováčová, A., Tušková, T., Uhrinová, A. (zost.). Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, s. 22-23.
- Žiláková, Mária/Zsilák Mária (2016), *Poslyšte mile, čo chci spívaťi... (Produkty jarmočnej tlače – zbierka púťových piesní ako rodinná relikvia). Szeretettel hallgassátok, amit majd éneklek... (A cérnakönyv mint családi relikvia)*. Budapest: ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék.

SLOVNÍK MENEJ ZNÁMYCH VÝRAZOV

BAŇAČKA

anheli – anjeli
burkovac – dláždiť cestu
cemni – tmavý, temný
ceňučka – tenučká
cerkev – kostol východného obradu
ci – ti
cintir – cintorín
češki – ťažký
do cirňa – do trnia
doraz - hneď
dziňa – tekvica
dziťe – dieťa
dzivočki- dievčatká
dzvoni – zvony
džatki – maškary, vtipne dohabané postavy
fartuch – zásterá
harkotaju – hrkútajú
herlička – hrdlička
hordov – sud
hutoric – hovoriť
kabat – ženská sukňa
keľo koli ploce – koľko je v plote kolov
kresni – krstný
ľik – liek
liťa – horná časť vrchného ženského odevu, blúza
s dlhými rukávami
mac dzeku – chcieť, mať vôľu
me laju – hrešia ma, nadávajú mi
mloda – mladucha
mlodi – ženích
na verch chižu – hore domu
naj – nech
ňedoraz – nie hneď (doraz – hneď) ?
ňehovac – neživiť, neopatrovať
oblačok – oblôčik
ozda – azda
patika – apatéka, lekárneň
patrička – ruženec
písmička – pesnička
poblahoslavíc – dať požehnanie, požehnať
poparti – pozri sa
povice – poviete
pozdiħali – uhynuli

pri ce – pri tebe
služnica – slúžka
stamaď – odtiaľ
šviša – šikovnejšia
svojska – vlastná, z môjho rodu
šumne – pekne
talpa – podošva, podrážka
temetov – cintorín
ucce – učte
voľec – chcieť, želať si
vom – vám
zajda – batoh, noša

DOLNÝ REGMEC

ancijaš – zosobnenie zla, čert, diabol (v kliatbach
a nadávkach)
čižemki – čižmičky
doznac še – dozvedieť sa
falatok – kúsok
fartuščok – zásterka
gamba – pera
hucteni – uctený
chiža – izba, dom
klovče – ľanová kúdeľ
kostival – ľúčna rastlina s liečivým koreňom, kos-
tihoj lekársky (Symphytum officinale)
krešni – krstný
kucičok – kútik
naj – nech
oblačok – okienko
odrikac – odriekať, v úlohe krstného rodiča hovoriť
pri obrade v mene krstného dieťaťa
opstac – obopnúť
parobok – mládenec
pčolki – včielky
perec – praclík
perecar – predavač praclíkov
peršički – prsia
pľevenka – hospodárska budova, slúžiaca na usklad-
nenie pliev alebo slamy
pokriju – skryjú
popacce – pozrite
prikľet – pitvor

raz – hneď
rozvoľovac – volkať si, užívať si
scena – stena
še mi ňezbudze – nezavaj sa ma
šicko – všetko
temetov – cintorín (z maďarčiny)
vajkali – nariekali (označovanie spôsobu nariekania Židov zo strany Nežidov)
valal – dedina
vecij – viac
voňi – oni
zbešnelo – divoko
zvadovac – nebyť po vôli, nepáčiť sa

NOVÁ HUTA

bačkorki – krpčky
bečka – bočka, súdok
blenčať – bublať, prdiť
čuňak – prasa (z maďarčiny)
ďar – závod (maďarsky)
dotlik – dovtedy
ešči – ešte
fertuch – zástera
frajter – vojenská hodnosť: slobodník
hernek – hrnček
hiška – domček, izbička
hrah – hrach
hu – ju
hudobni – chudobný
hvosť – chvosť
chvezda, chviezda – hviezda
kisangyalom – môj malý anjeličok (maďarsky)
lenča – šošovica
ľuboval – miloval
malo – pomaly
posanovať – poľutovať
nočka – nôcka
otafka – otavka, mláďa, tráva po prvej kosbe
pantľički – stužky
para ľudí – dvojica k sebe patriacich ľudí, pár
pelen – plný
preplinuc – preplávať
report – vojenské hlásenie, raport
rozlajdana – neupravená, rozgajdaná
vibigľovať – vyžehliť
vrheček – vršok
zestať – zahnať
zeť – zať
znac – vedieť
zochabiť – zanechať

KESTÚC

ftáhnut – vtiahnuť (vsiaknuť)
hádzat si daj – daj si hádať (z ruky)
havier – baník
herskí – pekný (zastarané slovo)
heskí – pekný (česky)
holka, holčička – dievča, dievčatko (česky)
huhlat – hundrať
chvezdička, chvezda – hviezdička, hviezda
jenna – jedna
kimlički – kýptiky
kúrku slečenú – bez kôrky (z češtiny)
lež – pokiaľ
minár – mlinár
napalla – napadla
núter – dovnútra
obrazána – obrezania (Ježiša)
paholátko – malé dieťa, pacholiatko
pentle – stuha
pero sadí – sadí kvet
píst – piest
sprovaditi – vypevadiť
špenica – pšenica
šudit – podvádzať
talíre – toliare
úžoráš – úžerník (maďarsky)
vella – vedľa
vetrit(žitko) – viať na site (raž, lat. Secale)
zvallí – zvädnutý
žbán – džbán

VEŇAREC

bálem – hoci len, hoci aj
čákó – vojenská čiapka, čakov (z maďarčiny)
e – je
enni, ena – jedni, jedna
hintov – koč (z maďarčiny)
klať – kliať, nadávať
kmentaví – (kmentový), kupované továrenské plátno, na ktoré sa vyšíva
nodzjach – nocľah
poplatiť – odplatiť
sakáčka – blúzka
stuňička – studnička
v kašiarňi – v kasárni

ZOZNAM PIESNÍ, VINŠOV, DETSKÝCH HIER V ZBIERKE

- A co dame Ježiškovi, 2a, Baňačka, s. 115
A dze je ten perecar, 21b, Dolný Regmec, s. 104
A gđe ši mi bula, Haňičko moja, 36c, Nová Huta, s. 80
Ag ja budem horňi lučki košic, 18b, Dolný Regmec, s. 101
Ah, bože, bože, či me muž bije, 33c, Nová Huta, s. 76
Ah, mamičko, mamko moja, 26b, Dolný Regmec, s. 108
A ja taki parobek, 30a, Baňačka, s. 140
A jaka to pekna ruža, 11b, Dolný Regmec, s. 94
A kedi ja huši pasala, 19b, Dolný Regmec, s. 102
A kedi ja kapuštu varila, 11a, Baňačka, s. 124
A kedi som huši pasala, 20a, Baňačka, s. 132
A na našim a na našim mostičku, 14b, Dolný Regmec, s. 97
A na našim dvore stoji javor, 12b, Dolný Regmec, s. 95
A naša mloda je rada, 8a, Baňačka, s. 121
Andelskí pozdravení, zvon sa ozíva, 65d, Kestúc, s. 208
Aňi ňeznam, jag mam vipovedzec, 22a, s. 134
Aňička, dušička, dže si bula, 32c, Nová Huta, s. 75
A tam dole na doline, 50d, Kestúc, s. 193
A tam hore, a tam hore dážd' ide, 29, Veňarec, s. 240
A vi, moji roďičovia, ňeplačte, 8, Veňarec, s. 217
Baňacki dzivočki, 27a, Baňačka, s. 137
(Hej,) bola ena mlinárka, 22, Veňarec, s. 232
(Ej,) bol to gajdoš, 8d, Kestúc, s. 148
Budu hrac, budu hrac, 15a, Baňačka, s. 127
Co to tam, co to tam, 28a, Baňačka, s. 138
Čeraj nám slněčko svítilo 58d, Kestúc, s. 201
Červené vínečko jag višna, 11d, Kestúc, s. 151
Či ci ňe žal, Marčo, 3b, Dolný Regmec, s. 88
Či sa to konički, 15d, Kestúc, s. 155
Či ste čuli, Židove, 24b, Dolný Regmec, s. 106
Čisár nám dovolí, čisárova ňechce, 28, Veňarec, s. 239
Čo sa stalo na Kestúci na placi, 49d, Kestúc, s. 192
Čo ti, milá, za lásku máš, 43d, Kestúc, s. 186
Čože já mám za trápení, 24d, Kestúc, s. 166
(Hej,) čuduju še ľudze, 7a, Baňačka, s. 120
Daj Boch šťastia tejto zemi, šetkým ľudom v ňej, 14, Veňarec, s. 223
Dal nam Pan Boch holoho, 5a, Baňačka, s. 118
De si bola, céra, céra moja, 46d, Kestúc, s. 189
detské prekáračky, 16c, Nová Huta, s. 61
detské vyčítanky, 14c, 15c, Nová Huta, s. 61
Dobru noc vinčujem tebe, Marija, Dolný Regmec, 31b, s. 112
Dou dolinou tichí vetřík povieva, 11, Veňarec, s. 220
Dumala moja mac, 9b, Dolný Regmec, s. 92
(Hej!) Děkujem vam, pan kapitan, 17c, Nová Huta, s. 62
Fašange, fašange, fašangove časi, 3, Veňarec, s. 212
Fašange, fašange, fašangovňici, 2, Veňarec, 211
Fašangi, Turangi, 4c, Nová Huta, s. 55
Frajeročka, co si taka strapata, 24c, Nová Huta, s. 68
Hajóke, hajóke, 12, Veňarec, s. 221
Hajšou, balajšó, dže si diouča najšó, 13, Veňarec, s. 222
Haňička konala, 21a, Baňačka, s. 133
Havieri, havieri, 37d Kestúc, s. 179
Homba, liška, dže babina hiška, 6c, Nová Huta, s. 57
Hore dolinami ši vi zajac beži, 11c, Nová Huta, s. 59
Horenka, horenka, hora, zelená hora, 20, Veňarec, s. 229
Hori, hori, čierne hori, 25, Veňarec, s. 236
hra na priadkach, 7, Veňarec, s. 216
Chodila Mária, 5d, Kestúc, s. 146
Chodzim hore dolom, 15b, (32b), Dolný Regmec, s. 98
Chudoba, chudoba, 60d, Kestúc, s. 203
Idě furman dolinou, 33, Veňarec, s. 243
Idě káčer po bariňe, 32, Veňarec, s. 243
Idzeme mi zdoli, 10a, Baňačka, s. 123
Idzeme mi zdoli, 4b, Dolný Regmec, s. 89
Išla mloda popod les, 12a, Baňačka, s. 125
Išlo dívča na vodu, 39d, Kestúc, s. 180
Išol pes popod les, 8c, Nová Huta, s. 58
Ja do hori, ja do lesi, 26c, Nová Huta, s. 70
Jaj, bože muj, co mam robic zo žalu, 23a, Baňačka, s. 135
Jaka tota krešna mac nam ňevešela, 6a, Baňačka, s. 119
Jaká že bi to hanba bola, 31d Kestúc, s. 173
Jastrab leťi, ňema deťi, 13c, Nová Huta, s. 61
Ja še ňeožeňim, 10b, Dolný Regmec, s. 93
Jedna hodzina s polnoci bila, 52d, Kestúc, s. 195

- Jedna planka, dva planki, kisangyalom, 27c, Nová Huta, s. 71
- Kedich jasna hvizda, 1b, Dolný Regmec, s. 86
- Keď já do tej vojni pojdem, 62d, Kestúc, s. 205
- (Keď) Matúško chodívav, 42d, Kestúc, s. 184
- Keď ja pojdem do Košic rukovať, 18c, Nová Huta, s. 63
- Keď ja som bula maličička, 29c, Nová Huta, s. 72
- Keď ja vijdem do hostinca vino piť, 21c, Nová Huta, s. 65
- Keď večer slniečko, 38c, Nová Huta, s. 82
- Kestúckom poli je strom zelení, 18d, Kestúc, s. 160
- Ket pomašírujem, 19d, Kestúc, s. 161
- Ket sem išel prez hori, 44d, Kestúc, s. 187
- Ket si ja zaspívam, 6d, Kestúc, s. 147
- Ket šebe zašpívam, 20.b, Dolný Regmec, s. 103
- Keť som husi pasla, 12c, Nová Huta, s. 60
- Keť som husi pásla, 28c, Nová Huta, s. 71
- Keť som išol z daru, 25c, Nová Huta, s. 69
- (Hej,) komendi, komendi, 3a, Baňačka, s. 116
- Kopala studenku, 31c, Nová Huta, s. 74
- Kopala stuňičku, pozerala do nej, 18, Veňarec, s. 227
- Lebo mi zagajduj, 7d, Kestúc, s. 148
- Lúbost, lúbost, šak si veľká, 51d, Kestúc, s. 194
- Mac moja, stara mac, 24a, Baňačka, s. 136
- Mala som ja za sakáčku čerešne, 16, Veňarec, s. 225
- Mal som ja jednu frajerku vernu, 20c, Nová Huta, s. 64
- Mám sa ta, má milá, nečo ptati, 55d, Kestúc, s. 198
- melódia k tancu s mladou nevestou, 6b, Dolný Regmec, s. 90
- (Ej,) menyecske, menyecske, 5b, Dolný Regmec, s. 90
- Mesáček visoko ešče stojí, 1d, Kestúc, s. 142
- Mila moja, nežamikaj dzveri, 17a, Baňačka, s. 129
- Mila moja, šmerc urobim šebe, 13b, Dolný Regmec, s. 96
- Milí, milí, duša moja, 35c, Nová Huta, s. 78
- Mít fogunk csinálni s tima ženami, 17b, Dolný Regmec, s. 100
- Moja milá, čo robíš, 34d, Kestúc, s. 176
- Moja mila, moja mila, 28b, Dolný Regmec, s. 109
- Moja žena čepce šije, 15, Veňarec, s. 224
- Moje oči viplakane, 39c, Nová Huta, s. 83
- Na hutianskom moste, 19c, Nová Huta, s. 63
- Napalla nám na hore inovat, 13d, Kestúc, s. 153
- Napalli nám za horami kukulénki, 32d, Kestúc, s. 174
- Napime sa vína, to je medecína, 9d, Kestúc, s. 149
- Narodil se Kristus Pán, 2c, Nová Huta, s. 53
- Naša mloda bars fuči, 13a, Baňačka, s. 126
- Nescem já maličké ženi, 28d, Kestúc, s. 170
- Ňebudzem, Ňebudzem, 22b, Dolný Regmec, s. 104
- Ňebul som na freju, 23c, Nová Huta, s. 67
- Ňeorem, Ňešejem, 27b, Dolný Regmec, s. 108
- Ňepojdzem do domu, 16a, Baňačka, s. 128
- Od dedini g mlinice, 41d, Kestúc, s. 183
- Od Uhela sipana dražočka, 18a, Baňačka, s. 130
- O, krasni je tebe chvaliť, Pana Marija, 29b, Dolný Regmec, s. 110
- O, Marija, Matki Božej precista, 30b, Dolný Regmec, s. 111
- Osivala baba muku, 10c, Nová Huta, s. 59
- Ostrihome za vojáčka ma zali, Kestúc, 17d, s. 158
- Ostrihomská kasárna, 14d, Kestúc, s. 154
- Ot sceni, Janičku, ot sceni, 16b, Dolný Regmec, s. 99
- (Hej,) oves, oves, želeni oves, 14a, Baňačka, s. 126
- Pase Janík kone, 53d, Kestúc, s. 196
- Pipíška pišná, 26d, Kestúc, s. 168
- Plače Anka pri potoce, 45d, Kestúc, s. 188
- Poc do nas, Janičku, 25b, Dolný Regmec, s. 107
- Pod zelenuo žitko, 6, Veňarec, s. 215
- Pondelek na jarmek pojdem, 23d, Kestúc, s. 165
- Popar ti, Mariško, 9a, Baňačka, s. 122
- Poslali ma kopat hlinu, 29d, Kestúc, s. 171
- Pošol kmoter s kmotrou hubi zbirac, 4a, Baňačka, s. 116
- Pot Pilišom bílí dom, 33d, Kestúc, s. 175
- Povice nam, pastuškovce, 1a, Baňačka, s. 114
- Prečo ti, Anička, 63d, Kestúc, s. 206
- Prešporskej záhrade, 27, Veňarec, s. 238
- Prez náš dvorek malovaná dlážka, 27d, Kestúc, s. 169
- Pri meste Rubline veľká vojna stála, 16d, Kestúc, s. 156
- Pri Trenčíni mlin mele, 40d, Kestúc, s. 182
- Prišli do nas džatki, 25a, Baňačka, s. 136
- Prišli do nas pribiranci, 26a, Baňačka, s. 137
- Prišli zme pozdraviť ten križ svatí, 5c, Nová Huta, s. 56
- Rabuvali Ťurci, 23, Veňarec, s. 233
- Ráno, ráno, ránečko, 20d, Kestúc, s. 162
- Rastnú, rastnú, rastnú, 56d, Kestúc, s. 199
- Rok noví zase k nám prišiel, 1, Veňarec, s. 210
- Sál sem jatelinku, 30d, Kestúc, s. 172
- Sedela Cigánka poza kričkom, 54d, Kestúc, s. 197
- Siala mak naopak, 31, Veňarec, s. 242
- Slovensko moje, otcina moja, 34, Veňarec, s. 244
- S tamtej strani jarka zelena polanka, 1c, Nová Huta, s. 52
- Starala se siva hlava, 34c, Nová Huta, s. 77

- Strafíla som partu, 9, Veňarec, s. 218
 Svetí mesiac nad našim humienkom, 19a, Baňačka, s. 131
 Svíc, mesáčku, svíc mi pekne, 48d, Kestúc, s. 191
 Sedzi Marča za stolikom, 2b, Dolný Regmec, s. 87
 Šalata, šalata, šalatove listie, 22c, Nová Huta, s. 66
 Ščastí, požehnaní vám prajeme, 3d, Kestúc, s. 144
 Širom poli hruška stojí, pekná zelená, 26, Veňarec, s. 237
 Šuhaj na doline, 22d, Kestúc, s. 164
 Tá lemberská kasárenka, 21d, Kestúc, s. 163
 Tá máatarská šachta, 38d, Kestúc, s. 180
 Tam dalej daleko, 29a, Baňačka, s. 138
 Tamtem našem hájku krásne je, 64d, Kestúc, s. 207
 Tancuvala liška z medveďem, 7c, Nová Huta, s. 57
 Tavo, kisel, tavo, 4, Veňarec, s. 213
 Ten budínski šeníček, 57d, Kestúc, s. 200
 Tíh kestúckich horách, 25d, Kestúc, s. 167
 Tichá noc, tmavá noc krásna je, 61d, Kestúc, s. 204
 Tim širim polu stromček želení, 8b, Dolný Regmec, s. 91
 Tkáme vrecia, tkáme, 5, Veňarec, s. 214
 To, čo svet užíva dávne časi, 2d, Kestúc, s. 143
 Tom širom poli strom je zelení, 24, Veňarec, s. 235
 Uderila dvanás, 47d, Kestúc, s. 190
 Umarla Ciganka na doliňe, 23b, Dolný Regmec, s. 105
 Už Ťurek iđe, už vojna bude, 19, Veňarec, s. 228
 Už e dliouča, už e naše, 10, Veňarec, s. 219
 Veňarskí mláďenci, 17, Veňarec, s. 226
 Veselosť velíka nam nastala, 3c, Nová Huta, s. 54
 Vichodí mesiačik, ale málo hreje, 30, Veňarec, s. 241
 Vileťel fták hore nad oblaki, 21, Veňarec, s. 230
 Vinčujem, vinčujem, 32b, Dolný Regmec, s. 112
 Vínečko né voda, 12d, Kestúc, s. 152
 Vínečko, masko, mám s tebou láska, 10d, Kestúc, s. 150
 Vipila ja paľenki, 7b, Dolný Regmec, s. 91
 (Hoj,) vlasť moja, ti zem drahá, 37c, Nová Huta, s. 81
 vyvolávanie dievčat na malinách, 9c, Nová Huta, s. 59
 Záhradka, záhradka, 59d, Kestúc, s. 202
 Zahučeli hori, zahučeli ľesi, 30c, Nová Huta, s. 73
 Zakukala kukulénka, 36d, Kestúc, s. 178
 Zaspala Anička, 35d, Kestúc, s. 177
 Zbohom ostávajte, 4d, Kestúc, s. 145

SONGS AND THE ETHNIC IDENTIFICATION OF SLOVAKS IN HUNGARY

Research from the Period 1991–2017

Summary

The book presents the first part of the results of the research on the song repertoire, singing occasions and ethnic identification, conducted in selected communities of the language islands in Hungary at 27 locations in 1991–2017. The author carried out this study as part of the interdisciplinary research, organised and financed by the Research Institute of Slovaks in Hungary with its seat in Békéscsaba. The choice of the points of research aimed to provide the broadest overview possible of the types of settlement, ways of employment and cultural diversity of the researched minority as a whole. Over 1,500 songs were recorded (including melodies). Only a part of them have so far been published, another one is still to be processed. The research observed: 1. songs as cultural heritage; 2. the repertoire of songs (secular and spiritual ones) to the broadest extent possible. The research was carried out mainly among bilingual respondents who often can often be considered at the stage of advanced assimilation with the majority. The main language of communication of Slovak-speaking inhabitants of Hungary was Hungarian, and their repertoire was dominated by songs sang in Hungarian. Each of the research locations had a local folklore group (choir) – “pavakör” (peacock club) – which interpreted songs on the stage.

The communities of Slovaks in Hungary are internally strongly differentiated. They differ not only in terms of settlement and employment (urban, rural and other areas: miners', glassmakers', woodcutters' settlements), denominational composition of the local population, the way of life, preservation of the Slovak language, the degree of assimilation with the majority and their relationship to regional traditions, but the differences are also manifested in the self-identification of the inhabitants of the different settlements or regions. From the point of view of the given topic, we can speak about several types of locations which differ mainly in the relationship between language – cultural memory (Assmann, Jan, 1997) – ethnic identity.

The specification of the studied minority is based on Stuart Hall's (1992) works and his definition of the diaspora as being hybrid (i.e. unevenly mixed) and opposed to the essentialist concept of identity. The research preliminary indicated two fundamental lines of self-identification among our (age-limited) respondents. They are based on the inclination of the inhabitants of the Slovak language islands in Hungary either to one or the other pole of “double identity”, as is common with respect to other minority communities of this type, as well.

At the same time, the linguistic, ethnological, sociological, folklorist and other research confirm the trends of largely advanced assimilation of these language islands.

Mainly in connection with the current language situation, the prevailing part of our colleagues from the scientific community in Hungary, who deal with intensive research of Slovaks in Hungary, assumes that this minority will survive until the next generation only among the Slovak intelligentsia.

The book contains two parts: 1. an introductory study, and 2. a collection of songs with comments. The collection offers song materials from five selected locations presented according to the place of the records. It builds on the so far published materials from research conducted in the Southern Great Plain (Tótkomlós, Mezőberény, Békéscsaba) and in the area between the Danube and Tisa rivers (Kiskőrös, Dabas Sári). In our material, the selection represents:

a.) The region of north-eastern Hungary (the Borsod-Abaúj-Zemplén County: Bükkzentkereszt, Sátoraljaujhely – Rudabányacska, Alsóregmec). These municipalities pertain to the Eastern Slovakian language area. In terms of music, a part of their repertoire forms part of the regional music-style layer called “eastern Slovakian styles”.

b.) Two locations, representing the Western Slovakian (Keszölc) and Central Slovakian area of Slovaks in Hungary (Vanyarc). They are an example of the contrast between the openness of the community (multiple colonisations by several ethnic groups: Slovaks, Germans, Czechs, the inhabitants of Moravia, Hungarians) and the uninterrupted spontaneous development of songs towards the present on one hand (Keszölc), and the closed character and discontinuity in the interpretation of folk songs that have been preserved only in the field of organised cultivation of singing and folklorism (through local folklore groups and choirs) on the other hand. Both locations differ also in terms of regional specificities of the music and singing culture.

A MAGYARORSZÁGI SZLOVÁKOK DALAI ÉS ETNIKAI IDENTITÁSA Kutatások, 1991-2017

Resumé

A publikáció a dalrepertoárok, éneklési alkalmak és az etnikai identitás kutatásának első szakaszát mutatja be, amely kiválasztott szlovák nyelvszigeti közösségekben zajlott Magyarországon 1991-től 2017-ig, összesen 27 helyszínen. A szerző saját kutatását a békéscsabai VUSM (Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku) által szervezett és finanszírozott interdiszciplináris kutatásoknak köszönhetően készíthette el. A vizsgálati helyszíneket úgy választottam, hogy minél szélesebb áttekintést adjanak a településfajtákról, munkalehetőségekről, munkatípusokról és a megfigyelt kisebbség kulturális sokféleségéről.

Több mint 1 500 dalt sikerült összegyűjteni és hangfelvételen is rögzíteni. Ezeknek csak egy része jelent meg eddig, a többi még feldolgozásra vár. A kutatás a következő

kérdésekre összpontosított: 1. a dal mint kulturális örökség; 2. minél szélesebb dalrepertoár (világi és vallási). A kutatásban főleg olyan kétnyelvű kisebbségek vettek részt, akik a legtöbb esetben már erősen asszimilálódtak a helyi többséggel. A szlovákul beszélő magyar polgárok legfontosabb beszélt nyelve a magyar volt, és a repertoárban a magyarul énekelt dalok domináltak. Az összes megfigyelt területen működött olyan helyi népdalegyüttes (énekkör), amely pávakör néven adta elő a dalokat egy színpadon.

A magyarországi szlovák közösségek erősen differenciáltak. Nem csak a településtípusok és a munkahelyek változóak (városi, vidéki és más: bányászati, üvegipari, favágó települések), de vallásosságban, életmódban, a szlovák nyelv használatában, az asszimiláció mértékében és a helyi és regionális hagyományokhoz fűződő kapcsolatban is különböznek. Ezek a különbségek az egyes térségek vagy települések lakosainak önmeghatározásában mutatkoznak meg. A témánk szempontjából több településtípusról beszélhetünk, amelyek főleg a nyelv – a kulturális memória (Assman, Jan, 1997) – etnikai identitás közti hármasság kapcsolatban különböznek.

A megfigyelt kisebbség leírásában Stuart Hallból (1992) indulok ki, és főleg az ő hibrid diaszpóra meghatározásából (egyenetlenül vegyesen szétterjedt diaszpóra), ellentétben az esszencialisztikus identitás vázlatával. A kutatások a (korban limitált) válaszadók között két fontos önmeghatározási vonalat mutattak ki. A szlovák nyelvszigetek lakói Magyarországon vagy az egyik, vagy a másik “kettős identitás” pólusa felé hajlanak, ami szokásos más hasonló kisebbségi közösségekben is. Nyelvészeti, etnográfiai, szociológiai és a népi hagyományokat vizsgáló kutatások szerint a jelenlegi hasonló nyelvszigeti közösségek erősítik a jelentős asszimiláció felé vezető tendenciákat. Olyan magyar tudós kollégáink szerint, akik intenzív kutatásokat végeznek a magyarországi szlovák közösségekben, a mai nyelvi szituáció oda vezet, hogy Magyarországon a szlovák nyelv túlélése már csak a következő szlovák generációk értelmiségi rétege számára lehet felvetés.

A könyv két részből áll: 1. bevezető tanulmány és 2. dalgyűjtemény kommentárokkal. A gyűjtemény öt kiválasztott helyszínről mutat be dalokat, a bejegyzés helyszíne szerint összeállítva. Az eddig megjelent publikációk, a dél-alföldi (Tótkomlós, Mezőberény, Békéscsaba) és a Duna és Tisza közti régió (Kiskőrös, Dabas-Sári) kutatások folytatását képezik. Ebben az anyagban a következő helyszínek szerepelnek:

a.) Északkelet-Magyarország (Borsod-Abaúj-Zemplén megye: Bükk-szentkereszt, Sátoraljaujhely-Rudabányacska, Alsóregmec). Ezek a falvak a kelet-szlovákiai nyelvcsaládba tartoznak. A repertoár egyik része zenei szempontból a regionális “kelet-szlovákiai” zenei stílus osztályához tartozik.

b.) További két helyszín, a nyugat-szlovákiai Kesztlöc és a közép-szlovákiai Vanyarc. Az első a nyitott közösségek példáját képviseli (többszöri kolonizáció több etnikummal: szlovákok, németek, csehek, Morva lakosai és magyarok), és ugyanúgy példája a dalhagyományok folyamatos és spontán, mai napig tartó ápolásának. A másik pedig egy zárt és megszakított megismerési folyamatot képvisel, mert a népdalok csak szervezett keretek között hagyományozódnak tovább (énekkörök és népdalegyüttesek). A két kiválasztott helyszín regionális zenei-vokális sajátságokban is különbözik.

V EDÍCII ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE DOTERAZ VYŠLO

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 1

Folklore in the Identification Processes of Society. G. Kiliánová, E. Krekovičová (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1994. 165 s. ISBN 8085665328.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 2

Burlasová, Soňa: *Katalóg slovenských naratívnych piesní. Typenindex slowakischer Erzählied.* Zväzok 1. E. Krekovičová (ed.). Bratislava: Vydavateľstvo VEDA – Ústav etnológie SAV, 1998. 225 s. ISBN 802240506X.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 3

Burlasová, Soňa: *Katalóg slovenských naratívnych piesní. Typenindex slowakischer Erzählied.* Zväzok 2. E. Krekovičová (ed.). Bratislava: Vydavateľstvo VEDA – Ústav etnológie SAV, 1998. S. 227-441. ISBN 8022405094.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 4

Burlasová, Soňa: *Katalóg slovenských naratívnych piesní. Typenindex slowakischer Erzählied.* Zväzok 3. E. Krekovičová (ed.). Bratislava: Vydavateľstvo VEDA – Ústav etnológie SAV, 1998. S. 445-682. ISBN 8022405124.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 5

Identita etnických spoločenskí. Výsledky etnologických výskumov. G. Kiliánová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV – SAP-Slovak Academic Press, spol. s. r. o., 1998. 128 s. ISBN 8088908035.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 6

Dekoratívny prejav – tradícia a súčasnosť. O. Danglová, J. Zajonc (zost.). Bratislava: VEDA, 1998. 179 s. ISBN 802240523X.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 7

Identity of Ethnic Groups and Communities. The Results of Slovak Ethnological Research. G. Kiliánová, E. Riečanská (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV – SAP-Slovak Academic Press, spol. s. r. o., 2000. 164 s. ISBN 8088908728.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 8

Traditional Culture as a Part of the Cultural Heritage of Europe. The Presence and Perspective of Folklore and Folkloristics. Z. Profantová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV – Tomáš Písecký-ARM 333, 2003. 143 s. ISBN 8089069096.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 9

Ethnology in Slovakia at the Beginning of the 21th Century: Reflections and Trends. G. Kiliánová, K. Köstlin, R. Stoličná (eds.). Etnologické štúdie 9 and Veröffentlichungen Euroäische Ethnologie 24. Bratislava – Wien: Ústav etnológie SAV – Institut für Europäische Ethnologie, Universität Wien, 2004. 229 s. ISBN 3902029102.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 10

Slavistická folkloristika na rázcestí. Z. Profantová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV – Tomáš Písecký-ARM 333, 2003. 116 s. ISBN 808906910X.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 11

Beňušková, Zuzana: *Religiozita a medzikonfesijné vzťahy v lokálnom spoločenstve*. Bratislava – Dolný Oháj: Ústav etnológie SAV – MERKUR, 2004. 198 s. ISBN 8096916351.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 12

Folklor v kontextoch. Zborník príspevkov k jubileu Doc. PhDr. Lubice Droppovej, CSc. H. Hlôšková (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV – Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FFUK – Národopisná spoločnosť Slovenska, 2005. 215 s. ISBN 8088997208.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 13

Malé dejiny veľkých udalostí v Česko(a)Slovensku po roku 1948, 1968, 1989. I., II. Z. Profantová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV – Ústav pamäti národa – Tomáš Písecký-ARM 333, 2005. I. – 283 s. ISBN 8089069134; II. – 193 s. ISBN 8089069142.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 14

Malé dejiny veľkých udalostí v Česko(a)Slovensku po roku 1948, 1968, 1989 III. Naratívna každodennosť v kontexte sociálno-historickej retrospektívy. Z. Profantová (ed.) Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2007. 207 s. ISBN 9788088997412.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 15

Od folklórneho textu ku kontextu. Venované pamiatke PhDr. Márie Kosovej, CSc. E. Krekovičová, J. Pospíšilová (eds.). Bratislava – Brno: Ústav etnológie SAV – Etnologický ústav AV ČR, 2006. 214 s. ISBN 8096942743.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 16

Slavkovský, Peter: *Svet na odchode. Tradičná agrárna kultúra Slovákov v strednej a južnej Európe*. Bratislava: Veda, 2009. 216 s. ISBN 9788022410861.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 17

Slavkovský, Peter: *Svet roľníka. Agrárna kultúra Slovenska ako predmet etnografického výskumu*. Bratislava: Veda, 2011. 135 s. ISBN 9788022412056.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 18

Slavkovský, Peter: *Slovenská etnografia (kompendium dejín vedného odboru)*. Bratislava: Veda, 2012. 127 s. ISBN 9788022412797.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 19

Slavkovský, Peter: *S nošou za industrializáciou krajiny. Tradičné podoby dopravy na slovenskom vidieku*. Bratislava: Veda, Ústav etnológie SAV, 2014. 128 s. ISBN 9788022413985.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 20

Vanovičová, Zora: *Autorita symbolu*. E. Krekovičová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV 2014. 119 s. ISBN 9788097097523.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 21

Popelková, Katarína a kolektív: *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?* Bratislava: Ústav etnológie SAV 2014. 320 s. ISBN 9788097097530.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 22

Burlasová, Soňa: *Naratívne piesne o zbojníkoch. Príspevok k porovnávaciemu štúdiu*. E. Krekovičová, (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV 2015. 118 s. ISBN 9788097097547.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 23

Čierno-biele svety. Rómovia v majoritnej spoločnosti na Slovensku. T. Podolinská, T. Hrustič (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2015. 600 s. ISBN 9788022414135.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 24

Salner, Peter: *Židia na Slovensku po roku 1945. (Komunita medzi vierou a realitou.)* Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2016. 216 s. ISBN 978-80-224-1510-1.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 25

Vrzgulová, Monika: *Nevyrozprávané susedské histórie. Holokaust na Slovensku z dvoch perspektív*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2016. 141 s. ISBN 978-80-224-1542-2.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 26

Za hranicami vedy? Aplikovaná antropológia v spoločnosti. Soňa G. Lutherová, Miroslava Hlinčíková (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2016. 168 s. ISBN 978-80-224-1543-9.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 27

Voľanská, Lubica: *„V hlave tridsať, v krížoch sto.“ Starnutie v autobiografiách v Bratislave a Viedni*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2016. 224 s. ISBN 978-80-224-1544-6.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 28

Vrzgulová, Monika – Voľanská, Lubica – Salner, Peter: *Rozprávanie a mlčanie. Medzigeneračná komunikácia v rodine*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2017. 135 s. ISBN 978-80-224-1621-4.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 29

Panczová, Zuzana: *Konšpiračné teórie: témy, historické kontexty a argumentačné stratégie*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2017. 160 s. ISBN 978-80-224-1546-0.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 30

Wiesner, Adam: *Jediné, čo je na svete stáť, je zmena*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2017. 215 s. ISBN 978-80-224-1622-1.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 31

Beňušková, Zuzana: *Občianske obrady na Slovensku*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2017. 136 s. ISBN 978-80-224-1623-8.

ETNOLOGICKÉ ŠTÚDIE 32

Salner, Peter: *Židovská komunita po roku 1989*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, VEDA SAV 2018. 144 s. ISBN 978-80-224-1624-5.

Eva Krekovičová

PIESNE

A ETNICKÁ IDENTIFIKÁCIA

SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Výskum z obdobia 1991 – 2017

Vydali Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV a VEDA, vydavateľstvo SAV,
Centrum spoločných činností SAV, v spolupráci s Výskumným ústavom Slovákov
v Maďarsku/Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete 2018.
Prvé vydanie. Poradové číslo publikácie 4 381, 264 strán.

Dizajn: Eva KOVAČEVIČOVÁ FUDALA
Notografia: Stanislav GRICH

Tlač: VEDA, vydavateľstvo SAV, Dúbravská cesta 5820/9, 841 04 Bratislava

ISBN 978-80-224-1698-6